T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI

KAMU HUKUKU BİLİM DALI

# UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TİCARETİ SUÇLARI

## (TCK md 188/3)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NADİ ŞAFAK

İSTANBUL 2020

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI

KAMU HUKUKU BİLİM DALI

# UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TİCARETİ SUÇLARI

# (TCK md 188/3)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NADİ ŞAFAK

Danışman: DR. ÖĞR. ÜYESİ KERİM ÇAKIR

İSTANBUL 2020

**Enstitüsü** : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler

**Dalı** : Hukuk

**Programı** : Kamu Hukuku

**Tez Danışmanı** : Dr. Öğr. Üyesi Kerim ÇAKIR

**Tez Türü ve Tarihi** : Yüksek Lisans – 2020

## ÖZET

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, küresel çapta karşılaşılan en büyük sorunlardan birisini oluşturmaktadır. Her geçen gün artan kullanım talebini karşılamaya yönelik oluşan uyuşturucu ve uyarıcı madde arzı, illegal bir ticareti ortaya çıkarmıştır. Zararlı etkileri kadar yararlı etkileri de bulunan uyuşturucu maddelerin, bu yararlı etkileri göz önünde bulundurularak tamamen yasaklanması yoluna gidilmemiştir. Nitekim uyuşturucu, uyarıcı ve psikotrop maddeler, tıp ve ilaç biliminde geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu faydalı kullanım amaçları doğrultusunda devletler, belirli ruhsatlar dahilinde bu maddelerin imalinden, satışına ve kullanımına kadar ki tüm eylemleri kontrol altına almaya yönelik sözleşmeler imzalamışlar ve bu sözleşmelere ne derece uygun hareket edildiğini denetleyecek birçok uluslararası kuruluşlar kurmuşlardır. Türkiye'nin kendi egemenlik sahasındaki uyuşturucu madde suçlarıyla mücadelesinin yasal alt yapısını ise 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun ise 188 ve devamı maddeleri oluşturmaktadır.

Tez çalışmamızın kapsamını Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak, satışa arz etmek, sevk etmek, nakletmek, satın almak, kabul etmek, başkalarına vermek, depolamak veya bulundurmak seçimlik hareketli suçları oluşturmaktadır. Bunun yanında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve buna ilişkin kavramların tanımlar, nitelikli haller, etkin pişmanlık ve yargılamaya ilişkin konular oluşturmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Uyuşturucu, uyarıcı, psikotrop madde, ruhsata aykırılık, satmak, bulundurmak.

**Institute** : Marmara University Social Sciences
**Department** : Law
**Program** : Public Law
**Thesis Advisor** : Dr. Lecturer Kerim CAKIR
**Thesis Type and Date** : Master's Degree – 2020

## ABSTRACT

Drug or stimulant trading crimes are one of the biggest problems encountered globally. The supply of drugs and stimulants, which are increasing day by day and aimed at meeting the demand for use, has led to the emergence of illegal trade. Drugs, which have beneficial effects as well as harmful effects, have not been completely banned by taking these beneficial effects into consideration. As a matter of fact, drugs, stimulants, and psychotropic substances have a wide range of use in medicine and pharmaceutical science. In line with these beneficial uses, states have signed contracts to control all actions from the production, sale, and use of these substances within certain licenses. However, many international organizations have been established to inspect whether these conventions are complied with. The legal infrastructure of Turkey's, which fight with the drug-related crimes in their sovereignty, consists of the Law on Inspection of Drugs No. 2313, Law No. 3298 on Narcotic Drugs, and the 188 and follow-on articles of the Turkish Criminal Code.

The scope of our thesis; Selling, offering for sale, consigning, transferring, purchasing, accepting, giving to others, storing or keeping drugs or stimulants in the country without a license or contrary to the license regulated in 3 paragraphs of 188 Article of the Turkish Criminal Code, are crimes with an optional action (In the definition of the crime, it is the crimes where more than one action is shown as an option and that doing any of them is sufficient for the crime to occur). In addition, the thesis includes the definitions of drug or stimulant substances and related concepts, qualified cases, effective repentance, and issues related to the judgment.

**Keywords:** Drugs, stimulants, psychotropic substance, illegal, selling, possession of drugs.

# İÇİNDEKİLER

Özet……...…….…….……i
Abstract…….……....ii
İçindekiler…….…….….....iii
Kısaltmalar…….……vii
Giriş……...……....1

**BİRİNCİ BÖLÜM**

**UYUŞTURUCU VE PSİKOTROP MADDE KAVRAMLARI, UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN ÇEŞİTLERİ, TARİHİ GELİŞİMİ, YAYILMASI VE ULUSLARARASI MÜCADELE, T.C. MEVZUATINDAKİ DÜZENLEMELER**

**1. KAVRAMLAR**

1.1. Genel Olarak ..... 6

1.2. Uyuşturucu Madde ve Tanımı..... 9

1.3. Psikotrop Madde ve Tanımı ..... 11

1.4. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Sınıflandırılması ve Çeşitleri..... 12

1.4.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Etkilerine Göre Sınıflandırılması. ..... 12

1.4.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Çeşitleri..... 13

1.4.2.1. Esrar..... 13

1.4.2.2. Afyon ve Türevleri (Afyon Sakızı, Morfin, Eroin, Kodein) . ..... 18

1.4.2.2.1. Afyon Sakızı ..... 20

1.4.2.2.2. Morfin..... 20

1.4.2.2.3. Eroin ..... 21

1.4.2.2.4. Kodein ..... 22

1.4.2.3. Kokain ..... 22

1.4.2.4. Sentetik Uyuşturucu Maddeler ..... 24

1.4.2.4.1. Ecstasy ..... 25

1.4.2.4.2. LSD (Lysergic Asid Diethylamid) ..... 26

1.4.2.4.3. Bonzai ..... 27

**2. UYUŞTURUCU MADDELERİN TARİHİ VE DÜNYADA VE TÜRK-İSLAM TOPLUMLARINDA YAYILMASI**

2.1. Uyuşturucu Maddelerin Keşfi ve Dünyadaki Gelişim Süreci ..... 28

2.2. Dünya Üzerindeki Uyuşturucu Madde Üretim Merkezleri ve Ticaret Rotaları ..... 32

2.3. Türk ve İslam Toplumlarında Uyuşturucu Maddelerin Kullanımı ve Gelişim Süreci ..... 36

2.4. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Geçiş Yolu Olarak Türkiye ..... 39

2.5. Türkiye'nin Uyuşturucu Ticareti Yapan Terör Örgütleri İle Mücadelesi – Narkoterör ..... 42

**3. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERLE MÜCADELE ..... 45**

3.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Yasaklanması ve Kontrol Altına Alınmasına Yönelik Kurulan Uluslararası Örgütler ..... 46

3.1.1. BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonu ..... 47

3.1.2. Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu ..... 48

3.1.3. İnterpol ..... 48

3.1.4. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ..... 49

3.1.5. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ..... 49

3.1.6. Uyuşturucuyla Mücadelede Faaliyet Yürüten Diğer Oluşumlar ..... 50

3.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Yasaklanması ve Kontrol Altına Alınmasına Yönelik Yapılan Uluslararası Sözleşmeler ..... 50

3.2.1. Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi ..... 51

3.2.1.1. Genel Olarak ..... 51

3.2.1.2. Sözleşme Cetvellerinde Değişiklik ..... 53

3.2.1.3. Sözleşmeci Devletlerin Yükümlülükleri ..... 54

3.2.2. 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme ..... 57

3.2.2.1. Genel Olarak ..... 57

3.2.2.2. Sözleşme Cetvellerinde Değişiklik ..... 58

3.2.2.3. Sözleşmeci Devletlerin Yükümlülükleri ..... 59

3.2.3. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi ..... 61

3.2.3.1. Genel Olarak ..... 61

3.2.3.2. Sözleşme Hükümleri ..... 62

3.3. Kontrollü Teslimat Kavramı ve Türkiye'deki Uygulaması ..... 64

**4. MEVZUATIMIZDA UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE ..... 66**

4.1. Genel Olarak ..... 66

4.2. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ..... 67

4.3. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ..... 68

4.4. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun ..... 69

4.5. TCK Haricinde Uyuşturucu Maddelerle İlgili Uygulanma İmkanı Olan Diğer Mevzuat ..... 70

**İKİNCİ BÖLÜM**

**UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TİCARETİ SUÇLARI**

**(TCK MD 188/3)**

**1. GENEL OLARAK ..... 71**

**2. KORUNAN HUKUKSAL YARAR ..... 73**

**3. MADDİ UNSURLAR ..... 76**

3.1. Suçun Faili ..... 76

3.2. Suçun Mağduru ..... 78

3.3. Suçun Maddi Konusu ..... 80

**4. SUÇUN HAREKET UNSURU ..... 83**

4.1. Satmak ..... 87

4.2. Satışa Arz Etmek ..... 93

4.3. Başkalarına Vermek ..... 94

4.4. Sevk Etmek ..... 96

4.5. Nakletmek ..... 98

4.6. Depolamak ..... 99

4.7. Satın Almak ..... 101
4.8. Kabul Etmek ..... 102
4.9. Bulundurmak ..... 103
**5. MANEVİ UNSUR ..... 107**
**6. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU ..... 109**
**7. SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ ..... 112**
7.1. Cezayı Artıran Sebepler ..... 112
7.1.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Satılanın Çocuk Olması (TCK md 188/3 Son) ..... 112
7.1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Türüne Bağlı Nitelikli Haller (TCK md 188/4-a) ..... 114
7.1.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçunun İşlendiği Yere Göre Nitelikli Haller (TCK md 188/4-b) ..... 118
7.1.4. Suçun, Üç veya Daha Fazla Kişi Birlikte Tarafından İşlenmesi (TCK md 188/5 İlk Cümle) ..... 122
7.1.5. Suçun, Suç İşlemek Amacıyla Teşkil Edilen Bir Örgütün Faaliyetleri Kapsamında İşlenmesi (TCK md 188/5 Son) ..... 126
7.1.6. Suçların, Bazı Mesleki Faaliyet Gösterenler Tarafından İşlenmesi (TCK md 188/8) ..... 129
7.2. Cezayı Azaltan veya Kaldıran Sebepler ..... 131
7.2.1. Suçun Maddi Konusunun TCK md 188/6'daki Maddelerden Oluşması ..... 131
7.2.2. Etkin Pişmanlık ..... 132
7.2.2.1. Cezayı Ortadan Kaldıran Etkin Pişmanlık Halleri ..... 135
7.2.2.2. Cezayı Hafifleten Etkin Pişmanlık Halleri ..... 143
**8. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TİCARETİ SUÇLARI İLE İLİŞKİLİ SUÇLAR ..... 148**
8.1. TCK md 188/1'deki Suçlarla İlişkisi ..... 148
8.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılması Suçları (TCK md 191/1) İle İlişkisi ..... 153
8.3. İnfaz Kurumuna veya Tutukevine Yasak Eşya Sokmak Suçu (TCK md 297) İle İlişkisi ..... 161

8.4. Esrar Elde Etmek İçin Kenevir Ekimi Yapma Suçu İle İlişkisi (2313 sayılı Kanun md 23/5) ..... 163

8.5. İzinsiz Haşhaş Ekimi Suçu İle İlişkisi (3298 sayılı Kanun 4.md)..... 167

**9. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ ..... 168**

9.1. Teşebbüs..... 168

9.2. İştirak..... 173

9.3. İçtima..... 178

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

**MUHAKEME, YAPTIRIM VE ZAMANAŞIMI**

**1. MUHAKEME..... 196**

1.1. Görev..... 197

1.2. Yetki..... 197

**2. YAPTIRIM ..... 198**

2.1. Cezalar..... 198

2.2. Güvenlik Tedbirleri..... 204

**3. ZAMANAŞIMI..... 206**

**SONUÇ ..... 208**

**KAYNAKÇA..... 216**

## KISALTMALAR

| | |
|---|---|
| **ABD** | : Amerika Birleşik Devletleri |
| **AB** | **:** Avrupa Birliği |
| **ATK** | **:** Adli Tıp Kurumu |
| **Bkz.** | : Bakınız |
| **C.** | : Cilt |
| **C.D.** | : Ceza Dairesi |
| **C.G.K.** | : Ceza Genel Kurulu |
| **DSÖ** | : Dünya Sağlık Örgütü |
| **E.** | : Esas |
| **E.T.** | : Erişim Tarihi |
| **EGM.** | : Emniyet Genel Müdürlüğü |
| **İÜHFM** | : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası |
| **KOM** | : Kaçakçılık ve Organize Suçlarlar Mücadele Dairesi |
| **No.** | : Numara |
| **R.G.** | **:** Resmi Gazete |
| **S.** | : Sayı |
| **s.** | : Sayfa |
| **TCK** | : Türk Ceza Kanunu |
| **TBK** | : Türk Borçlar Kanunu |
| **UNCND** | : United Nations Commission on Narcotic Drugs (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu) |
| **UNODC** | : United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi) |
| **WHO** | : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü) |
| **vd.** | : Ve diğerleri |
| **vs.** | : Ve saire |
| **Y.** | : Yargıtay |

## GİRİŞ

Toplumların esenlik içinde bir hayat sürebilmeleri için o toplumu oluşturan kişilerin birlikte uyması gereken asgari kurallar vardır. Bu kurallara riayet edenler olduğu gibi o topluluğun içinde sağlığı ve düzeni bozucu, genel güvenliği tehlikeye düşürücü davranış ve hareketlerde bulunanlara da rastlanmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, toplum düzenini bozan, genel sağlığı ve güvenliği tehlikeye düşüren davranış ve hareketlerde bulunanların eline geçtiği oranda tehlikelidir.

İlk çağlarda uyuşturucu maddeler genellikle acılardan arınmak, açlık hissinden kurtulmak, hayal görmek, bedene güç katmak veya dinsel törenlerde kişisel ihtiyaçlar için kullanılmışlardır. Uyuşturucu maddelerin ilk kötüye kullanımı ise Haşhaşin Tarikatı döneminde olmuştur. O tarihlerden bu yana ise giderek artan bir kötüye kullanım söz konusudur. Buna karşılık zaman zaman devletlerin yöneticileri ve hükümdarları uyuşturucu maddelerle mücadele etmek için buyruklar ve kanunname tarzı düzenlemeler ilan etmişlerdir.

Günümüzde ise gerek teknolojik gelişmeler ve bu maddelerin yasadışı ticaretini yapanların profesyonelleşmesi gerekse pazar payındaki devasa büyüme, bu illegal trafiğin getirisinden nemalanmak isteyen kötü niyetli kişileri hayatımıza sokmuş ve artık dünyada önemsiz görülemeyecek bir uyuşturucu madde yoğunluğunu oluşturmuştur. Nitekim Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre 2016 yılında dünya üzerinde gerçekleştirilen uyuşturucu madde ticareti eylemlerinde dönen para, yıllık 320 Milyar Dolar olup bu miktar dünyadaki toplam ticaret hacminin %8'ine karşılık gelmektedir. Bu kadar büyük miktarda paraya yön veren yasadışı örgütler ise genellikle tek bir devletin vatandaşlarından oluşmamaktadır. Bu yasadışı örgütler çok ulusludur ve üretim merkezlerinden tüketim merkezlerine kadar ki tüm aşamalarda üyeleri bulunmaktadır. Bu durum, devletlerin de birlikler kurarak bu yasadışı yapılanmalara karşı ortak hareket etmeleri düşüncesini doğurmuştur. Bunun sonucu olarak ortaya birçok uluslararası kuruluş ve uluslararası sözleşme çıkmıştır.

Denetimlere ve tedbirlere rağmen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin bir şekilde dolaşıma sürüldüğü görülmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaya yönelik

telkin alan, övgü duyan genç ya da yetişkin kişi piyasaya sürülmüş bu uyuşturucu maddelerle tanışarak uyuşturucu madde kullanımına ilk adımını atabilmektedir. Bu ilk adımın ardından bağımlılık düzeyine kısa zamanda ulaşılabilmektedir. Çünkü bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ilk kullanımda (örneğin; eroin) dahi bağımlılık yapmaktadır. Bir süre sonra kullanımını yakın arkadaşlarına açan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı, arkadaşlarından iradesi zayıf veya merak duygusu yüksek olanları da kullanıcı ağına dahil edebilmektedir. Kullanan ve kullandıkça doygunluk seviyesi artan kişi, dozajı artırmakta ve daha çok alım yaparak uyuşturucu veya uyarıcı madde trafiğini artırmaktadır.

Uyuşturucu maddeler, çok zararlı olduğu bilinse dahi tıp biliminin vazgeçilemez bir unsuru olarak kabul görmektedir. Tıp alanındaki bu ihtiyaçtan dolayı devletler, çeşitli kısıtlamalar dahilinde bu tür yasaklı maddelerin imalini, ithalini, ihracını, satışını, satışa arzını, depolanmasını, sevkini, naklini, bulundurulmasını, satın alınmasını, kabul edilmesini ve başkalarına verilmesini sıkı denetim altına alarak bu eylemleri ruhsat şartına bağlamışlardır. Ülkemizde ise uyuşturucu maddeler, 2313 ve 3298 sayılı Kanunlar uyarınca Cumhurbaşkanlığı Kararıyla yasaklanabileceği gibi ruhsata da bağlanabilir. Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ile devlet tekeline alınarak Sağlık Bakanlığı'nın denetim ve iznine bırakılan uyuşturucu maddeler için Bakanlık ruhsatname vermeye yetkilidir.

TCK kapsamındaki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ülkeler arası ticaret suçu ve ülke içinde ticaret suçu olarak ayrılabilir. Çalışmamıza sadece uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ülke içindeki ticaretini oluşturan TCK md 188/3'teki hareketler dahil edilmiştir. Böylece TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen dokuz seçimlik hareketi detaylıca inceleme fırsatı oluşmuştur. Ayrıca üçüncü fıkra kapsamında yer alan suçları, ülkeler arası ticaretin düzenlendiği 188/1'deki suçlarla karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koyma yani bir uyuşmazlıkta 188. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarının uygulama alanı bulup bulmadığı tereddüdünün yaşandığı noktalarda okuyucuya her iki fıkradaki suçları bir arada görebilme ve farklarını tespit edebilme imkanı verme ve bu suretle çalışmada tekrara düşmekten kaçınma; uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının seçimlik hareketlerinden olan satmak, satın almak veya

bulundurmak suçları TCK md 191'deki suçun seçimlik hareketleri ile aynılık gösterdiğinden bu iki suçu bir başlık altında inceleme; 188/6. maddesinde yer bulan nitelikli halin kanun yazım tekniği açısından ne şekilde yazılmasının daha anlaşılır ve uygun olacağına ilişkin görüşlerimize yer verme; etkin pişmanlıklara ilişkin doktrinde üzerinde uzlaşılan veya tereddüt oluşan hususlara değinerek tüm bu hususlara ilişkin Yargıtay Ceza Daireleri ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararları doğrultusunda görüşlerimize yer verme amacımız bizim bu çalışmadaki hareket noktalarımızdan bir kısmını oluşturmaktadır.

Çalışmamız kapsamında ilk bölümde uyuşturucu, uyarıcı ve psikotrop madde kavramları ile öğretideki tanımlarına; yine uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin en çok kullanılanlarının ve en tehlikelilerinin ayrıntılı açıklamalarına; uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin eski tarihlerde kullanımına; Türk-İslam devletlerinin ve günümüz Türkiyesi'nin mücadelelerine ve gelişimine; özellikle yakın geçmişte uyuşturucu maddelerin sağlık alanında cerrahi müdahaleler ile savaşlarda asker acılarını dindirmek için çokça kullanımına dair detaylara değindik.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler günümüzde üretildikleri bölgelerde neredeyse hiç kullanılmadan pazar payının daha büyük olduğu bölgelere taşınmaktadır. Bundan dolayı dünya üzerinde birtakım uyuşturucu üretim merkezleri, uyuşturucu taşıma güzergahları ve uyuşturucu tüketim bölgeleri oluşmuştur. Bu noktada Güney ve Orta Amerika, Altın Hilal Ülkeleri ve Altın Üçgen Ülkeleri üretim bölgeleri olurken Batı Avrupa Ülkeleri ve Kuzey Amerika Ülkeleri ise tüketim bölgeleri olarak ön plana çıkmaktadır. Jeopolitik açıdan kritik bir konumda bulunan Türkiye ise özellikle Altın Hilal Ülkelerinde üretilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ya hedef ülkesi ya da hedef ülkelere ulaşmak için kullanılan güzergâh ülkesi olmaktadır. Bu bölümde özellikle ülkemiz üzerinden geçen uyuşturucu trafiğinin başat aktörlüğünü PKK terör örgütünün yaptığını ve Avrupa kıtasında yaygın bir dağıtım ağına sahip olduğuna değindik.

Sınır aşan bir hal alan ve devletlerin tek başlarına mücadele edemeyecekleri kadar büyüyen ve profesyonelleşen uyuşturucu tacirlerine karşı devletler bir araya gelip uluslararası kuruluşlar kurma ve sözleşmeler imzalama yollarını tercih etmişlerdir. Bu noktada ülkemiz uluslararası arenada uyuşturucu ve uyarıcı maddeyle mücadele eden

hemen her kuruluşta yerini almış ve sözleşmeleri imzalayarak iç hukukumuzda yürürlüğe sokmuştur. Bu hususlara da çalışmamızın birinci bölümünün sonunda değinilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin üçüncü fıkrasında seçimlik olarak düzenlenen dokuz yasaklı hareket ayrıntısıyla incelenmiştir. Özellikle seçimlik hareketlerin düzenlenmesiyle Kanun Koyucunun faillere hiçbir hareket imkanı bırakmadığı ve ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle yapılabilecek olası tüm hareketlerin suç olarak düzenlendiği görülmektedir. Misal bu manada Kanun Koyucu, *"satmak"* hareketinin ön hazırlık safhasını oluşturan *"satışa arz etmek"* fiilini dahi ayrı bir suç olarak düzenlemek suretiyle faillere indirimli ceza isteme savunmasını dahi yaptırmak istememiştir. Ayrıca bu kısımda *"sevk etmek"* ve *"nakletmek"* suçlarının arasındaki ayrıma ve ilişkiye değinilmiştir.

Bunların yanında bu bölümde *"bulundurmak"* suçunun kanunun iki farklı maddesinde benzer kavramlarla kullanılmasının uygulamada oluşturduğu tereddütleri gidermek adına getirilen ölçütlere değinilmiştir. Nitekim *"bulundurmak"* suçu, TCK md 188/3'te "*kullanım amacı dışında bulundurmak"* şeklinde düzenlendiği gibi TCK md 191/1'de *"kullanmak amacı ile bulundurmak"* şeklinde de düzenlenmiştir. Bu iki bulundurmak suçunun ayırt edilmesinde Ceza Genel Kurulu'nun 15.06.2004 gün ve 107-136 ile 06.03.2012 gün ve 387-75 sayılı kararları başta olmak üzere birçok kararında da belirtildiği üzere uyuşturucu madde bulundurmanın, kullanma amacına yönelik olduğunun belirlenmesinde dikkate alınması gereken ve öğretide kabul görmüş olan bazı ölçütler bulunmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının birçok suçla ilişki ve içtima halinde bulunma ihtimali vardır. TCK md 188/1'de düzenlenen imal, ithal ve ihraç suçları ile karşılaştırılabileceği ve bir arada bulunabileceği gibi TCK md 191/1'de düzenlenen *"kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçu"*, 2313 sayılı Kanunda düzenlenen esrar elde etmek amacıyla izinsiz hint keneviri ekme suçu, TCK md 297'de düzenlenen infaz ve tutukevlerine

yasak eşya sokma suçu ve izinsiz ham afyon elde etmek suçu ile karşılaştırılabilir ve içtima halinde bulunabilir.

Yine çalışmamızda 188. madde genelinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının nitelikli hallerine ve etkin pişmanlık hallerine değinilmiş ve ardından 188. maddenin üçüncü fıkrasındaki seçimlik hareketlerin ve devamındaki nitelikli hallerin en uygun ne şekilde anlaşılabileceği ve ne şekilde olmasının kanun tekniği ve yazımı açısından uygun olacağı şeklindeki tavsiyelere yer verilmiştir. Ayrıca ikinci bölümde suçun özel görünüş şekillerine değinilmiştir.

Son ve üçüncü bölümde ise uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının muhakemesine ve yaptırımına değinildikten sonra sonuç bölümünde çalışmamızın analizi çıkartılarak çalışma sonuca bağlanmıştır.

# BİRİNCİ BÖLÜM

# UYUŞTURUCU VE PSİKOTROP MADDE KAVRAMLARI, UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN ÇEŞİTLERİ, TARİHİ GELİŞİMİ, YAYILMASI VE ULUSLARARASI MÜCADELE, T.C. MEVZUATINDAKİ DÜZENLEMELER

## 1. KAVRAMLAR

### 1.1. Genel Olarak

Uyuşturucu madde kavramı, Ceza Hukuku mevzuatımızda ve TCK'da tanımlanmadığı gibi hangi maddelerin uyuşturucu madde olduğu veya hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi yaptığı tek tek sayılmamıştır. Buna ilişkin olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ticareti suçlarının düzenlendiği 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin gerekçe kısmında açıklama getirilmiştir. Gerekçede, kanun maddesinde uyuşturucu maddelerin nelerden ibaret olduğunun tanımlanmadığı ve bu maddelerin isim ve çeşitlerinin teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmediği belirtilmiştir. Böylelikle, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanması amaçlanmıştır. Hangi maddelerin uyuşturucu madde sayılmaları gerekeceği hususunu belirlemenin Bakanlar Kuruluna[1] bırakılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Bu yöntemle, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yeni yollarla üretimi tamamlanmış ve uyuşturucu etkisi yapan maddelerin yaptırım dışı kalması önlenmiş olacaktır[2].

Kanun kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımına yer verilmemesinin veya hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunun belirlenmemesinin, kişi hak ve özgürlüklerini ihlal edip etmediği veya kanunilik ilkesine aykırı olup olmadığı hususlarında farklı görüşler ileri sürülmektedir.

[1] 24 Haziran 2018 tarihinde Ülkemiz Parlamenter Sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yaptığından dolayı Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu kavramları kaldırılmış bunların yerine Cumhurbaşkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Kabinesi kavramları getirilmiştir.

[2] Balcı, Murat. Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 22

Bu noktada öncelikle kanunilik ilkesini açıklamakta fayda vardır. Anayasanın 38. maddesinde "suçta ve cezada kanunilik" ilkesine yer verilmiştir. Buna göre suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan kanunların suç saymadığı bir fiilden dolayı bir kimsenin cezalandırılamaması veya diğer güvenlik tedbirlerine mahkum edilememesi kanunilik ilkesinden kaynaklanmaktadır[3]. Dolayısıyla kişi hak ve özgürlüklerinin teminat altına alınabilmesi adına ne tür eylemlerin suç teşkil ettiğinin ve söz konusu suçlardan dolayı ne tür bir cezanın öngörüldüğünün kanunlarda açıkça gösterilmesi ve bunların vatandaşların erişimine açılması gerekir[4].

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımlanmamasının veya kanunda sayılmamasının kanunilik ilkesine aykırı olduğunu ileri süren görüşe göre, kanunda birtakım eylemler suç olarak sayıldığına göre suçların kanuniliği ilkesi gereği bunların nelerden ibaret olduğunun vatandaşlarca bilinebilir olmasına imkan sağlanması gerekir. Ancak, her gün yenileri üretilen ve piyasaya sürülen uyuşturucu maddelerin kanun maddesi kapsamına alınmasının ve sayılmasının kanun tekniği açısından zor olduğu, ayrıca mücadeleyi yavaşlatacağı ve müdaheleyi geciktireceği ve bundan dolayı yeni üretilen uyuşturucu maddelerin bir süre cezasız kalacağı ileri sürülebilirse de bu gibi hallerde toplumsal çıkarlar arasında bir denge kurmaya çalışmak ve daha büyük zarardan korunmak için hafifini göze almak gerekmektedir[5].

Aksi yöndeki diğer görüşe göre ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımının yapılması ve sayılması kişi özgürlerinin korunması açısından önemlidir. Ancak gelişen kimya biliminin ve teknolojinin etkisiyle her gün birçok yeni uyuşturucu veya uyarıcı maddenin çok rahatlıkla üretilebiliyor olması karşısında yeni üretilenlerin, kanunda tanımlananların ve sayılanların dolayısıyla kanun çerçevesinin dışında kalacağı muhakkaktır. Dolayısıyla sürekli olarak kanunu değiştirmek ve yeni maddeleri eklemek mümkün değildir. Ayrıca Kanun Koyucu, kanun kapsamındaki her terimi

[3] Artuk, M. Emin- Gökcen, Ahmet- Alşahin, M. Emin- Çakır, Kerim. Ceza Hukuku Genel Hükümler, On Dördüncü Baskı, Adalet yayınevi, Ankara 2020, s.153; Zafer, Hamide. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yedinci Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019, s.60; Özgenç, İzzet. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, On altıncı Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.122

[4] Koca, Mahmut-Üzülmez, İlhan. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş On Üçüncü Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020

[5] Gürelli, Nevzat. Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları, İÜHFM, C. XLV, S.1-2, 1975, s.5; Kıdıl, Fahrettin. Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.57

tanımlamamaktadır. Bundan dolayı Kanun Koyucunun uyuşturucu maddeleri tanımlamaması ve saymaması suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir[6].

Kanunlarda uyuşturucu veya uyarıcı etki yapan maddelerin tek tek sayılmaması yöntemi, sayılması yönteminden daha doğru ve etkilidir. Madde gerekçesinde de açıklandığı üzere güçlü bir toplumsal savunma için saymama prensibi yerindedir[7]. Çünkü kanunda sayılan uyuşturucu maddelerin haricinde ismi, şekli, kaynağı ve etkisi farklı bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin üretimi, bu işin uzmanı olmuş uyuşturucu tacirlerince çok kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Ürettikleri bir maddenin, sayılmadığından bahisle kanunun kapsadığı alandan kaçınma ve kanunu atıl bırakma yollarına tenezzül edecekleri muhakkaktır.

Ayrıca bu yöntemin, yani kanunda sayılmama ve Cumhurbaşkanlığı Kararları ile kanunun ek cetvellerine eklenmesi sisteminin de suçta kanunilik ilkesine aykırılığı yoktur. Çünkü bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisini taşıyıp taşımadığı kararı, bu konuda uzman bilirkişilerden ve kurullardan alınan raporlar neticesinde alındığından dolayı Cumhurbaşkanlığı Kararları ile listelere eklenmesi idari bir karar olsa dahi hızlı ve etkili sonuç almak adına bu yolun makul olduğu ortadadır.

Mukayeseli Hukukta Alman Uyuşturucu Madde Kanunu'nda da benzer bir düzenleme bulunmaktadır. Buna göre Alman Uyuşturucu Madde Kanunun birinci maddesinde uyuşturucu maddeler kanunun ekinde bulunan listelerde sayılmış ve uyuşturucu maddeden bu sayılanların anlaşılması gerektiği belirtildikten sonra maddenin devamında iş bu listelerde Federal Hükümetin ekleme ve değişiklik yapma yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir[8].

---

[6] Balcı, s. 25; Yokuş Sevük, Handan. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.30; Ateş, Neslihan. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu, Birinci Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s.12; Soyaslan, Doğan. Ceza Hukuku Özel Hükümler, On ikinci Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2018, s.490; Özdabakoğlu, E. Hakan. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s.25

[7] Balcı, s.23

[8] İçel, Kayıhan-Ünver, Yener. Uyuşturucu Madde Suçları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s.22

### 1.2. Uyuşturucu Madde ve Tanımı

Uyuşturucu madde kavramının tanımına Türk Ceza Kanununda veya diğer mevzuatımızda yer verilmemiştir[9]. Ancak uyuşturucu sözcüğü dilimizde ilk olarak *"uyuşturma özelliği olan, uyuşturan (madde), narkotik"* anlamına gelir[10]. Yunancadaki uyku anlamına gelen "*narke"* sözcüğünden türeyen uyuşturucu sözcüğünün İngilizcedeki ismi "*narcotics"*tir[11]. Uyuşturma özelliği olan, duymaz hale getiren demektir[12]. Tıp biliminde ise uyuşturucu madde, fizyolojik ve ruhsal problemlerin tedavisinde kullanılan maddeler şeklinde tanımlanmaktadır[13].

Günümüzde, bilinen ve keşfedilmiş uyuşturucu maddelerin arasına her geçen gün yenileri, çok küçük farklılıklar arz eden kimyasal işlemlerle, kolaylıkla eklenebilmektedir. Uyuşturucu özelliği olmamakla birlikte tutku ve bağışıklık yaratma özelliği olan maddelerin keşfedilmesinden sonra bu maddeleri belirli bir tanım ve kapsam içine almak zorlaşmıştır[14].

Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) uyuşturucu madde tanımı; *"bitkisel kökenli ya da sentetik olarak bulunup, merkezi sinir sisteminde fiziksel veya ruhsal bağımlılık etkilerine yol açan, bazı durumlarda tek konulu (kullanmanın devamı üzerine kullanım miktarını artırma ihtiyacının duyulması), bazı durumlarda ise çift konulu (aynı kişinin farklı türde uyuşturucu maddeleri kullanması) tutku yaratan bütün maddeler uyuşturucu madde sayılır"* şeklindedir. Yine bunun yanında 1961 Tek Sözleşmesinde uyuşturucu maddenin tanımı, *"doğal veya sentetik olan I ve II numaralı cetvellerdeki maddeleri"* kapsadığı şeklindedir[15].

Öğretide uyuşturucu madde, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler, 2313 ve 3298 sayılı Kanunlarda veya bu kanunların verdiği yetkiyle çıkarılan Bakanlar Kurulu

[9] Yokuş Sevük, s.27
[10] https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi:17.04.2020)
[11] Akgülen, A. Tunga. İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce Hukuk Sözlüğü. İkinci Baskı, Hatiboğlu Yayınevi, 2010, s.108
[12] Çalışkan, Suat. Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.706
[13] Kurt, Şahin-Kurt, Ela. Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s.1
[14] Güngör, Şener-Kınacı, Ali. Öğreti ve Uygulama Boyutu İle Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Birinci Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2001, s.37 ve s.115
[15] Barut, Ferit-Aydemir, Melis. Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Legal Kitabevi, İstanbul 2019, s.202

kararlarında yasaklanmış; imali, ithali, ihracı ve ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, kabul edilmesi, depolanması, sevk ve nakli ile bulundurulması tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında yasaklanan ve ruhsata bağlanan doğal veya yapay maddeler[16]; kullanıcının vücuduna girdiğinde kişide ruhsal, davranışsal ve bedensel değişikliklere neden olan, bağımlılık yapabilen kimyasal maddeler[17]; tıptaki tedavi maksatlı kullanımların dışında bir amaçla keyfi veya tahrik edici veya aşkın dozda kullanımları halinde kişi ve toplum için zararlı sonuçlar ortaya çıkarmaya başlayan ve bu aşamadan itibaren hukukun kapsamına giren maddeler[18]; doğal veya sentetik yolla elde edilen, besin olarak kabul edilemeyen, canlılar üzerinde merkezi sinir sistemini etkileyerek bağımlılıklarına yol açan, doz artırma ihtiyacı hissettiren, keyif veren, uyuşturucu, uyarıcı, uyanık tutucu olan, hayal gördüren saf maddeler ve türevleri[19]; kullanıcı bedenine girdikten sonra ruhsal, davranışsal ve fiziksel sonuçlar doğuran kimyasallar[20]; uyuşturucu veya uyarıcı etki yapan ve kişide bağımlılık oluşturan tüm maddeler[21]; pozitif bilimler ışığında yapılan tetkikleri sonucu kişinin algılama, muhakeme ve irade yeteneğini etkileyen ve kullanıcısında alışkanlık yapan maddeler[22]; uyuşturucu etkisi bulunan ve kişide bağımlılık etkisi yaratan, besin kavramına dahil olmayan, kimyasal yapısı nedeniyle kullanan kişide zararlı etkiler yapan[23]; uyuşturma özelliği olan, uyuşturan, duymaz hale getiren[24]; Adli Tıp Raporu neticesinde uyarıcı, keyif verici, hayal gördürücü, tahrik ve sarhoş edici olduğu anlaşılan, insanın iradesini ve muhakemesini etkileyici maddeler[25] olarak tanımlanmıştır.

Uygulamada ise Yargıtay, bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilebilmesi için TCK'nın 188/4. maddesinde, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da, 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, 1961 Tek Sözleşmesi'nin I ve II no'lu cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı

[16] Güngör-Kınacı, s.37
[17] Ögel, Kültegin. Bağımlılık Yapan Maddeler, s.3
[18] Kurt-Kurt, s.1
[19] Yaşar, Yusuf. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Üçüncü Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.33
[20] Yüksektepe, Mert Asker. Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri Dahilinde Yargıtay Ceza Genel Kurulu İlamları İle Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020, s.42
[21] Yurtcan, Erdener. Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları, Üçüncü Bası, TBB Yayınları, Ankara 2018, s.22
[22] Elmas, Birsen. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Üçüncü Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.19
[23] Parlar, Ali- Kızılkaya, Azmi. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2018, s.24
[24] Balcı, s.39
[25] Soyaslan, s.490

Kanunlara dayanılarak çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında yer alması gerektiğine karar vermiştir[26].

TCK'nın 188. maddesinin yedinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelere dair özel bir suça yer verilmiştir. Bu tür maddeler, uyuşturucu madde olmadığı gibi uyuşturucu etkisi de doğurmazlar. Bunların en bilineni, eroin imalatında kullanılan asetik anhidrit kimyasalıdır.

5237 sayılı TCK ile uyuşturucu madde kavramının yanında 'uyarıcı' kavramı da kullanılmıştır. Keyif verici, tahrik edici ve uyanıklık veren maddelerin uyuşturucu maddelerden ayırt edilebilmesi ve bu sayılan maddelerin daha doğru şekilde nitelendirilmesi için bu maddelere yönelik olarak uyarıcı madde kavramı kullanılmıştır.

### 1.3. Psikotrop Madde ve Tanımı

5237 sayılı TCK'da bu kavram altında bir ibareye yer verilmemiştir. Ancak 188/6. maddesinde düzenlenen hükmün, psikotrop maddelere yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Psikotrop maddeler; uyuşturucu madde olmayan ancak kötü amaçlı kullanımlarda uyuşturucu maddelerle benzer zararlı sonuçlar doğuran, sentetik ilaç veya maddelerdir.[27] Bu maddeler, eğlenme maksadıyla keyfi kullanılabileceği gibi tedavi amaçlı şifa bulmak için ilaç olarak da kullanılabilir[28]. Bu maddeler kısaca *"ilaç alışkanlığı"* olarak ifade edilmektedir[29].

Türk Ceza Mevzuatında, psikotrop maddelerin tanımı yapılmamış olmakla beraber mevzuatımıza dahil olan 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinde psikotrop madde; sözleşmenin Ek I, II, III ve IV numaralı cetvellerinde yer alan doğal veya sentetik herhangi bir madde veya doğal ürün olarak tanımlanmıştır[30].

---

[26] Yolcu, Ferit. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s.16; 10.C.D. 29.02.2012, 2010/30978E, 2012/2008K.
[27] Ruhi, A. Cemal. Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2017, s.8
[28] https://tr.wikipedia.org/wiki/Psikotrop_madde (Erişim Tarihi: 19.04.2020)
[29] Kurt-Kurt, s.18; Demirel, Naim. Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:28, 2012, s.11
[30] Güngör-Kınacı, s.1245

### 1.4. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Sınıflandırılması ve Çeşitleri

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, birçok farklı etkiyi bir arada barındırabilen veyahut bir tanesinin gösterdiği etkiyi diğerinin çok farklı şekilde gösterebildiği maddelerdir. Bu özelliklerinden dolayı belirli bir etki sınıfına göre sıralamak çok mümkün olmamaktadır. Ele alınan her kritere göre farklı bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadırlar. Uyuşturucu maddeler uyarıcı etkisi taşıyanları da dikkate alınarak fiziksel etkilerine, elde ediliş biçimlerine, sertliklerine, bağımlılık yapış özelliklerine, kökenine ve şekillerine göre sınıflandırılmaktadırlar[31]. Bunların yanında doktrinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kullanıcısının vücuduna verdiği zararlı etkilerine göre dahi sınıflandırılmaktadır. Biz aşağıda uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri etkilerine göre sınıflandırdık

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin çeşitleri ise çok fazladır. Doğal yapılı olanların çeşitlerinin sayımı ve listelenmesi nispeten kolay olsa dahi sentetik uyuşturucu madde çeşitlerinin her geçen gün artması bunların sayılmasını ve listelenmesini zorlaştırmaktadır.

#### 1.4.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Etkilerine Göre Sınıflandırılması

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler etkilerine göre, merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar (depresantlar) ve merkezi sinir sistemini uyaranlar (Stimülantlar) olarak iki gruba ayrılmaktadır. Merkezi sinir sistemini yavaşlatan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler de tabii ve sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddeler olarak ayrılmaktadır.

Merkezi sinir sistemini yavaşlatan tabii uyuşturucular veya uyarıcılar; afyon, morfin, eroin ve kodeinden oluşmaktadır. Sentetik uyuşturucu ve uyarıcılar; barbitüratlar, trankilizanlar ve sedatifler olarak ayrılmaktadır.

Merkezi sinir sistemini uyaran uyuşturucular; (Stimülantlar) tabii uyaranlar, sentetik uyaranlar ve halusünojenler (hayal gösterenler) olarak ayrılmaktadır. Tabii uyaranlar; koka yaprağı, kokain ve crack'tir. Sentetik uyaranlar; amfetaminler, captagon

[31] Yokuş Sevük, s.30

ve ecstacy'dir. Halusünojenler ( Hayal Gösterenler ) ise esrar, marihuana, meskalin, LSD ve bonzaidir.

### 1.4.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Çeşitleri

Uyuşturucu maddeler, ilk veya son haline bakıldığında doğal ya da sentetik olabilir. Aşağıda açıkladığımız uyuşturucu maddelerin bir kısmı doğal diğer bir kısmı sentetik maddelerdir. Örneğin; eroin, morfin, kokain, afyon ve esrar doğadan elde edilebilen uyuşturucu maddelerdir. Bu doğal maddeler bazı işlemlerden geçirilerek yeni başka maddeler elde edilebilmektedir. Buna afyondan morfin, morfinden ise eroin elde edilmesi örnek olarak verilebilir. Kimi maddeler ise tamamen laboratuarlarda üretilir. Buna örnek olarak ise ecstasy vb. verilebilir. Bu tür sentetik maddeler; depresantlar, trankilizanlar, stimulantlar ve hallusinojenlerdir[32].

Bu sınıflandırmalar içerisinde uyuşturucu etkisi olduğu halde her türde madde uyuşturucu maddeler sınıflandırmasına dahil edilmemiştir. Buna örnek olarak alkol ve sigara verilebilir[33]. Çalışmamız kapsamında tüm uyuşturucu maddelerin değil, sadece TCK md 188/4 kapsamındakilerin ve bunların dışında en çok kullanılan uyuşturucu maddelerin açıklamalarına yer vereceğiz.

#### 1.4.2.1. Esrar

Esrar, "cannabis[34] sativa" adı verilen hint keneviri bitkisinin kahverengi/yeşil çiçeklerinin karışımından, saplarından, tohumlarından ve yapraklarından oluşmaktadır. Kenevir bitkisinin yaprakları bir elin parmakları gibi açıldığında içerisinde 5 ila 7 adet arası yaprakçığın bulunduğu görülür. Kenevir bitkisinin dişi ve erkek olarak iki türü bulunur[35]. Erkek türleri üretim alanından sökülerek dişilerin tek başına kalması sağlanır. Bu yolla, dişilerin kozalarının içindeki reçinenin erkeklerle döllenmesi sonucu azalmasının önüne geçilir. Bundan dolayı kenevir bitkisinin bulunduğu ekim alanında,

[32] Bayraktar, Köksal. Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti, İÜHFM, C.51, Sayı 1-4, s.47
[33] Güngör-Kınacı, s.44
[34] Meydan Larousse, C.4 S.24; Kenevirin İlmi adı.
[35] Uzbay, İ. Tayfun. Madde Bağımlığı Tüm boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler, Birinci Baskı, İstanbul Tıp Kitabevi, 2015, s.204

dişi hint kenevirlerinin yanında erkek kenevire rastlanmazsa kenevir üretimi yapanının esrar üretmeyi amaçladığı varsayılır[36].

Esrar maddesinin etken maddesi, THC (Tetra Hydro Cannabinol)'dir[37]. Esrar, dünyanın hemen hemen tüm coğrafi kesimlerinde ve iklim şartlarında kolaylıkla üretilebilen bir maddedir[38].

Kenevir ibaresinin tanımı Kenevir Yetiştiriciliği ve Kontrolü Hakkında Yönetmelikte: *"Kenevir: Lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla yapılan yetiştiricilik yanında, farklı organlarından münhasıran esrar elde edilebilen, mahalli olarak bazı yörelerde kendir, hint keneviri, çedene veya çetene olarak isimlendirilen; cannabis cinsine bağlı bütün tür ve alt türlere ait bitkileri"* kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Yine 1961 Tek Sözleşmesinde kenevir deyimi; *"kullanışı ne olursa olsun, reçinesi çıkarılmamış olan kenevir bitkisinin (dal uçlarıyla bir arada olmayan tohum ve yaprakları hariç) çiçekli veya meyveli dal uçlarını ifade eder*" şekilde tanımlanmışken kenevir bitkisi *"kenevir türünden herhangi bir bitkiyi"* ifade eder şekilde tanımlanmıştır[39].

Dişi hint keneviri bitkisinin yapraklarının kurutularak eleme usulü yapılmasıyla *toz esrar*, preslenmesi ile *pres esrar* ve diğer bir takım işlemlerin yapılmasıyla *gonca esrar, likit esrar* gibi türleri de elde edilmektedir[40]. Esrar maddesinin çeşitli işleniş biçimleri bulunmakta ve bu işleniş biçimlerine göre farklı etkileri ve isimleri olan *marijiuana, gubar, ganja* isimli maddeler üretilmektedir. Pakistan'da üretilen ve esrar etkin maddesi en yüksek olan *charasi* isimli maddedir. Esrarın en düşük seviye kalitesi olan türü *marijiuana'*dır. Esrar, *cannabis sativa* ya da *cannabis indica* isimli kenevir otundan elde edilmekte olup bu bitkinin her parçası THC içermekle birlikte, Türkiye'deki ismiyle bilinen esrar adında bir bitki bulunmamaktadır. Yani esrarın hint kenevirinden elde edilen bir madde olduğunu belirtmek gerekir[41].

---

[36] Kurt-Kurt, s.30-31; Akbulut, s.123
[37] Ögel, s.23
[38] Kıdıl, s.57
[39] Güngör-Kınacı, s.54
[40] Öner, Mehmet Zülfü. Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde imal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet yayınevi, Ankara 2011, s.92
[41] Ögel, s.23; Çalışkan, s.721

Esrarın dünya genelinde bilinen ismi *haşiş*'tir. Haşiş ile haşhaş farklı iki kavramdır. *Haşiş*, hint keneviri bitkisinden elde edilen esrar, kuru ottur. *Haşhaş* ise bir veya birden fazla yıllık otsu bitkilerden olup tıptaki adı *papaver*dir. Ayrıca haşhasın kapsülünden afyon elde edilir[42]. Bu iki madde aynı bitki ailesinden gelmekle birlikte birbirlerinden farklı bitkilerdir[43].

Esrar, en eski çağlardan beri bu isimle olmasa dahi bilinen ve kullanılan bir madde olup modern çağın en çok kullanılan uyuşturucu maddesidir[44]. Birkaç metreye kadar boyu olan hintkeneviri genellikle Mayıs ve Haziran aylarında ekilirken, Ekim ayında hasadı yapılır ve dişi hintkenevirinin toplanıp kurutulmaya bırakılmasıyla esrar elde edilmiş olur. Hint keneviri, her ortamda yetişebilen bir bitkidir. Hint keneviri bitkisinin ülkemizde üretimi kanunla verilen izin çerçevesinde belirli bölgelerde yapılmakta olup o bölge veya ruhsatın dışında üretimi kesinlikle yapılamamaktadır[45].

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 23. maddesine dayanılarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 29.09.2016 günü 29842 sayılı Resmi Gazetede Kenevir Yetiştiriciliği ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır.

Yönetmelikle ülkemizde esrar üretimi veya bu amaç dışındaki her ne sebeple olursa olsun kenevir yetiştiriciliği kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu yönetmelikle, kenevire bağlı uyuşturucu madde üretiminin engellenmesinin sağlanması için izinli kenevir yetiştiriciliğine ve izinsiz kenevir yetiştiriciliğine dair yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmış ve yine bu yönetmelikle kenevir yetiştiriciliğinin izin verileceği il ve ilçeler tespit edilmiş; yetiştiricilik izinlerinin verilmesine, izinli ve izinsiz kenevir yetiştiriciliğine yönelik uygulanacak işlemler ile gerekli kontrollere ve bu kontrollerde görev alacak personelin niteliklerine dair hükümler düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelikle izinli kenevir yetiştiriciliğinin; Amasya, Antalya, Bartın, Burdur, Çorum, İzmir, Karabük, Kastamonu, Kayseri, Kütahya, Malatya, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Tokat, Uşak, Yozgat ve Zonguldak

[42] Meydan Larousse, C.8, S. 466-467
[43] Ögel, s.23
[44] Kıdıl, s.58
[45] Vatandaş, Celalettin. Türkiye'de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu, SEKAM Yayınları, İstanbul 2015, s.26

illerinde ve bu illerin bütün ilçelerinde yapılabileceği, izin verilen il ve ilçelerin dışında kenevir yetiştiriciliğinin yasak olduğu belirtilmiştir. Bu illerde yaşayan ve lif, tohum, sap v.b amaçlara yönelik izinli kenevir yetiştiriciliği yapmak isteyen çiftçiler, 1 Ocak-1 Nisan tarihleri arasında yetiştiricilik yapacakları yerin en büyük mülki idare amirliğine yetiştiricilik izni müracaatı yapabilecektir[46].

Hint kenevirinin yasa dışı ekimi genel olarak dağlık alanlarda ormanların içinde, dere kenarlarında, nehir kenarlarında ve arazilerde, kolluk kontrolünün zor olduğu bölgelerde yahut evlerin balkonları veya çatılarında yapılmaktadır.

Hint keneviri bitkisinin kötüye kullanımı ile uyuşturucu maddenin elde edilmesi haricinde faydalı kullanım alanları da bulunmaktadır. Kenevirin sapları ve tohumları sanayide kullanılmakta, liflerinden ip, halat, çuval, kaba kumaş elde edilmekte ve tohumlarından çıkan yağ sanayide sabun üretiminde kullanılmaktadır. Esrarın kullanım yolu çoğunlukla sigara şeklindedir ve bir sigara sarmasının içine yaklaşık 1 grama kadar esrar konulabilir. Sigara şeklinde kullanımının yanında buharını içe çekmek, keke karıştırmak ya da çay olarak içmek yöntemleri de vardır[47].

İnsan beyninde, esrar etken maddesi olan THC'yi kavrayacak reseptörler yani alıcılar olduğu tespit edilmiştir. Bu alıcılar beynin kavrama, hafıza, acı algısı ve motor koordinasyon işlevlerinden sorumlu bölümlerinde bulunmaktadır[48]. Bu etkilerinden dolayı insanların güvenilir olmayan kişilerin ikram ettiği yiyecek ve içeceklerden kullanmaması gerekir. Çünkü yiyeceğe karıştırılma imkanı çok kolaydır. Esrar içilince THC maddesi çabucak kana karışır ve sonra beyne ulaşır[49]. Bu aşamadan sonra keyif verici etkisi birkaç dakika içinde ortaya çıkmaya başlar, yarım saate doğru zirveye ulaşır ve ardından bu etki 2-4 saat kadar sürmekle beraber süre geçtikçe etkisinin azaldığı bir seyir izlemektedir. Esrar etken maddesi, kişinin hareket becerilerini etkilemekte ve bu etkisi kullanımdan sonraki 8-12 saat aralığına kadar devam edebilmektedir. Esrar kullananlarda kullanımın etkisi; kişinin fizyolojik ve psikolojik durumuna, fiziki

[46] https://www.resmigazete.gov.tr/ (Erişim Tarihi:18.04.2020)
[47] Ögel, s.25; Barut-Aydemir, s.25
[48] Ögel, s.23; Barut-Aydemir, s.26
[49] Çalışkan, s.721

bünyeye ve alışkanlık derecesine göre elbette değişiklikler göstermektedir. Esrarlı sigara içenlerin ağızları, elleri ve elbiseleri yanık ip kokusu verir[50].

Esrar kullanılmasıyla birlikte kişide rahatlama, çok konuşma, müzik dinleme, yemek yeme arzularının arttığı gözlenir. Esrar kullanımının kişide ortaya çıkardığı etkilerden birisi de *"flashback"* yani geriye dönüş sendromudur. Bu sendrom, madde etkisi altında yaşanılmış geçmiş anların tekrar yaşanması şeklinde gerçekleşmekte ve çoğunlukla erken yaşta kullanmaya başlayanlarda görülmektedir. Ayrıca erkeklerde testosteron hormonlarında bozulma, sperm salınışında azalma meydana getirebilmekte ve kullananların hayatına çok olumsuz etkileri olabilmektedir[51]. Esrar kullanımının kişide fiziksel etkileri ise gözlerde kanlanma, çarpıntı, ağızda kuruluk ve açlık hissi olarak ortaya çıkar[52]. Esrar hafıza sorunlarına, dikkat kaybına sebep olabilir. Esrar kullanımı akciğerde bronşite ve kansere sebebiyet verebilmekte olup bu etki sigaradan 5 kat daha şiddetlidir[53].

Esrarın yakın geçmişe kadar bağımlılık yapmadığı görüşü hâkimken son zamanlarda yapılan araştırmalar ile esrar kullanımının fiziksel ve psikolojik bağımlılık etkileri yaptığı gözlenmiştir[54]. Keza Adli Tıp Kurumu, 06.01.1984 tarih ve 23708/10 sayılı kararına kadar esrarın bağımlılık yapmadığı görüşüne sahipti. Bu kararın ardından Yargıtay, esrarın bağımlılık yapabileceği ihtimaline ilişkin olarak CGK 24.10.1988 tarih ve 5-302/386 sayılı kararından itibaren esrarın iptila oluşturup oluşturmayacağının araştırılması için ATK'ya müzekkere yazılması gerektiğine karar vermiştir[55]. Günümüzdeki yargılamalarda esrar maddesinin her somut uyuşmazlıkta kullanıcısında bağımlılık yapıp yapmadığı noktasında uzman bilirkişilerden veya ATK'dan rapor aldırılması öngörülmektedir[56].

---

[50] Kurt-Kurt, s.33
[51] Barut-Aydemir, s.25
[52] Çalışkan, s.721
[53] Ögel, s.25
[54] Uzbay, s.222
[55] Güngör-Kınacı, s.59-60
[56] …Üniversitesi tarafından düzenlenen 20.04.2010 tarihli raporda yaptırılan tetkikler sonucu esrar bağımlılığı tanısı konulduğunun belirtildiği ancak söz konusu laboratuar tetkiklerine ilişkin raporların dosya içerinde bulunmadığı anlaşıldığından, belirtilen evrakın aslı ya da onaylı suretlerinin temyiz denetimine elverişli olacak şekilde getirilip incelenerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi, Bozmayı gerektirmiş, sanığın temyiz itirazları bu nedenle yerinde görülmüş olduğundan, (20. C.D. 21.11.2017, 2017/2751 E. , 2017/6235 K.)

Esrarın yoksunluk sendromu, uzun süreli kullananlarda ortaya çıkmaktadır. Yoksunluk sendromu kavramı, genel olarak tüm maddeleri kapsayacak bir şekilde bağımlılık yapan bir maddeyi sürekli kullanırken kullanımın aniden kesilmesi veya dozun azaltılmasına bağlı olarak ortaya çıkan ve çeşitli semptomlara sebep olan klinik tablo olarak tanımlanabilir[57]. Yoksunluk belirtilerinin bir kısmını aşırı hassas olmak, alınganlık, sinirlilik, huzursuzluk, iştah azalması, uykusuzluk olarak sıralayabiliriz[58].

#### 1.4.2.2. Afyon ve Türevleri (Afyon Sakızı, Morfin, Eroin, Kodein)

Afyon'un tüm dünyada bilinen ismi "opium"dur[59]. İnsandaki merkezi sinir sistemini etkileyen, tadı acı olduğu gibi kokusu da ağır olan bir maddedir[60]. Tarihin ilk zamanlarından beri varlığı ve kullanımı bilinen ve uyuşturucu madde elde edilebilen en eski bitki haşhaştır[61]. Bu bitkinin ilk olarak Mezopotamya'da yetiştirildiği, oradan Orta Doğu ve Akdeniz havzası bölgelerine ve sonraları Uzak Doğuya yayıldığı bilinmektedir[62]. Afyon, farklı haşhaş türlerinden elde edilebilmekle beraber özellikle beyaz haşhaşın içindeki kapsüllerden akan sıvının yoğunlaşıp katılaşması ile ham afyon oluşur[63]. Bu kapsüllerin kendisi uyuşturucu madde olmadığı gibi kapsüllerden uyuşturucu madde elde edilmesi de mümkün değildir[64]. Ham afyon, işlenmemiş afyondur. Ham afyonun işlenmesi ile birazdan göreceğimiz uyuşturucu maddeler elde edilmektedir.

Haşhaş tohumu boya sanayisinde kullanılabilmekte, yağ elde edilebilmekte, hayvanlar için yem, soba için yakacak ve taze yapraklarından yararlanılma imkanı oluşabilmektedir. Ancak bitkinin en önemli özelliği ham afyon elde edilebilmesidir. Afyon, çok eski tarihlerden beri kullanıldığı bilinen bir uyuşturucu maddedir ve zaman zaman yasaklanmıştır. Ancak, yasak ve tehlikeli olduğu kadar da değerli bir ilaç olup kullanımı ve üretimi uluslararası sözleşmelere konu olmuştur. Ham afyon, *papaver somniferum* isimli (Gelincikgiller familyasından) bitkinin tam olgunlaşmadan çizilmesi

[57] Uzbay, s.47
[58] Ögel, s.30
[59] Özdabakoğlu, s.12; Karakaş Doğan, Fatma. Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, Ocak 2015
[60] Barut-Aydemir, s.9
[61] Yokuş Sevük, s.39
[62] Yaşar, s.38
[63] Meydan Larousse, C.1, S.123
[64] Çalışkan, s.709; Kıdıl, s.49

halinde kapsüllerinden akan süt gibi sıvının katılaşmış şekline denir. Afyonun özelliği, içinde bulunan alkaloitlerin değerinden kaynaklanır. Bunlardan em önemlileri ve değerlileri morfin grubu alkaloitler olan "*morfin, kodein, tebain, papaverin, narsein*"dir. Diğer alkaloitler ise *narkotinler*den oluşur ancak bunların değeri azdır[65].

Ham afyon, paketlenme ve nakledilme dışında başkaca işlemlerden geçirilmez. Ancak kullanılmak için bir takım kaynatma, damıtma, mayalandırma işlemlerinden geçirilmesiyle *hazırlanmış afyon* yahut *içim afyonu*; tıbbi alanda kullanılmak için gerekli işlemlerden geçirilene de *tıbbi afyon* ismi verilir[66]. Afyonun üç tür kullanım şekline rastlanır. Bunlar; özel üretim pipolarla teneffüs yoluyla, ağız yoluyla ve suda eritilmiş maddenin enjektörle deri altına zerk edilmesi şeklindedir[67]. Uzun süredir afyon kullananlarda kullanımın ilk anlarında keyifli sarhoşluk, hayallere dalma, neşelenme gibi etkiler oluşur. Bu etkiler geçmeye başlayınca fikri bir yorgunluk, halsizlik hissedilmeye başlar ve yeniden afyon alma ihtiyacı doğar. Bulamadıkları zaman ise nefes alamama, reflekslerde azalma, tansiyon düşmesi, nabız yavaşlaması, iştahsızlık, uyku bozuklukları, etrafa karşı ilgisizlik ve intihara kadar varan sonuçlar doğabilir. Afyon ve türevlerine alışmış kişi hep aynı dozu aldığından başlarda hissettiği etkiyi bulamayınca dozu artırma ihtiyacı hisseder[68].

Bu bağımlılığa düşmüş kişinin ömrü hayatı bu maddeyi edinmeye tabi olur ve bu maddeyi edinmek için hırsızlık, soygun, yağma, gasp, fuhuş hatta adam öldürme suçlarını dahi işleyebilir hale gelmektedir[69]. Bunların yanında bu kişilerin yaygınlaşması ve toplumdan dışlanmaları sonucu bir araya geldiklerinde sadece kendileri gibi olanların içerisine girebilecekleri bir alt kültür ortamı oluşturmakta ve bu birliktelikten çeşitli teşekküller, örgütleşmeler yahut mafya birlikleri oluşmaktadır[70]. Bu durum ise illegal uyuşturucu madde trafiğinin bir süre sonra daha organize yapılmasına ve çözülmelerinin zorlaşmasına sebebiyet vermektedir.

---

[65] Meydan Larousse, C.1, S.123; Uzbay, s.126
[66] Kurt-Kurt, s.25
[67] Özdabakoğlu, s.12
[68] Selbes, Ece. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Birinci Baskı, Adalet yayınevi, Ankara, 2017, s.12
[69] Çalışkan, s.709
[70] Dönmezer, Sulhi. Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım (İHFM, Atatürk'e Armağan, İstanbul 1982), s.1035

#### 1.4.2.2.1. Afyon Sakızı

Haşhaş bitkisinden afyon elde edilir. Üretenler arasında *"kelle"* adı verilen yeni yeni olgunlaşan haşhaş kozaları çizilince beyaz, yapışkan bir sıvı ortaya çıkar. Bu sıvı bir süre sonra katılaşıp koyu kahverengi olur. Buna *"Afyon Sakızı"* adı verilir. Çiğnenerek kullanılan afyon sakızı ayrıca afyon türlerinden en eskisidir ve eskiden halk arasında sıklıkla kullanılmaktaydı[71].

#### 1.4.2.2.2. Morfin

1803 yılında Alman Eczacısı Friedrich Serturner isimli kişi haşhaştan afyonu, afyondan baz morfini ve ondan da morfini ayırmayı başarmış; elde ettiği bu maddeyi hayvan denekleri üzerinde uyguladığında deneklerde uyku etkisi yaptığını tespit etmiş ve bunun farklı bir bulgu olduğunu anlayınca gösterdiği etkilerden hareketle bu maddeye yunan uyku tanrısının isminden esinlenerek morfin adını vermiştir[72]. Yukarıda afyon maddesini açıklarken morfin grubu alkaloitlerin afyonun içinde bulunduğunu ve bunun afyon içindeki en önemli alkaloitlerden olduğuna değinmiştik. Morfin maddesi, afyonun içinde doğal olarak bulunmakla birlikte afyondan ayrılması için gereken bir takım işlemlerin yapılması gerekir. Afyonun üretildiği bölgeye göre morfinin oranı ve kalitesi artmakla beraber bir birim afyonun içinde % 8-20 arasında morfin miktarı bulunur[73].

Ham afyonun içerisinde doğal olarak bulunan morfin, tıp biliminde çok sık kullanıldığı için lazımlar listesinde daima kendine yer bulur[74]. Deri içine enjektörle verilen morfin, etkisi bakımından diğer yollarla alınan morfin kullanımlarına oranla on veya yirmi kat daha kuvvetlidir. Ayrıca morfin kullanımının sağlık çalışanları arasında çok yaygın olduğu bilinmektedir[75].

Morfin, ağrı kesici etkisi bilinen uyuşturucu maddelerdendir. Afyon maddesinde olduğu gibi kullanımla birlikte bir süre neşelendirir, açlık hissini giderir,

---

[71] Ögel, s.39
[72] Sınar, Hasan. Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele, Birinci Baskı, Lale Yayıncılık, 2015, s.7; Uzbay, s.126
[73] Çalışkan, s.710
[74] Barut-Aydemir, s.11; Uzbay, s.127
[75] Ögel, s.41

yorgunluğu ve ağrıları dindirir[76]. Ancak kullanıcılar üzerindeki bu etkileri geçicidir ve bu etkilerinin geçmesiyle beraber kullanıcıların ağrılarını, sızılarını, ruh sıkıntılarını, kalp çarpıntısını artıran, ağzı kurutan, heyecanı ve korkuyu artıran yan etkileri göstermeye başlar[77].

#### 1.4.2.2.3. Eroin

Eroin'in dünyada bilinen ismi *"Heroin"*dir. Eroin ilk olarak Alman Bayer İlaç Firmasında çalışan kimyacı Dressler tarafından bulunmuştur. Eroin, morfinin sentezlenerek elde edilen şeklidir. Eroin, 1898 yılında birtakım hastalıklara iyi geldiği zannıyla ilaç üreticisi Bayer firması tarafından piyasaya sürülmüş ve tıp çevrelerinden büyük ilgi görmüştür[78]. Sert ve etkili uyuşturucu maddelerdendir. Haşhaş bitkisinin kozalağında doğal olarak bulunan bir uyuşturucudur. Morfinden daha güçlü bir etkiye sahiptir. Aşağıda eroinin dünya üzerindeki üretim merkezlerini ve ticaret rotalarını ayrıntılı incelediğimizden burada detay vermeyeceğiz. Ancak yeri gelmişken belirtmek gerekir ki eroin çok büyük miktarlarda Batı Asya, Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerinde üretilmekte ve buradan Avrupa'ya ya da ABD'ye ticareti yapılmaktadır[79].

Haşhaş bitkisinden afyon sakızı kolaylıkla elde edildikten sonra morfine çevrilmektedir. Daha sonra ise morfin özellikle asetik anhidrit kimyasalı kullanılarak, eroine çevrilmektedir[80]. Bu döngü üretim merkezlerinden tüketim merkezlerine gidene kadar tamamlanmaktadır. Afyon sakızını morfine ve ardından eroine çevirme sebebi yüksek kazanç gayesidir[81]. Ara kimyasal madde olan Asetik Anhidrit maddesi, gözlerden yaş getirecek kadar kuvvetli, asit kokulu, renksiz bir sıvıdır[82].

Bilinen uyuşturucu maddeler arasında en hızlı bağımlılık yapma etkisine sahip madde eroindir[83]. Eroin burundan çekilerek, sigara gibi içilerek ya da damardan enjekte edilerek kullanılabilir. Ortalama bir eroin kullanıcısı günde 4-5 kez eroin alma ihtiyacı

[76] Selbes, s.13
[77] Balcı, s.29; Kurt-Kurt, s.27
[78] Yaşar, s.42; Uzbay, s.132
[79] Çalışkan, s.710
[80] Balcı, s.30
[81] Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Ankara 1994 Raporu, s.7
[82] Ögel, s.41
[83] Yokuş Sevük, s.40; Akbulut, s.120; Uzbay, s.127

hisseder[84]. Kullanım şekline göre de etkisi ve belirtisinin şiddeti ve süresi değişmektedir. Afyon ve türevlerinden olan eroin, diğer afyon üyeleri gibi kullanıcısının vücut hareketlerine farklı oranlarda etki yapmaktadır. Kullanıcılar, kullanımının ilk anlarında ağrılarından ve dertlerinden kurtulduklarını zannetseler dahi bu bir kurtulma değil sadece ertelemedir[85]. Eroin, hızlıca bağımlılık yapabildiği gibi bağımlılığa düşüldüğünde kurtulması bir o kadar zor bir maddedir. Ayrıca eroin bağımlısı için uygun tedavi yöntemi, bu maddenin kullanımını bir anda kesmek olmayıp yavaş yavaş vücut yanıt verdikçe kullanım dozajını azaltmak ve aynı zamanda bağımlıyı rehabilite etmektir[86].

#### 1.4.2.2.4. Kodein

Bu uyuşturucu madde ilk olarak Fransa'da 1833 yılında *Bobliquet* tarafından afyondan ayrıştırılmıştır. Kodein, afyondan elde edilmekte ve kimyasal özü metilmorfindir[87].

Bu maddenin etkisi, diğer afyon türevlerine oranla daha düşük olup eroinmanlar ve morfinmanlar bu türden uyuşturucuları bulamadıklarında kodein kullanırlar. Alışkanlık yapması için uzun bir süre kullanılması gerekmektedir. Müptela olunması zor olduğu için müptelasına çok az rastlanır. Kodein toz veya tablet şeklinde bulunabilecek olup ağız yoluyla veya enjeksiyonla kullanılır. Uyuşukluk, refleks azalması, iştah kaybı ve kabızlık gibi belirtileri vardır. Ayrıca tıpta, astım hastalarına yönelik olarak öksürüğü azalttığı için verilmektedir. Ağrı kesici etkisi aspirinden yüksek, morfinden azdır. Kullananların idrar atıklarında kodeine rastlanır[88].

#### 1.4.2.3. Kokain

Kokain, koka bitkisinin yapraklarından elde edilen sert bir uyuşturucu maddedir. Güney Amerika topraklarında yaklaşık 2000 yıldır kendiliğinden yetişen bu

[84] Yaşar, s.167
[85] Ruhi, s.15
[86] Sevdim, A. Erdem. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s.35; Akbulut, s.122
[87] Çalışkan, s. 712; Uzbay, s.127
[88] Akbulut, s.120; Uzbay, s.127

bitki *Erythoxylon Coca* türündendir[89]. Bitkinin uyuşturucu özelliği içerdiği anlaşılınca değeri artmış ve özel olarak Latin Amerika'daki And Dağları boyunca yetiştirilmeye başlanmıştır. 1860 yılında koka yapraklarından ayrılması sağlanarak keşfedilen kokain, ABD'de o kadar yaygın bir kullanım alanına sahip olmuş ki Coca Cola ile yarışır hale gelmiş ve bağımlılık etkisi anlaşılmaya başlayınca yasaklanması yollarına gidilmiş ancak illegal üretim ve tüketimlerinin önüne geçilememiştir[90].

Ekim ayında ve sabahın erken saatlerinde bitkisinden toplanan koka yaprakları güneşte kurutulur ve ardından damarlarından ayrılarak değirmenlerde öğütüldükten sonra toz kokain elde edilmiş olur[91].

Kokain, kullanıcısının merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etki yapan uyuşturuculardandır. Kokain maddesi; beyaz, tadı acı ve kokusuz bir tozdan oluşur. Kokain maddesinin en yaygın kullanım yolu buruna çekilmek şeklindedir. Bu maddenin kullanıcısının vücuduna girmesiyle birlikte kişide bir canlanma, göz bebeklerinde büyüme, şehvet duygusunda artma, neşeli bir hal alma durumları gelişir. Ancak bunlar geçicidir ve etkisi geçtikten sonra benizde solma, uykusuzluk, iştahsızlık, sayıklama ve kusma yan etkileri görülür[92].

Kokaine bağımlı olma riski çok yüksektir ve bir kez kullanılmakla bağımlı olunabilir. Kullanımlarda tekrara düşüldüğü takdirde kullanıcı da tolerans[93] gelişir ve fizyolojik bağımlılık yapar. Kokain kesildiğinde yoksunluk belirtileri ortaya çıkar[94]. Kokain maddesinin diğer uyuşturuculardan farklı bir yönü ise kişinin dünyadan ve maddeden izole edilmesiyle bağımlılıktan kurtulma imkânının olmasıdır. Kokainin kullanımının aniden kesilmesiyle kişide ölüm riski yok denecek kadar azdır[95].

Kokain maddesinin genellikle bir tahta veya metal masanın üzerine bölümlere ayrılarak döküldükten sonra, iyice ezilmiş kokain tozunun buruna çekilmesi yoluyla

[89] Balcı, s.31
[90] Çalışkan, s. 715
[91] Akbulut, s.127
[92] Ruhi, s.17; Ögel, s.54;
[93] UZBAY'a göre tolerans kavramı; *"ilaca veya farmakolojik etkiye sahip herhangi bir maddeye karşı tolerans bu ilaç veya maddenin tekrarlayan dozları sonrası ya etkisinde azalma veya yine tekrarlayan kullanımlar sonrası standart bir dozla elde edilen etkinliği sağlayabilmek için dozun artırılması ihtiyacı olarak tanımlanabilir."* Uzbay, s.44
[94] Ögel, s.53
[95] Kurt-Kurt, s.36

kullanımı yaygındır. Ayrıca deri altına ya da damara enjektör ile vermek ya da sigara kâğıdına sararak içmek tarzında da kullanılabilir[96].

Hemen tüm maddelerin genel ortak özelliği; bağımlısı olunan uyuşturucu maddenin bulunamaması hali olan yoksunluk halinde birtakım belirtilerin yanında, kişide suça eğilimin artmasıdır. Fuhuş, hırsızlık, yağma, adam öldürme suçları uyuşturucu madde bağımlılarının en çok bulaştığı suç tipleridir[97].

#### 1.4.2.4. Sentetik Uyuşturucu Maddeler

Bu aşamaya kadar genel olarak kaynağı doğada bulunan ve basit birtakım işlemlerden geçirilmek suretiyle üretimi yapılan uyuşturucu maddeleri açıkladık. Bu aşamadan sonra ise özellikle XX. Yüzyıldan sonra gelişen kimya bilimi ve teknolojisiyle birlikte laboratuarlarda üretilen, kimyasıyla oynanmış uyuşturucu maddeleri açıklayacağız. Ancak bu türlerin sayısı çok fazla olduğu için üretimi ve ticareti çokça yapılan Ecstasy, LSD ve bonzai gibi uyuşturucu maddelerini açıklayacağız. Diğerleri hakkında ise genel bilgiler vereceğiz.

Birinci Dünya Savaşı yıllarından beri Avrupa'daki laboratuarlarda üretilen sentetik uyuşturucuların daha çok hap şeklinde olduğu görülmektedir[98]. Sentetik uyuşturucu maddeler kullanıcılarının sinir sisteminde yaptıkları etkilere göre depresantlar, stimulantlar, trankilizanlar ve halusinojenler olarak sınıflandırılırlar. Önceleri tıp biliminde kullanılmak amacıyla üretilen bu maddelerin zararlı etkileri çıkmaya başlayınca ya tamamen yasaklanmış ya da reçete sistemiyle hekim kontrolüne alınmaya çalışılmıştır. Bu kontrol altına alma çabaları ulusal düzeyden uluslar arası düzeye çıktığında ise 1971 tarihli BM Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme gibi çalışmalar ortaya çıkmıştır. Ülkemizde, ulusal düzeyde 1985 yılında uyuşturucu maddeler için kırmızı reçete, 1986 yılında ise psikotrop maddeler için yeşil reçete sistemi uygulanmaya başlamıştır[99]. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan genelge ile denetime tabi olan uyuşturucu veya uyarıcı

[96] Çalışkan, s.711; Ögel, s.54; Akbulut, s.127
[97] Sevdim, s.32
[98] Balcı, s.33
[99] Akbulut, s.128; Kurt-Kurt, s.36

maddelerin kırmızı reçeteyle, psikotrop maddelerin ise yeşil reçeteyle verilmesi usulü belirlenmiştir[100].

#### 1.4.2.4.1. Ecstasy

Ecstasy, kimyasal adı MDMA' dır. İlk olarak 1912 yılında Alman Kimya firması Merck tarafından Darmstadt'ta sentezlenmiştir[101]. Amfetamin türevi merkezi sinir sistemini uyaran sert bir sentetik uyuşturucu maddedir. Ecstasy'nin tablet şeklinde üretimi olduğundan çoğunlukla ağız yoluyla tüketimi yapılmaktadır. Ancak toz veya sıvı halde üretilenlerinin de olduğu ve bunların enjektörle yahut burun yoluyla vücuda alındığı bilinmektedir[102].

1912 yılında *çeçe sineğinin* panzehiri olarak üretilen ecstasy'nin, 1985 yılında Hollanda'da yeni bir uyuşturucu madde olarak bulunduğu açıklanmıştır[103]. Bu uyuşturucu madde başka başka maddelerin kimyasal yapılarının değiştirilmesi yoluyla üretilmektedir. Ecstasy, gece kulüpleri gibi eğlence mekanlarında müziğin hızlı olduğu, heyecanın yükseldiği ortamlarda kullanılmaktadır. Kullanımla birlikte kişide vücut ısısını artırmakta, kullanan kişide rahatlama, korkusuzluk, toleranslı ve duygusal olma halinin arttığı gözlenmektedir[104]. Bu uyuşturucu maddenin hap şeklinde üretilenleri değişik isim, marka veya renkte olabilmektedir. Hatta bu hapların üzerine farklı farklı kuş, fil gibi hayvan sembolleri veya batman, süpermen gibi batı kahramanlarının işaretleri kazınmaktadır. Alındıktan sonra 45 dakika gibi bir sürede etkisini göstermeye başlar ve bu etkinin ortalama 4-6 saat sürdüğü söylenebilir. MDMA uyuşturucu maddesi kullanıcının vücuduna girdikten yaklaşık 48 saat sonra vücuttan atılır[105].

Moda uyuşturucu maddelerden olan ecstasy, doğada bulunan ve bilinen bir uyuşturucu maddenin kimyasıyla oynanması sonucu elde edilir. Bu uyuşturucu madde *"3.4 metlendioksimetamfetamin"*in yaygın ismidir ve MDMA olarak kısaltılır. Ecstasy, yukarıda kısaca bahsettiğimiz gibi vücuda girmekle kişide toleranslı ve duygusal olmayı artırdığı, kişinin empatisini, iletişim yeteneğini geliştirdiği ve kişiye korkusuz olma yani

[100] Özdabakoğlu, s126
[101] Sınar, s.10
[102] Çalışkan, s.718-719; Ögel, s.47
[103] Balcı, s.34
[104] Çalışkan, s.719-720
[105] Ruhi, s.18

kendine güven duyma yetileri verdiğini belirtmek gerekir. Bu etkilerinden dolayı exctasy *"kalp açıcı"* şeklinde isimlendirilmektedir[106]. MDMA, tablet olarak alındığında ve vücuda yüklemeler (Spor, sex, dans gibi) yapıldığında vücuttan tekrar kazanımı zor olacak derecede su kaybı yaşanmaktadır. Bunun sonucunda kalp ve tansiyon sorunlarına, yüksek ateş ve şok etkilerine, aşırı strese, saldırganlığa, krampa neden olup ölüme varan sonuçlar doğurmaktadır[107].

Diğer sentetik uyuşturucularda olduğu gibi bu maddenin de üretim merkezi Avrupa'dır. Belçika, Hollanda gibi ülkeler üretimde ve tüketimde başı çekmektedir. Ecstasy'nin bağımlılık yapıp yapmadığı net olarak bilinmemektedir. Bu maddeyi kullananlar ecstasy ile birlikte başka maddeleri de tükettiklerinden dolayı bağımlılık etkisi yapanların ecstasy mi yoksa diğerleri mi olduğu anlaşılamamaktadır[108].

#### 1.4.2.4.2. LSD (Lysergic Asid Diethylamid)

1934 yılında Albert Hofmann tarafından bulunan LSD kuvvetli bir halüsinojen olup yarı sentetik bir uyuşturucu maddedir. Kullanıcısına hayaller gördürüp evhamlar yaptırır. Çavdarın rutubetlenmesi sonucu elde edilen çavdarmahmuzunun kimyasal maddelerle etkileşime sokulmasıyla elde edilir[109].

Kullanıcılarının algılarına direkt olarak etki eden, gerçekte olmayan nesneleri varmış gibi görmek, onları duymak ve onlarla konuşmak gibi algı bozukluklarına sebep olan LSD bu etkilerinden dolayı halüsinojik olarak sınıflandırılır. Beyaz, tatsız, kokusuz olan bu madde toz halinde yahut değişik nesnelere mesela kâğıtlara emdirilmiş şekilde bulunabilir. Ağız yoluyla bir şeyden emilerek veya dilin altına konulup emilip eritilerek kullanılabilir[110]. Fazla mürekkebi emen kâğıt gibi peçete ve benzeri şeylere emdirilerek üretilmekte ve ince jelatin şeklinde satılmaktadır. Ağızdan alınabileceği gibi renkli çıkartmalara veya pullara sürülmüş olabilir ve buralardan yalanarak çıkartılabilir[111].

---

[106] Ögel, s.48
[107] Kurt-Kurt, s.39
[108] Ögel, s.51
[109] Akbulut, s.133; Sınar, s.9
[110] Ögel, s.59
[111] Akbulut, s.133

Kullanıcıda etkileri, LSD maddesi vücuda alındıktan 30-90 dakika aralığında görülmeye başlar ve 12 saate kadar sürebilir. Kullanıcıların rapor ettikleri en önemli belirtisi kişide hayal gördürme etkisi olup kullanıcısının algılarında ve bilincinde yoğun derecede olumsuz etki yapmasıdır. Renkler, sesler ve görüntüler değişime uğramakta, eşyaların şekilleri bozulmaktadır. Bu maddeyi üreten Hofmann yine ilk etkisini kendisi üzerinde denemiş ve raporlamıştır[112].

LSD'nin, kullanımı sonrası oluşan etkilere *"trip"* adı verilmiş ve sonra bu kelime tüm uyuşturucular ve uyarıcılar için kullanılmaya başlamıştır. "*Trip"* sözcüğü yolculuk anlamına gelmektedir[113].

#### 1.4.2.4.3. Bonzai[114]

*Sentetik Kannabinoidler,* kullanıcısının beyninde birtakım olumsuz etkiler bırakan, kullanıcısında bağımlılık yapan uyuşturucu maddelere denir. Ülkemizde en bilineni *bonzai*dir. Bon (tabak) – sai (ağaç) kelimelerinden üretilmiştir[115]. Bu tür uyuşturucu maddeler, kişide çok sık kullanma ihtiyacı doğurmakta ve bağımlılığı kısa sürede geliştirmektedir. *Bonzai* kullanıcısı, yoksunluk krizine girdiğinde terleme, uykusuzluk, çarpıntı, huzursuzluk, bedeni ağrılar, mide bulantısı ve kusma gibi belirtileri göstermektedir.

Bu tür uyuşturucu maddeler ilk olarak Çin'de ve Hindistan'da laboratuarlarda toz olarak üretilerek tüm dünyaya dağıtılmaya başlanmıştır. Toz halindeki maddeyi ele geçirenler, bu tozları çeşitli çözücüler içerisinde eriterek bazı bitki yapraklarının üzerine püskürtmüş ve ardından bu yaprakları kurutarak *bonzai* elde etmeye başlamışlardır.

Bu uyuşturucu maddelerin piyasada çok farklı isim ve markaları olmasına rağmen ülkemizde bilinen isimleri *bonzai* ve *jamaika*'dır[116]. Bu maddelerin kullanımı ülkemizde 2010 yılından itibaren hızla artmaya başlamış, ard arda ölümler yaşanmış ve hemen ardından 27.03.2015 tarihinde 6638 sayılı Kanunun on birinci maddesi ile

[112] Çalışkan, s.724-725
[113] Ögel, s.60
[114] https://www.psikiyatri.org.tr/1289/tpd-basin-aciklamasi-sentetik-esrar-turevleri-bonzai (Erişim Tarihi: 21.04.2020)
http://bilheal.bilkent.edu.tr/aykonu/ay2014/bonzai/bonzai.htm (Erişim Tarihi: 21.04.2020)
[115] Sınar, s12
[116] Uzbay, s.226

TCK'nın 188/4. maddesinde değişiklik yapılarak bonzai nitelikli uyuşturucu maddeler arasına eklenmiş ve bu maddenin ticaretini yapanların cezalarında artırıma gidilmiştir.

*Bonzai*, çeşitli ağaçların yapraklarına püskürtülerek elde edilmekte ve esrarın etken maddesini ve etkilerini gösterdiğinden dolayı *"sentetik esrar"* adıyla anılmaktadır. *Sentetik kannabinoidler* birbirlerine benzer kimyasal özellikleri olmakla birlikte insan hücresinde bulunan CB1 ve CB2 olarak isimlendirilen kannabinoid reseptörlerini uyarıcı etki yapmaktadırlar. CB2 uyarıcıları kişinin dalak ve immun sistem hücrelerinde yer alırken; CB1 uyarıcıları kişinin çoğunlukla beyninde yahut omuriliğinde yer alır. Bu sebepten ötürü *bonzai* kullanımı kişide beyinsel ve dengesel sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır.

*Bonzai* genellikle, esrar gibi sigara içine sarılarak kullanılmaktadır. Bu maddeler piyasada kolay ve ucuza bulunabilmekle beraber, haklarında bağımlılık etkileri konusunda çok az bilgi vardır. Bundan dolayı bağımlılık etkileri konusunda kişilerin kullanıma meyili artabilmektedir. Bu madde, 0,3 gramının inhilasyon (maddenin solunum yolu ile vücuda alınması) yoluyla kullanımı sonrası ilk 10 dakika içinde kullanıcısının algı durumunda etkilerini göstermeye başlamaktadır. Kullanımından sonra genel olarak 2-6 saat aralığında etkisi sonlanmaktadır[117].

*Sentetik Kannabinoidlerin* içeriği, ismi ve markası değiştiği için etkileri de farklılık göstermekle beraber bazı ortak belirtileri vardır. Başlıca ortak belirtileri; aşırı endişe hali, algı değişiklikleri, şüphecilik, kolay yönlendirilebilme, gerçeği algılamada zorluk, olayları algılayamama, aşırı reaksiyon gösterme, ağızda kuruluk, kalp çarpıntısı ve nabızda yükselmedir[118].

## 2. UYUŞTURUCU MADDELERİN TARİHİ VE DÜNYADA VE TÜRK-İSLAM TOPLUMLARINDA YAYILMASI

### 2.1. Uyuşturucu Maddelerin Keşfi ve Dünyadaki Gelişim Süreci

Eskiden beri uyuşturucu maddelerin keyif vermesi, vücuttaki ağrıları gidermesi ve hastalıkları iyileştirmesi için kullanıldığı bilinmektedir. İlkel toplumların kabile

[117]Özşeker, Pınar Efeoğlu-Dip, Aybike-Dağlıoğlu, Nebile Dağlıoğlu-Gülmen, Mete Korkut. Sentetik kannabinoidler: Yeni nesil esrar, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, C:21, S:1, 2017, s.35-36-37
[118] Uzbay, s.227

ayinlerinde, erkekliğe geçiş törenlerinde yahut mevcut ruh halinden daha farklı alanlara ulaşmak için uyuşturucular bir araç olarak kullanılmıştır. Bunların yanında kişideki açlık, susuzluk, uyku yoksunluğu gibi hallerden arınmak amacıyla kullanılmışlardır. Kullanımı bilinen en eski uyuşturucu maddeler; halusinojen (hayal gördürücü) bitkiler, afyon türevleri, koka yaprakları gibi psiko-aktif maddelerdir[119]. Varlığı bilinen ve etkilerinin iyiliğe götürdüğü sanılan uyuşturucu maddeler, bir nevi ağrı kesici ve ilaç olarak kullanılmıştır.

M.Ö 3400'lü yıllarda Aşağı Mezopotamya bölgesinde yaşamış ve gelişmiş bir uygarlık seviyesine ulaşmış olan Sümerlilerin haşhaş ve kenevir ektikleri, bu bitkilerden elde ettikleri maddeleri tıp alanında tedavi maksatlı kullandıkları bilinmektedir. Yine İsviçre'deki 4000'li yıllara ait olduğu sanılan kalıntılarda, haşhaş kapsüllerinin izlerine rastlanılmış olması o dönemlerde dahi bu bitkilerin Avrupa'da bilindiğini ve kullanıldığını göstermektedir[120]. Altıncı ve yedinci yüzyıllarda Arap tüccarların afyon maddesini Çin'e, Hindistan'a ve Mısır'a taşıdıkları ve kullanımını yaygınlaştırdıkları ileri sürülmektedir[121]. Bunlardan çıkarılan sonuca göre uyuşturucu elde edilen bitkiler hemen her çağda bilinmekte ve kullanılmaktadır. Eski çağlardan kalma çömleklerde, kabartmalarda ve diğer kalıntılarda bunların izlerine rastlanmaktadır. Ancak elbette başından beri günümüzdeki gibi bir kötüye kullanımdan bahsetmek mümkün değildir.

Uyuşturucu madde elde etmeye yarayan bitkilerin ve maddelerin tarihteki ilk kötüye kullanımları, 1091 ila 1276 yılları arasında merkezi Alamut Kalesi olan Haşhaşin Devleti'nde görülmüştür. Hasan Sabbah'ın kurduğu bu devlete mensup *Fida* isimli fedailere, sürekli olarak uyuşturucu madde verilerek etki altına alınmaları ve böylece bazı devletlerin yöneticilerine karşı suikastlar düzenlemeleri sağlanıyordu[122].

Latin Amerika uygarlıkları olan Aztek ve Maya'ların halusinojenik maddeler içeren mantarları, Asya kıtası toplumlarının ise şaman törenlerinde psiko-aktif bir madde içeren Amanita Muscaria mantarlarını kullandıkları bilinmektedir. İnka

[119]Yokuş Sevük, s.75
[120] Karakaş Doğan, s.32; Uzbay, s.130
[121] Balcı, s.52
[122] Yokuş Sevük, s.75; Uzbay, s.207

Medeniyetinde Koka bitkisinin yaprakları ağrı kesici olarak kullanılmıştır[123]. Yine kokain maddesi, Latin Amerika yerlileri tarafından bugün dahi sert doğa koşullarına karşı direnmek yahut uzun yolculuklara ve bu sürecin getirdiği açlığa ve susuzluğa dayanabilmek için kullanılmaktadır. 3000 yıla yaklaşan geçmişiyle Hindu metinlerine esrarın kutsallığı konu edilmiştir. Afyon maddesi eski Roma ve Yunan uygarlıklarında birçok hastalığı tedavi etmek ve sorunların üstesinden gelmek için kullanılmıştır. Yine bu maddeler çok eski geçmişe sahip olan Mısır, Pers ve Hindu uygarlıklarında da yaygın olarak kullanılmıştır. Mezopotamya uygarlıkları olan Sümerlilerin ve Asurluların, yine Orta Asya toplumları olan Moğol, Sibirya ve eski Türk uygarlıklarının dinsel törenlerde birtakım maddeleri kullandıkları bilinmektedir[124].

İnsanların zamanla ticareti keşfetmesiyle talep fazlası uyuşturucu maddelerin üretildikleri yerlerden başka yerlere sevkine başlanmış, karşılıklı ticari ilişkilere girilmiştir. Hatta yüksek karlılık oranı bazen savaşlara dahi sebebiyet vermiştir. Nitekim afyonu 18. yüzyıla kadar tıp alanında hastaların tedavisinde kullanan Çinliler, İngiliz tüccarlarının sömürgesi olan Hindistan üzerinden ülkelerine yapılan sevkiyatlarla, yavaş yavaş afyon bağımlısı haline gelmeye başlamışlardır. Bu tehlikenin farkına varan dönemin Çin Hükümeti yetkilileri, 1831 yılında ülkeye afyon ithalatını ve ülke içinde kullanımını yasaklayan kararlar almışlardır. Çin'le ticaret yapan tüccarlarının zararına olan bu durumu düzeltmek isteyen İngiltere, tüccarlarının kazançlarını korumak gayesiyle Çin'e savaş açmıştır. Bu savaşa tarihte *"Afyon Savaşı"* denir. Savaş sonunda mağlup olan Çinliler, savaş masraflarını üstlendikleri gibi Hongkong'u da kaybetmişler ve afyon kullanımını ve ithalini yasaklayan tüm kararlardan geri adım atmak zorunda kalmışlardır. Ardından Çin'e afyon sevkiyatı daha da artmış, halkın çoğunluğu afyon bağımlısı haline gelmiş ve bu iptila durumu çevre ülkeler olan Kore, Vietnam, Tayland, Endonezya gibi ülkeleri de sarmıştır[125]. İngiltere ile Çin arasında yaşanan Afyon Savaşına kadarki dönemde İngiltere, Çin'den aldığı porselen ve ipeğe karşılık altın ve

[123] Sınar, s.9
[124] Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Ankara, 2000 Türkiye Raporu, s.1
[125] Çetin, H. Cem.-Çelik, Ahmet.-Sezgin, Erkan. Uyuşturucuyla Mücadele Politikaları ve Yeni Trendler, Birinci Baskı, Adalet Yayınnevi, Ankara 2016, s.8; Karakaş Doğan, s.33; Uzbay, s.131

gümüş verirken bu savaşı kazanmasıyla, Çin toplumunda oluşan bağımlılığa paralel taleple birlikte, Çin'e sadece afyon verilmeye başlamıştır[126].

Morfin ve eroinin keşfi, tıp alanındaki tedavi maksatlı çalışmalar sonucu olmuştur. Tıp alanındaki araştırmaları ile bilinen farmakolog *Helm Sertusner* morfini afyon maddesinden ayrıştırmayı başarmıştır. 1898 yılında ise insanlarda ağrıdan dolayı oluşan etkileri gidermek amacıyla ağrı kesici üretmek için Alman ilaç firması Bayer'in kimyacısı *Dressler*'in ilaç olarak eroini bulduğunu ilan etmesi ile uyuşturucu maddelerin kullanımında yeni bir aşamaya geçilmiştir[127].

Dressler'in, eroinin ağrıları çok hızlı ve etkili bir şekilde giderdiğini deneklerden anlaması üzerine Bayer firması, bu maddeyi eroin etiketiyle ağrı kesici olarak piyasaya sürmüştür. Tıp çevrelerinden ve kullanıcılarından olumlu geri dönüşlerin alınmasının ardından dağıtım alanı genişletilmiş ve bu zamandan sonra Amerika'da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Eroinin 25 gr'lik paketlerinin eczanelere geldiği gün tükenmeye başlaması üzerine bu talebi ve kliniklerdeki yığılmayı araştırmaya başlayan dönemin ABD hükümeti, ilacın içeriğindeki etken maddenin aşırı derecede bağımlılık yaptığını tespit etmiş ve bunu bir raporla duyurmuştur[128].

1805 yılında morfinin bulunması ile bu madde tıp alanında yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur. 1860 Amerikan İç Savaşında, 1860-1865 yılları arasındaki Prusya-Avusturya ve 1870-1871 yıllarındaki Fransa-Almanya savaşlarında yaralanan askerlerin ağrılarını dindirmek ve tedavilerini gerçekleştirmek için morfin kullanılmıştır. Savaşlar bitip evlerine dönen askerler, morfinsizlikten yoksunluk krizine girmişler ve bu duruma *"asker hastalığı"* adı verilmiştir. Ancak 1875 yılındaki bir araştırma sonucuna göre bu durum "*morfinmani sendromu"*dur. Yine bu savaştan evlerine dönen askerlerin, askerdeyken kullandıkları bu maddeyi çok övmeleri sonucu Avrupa'da morfinin kullanım alanı genişlemiştir[129].

[126] Balcı, s.53
[127] Aksüt, Ertekin. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.30; Çetin-Çelik-Sezgin, s.10
[128]Öner, s.17; 2000 Türkiye Raporu, s.2
[129] Güngör–Kınacı, s.40; Uzbay, s.132

## 2.2. Dünya Üzerindeki Uyuşturucu Madde Üretim Merkezleri ve Ticaret Rotaları

Gelişen teknolojik imkanlar, dünya üzerinde uyuşturucu maddelere olan talep artışı, seyahat imkanlarının gelişmesi ve uyuşturucu kaçakçılığındaki yüksek para döngüsü çetelerin ve örgütlerin iştahını kabartmış ve buraya yönelmelerine sebep olmuştur. Dünyada uyuşturucu maddeden kaynaklanan problemlerden etkilenmeyen ülke neredeyse kalmamıştır. Organize suç gruplarının birçok ulus vatandaşını içinde barındırması, üretici ülkelerin ve hedef ülkelerin farklı olması bu suçları sınıraşan bir hale sokmuştur[130]. Bu yönelim, dünya üzerinde büyük uyuşturucu üretim merkezlerini ve ticaret güzergâhlarını doğurmuştur.

Uyuşturucu madde üretim bölgeleri dünya üzerinde Güney ve Orta Amerika Ülkeleri, Altın Hilal Ülkeleri ve Altın Üçgen Ülkelerinde toplanmıştır. Sayılan bu üç bölge ülkelerinde klasik ve doğal, en çok bilinen uyuşturuculardan olan afyon ve türevleri, kokain ve esrar maddelerinin üretimi yapılmaktadır. Sentetik uyuşturucu maddelerin üretimi ise her yerde yapılabilmekle beraber Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde yoğunlaşmakta ve tüketimi de yine çoğunlukla bu ülkelerde yapılmaktadır[131].

Kokain**,** koka bitkisinin yapraklarından elde edilmektedir. Koka bitkisi, Güney Amerika kıtasının kuzey ve kuzeybatısında bulunan And Dağlarında doğal olarak yetişmesi kokainin üretim bölgelerinin de bu kıtada yoğunlaşmasına sebep olmuştur[132]. Koka bitkisinin bu kıta dışında dünyanın diğer bölgelerinde yetiştirildiğine dair kayıtlar bulunmamaktadır. Üretim alanını azaltma operasyonlarına rağmen hala dünyanın en kaliteli ve en çok kokain üreten ülkesi Kolombiya'dır. Bu ülke, 2017 yılında dünyadaki kokainin % 70'ini tek başına üretmiştir[133].

Koka bitkisi çoğunlukla Peru'da yetiştirilmekle beraber bu bitkinin Kolombiyalı kokain kartellerince işlendiği ve burada üretilen kokainlerin Kuzey

[130] Ünver, Yener-Öz, Kerem. Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s.128; Çetin-Çelik-Sezgin, s.71
[131] Çetin-Çelik-Sezgin, s.74; Sınar, s.58-59
[132] Kıdıl, s.60
[133] 2018 Dünya Uyuşturucu Raporu, s.30

Amerika ve Avrupa ülkelerine sevk edildiği bilinmektedir. Kokain maddesinin üretim merkezi konumundaki ülkelerde, bu uyuşturucu maddenin üretimi ve ticareti sonrası zenginleşen büyük ve etkin karteller, örgütler ve çeteler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Kolombiya, Meksika ve Peru gibi merkezi hükümetlerin nispeten zayıf olduğu ülkeler, kokain maddesinin üretim merkezleri halini almıştır. Çoğunlukla Güney Amerika'da üretilen bu uyuşturucu maddenin sevkiyatı, çoğunlukla Kuzey Amerika ülkeleri olan ABD ve Kanada'ya yapılmaktadır. Yine ulaşım imkanlarının artması ile Avrupa ülkeleri kokain maddesinin en büyük tüketicisi konumuna yükselmiştir[134]. Dolayısıyla kokain kaçakçılığında dünya üzerinde Güneyden Kuzey Amerika'ya bir güzergah ve yine Güney Amerika'dan Avrupa'ya Batı Afrika ülkelerini de içine alan bir ikinci güzergahın oluştuğu görülmektedir[135]. Batı Afrika ülkeleri bu güzergahta sadece transit olarak kullanılmaktadır.

Afyonun ve türevlerinin üretiminin dünyanın belirli bölge ve ülkelerinde toplandığı, tüketiminin ise başka bölge ve ülkelerde toplandığı görülmektedir. Dünyada afyon ve türevlerinin üretildiği bölgeler Altın Hilal, Altın Üçgen ve Amerika Kıtası ülkelerindedir[136]. Altın Hilal ülkelerini Afganistan, Pakistan ve İran; Altın Üçgen ülkelerini Myanmar, Laos ve Tayland; Amerika kıtası ülkelerini ise Meksika, Guatemala ve Kolombiya oluşturmaktadır.

Afyon sakızının tüketimi çoğunlukla üretim bölgelerinde yaygındır. Afyon sakızının birtakım kimyevi işlemlerden geçirilmesi sonucunda morfin, morfinin bir takım kimyevi işlemlerden geçirilmesi ile eroin maddesi elde edilmektedir. Afyon sakızından morfinin elde edilmesinin sebebi, morfinin afyon sakızına oranla taşınmasının daha kolay olmasıdır. Afyon sakızı ve morfinin elde edilmeleri üretim bölgelerinde yaygın iken; eroin elde edilmesi işlemleri, tüketici ülkelere morfinin götürülmesi esnasında transit ülkelerde yapılmaktadır. Bu yüzden afyon sakızının dünya

[134] Avcı, Yasin. Latin Amerika'da Uyuşturucu Sektörü ve Uyuşturucu İle Mücadele: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri, İsmail Armağan (ed.), Dünya Siyasetinde Latin Amerika 2, Nobel Yayınları, Ankara 2018 s.3; Çetin-Çelik-Sezgin, s.74
[135] Avcı, s.6
[136] Balcı, s.28

üzerinde büyük bir ticaretinin olduğunu söyleyemeyiz. Bunun yerini daha çok eroin ticareti almıştır[137].

Afganistan, dünyadaki eroin ve ham afyon üretiminin çok büyük kısmını tek başına gerçekleştirmektedir. Bu maddelerin tüketeni ise daha çok batı toplumları olan ABD ve Avrupa Ülkeleridir[138]. Afyon ve türevlerinin üretim bölgelerinden tüketim bölgelerine olan taşınmaları esnasında ülkemiz çok kullanılan bir transit ülke konumundadır. Afyon ve türevlerinin -özellikle eroin- ticaretinin, üretim ve tüketim bölgelerinin üç bölgede yoğunlaştığı görülmektedir. Afgan eroininin komşu ülkelere ve Avrupa'ya; Güneydoğu Asya eroininin Çin ve Okyanusya ülkelerine; Amerika kıtasında üretilen eroinin ise ABD'ye pazarlandığı tespit edilmiştir[139].

Esrar, Hint keneviri bitkisinden elde edilmektedir. Esrar maddesi, dişi hint kenevirinden yoğun şekilde elde edilmektedir. Hint keneviri, dünyanın tarım yapılabilen hemen tüm iklim şartlarında kolaylıkla yetiştirilebilmektedir. Bu bitkinin bu kadar yaygın bir yetişme ortamına sahip olması dağlık alanlarda, nehir kenarlarında, ücra yerlerde, tarlalarda hatta evlerin çatılarında ve balkonlarda yetiştirilmesene sebep olmaktadır. Bundan dolayı esrar için çok belirgin bir üretim ve tüketim bölgeleri ağı verilememektedir. Ancak talep fazlası olarak üretilen esrarın, üretim bölgelerinden Avrupa Ülkeleri ve Kuzey Amerika Ülkeleri olan ABD ve Kanada'ya tüketim amacıyla gönderilmekte olduğu bilinmektedir.

2017 Dünya Uyuşturucu Raporunda esrarın 176 ülkede üretildiği bilgisine yer verilmiş, bunun yüzde 54'ünün Amerika kıtasında, yüzde 26'sının Afrika'da, yüzde 15'in Asya, yüzde 4'ün Avrupa ve yüzde 1'in de Okyanusya'da üretildiği belirtilmiştir.

Avrupa Birliğine üye olan devletlerin esrar konusunda çelişkili tutumları vardır. Esrar etken maddesi THC'yi düşük olarak içeren esrar ürünleri (düşük dirençli kubar esrar ve kenevir yağları) son yıllarda bazı AB ülkelerinin sağlıklı gıda mağazalarında satışa çıkmaya başlamıştır. Bu satışlar, bu ürünlerin hiç uyuşturucu etkisi olmadığı reklamıyla yapılmaktadır. Bu durum mevzuat sorunlarına yol açtığı gibi

[137] 1994 Türkiye Raporu, s.6-7
[138] Kıdıl, s.51; Çetin-Çelik-Sezgin, s.74
[139] Çetin-Çelik-Sezgin, s.134; Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Ankara 2007 Raporu, s.1

mücadele edilmesini de zorlaştıran ve ayrıca uyuşturucu maddelerin trafiğini de tetikleyen sebeplerden biridir. Bu durumun yanı sıra, AB üyesi bazı devletler düşük THC içeriğine sahip esrar maddelerini cezai yaptırımlara tabi tutmuş, bazı devletler izinsiz satışını yasaklamış bazı AB üyesi devletler ise kamu sağlığına tehdit oluşturmayan ve bundan dolayı ticareti için izin gerektirmeyen madde olarak sınıflandırmıştır. Bu çelişkili tutumlar hem AB sınırları içinde hem de küresel düzeyde uyuşturucu maddelerle mücadeleyi zorlaştıran etkenlerden birisidir[140].

İnsanların çok eski çağlardan beri bazı doğal bitkilerden uyuşturucu madde elde ettikleri bilinmektedir. Ancak günümüzde teknolojik imkanların gelişmesiyle kimyasallar kullanılarak sentetik uyuşturucular da elde edilmeye başlanmıştır. Sentetik Uyuşturuculardan, (Bonzai) en tehlikelilerindendir. Çok yeni bir tür olan bonzai, genel itibariyle uzak doğu ülkeleri olan Çin ve Hindistan menşeili olup buralardan tüm dünya ülkelerine gerek internet üzerinden satışlarla gerek kuryelerle dağıtılmaktadır[141]. Ancak, dünya genelinde bu türden uyuşturucu maddelerden en çok üretileni ve yakalananı metamfetamindir ve bu madde açısından Ortadoğu bir merkez dağıtım bölgesi halini almıştır[142].

Sokak dilinde bonzai olarak bilinen, 1-naphthalenyl (1-pentyl-1H-indol-3-yl) methanone diğer adıyla JWH-018 grubu, sentetik kannabinoid türevlerindendir. Sıvı veya toz halinde kullanıma sunulan yahut bunları çözeltip bitki kırıntılarına emdirdikten sonra doğal bir bitki gibi pazarlanması yollarına tevessül edildiği görülmektedir. Bonzai genel olarak, esrarın etken maddesini içerdiğinden dolayı kullanıcılar tarafından sentetik esrar ismiyle de anılmaktadır[143]. Bonzai ve diğer sentetik maddelerin üretimi birçok ülkede yapılmaktadır. Ancak Kuzey Amerika ve Avrupa Devletleri'nin yine bu maddelerin üretiminde başı çektiğini belirtmek gerekir.

Ecstasy uyuşturucu maddesinin üretiminde Avrupa ilk sıradadır. AB Komisyonu'nun raporuna göre, ecstasyde Hollanda ve Belçika ana üreticiler olarak

[140] 2019 Avrupa Uyuşturucu Raporu, s.16
[141] Selbes, s.24; 2019 Avrupa Raporu, s.33
[142] Çetin-Çelik-Sezgin, s.135
[143] Parlar-Kızılkaya, s.28

dikkat çekiyor[144]. Bunun yanında sentetik uyuşturucuların üretim, tüketim ve yakalanma grafikleri Avrupa'nın küresel düzeyde sentetik uyuşturucular pazarındaki yerine dair önemli göstergeler sunmaktadır[145].

### 2.3. Türk ve İslam Toplumlarında Uyuşturucu Maddelerin Kullanımı ve Gelişim Süreci

İslam dininin geldiği dönemde Arabistan'da yaşayanların alkollü içkilerden şarabı çok tükettikleri bilinmektedir. Bu sebepten dolayı içkiyi yasaklayıcı ayet ve hadis bildirilmişken, uyuşturucu maddeleri bilmeyen ve kullanmayan Arap toplumuna yasaklayıcı bir ayet veya hadis bildirilmemiştir. Ancak İslam alimlerince, alkollü içkileri yasaklayan İslam dininin bunlardan daha zararlı ve tehlikeli olan uyuşturucu maddeleri yasaklayacağı pek tabii olduğu kabul edilmektedir. İslam dininde alkollü içkilerin yasaklanmasıyla ilgili gelen emir ve talimatlarla ulaşılmak istenen amaca bakıldığında; içkilerden daha çok tehlike arz eden, din mensubuna daha çok zarar veren, dinin en çok değer verdiği aklı kullanma becerisini alıp iradesini gasbeden uyuşturucu maddelerin yasaklanmayacağı düşünülemeyecektir[146].

Kur'an-ı Kerimde şarap için *"hamr"* kelimesi kullanılmıştır. Maide suresinin 90. Ayeti: *"Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz"* şeklindedir. Bu ayette yasaklananların kapsamına (İçki ile beraber) uyuşturucu maddelerin de dahil olduğu kabul edilmektedir[147]. Hz. Ömer'in *"hamrı; aklı örten her şey"* olarak izah etmesi, uyuşturucu maddeleri de bu kapsama aldığını göstermektedir[148]. Yine, Hz Muhammed'in (s.a.s) *"Her sarhoş edici maddenin haram olduğunu"* müteaddit defa hadislerinde açıklaması karşısında uyuşturucu maddelerin bu

---

[144] Balcı, s.34
[145] 2019 Avrupa Raporu, s.14
[146] Karagöz, İsmail. Ayet ve Hadislerin Işığında Sigara, Alkol, Uyuşturucu Zararları ve Dini Hükmü, Birinci Baskı, DİB Yayınları, Ankara 2019, s.122
[147] Çetin-Çelik.-Sezgin, s.6
[148] Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. Sâbihu'l-Bıhâri (el-Câmi'u's-sahîh), l-VIII. İstanbul 1401/1981, Eşribe 2, 5; Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, Sahîhu Müslim (nşr. Muhammed Fuâd Abdulbâkî). I-V, İstanbul ts. Tefsir 32-33: Nesâî, Ahmed b. Ali, Sünenü'n-Nesâî, I-VIII, İstanbul 1401/1981, Eşribe 20; Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistâni, Sünenü Ebî Dâvud, I-V, İstanbul 1401/1981, Eşribe 1; Tirmizî, Ebû îsâ Muhammed b. îsa, Sünenü't-Tirmizî, I-V, İstanbul 1401/1981, Eşribe 8. (Aktaran; AHATLI, Erdinç, Uyuşturucu Ve Bağımlılık Yapan Maddeler Konusuna İslâmın Bakışı, Diyanet İlmi Dergi C-37, S-3 Temmuz 2001, s.119)

kapsamda olmadığı savunulamaz[149]. Şu anki dünya düzeninde, İslâm dinine inanların yoğun olduğu ülkelerin genelinde uyuşturucu bağımlılığının yüksek olmadığı, Afganistan, İran ve Pakistan gibi birkaç ülke hariç İslâm toplumunun yoğunlukta olduğu ülkelerin çoğunda afyon ve türevlerini kullananların yetişkin nüfusun % 1'inin altında kaldığı (meselâ Türkiye'de bu oran binde birin de altındadır) ve amfetaminlerin kullanımının da yine % 1'in altında olduğu söylenebilir. Ancak esrar gibi uyuşturucuların tüketim oranı daha yüksektir.[150]

Türk Devletleri'nin uyuşturucu maddelerle ilgisi Osmanlı Devleti'yle birlikte başlatmaktadır. Buna göre İslam dinini benimseyen Osmanlı Devleti'nde içki gibi zararlı bir madde olan uyuşturucu maddeler yasaklanmış, bunları kullananlara ve satanlara çeşitli cezalar verilmesi yollarına gidilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ilk yasaklamalara Fatih Sultan Mehmet'in ve Kanuni Sultan Süleyman'ın Kanunnamelerinde yer verilmiştir. Bu padişahlardan sonra uyuşturucu ve benzeri maddelerle en sert mücadeleyi IV. Murad'ın yaptığı bilinmektedir[151].

Osmanlı Devleti'nde benç, haşhaş ve afyon içimi yasaklanmış, haram kabul edilmiş ve bunların satılması durumunda çeşitli cezalar öngörülmüştür. Esrarın kullanımına ve satımına ise daha sert yaptırımların getirildiği ve bu eylemleri icra edenlerin katline varan müeyyidelerin uygulandığı bilinmektedir. Ancak tüm bu yasaklamalara ve cezalara rağmen tütün, kahve ve esrar kullanımının olduğu mahalle kahvehanelerinin yaygınlaşması engellenememiştir. Osmanlı Devleti 1827-1869 yılları arasında dünyada üretilen afyon miktarının %80-90'ına sahip olmuştur. Hatta Osmanlı Devleti son dönemlerinde İngiltere'ye pamuk karşılığı afyon satmıştır[152].

Cumhuriyet dönemiyle birlikte ülkemizde uyuşturucu maddelerle mücadele, daha organize ve sistematik bir şekilde özel çıkarılmış kanunlarla yürütülmüştür. 1926 yılında çıkartılan 765 sayılı TCK, 1933 tarihli uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, 1982 Anayasası, 1986 tarihli Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun ve

[149] Bkz Buharı, Eşribe 1; Müslim, Eşribe 73; Mâlik b. Enes, el-Muvatta' (nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I- II, İstanbul 1401/1981, Eşribe 11; Nesâî, Eşribe 22, 46; Ebû Dâvud, Eşribe 5; Tirmizî, Eşribe 1. (Aktaran; AHATLI, Erdinç, Uyuşturucu ve Bağımlılık Yapan Maddeler Konusuna İslâmın Bakışı, Diyanet İlmi Dergi C-37, S-3 Temmuz 2001, s.119); Yaşar, s.100
[150] https://islamansiklopedisi.org.tr/uyusturucu (Erişim Tarihi:04.04.2020)
[151] Balcı, s.60; Selbes, s.33
[152] Çetin-Çelik-Sezgin, s.12

5237 sayılı TCK bu mücadelenin yasal temelini oluşturmaktadır[153].

Türkiye'de uyuşturucu madde trafiğini cumhuriyetin ilanı öncesi ve sonrası şeklinde ayırmak gerekir. Cumhuriyetin ilk yıllarında dönemin hükümetleri uyuşturucu maddelerle ilgili imzalanan uluslararası sözleşmelere dahil olmamışlardır. Osmanlı Devleti'nden miras kalan dünyadaki afyon pazarına hakimiyet, cumhuriyet dönemiyle birlikte azalmasına rağmen ilk sıradaki yerini koruyarak devam etmiştir. Ülkemiz, bir dönem kaliteli afyonun üretilip satıldığı dünyadaki serbest bölge halini almış ve böylece ülkemizde eroin fabrikaları kurulmuştur[154]. Şöyle ki; Cumhuriyetin İlanı sonrası ülkemizde, özellikle 1936 yılı ve sonrasında, eroin imalathaneleri açılmaya başlanmış ve buna bağlı olarak eroinin kullanım alanı yaygınlaşmıştır. Bunun sebebi ise 1936 yılında bir Japon firmasının İstanbul'da eroin imalathanesi açmasıdır. Bu firma daha sonra Fransız ortaklı ikinci ve üçüncü imalathaneleri de açmaya başlamıştır. Eroin maddesinin ABD'den başlayarak dünya genelinde yasaklanması girişimleri ülkemizde de sonuç vermiş ve bu imalathanelerin açılmasından birkaç yıl sonra toplanan dönemin Bakanlar Kurulu, bu imalathanelerin kapatılmasına ve eroinin yasaklanmasına karar vermiştir. Ancak bu imalathanelerden ayrılan ustalar bu işi devam ettirmiş ve ülkemizde eroin üreticiliğinin devamını sağlamışlardır[155].

1938-1971 yılları arasında ülkemiz dünyadaki yasal afyon pazarının yarıdan fazlasına sahip olmuş, 1970'li yıllardan itibaren ülkemiz yasal olmayan afyon pazarından da sorumlu tutulmaya başlanınca 1971 tarihinden itibaren afyon üretimi tamamen yasaklanmıştır. Bu yasaklama sürecinden yaklaşık 1,5 milyon vatandaşımız etkilenmiş, topraklarında afyondan başka herhangi bir mahsulün yetişmeyecek olması bu insanları yoksulluğa sürüklemiştir. 1974 yılına gelindiğinde ise bu yasaklama kaldırılmıştır. Haşhaş ekimi kontrole tabi tutularak, ekim alanları Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmiştir. Daha önceleri haşhaş kapsülünün çizilmesi yöntemi ile yapılan hasat tamamen yasaklanmış, haşhaş kapsülleri çizilmeden TMO tarafından satın

[153] Balcı, s.61 vd; Öner, s.22; Selbes, s.34
[154] Çetin-Çelik-Sezgin, s.12
[155] Kurt-Kurt, s.27

alınarak, Bovadin'de 1981 yılında kurulan alkaloid fabrikasına işlenmek üzere gönderilmeye başlanmıştır[156].

### 2.4. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Geçiş Yolu Olarak Türkiye

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçu (TCK md 188/3) kapsamındaki eylemlerin ülkemiz içinde tek bir fail tarafından icra edilme ihtimali var ise de ülkeler arası geçişlerde bu tür eylemlerin genel itibariyle bir teşekkül veya örgüt çatısı altında yapıldığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretimin çok olduğu ülkelerden talebin çok olduğu ülkelere transferinde ülkemiz, doğu toplumları ile batı toplumları arasında transit bir geçiş güzergâhıdır.

Uyuşturucu madde ticaretini yapan kaçakçılar, kolay ve mantıklı güzergahlar yerine uzun dahi olsa güvenli ve risksiz olan yolları tercih etmektedirler. Bulunduğu konjektür, nüfus potansiyeli, ekonomisi ve çevre devletlerdeki otorite boşlukları ülkemizi 21. yüzyıl itibariyle terörizm faaliyetlerinin ve dolayısıyla uyuşturucu faaliyetlerinin doğrudan hedefi veya güzergahı haline getirmiştir. Ülkemiz, gerek Asya'da üretilen ve Avrupa'ya transfer edilen, başta eroin olmak üzere, afyon türevlerinin kaçakçılığında gerekse Avrupa'da üretilen ve Asya'ya veya Arap ülkelerine sevkiyatı yapılan sentetik uyuşturucu ve ara kimyasal maddelerin kaçakçılığında transit veya hedef ülkedir[157]. Uyuşturucu maddelerin bu hareketliliğinin sebebi, üretim bölgeleri ile tüketim bölgeleri arasındaki uyuşturucu madde fiyatlarında önemli farkların olmasıdır.

Ülkemizin dünya üzerindeki uyuşturucu madde üretim merkezilerinden birisi olan Altın Hilal Ülkelerine ve Avrupa'ya komşu olması, Balkan Rotasının üzerinde yer alması gibi faktörler, uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetlerine fazlasıyla maruz kalmasına sebep olmaktadır. 2011 yılı başında BM UNODC Ofisi'nin yayınladığı raporda, 29 tane AB üyesi ülkenin birlikte yakaladıkları toplam uyuşturucu maddenin

[156] Öner, s.21
[157] Sınar, s.60 vd

iki katı civarında uyuşturucu maddeyi Türkiye'nin tek başına yakaladığı tespit edilmiştir[158].

2019 EMCDDA Avrupa Uyuşturucu Raporu'na göre, 2017 yılında 28 AB ülkesinin yakaladığı eroin miktarı 5,4 tondur. Aynı yıl ülkemiz kolluk birimleri tarafından yapılan yakalama miktarı 17,4 tondur. Bu da gösteriyor ki, kolluk birimlerimiz bu miktarla AB ülkelerinin 3 katından fazla eroin yakalaması yapmıştır. 2017 yılında ise dünya genelinde yaklaşık 102 ton eroin yakalanmış ve bu miktarın %17'lik kısmı Türk kolluk birimlerinin yürütmüş olduğu operasyonlar neticesinde ele geçirilmiştir[159].

Eroin, afyon türevi uyuşturucu maddelerin en önemlisi ve en çok kazanç getirenidir. Morfin grubu uyuşturucu maddeler, üretim bölgelerinden tüketim bölgelerine kadarki ticaret rotasında morfinden eroine dönüştürülmektedir. Bu dönüşümün sebebi, eroinin daha karlı olmasıdır. Dünyadaki en büyük afyon üreticisi olan Afganistan'dan Avrupa pazarına giden eroin maddesinin geçtiği en önemli güzergah, ülkemizin de içinde bulunduğu *balkan rotası*dır. Bu rota; Afganistan ve İran menşeili eroinin ülkemiz üzerinden balkan ülkeleri olan Bulgaristan, Romanya veya Yunanistan'a geçirilip oradan da Avrupa'ya pazarlanması şeklindedir. Ancak son yıllarda ülkemizdeki uyuşturucu yakalamalarının da etkisiyle güvenli rota olmaktan çıkan *Balkan Rotasının,* Irak ve Suriye'yi içine alan *Güney Rota* ile Kafkasları içine alan *Kuzey Rotasına* kaydığı görülmektedir[160].

Eroin kaçakçılığının yönü, doğudan batıya doğru yani Afganistan'dan Avrupa'yadır. Ancak eroin maddesinin üretiminde kullanılan ara kimyasal maddelerin güzergahı ise verilen bu güzergahın tam tersi yönündedir. Morfinden eroine geçişin en önemli ara kimyasalı olan asetik anhidritin Orta ve Batı Avrupa kaynaklı olduğu bilinmektedir. Özellikle Hollanda, Almanya ve Çekya'da üretilen bu ara kimyasal

[158] Balcı, Panel, s.18; Sınar, s.62
[159] T.C. İçişleri Bakanlığı, Narkoterörizm ile Mücadele Uyuşturucu ve PKK/KCK Raporu, Şubat 2017, s.8-79
[160] Çetin-Çelik-Sezgin, s.135; 2019 Avrupa Uyuşturucu Raporu, s.24

maddenin, ülkemiz üzerinden balkan rotasının bu sefer tersi yönünde afyon üretimi yapılan ülkelere kaçaklığı gerçekleştirilmektedir[161].

Kokain kaçakçılığında ülkemiz başka ülkelere ulaşmak için transit bir ülke konumundadır. Kokainin uluslararası kaçakçılığının denizden gemi yoluyla yahut hava yolları kullanılarak kuryeler vasıtasıyla gerçekleştirildiği istatistiklere yansımaktadır. Dolayısıyla ülkemizde koka bitkisi yetişmediğinden dolayı kullanıma hazır haldeki kokain maddesinin kaçakçılığı deniz limanlarımız ve havalimanlarımız üzerinden yapılmaktadır. İstanbul Havaalanları, hava yolu kullanan kuryeler vasıtasıyla kokain kaçakçılığında sık olarak kullanılmaktadır. Kurye yöntemi ile sevkiyatı gerçekleştirilen kokain maddesinin çıkış yeri genellikle Brezilya, Venezuela ve Kolombiya gibi Güney Amerika ülkeleri ile Güney Afrika ve Nijer gibi Afrika ülkeleridir[162].

Ecstasy, ülkemizde kullanımına en çok rastlanan birkaç sentetik uyuşturucu madde türünden biridir. Avrupa ülkeleri -özellikle Hollanda ve civarındaki ülkeler- sentetik uyuşturucu üretim merkezlerini kendisinde toplamıştır. Ülkemiz, sentetik uyuşturucuların üretimi için gereken ara kimyasalların taşınmasında basamak ülke olarak kullanılmaktadır. Ecstasy genel olarak Hollanda ve Belçika'da imal edilmektedir. Söz konusu maddenin bu sayılan ülkeler ve diğer Avrupa Ülkelerinde geniş bir kullanıcı kitlesi bulunmaktadır. Buna rağmen ülkemizde, tüm AB ülkelerinin ele geçirdiği miktardan daha fazla ecstasy tablet yakalaması gerçekleştirilmiştir[163]. Bu istatistik, sentetik uyuşturucu maddelerin hedef ülkeler olan arap ülkelerine ulaşımı için ülkemizin bir güzergah olarak kullanıldığını göstermektedir.

Esrar maddesinin üretildiği dişi hint keneviri bitkisi dünyanın tarıma uygun tüm iklimlerinde kolaylıkla yetiştirilmektedir. Ülkemiz de, bu bitkinin yetiştirilmesi için uygun bir iklime sahiptir. Esrar kullanıcısı olanların bu bitkiyi kendilerinin dahi yetiştirme olanakları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bitki ormanlık alanlarda, nehir ve dere kenarlarında, tarlalarda, evlerin balkon ve çatılarında yetiştirilebilmektedir. Ülkemizde kaçak hint keneviri üreticilerinin ve esrar tüketicilerinin belirli bölgelerde

[161] Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Ankara 2019 Raporu, s.30
[162] 2019 Türkiye Raporu, s.31
[163] 2 Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Ankara 2015 Raporu, s.125; AB 6,5 milyon, Türkiye tarafından 8,6 milyon adet

toplandığını söylemek zordur. Kaçak olarak üretenler ve tüketenler ülkenin tamamına yayılmıştır[164]. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan 21.10.1990 tarihli Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik doğrultusunda ise kenevir ekimi kısıtlanmış ve belli şartlara bağlanmıştır.

Türkiye'de uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticaretiyle mücadelede; Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı (JGK), Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü (GMGM) etkin olarak görev almaktadır. Bu kurumlar ile birlikte Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), Adli Tıp Kurumu (ATK), Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) ve Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TİTCK) gibi kurumlar da uyuşturucu maddelerin takibatında önemli görevler üstlenmektedir. Kurumların görev ve sorumluluk alanları yasalar ve kurumlar arası yapılan protokollerle belirlenmiştir.[165]

### 2.5. Türkiye'nin Uyuşturucu Ticareti Yapan Terör Örgütleri İle Mücadelesi –Narkoterör

Ülkemiz, konumu gereği birçok ülkenin kesişim noktasında kalmaktadır. Doğu ve batı toplumları arasında köprü görevi görmekte, tarihi ipek yoluna ev sahipliği yapmakta, merkezi otoritesi zayıf ve savaşların bol olduğu dolayısıyla terör örgütlerinin çok olduğu bir coğrafyada bulunmaktadır. Tüm bu etmenler değerlendirildiğinde ülkemiz PKK/KCK, ASALA, DEAŞ, FETÖ/PDY, DHKP/C ve TKP/ML gibi terör örgütlerinin şiddet dolu eylem ve taleplerine maruz kalmaktadır. Tüm bu örgütlerin uyuşturucu madde üretiminden ticaretine hatta sokaktaki satışına kadar birçok aşamada yer aldıkları güvenlik birimlerinin kayıtlarına ve mahkeme tutanaklarına yansımaktadır. Ülkemizin topraklarını uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti için en yoğun şekilde kullanan yine PKK/KCK terör örgütüdür.

Örgütlerin eylemlerini ifade edebilmemiz için öncelikle uyuşturucu madde ticareti kavramını açıklamamız gerekir. Buna göre uyuşturucu madde ticareti kavramı, uluslararası sözleşmeler olan 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM

[164] Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Ankara 2014 Raporu, s.10
[165] 2019 Türkiye Raporu, s.29

Sözleşmesinde *"kaçakçılık"* kavramı altında açıklanmıştır. Buna göre uyuşturucu madde ticareti, uluslararası sözleşmelerin eki cetvellerinde ve ulusal hukuklarda belirtilen yasadışı uyuşturucu ve psikotrop maddelerin elde edileceği bitkinin ekimi, hasadı, işlenmesi ve bunlardan uyuşturucu veya psikotrop madenin üretimi, imali, satışı, satın alınması, kabul edilmesi, depolanması, nakli, sevki, bulundurulması ve bu eylemlerden elde edilen paraların değerlendirilmesi olarak açıklanabilir.

1980'li yıllara kadar terör örgütleri uyuşturucu madde ticareti eylemlerine girmemişlerdir. Genellikle siyasi, ideolojik, dini veya etnik farklılıkları ve argümanları kullanarak eylemlerini icra eden ve bu yolla sempatizan ve üye kazanan terör örgütleri, uyuşturucu madde ticareti eylemlerine girdikleri takdirde yola çıktıkları ideolojiden saptıkları algısının oluşmasını istememişlerdir. Ayrıca uyuşturucu madde ticaretiyle uğraşan örgütlerde siyasi düşüncelerle kandırılan mensuplar ve sempatizanlar örgüt içi bölünmeleri artırmıştır. Böylece, örgüt içi mücadelelerin ve çekişmelerin artmasını engellemeyi ve örgütlerini çıkar amaçlı örgüt görünümüne sokmamayı amaçlamışlardır[166]. 1980'li yılların başından itibaren ise uyuşturucu madde talebinin ve dolayısıyla arzının artması, soğuk savaşın bitmesi ile büyük devletlerden finansman alamaz hale gelmeleri, uyuşturucu madde ticaretinde çok miktarda ve sıcak para döngüsünün olması, terör örgütlerinin bu alanlara yönelmeleri sonucunu doğurmuştur[167].

PKK terör örgütü eylemlerini finanse etmek, silah ve mühimmat almak, mensuplarının ihtiyaçlarını gidermek ve yeni katılacaklara maddi menfaatler vaat edebilmek için finansmana ihtiyaç duymaktadır. PKK terör örgütü bu finansmanın en kolay yönteminin uyuşturucu madde ticareti olduğunu 1980'li yıllardan itibaren keşfetmiş bulunmaktadır. Ülkemiz içinde yapılan operasyonlar, mahkeme tutanakları ve diğer devletlerin ve uluslararası kuruluşların raporlarına yansıyan tespitler, PKK terör

[166] Çakır, Muhammet Faruk. Yasadışı Uyuşturucu Ticaretinin Terör Örgütleri Üzerinde Etkileri, BAİBÜ S.B.E. Dergisi, 2020, Cilt: 20, Sayı: 1/Bahar, s.304-309
[167] Çetin-Çelik-Sezgin, s.131

örgütünün uyuşturucu madde ticaretinde bölgemizin en büyük aktörü konumunu koruduğunu ortaya koymaktadır[168].

Dünya üzerinde gerçekleştirilen uyuşturucu madde ticareti eylemlerinde dönen paradan pay almak isteyen PKK, ülkemizde hem yasadışı kenevir ve haşhaş ekimi hem de eroin üretimi yapmaktadır[169]. Ancak örgüt, uyuşturucu ticaretinden en büyük geliri Afganistan'da üretilen eroinin ülkemiz üzerinden Avrupa'ya nakli ve Avrupa devletlerindeki sokaklarda satışını yapmak suretiyle elde etmektedir. PKK'nın Avrupa'da yaygın bir sokak dağıtım ağına sahip olduğu bilinmektedir. Avrupa devletlerinin bu örgütü siyasi-ideolojik ve etnik bir örgüt olarak görmeleri, bu örgütün söz konusu ülkelerde daha rahat organize olmasına, uyuşturucu maddeleri daha rahat dağıtmasına ve satmasına, elde ettiği gelirleri aklayabileceği paravan şirketleri kurmasına zemin hazırlamıştır[170]. PKK'nın, Afganistan'da üretilen eroinin Avrupa'ya ulaştırılmasında en büyük aktör olmasının yanında Avrupa uyuşturucu sektörünün de yaklaşık %80'ine sahip olduğu belirtilmektedir. Önceleri, uyuşturucu madde kaçakçılık organizasyonlarına gözcülük ve korumacılık yaparak komisyon veya haraç alan PKK, bu mecrada dönen finansmandan daha fazla faydalanmak için uyuşturucu maddelerin üretiminden satışına kadar hemen tüm aşamalarda rol almaya başlamıştır. PKK, uyuşturucu maddelerin ticaretinden, üretiminden ve hatta satışına kadarki organizasyonun koordinesinden, ülkemiz sınırlarına illegal giriş yapan uyuşturucu kaçakçılarından haraç almaktan, uyuşturucu maddeyi Avrupa sokaklarında dağıtmaktan, uyuşturucu madde imalatı yapanlara yer temini ve koruma sağlamaktan ve ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yasadışı kenevir ekimi faaliyetlerinden gelir elde etmektedir. 1980 yılından beri PKK'ya ait 6 ayrı eroin imalathanesi ele geçirilmiştir[171].

Bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu kırsalında kenevirden elde ettiği esrar ticaretinden büyük gelir elde eden örgüt, bu süreci bizzat organize etmenin yanı sıra köylülere ve bölge insanına kenevir ektirmekte veya kenevir ekimine teşvik etmekte, üretilen esrardan komisyon almaktadır. PKK, içerisinde bizzat kendi elemanlarının yer

[168]Çalışkan, Mustafa. İstanbul'da Narko-Terörizm ve Toplumsal Düzeni Tehdit Boyutları, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi S.B. Dergisi, 2019/9, s.3-11
[169] Çetin-Çelik-Sezgin, s.132
[170] Ünver-Öz, s.137
[171] T.C. İçişleri Bakanlığı … PKK/KCK Raporu, s.73

aldığı esrar imal ve ticareti gelirinin tamamını kendisine ayırırken; bölge halkına ürettirdiği uyuşturucuların satımından elde edilen bedelden ise % 50 oranında pay aldığı tespit edilmiştir. Örgütün bu alanda yılda 500 milyon dolar gelir sağladığı değerlendirilmektedir[172].

PKK terör örgütünün uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ile ilk faaliyet yıllarından beri artarak devam eden bir ilişkisi vardır. Buna ilişkin olarak Uluslararası Polis Teşkilatı (İnterpol) kayıtlarına göre PKK terör örgütü 1992-1994 yılları arasında Avrupa uyuşturucu pazarının %60-70 arasında bir kısmına hükmederken, 2005 yılında bu oran %80'leri bulmuştur. Yine Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) tarafından 2011 yılında yayınlanan Avrupa Birliği Terörizm Durumu ve Trend Raporu'na göre ise PKK gibi ayrılıkçı terör örgütleri finansman sağlamak amacıyla uyuşturucu ve insan kaçakçılığı suçlarıyla meşgul olmakta, Kürt diasporasının yerleştiği AB ülkelerinin PKK'nın organize ettiği uyuşturucu madde ticareti suçlarıyla mücadele etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir[173].

PKK terör örgütü dışında Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren DHKP/C, TKP/ML, DEAŞ ve FETÖ terör örgütlerinin de uyuşturucu madde kaçakçılığı yaptığı; uluslararası raporların yanı sıra Türkiye'de gerçekleştirilen suçüstü operasyonlarından, uyuşturucu madde operasyonlarında yakalanan şahıs ifadelerinden, terör örgütleri ile bağlantılı suç kayıtlarından, örgüt ve hücre evlerinde ele geçirilen uyuşturucu maddelerden ve dokümanlardaki uyuşturucu alışveriş kayıtlarından anlaşılmaktadır.

## 3. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERLE MÜCADELE

Uyuşturucu maddelerin veya bunları elde etmeye yarayan bitkilerin bağımlılık yapıcı zararlı etkilerinin bilinmeye başlaması ile ulusal ve uluslararası yasaklamalar ve mücadeleler başlamıştır. Çetelerin ve terör örgütlerinin uyuşturucu madde kaçakçılığını bir finans kaynağı olarak görmeye başlamasıyla ulusal ve uluslararası tedbirlerin artırılması gereği kabul görmüş; imzalanan çeşitli sözleşmelerle uyuşturucu madde ticaretinin, kullanımının ve bunların topluma zararlı etkilerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

[172] Çetin-Çelik-Sezgin, s.141
[173] T.C. İçişleri Bakanlığı … PKK/KCK Raporu, s.73

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun büründüğü sınıraşan karakter, devletlerin ulusal kanunlarıyla başa çıkabileceği bir aşamayı geçmiştir. Bundan dolayı bir araya gelerek uluslararası üst hukuk normlarıyla veya güçlü kurumsal yapılarla kendilerini birtakım yükümlülükler altına sokarak birlikte mücadele etmeyi tercih etmişlerdir[174].

### 3.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Yasaklanması ve Kontrol Altına Alınmasına Yönelik Kurulan Uluslararası Örgütler

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden doğal veya sentetik olanlarının üretim merkezleri ile tüketim merkezlerinin çoğunlukla farklılık arz ettiğini ve buna ilişkin ticaret rotalarını çalışmamızın *"Dünya Üzerindeki Uyuşturucu Madde Üretim Merkezleri ve Ticaret Rotaları"* başlığı altında açıkladık. Uyuşturucu maddelerin üretim merkezleri ile tüketim merkezleri farklı ülkelerde olduğunda bu maddeler, hedef ülkelere doğru bir yolculuğa başlamaktadır. Bu yolculuk, daha doğrusu kaçakçılık, uyuşturucu maddeler sorununun artık tek bir ülkeyi bağlamaktan çıkıp tüm dünya ülkelerini etkileyen bir hal almasına sebep olmuştur. Uyuşturucu madde suçları, dünya genelinde kabul gördüğü şekliyle sınır aşan suçlardır. Ulaşım imkanlarının ve kimya biliminin gelişmesi, teknolojinin ilerlemesine bağlı olarak iletişimin gelişmesi durumları uyuşturucu maddeleri tıpkı gıda maddeleri gibi üretildiği ülkeden tüketileceği bölgelere pazarlama ve ulaştırma imkanları vermiştir. Tüm bu gelişmelerin yanında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretildikleri bölgeler ile tüketildiği bölgeler arasındaki fiyat farkı da bu hareketliliğin en büyük sebebidir. Uyuşturucu maddeler üretildikleri bölgeden hedef bölgelere suç örgütlerinin yahut terör örgütlerinin himayesinde götürülmektedir.

Sınır aşan suçlarda tek bir ülkenin mücadele edemeyeceği kadar büyük suç organizasyonları veya terör örgütleri yer almaktadır. Uyuşturucu madde kaçakçılığında yüksek kazanç durumu suç ve terör örgütlerinin iştahını kabartan bir unsur olmuştur. Dünya'da uyuşturucu madde kaçakçılığının 60 yılı bulan geçmişi nedeniyle artık bu suç örgütlerinin de daha çok organize olmasını ve tecrübelenmesini sağlamıştır. Uyuşturucu

[174] Özbek, V. Özer-Kanbur, M. Nihat - Doğan, Koray-Bacaksız, Pınar-Tepe, İlker. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Temmuz 2012, s.702; Sevdim, s.61; Ünver-Öz, s.128

madde suçları sınır aşan bir hale geldiğinden dolayı mücadele etmek daha zorlu bir hal almış; bu durum dünya devletlerini birlikler oluşturma, ortak operasyonlar yapma ve birlikte mücadele etmeye sevk etmiştir[175]. Bu mücadelelerin sonucunda aşağıda açıklanan Komisyonlar, kurullar ve gruplar ortaya çıkmıştır.

### 3.1.1. BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonu

Uyuşturucu maddelerle mücadelede devletler üstü bir oluşum kurma çabaları sonucu 1946 yılında BM çatısı altında faaliyet gösteren BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne bağlı olarak Uyuşturucu Maddeler Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon uyuşturucu maddelerle uluslararası yasadışı üretim çabaları, kaçakçılığı ve kullanımı ile mücadele etmek için oluşturulmuştur. 1961 Tek Sözleşmesini[176], 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesini[177] ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesini[178] bu komisyon hazırlamıştır[179]. Komisyon, BM'nin uyuşturucu politikalarını belirleyen en etkin oluşumdur. 53 üyeden oluşan komisyonun üyelerinin dağılımı kıtalara göre farklı şekilde yapılmıştır[180].

Uyuşturucu maddelerle ilgili 1961 Sözleşmesinde, 1971 Sözleşmesinde ve 1988 Sözleşmesinde sözleşmeci devletler BM teşkilatının uyuşturucu maddelerle ilgili uluslararası kontrol yetkisini ve ayrıca BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'na verilen yetkileri tanımışlardır. Komisyonun yetkileri ve görevleri 1961 sözleşmesinin 8. maddesinde[181]; 1971 Sözleşmesinin 17. maddesinde; 1988 Sözleşmesinin 21. maddesinde;

- Sözleşmeler kapsamındaki uyuşturucu maddeleri sınıflandıran cetvelleri değiştirmek veya duruma göre bir uyuşturucu maddeyi veya müstahzarı cetvelden çıkarmak,

[175] Çetin-Çelik-Sezgin, s.71
[176] Aşağıda 1961 Sözleşmesi olarak anılacaktır.
[177] Aşağıda 1971 Sözleşmesi olarak anılacaktır.
[178] Aşağıda 1988 Sözleşmesi olarak anılacaktır.
[179] Çetin-Çelik-Sezgin, s.72
[180] Demirel, s.4
[181] Parlar-Kızılkaya, s.769

- Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu'nun görevleriyle ilgili hususlarda Kurulun dikkatini çekmek,

- Sözleşmelerin uygulanması ve sözleşmede belirlenen hedeflere ulaşmak için tavsiyelerde bulunmak ve

- Aldığı kararlar ve tavsiyelerle ilgili bu sözleşmelere taraf olmayan devletlerin dikkatini çekmek olarak açıklanmıştır.

### 3.1.2. Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu

Kurul, 1961 Tek Sözleşmesine dayanılarak 1964 yılında kurulmuş olup; Dünya Sağlık Örgütünün önerdiği isimlerden seçilen 3 üyenin; BM'ye üye olan ve üye olmayan devletlerin önerdiği isimler arasından 10 üyenin, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından seçilmesiyle oluşur. Toplam 13 üyesi olan kurul en az 8 üyeyle toplanabilir[182].

Kurulun görevleri 1961 Tek Sözleşmesini tadil eden 1972 Protokolü ile şu şekilde açıklanmıştır: Hükümetlerle işbirliği yaparak sözleşme şartlarına uygun olarak uyuşturucu maddelerin yasal olarak ekimi, üretimi ve imali ile bunların kullanımlarını tabii ve bilimsel ihtiyaçlara yetecek düzeyde sınırlamak; onların sadece amaçlar için varlığını sağlamak ve yasadışı ekim, üretim, imal ve ticaretinin engellenmesi yönünde çaba sarfetmektir.

### 3.1.3. İnterpol

Uyuşturucu maddelerin ulusaşan ticaretleriyle ilgili olarak sadece teoride mücadele edilmesi elbette eksik olacaktır. Bu anlamda İnterpol'ün, uluslar arası uyuşturucu madde kaçakçılıklarında operasyonlar düzenlemesi ve planlaması çok önemlidir. Böyle bir birliğin oluşturulması fikri ilk olarak 1914 yılında Monaco'da düzenlenen Adli Polis Kongresi'nde ortaya atılmış, 1923 yılında Viyana'da düzenlenen ikinci kongrede fikir icra edilmiş ve merkezi Viyanda da olan *"Uluslararası Polis Birliği"* örgütünün kurulması kararlaştırılmıştır. 1946 yılında Brüksel'de yapılan

[182] Demirel, s.6

kongrede ise örgütün ilkeleri belirlenmiş ve merkezi Paris'e taşınmıştır. Türkiye bu örgüte 1930 yılında katılmıştır[183]. Örgüt, ulusların polis teşkilatları ile işbirliği yaparak uyuşturucu maddelerle mücadele konusunda daha etkin tedbirler alınmasını, uluslar arası operasyonlar düzenlenmesini, uluslararası suçlarla mücadele ve bunların engellenmesini sağlamayı amaçlamaktadır[184].

### 3.1.4. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

WHO, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 1948 yılında kurulmuştur. Örgüt, her biri farklı ülke ve kıtalara yayılmak üzere altı alt örgütten oluşmaktadır. Örgütün amacı, dünyadaki bütün insanların en ileri sağlık imkanlarından faydalandırılmasıdır. Yine bu örgüt sağlık kavramını, yalnızca bir hastalığın veya özürlülük halinin bulunmamasıyla değil, kişilerin fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak tam esenliğe sahip olmaları olarak geniş anlamda tanımlamaktadır[185].

### 3.1.5. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, BM Uluslar arası Uyuşturucu Kontrol Programı ile Suç Önleme ve Ceza Adaleti Bölümlerinin birleştirilmesi ile 1997 yılında oluşturulmuş ve 2002 yılında BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi ismini almıştır[186]. Bu ofis, dünya üzerinde uyuşturucu maddelerin ekimi, üretimi, imali ve kaçakçılığına ilişkin ayrıntılı raporlar hazırlamakta ve "*Dünya Uyuşturucu Raporu*" adıyla ilan etmektedir. Bu raporlarda ülke ülke, bölge bölge kaçakçılık ve bağımlılıkla mücadeleye ilişkin ayrıntılı bilgiler ve grafikler sunulmaktadır. Bu raporlardaki bilgiler BM'ye üye devletlerden gelmektedir[187].

Kamu otoritesinin kurulu olduğu devletlerden gelen bilgilerin sıhhati konusunda bir şüphe duyulmasa dahi merkezi otoritenin sağlanamadığı ve örgütlerin hakimiyetinde olan bölgelerden sağlıklı bilgiler alınamayacaktır. Örneğin, Meksika'da çoğu bölge örgütler arasında paylaşılmış, Kolombiya'da yine çoğu bölgelerde karteller etkilidir. Yine dünyanın birçok yerinde devlet otoritesinin zayıf olduğu bölgelerde

[183] Selbes, s.31
[184] Sevdim, s.83
[185] Güngör–Kınacı, s.70-71
[186] Ateş, s.47; Ayrıca bkz. https://tr.wikipedia.org/ (Erişim Tarihi: 23.04.2020)
[187] Çetin-Çelik-Sezgin, s.73

örgütler etkin ve bu örgütler dünya uyuşturucu kaçakçılığının önemli bir bölümünü ellerinde tutmaktadırlar. Bu bölgelerdeki uyuşturucu kaçakçılık faaliyetleriyle ilgili olarak sağlıklı bilgi gelmediğinden dolayı bu rapordaki bilgilerin eksik olduğu kanaatindeyiz.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar, yolsuzluklar ve terörizmden dünyamızı daha güvenli hale getirmeyi, barışı ve sürdürülebilir refahı, sağlığı, güvenlik ve adaleti sağlamayı üye devletlerinin vatandaşlarına taahhüt etmiş ve amaçlamıştır. Sayılan bu amaç ve taahhütlerin devletlerce tek başlarına sağlanamayacağı bilinciyle üye devletlere pratikte yardım sunmayı ve uluslararası arenadaki bu işbirliği yaklaşımlarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır[188].

### 3.1.6. Uyuşturucuyla Mücadelede Faaliyet Yürüten Diğer Oluşumlar

Pompidou Grubu, Europol, Güneydoğu Çalışma Grubu, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları, Orta ve Yakın Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu, Mali Eylem Görev Gücü, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Polisin Eğitimi Enstitüsü, Güneydoğu Avrupa İşbirliği Teşkilatı uyuşturucu maddelerin kaçakçılığıyla ilgili faaliyet yürüten diğer uluslar arası ve bölgesel kuruluşlardır.

## 3.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Yasaklanması ve Kontrol Altına Alınmasına Yönelik Yapılan Uluslararası Sözleşmeler

Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında uyuşturucu maddelerin suiistimalinin sorun teşkil edecek şekilde gelişmeye başlaması ve aynı yüzyılın sonlarına doğru dünya genelinde kontrol edilemeyecek boyutta artmasıyla; Yirminci yüzyılın başlarından itibaren devletler uyuşturucu madde sorunuyla güç birliği halinde mücadele etmek için bir araya gelerek sözleşmeler imzalamışlardır. Bu sözleşmeler, devletlerin uyuşturucu madde sorunlarıyla tek başlarına mücadele edemeyecekleri düşüncesi karşısında ortaya çıkmıştır. Yirminci yüzyılın başlarında devletlerin inisiyatifleri ile bir araya gelmeleri

[188] https://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html (Erişim Tarihi: 23.04.2020)

sonucu bu sözleşmeler ortaya çıksa da yüzyılın ortalarından itibaren yukarıda açıkladığımız devletler üstü oluşumların tavsiyeleriyle imzalanmaya başlamıştır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadeleyi konu alan hemen tüm uluslar arası sözleşmelere ülkemiz dahil olmuştur. Bu sözleşmeler birer uygun bulma kanunları ile ülkemizde yürürlük kazanmışlardır. Dolayısıyla aşağıda açıklanan sözleşmeler artık ülkemizdeki mevzuatın bir parçasıdır. Nitekim, Anayasanın 90/5. maddesinde usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu ve bunlara karşı Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı düzenlenmiştir[189].

### 3.2.1. Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi

#### 3.2.1.1. Genel Olarak

Uyuşturucu maddelerin ekiminin, üretiminin, imalinin, ithalinin, ihracının ve diğer birçok eylemin yasaklanması konularını içeren 1961 yılına kadarki sözleşmeler ve anlaşmalar; BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından incelenmiş ve tek metinde toplanması tavsiyeleri ile 1961 Tek Sözleşmesi vücuda gelmiştir. Bu sözleşme, o tarihe kadarki hemen tüm sözleşmelerin yerini almıştır[190]. BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından hazırlanan sözleşme Türkiye ile birlikte 40 devletin daha uygun bulup onaylaması ile yürürlüğe girmiştir. Yine bu sözleşme 22 Haziran 1967 tarihinden itibaren 812 sayılı Kanun ile ülkemizde yürürlük imkanı bulmuştur[191]. Sözleşmenin adının *"Tek"* sözleşmesi olmasının sebebi daha önceki sözleşme metinlerini tek metinde toplamasından dolayıdır[192].

---

[189] Nohutçu, Ahmet-Ündal, Melek. Anayasa Hukuku, On ikinci Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2015, s.238
[190] Madde, 44/2
[191] Yaşar, s.72
[192] 1961 Tek Sözleşmesi ile yürürlükten kaldırılan sözleşmelerin düzenlendiği 44. Madde;
Madde— 44. Evvelki milletlerarası antlaşmaların ilgası; 1. İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren, hükümleri, taraflar arasında, aşağıdaki antlaşmaların hükümlerini ilga ederek onların yerlerini alacaklardır. a) 23 Ocak 1912 de La Haye'de İmzalanan, Milletlerarası Afyon Sözleşmesi; b) 11 Şubat 1925 de Cenevre'de imzalanan, Müstahzar Afyonun İmali, İç Ticareti Ve Kullanılması Anlaşması; c) 19 Şubat 1925 de Cenevre'de imzalanan, Milletlerarası Afyon Sözleşmesi; d) 13 Temmuz 1931 de Cenevre'de imzalanan, Uyuşturucu Maddelerin İmalini Tahdit Ve Dağıtımını Tanzim Hakkında Sözleşme; e) 27 Kasım 1931 de Bangkok'da imzalanan, Uzak Doğuda İçim Afyonu Tüketiminin Kontrolü Hakkında Anlaşma; f) La Haye'de 23 Ocak 1912 de; Cenevre'de 11 Şubat 1925, 19 Şubat 1925 ve 13 Temmuz 1931 de; Bangkok'da 27 Kasım 1931 de ve Cenevre'de 26 Haziran 1936 da (bu sözleşmelerin sonuncusu üzerindeki etkisi hariç) akdolunan uyuşturucu maddeler hakkındaki Anlaşma, Sözleşme ve Protokolleri tadil eden, 11 Aralık 1946 da Lake Success'de imzalanan Protokol; g) f bendinde temas olunan 1946

1961 Tek Sözleşmesi giriş kısmında, uyuşturucu maddelerin tıbbi faaliyetlerden ve bu amaçtan kaynaklanan acıları hafifletmek için kullanılmak ve bulundurulmak zorunda olduğunu, uyuşturucu madde iptilasının fertler için bir afet durumu teşkil ettiğini, kişilerin ekonomik ve sosyal yaşantısında çöküntülere sebep olduğunu, bu afetleri önlemek ve onunla savaşmak için devletlerin kendi üzerlerine düşen görevlerinin farkında olduğunu, uyuşturucu maddelerin kötüye kullanılmalarına karşı alınacak tedbirlerin tesirli olabilmesi için düzenli ve evrensel olmasını, bu amaçla birlikteliklere ve işbirliklerine ihtiyaç duyulduğunu, imzacı devletlerin BM'nin yetkisini ve kontrolünü kabul ederek bu sözleşmenin imzalandığı belirtilmiştir. Sözleşmenin bazı hükümleri 1972 Protokolü ile değiştirilmiş, bu protokolü Türkiye 25.03.1972 tarihinde imzalamış ancak 26.04.2001 tarih ve 4659 sayılı Kanunla Protokolün onaylanması uygun bulunarak ülkemizde yürürlüğe girmiştir[193].

Aşağıdaki açıklamalarımız 1972 protokolü hükümleri dikkate alınarak yapılmıştır. 1961 Tek Sözleşmesinin 1. maddesinde sözleşmede geçen birçok kavramın tanımına yer verilmiştir[194]. Sözleşmenin 5. maddesine göre; Sözleşmeci devletler BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Uyuşturucu Maddeler Komisyonu ve Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Denetim Kurulunun[195] kurulması ve sözleşme ile bu organlara görevler verilmesi konusunda da anlaşmaya varmışlardır.

Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Denetim Kurulu sözleşme hükümlerinin uygulanmasını sağlamak için sözleşmenin 14. maddesi doğrultusunda bazı tedbirler alabilir. Buna göre:

a) Kurul kendisine bir şekilde gelen raporların incelenmesinden sonra, sözleşmeci devletlerden birinin sözleşme hükümlerini ihlal yüzünden sözleşmeyle amaçlanan hedeflerin ciddî şekilde zora girdiği kanaatine sahip olursa, o ülkenin Hükümetinden açıklamalarda bulunmasını isteyebilir.

---

protokolü ile tadil edilmiş bulunan (a) ile (e) bentlerinde sözü geçen Sözleşme ve Anlaşmalar. h) 11 Aralık 1946 da Lake Success'de imzalanan Protokolle tadil olunan, Uyuşturucu maddelerin imalinin tahdidi ve dağıtımının tanzimi hakkındaki. 13 Temmuz 1931 Sözleşmesinde derpiş edilmiyen bâzı uyuşturucu maddeleri milletlerarası kontrol altına alan, 19 Kasım 1948 de Paris'te imzalanan Protokol; i) 23 Haziran 1953'te New York'ta imzalanan, haşhaş ekiminin, afyon istihsalinin, milletlerarası ticaretinin, toptan ticaretinin, ve kullanılmasının sınırlandırılması ve düzenlendirilmesi hakkındaki Protokol (işbu Protokol yürürlüğe girdiği takdirde).

[193] Güngör-Kınacı, s.81

[194] Ateş, s.41

[195] Bundan sonra "Kurul" olarak anılacaktır.

b) Ayrıca Kurul, sözleşme hükümlerinin uygulanmasını sağlamak için gerekli görünen tedbirleri almasını ilgili o Hükümetten isteyebilir.

c) Kurul, o Hükümetin, yukarıdaki (a) bendine uygun olarak yapılan talebe karşılık tatmin edici açıklamalarda bulunmadığını veya yukarıdaki (b) bendi uyarınca almaya davet edildiği tedbirleri almadığını fark ederse, bu meseleye Tarafların, Konseyin ve Komisyonun dikkatini çekebilir. Ayrıca Kurul, bir mesele üzerine dikkatleri çekerken, belirli bir süre için veya o ülkedeki durum sözleşme şartlarına uygun hale gelene kadar, bu ülkeden gelen uyuşturucu maddelerin ithalini veya bu ülkeye uyuşturucu madde ihracını veyahut hem ithalini hem de ihracını durdurmayı, tüm sözleşme taraflarına tavsiye edebilir. Hakkında bu kararlar alınan Devlet, meseleyi Konseye götürmek hakkına sahiptir.

#### 3.2.1.2. Sözleşme Cetvellerinde Değişiklik

Sözleşmenin 3. maddesinde sözleşme ekindeki uyuşturucu maddeleri sınıflandıran cetvellerin değiştirilme yöntem ve şartları düzenlenmiştir. Buna göre sözleşmeci devletlerden birisi veya DSÖ herhangi bir cetvelin değiştirilmesini gerektirecek bilgi elde ederse, Genel Sekretere bunu ispata yarayacak uygun bilgileri de içeren bir rapor ile başvuracaktır. Genel Sekreter, bu başvuruyu ve uygun göreceği belgeleri taraflara, BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonuna ve eğer bu başvuruyu sözleşmeci devletlerden birisi yapmışsa, DSÖ'ye bildirecektir. Başvuru içeriğinde bilgileri verilen madde, sözleşme ekindeki I veya II numaralı cetvellerde bulunmayan bir maddeyse: Sözleşmenin bütün tarafları, eldeki mevcut bilgileri göz önüne alarak, söz konusu maddeye, I numaralı cetveldeki uyuşturucu maddelere uygulanabilecek olan bütün kontrol tedbirlerinin geçici olarak uygulanması ihtimalini değerlendireceklerdir. Ayrıca Komisyon, DSÖ'nün söz konusu maddenin I veya II numaralı cetvellerdeki uyuşturucu maddelerle aynı zararlı sonuçları doğuracağını veya bu maddenin uyuşturucu bir maddeye dönüşebileceğini tespit edip bu durumdan komisyonu haberdar edinceye kadar söz konusu maddeye I numaralı cetveldeki uyuşturucu maddelere uygulanabilecek bütün kontrol tedbirlerinin taraflarca geçici olarak uygulanmasına karar verebilir. Komisyon, DSÖ'nün kendisine verdiği tavsiyeler doğrultusunda, bu maddenin I veya II numaralı cetvele kaydolunmasına karar verebilecektir. Komisyon,

DSÖ'nün tavsiyesi üzerine sözleşme ekindeki cetvellerden birini veya bir kaçını değiştirebilir. Yani Komisyon, bir uyuşturucu maddeyi I numaralı cetvelden II numaralı cetvele veya II numaralı cetvelden I numaralı cetvele nakledebilir veyahut duruma göre bir uyuşturucu maddeyi veya müstahzarı bir cetvelden çıkarabilir.

#### 3.2.1.3. Sözleşmeci Devletlerin Yükümlülükleri

Sözleşmeyi imzalayan devletler, sözleşme hükümlerinin kendi ülkelerinde uygulanmasını, sözleşme hükümlerinin uygulanmasında diğer Devletlerle işbirliği yapılmasını ve sözleşme hükümleri çerçevesinde uyuşturucu maddelerin üretiminin, imalinin, ihracının, ithalinin, dağıtımının, ticaretinin, kullanılmasının ve elde bulundurulmasının sadece tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandırılmasını sağlamak için gerekli olabilecek yasama ve idare ile ilgili tedbirleri alacaklardır[196]. Devletler her yıl, ülkeleri için ihtiyaç olan uyuşturucu madde tahminlerini Kurul'un göstereceği tarz ve şekilde Kurul'a göndereceklerdir.

Devletler her yıl;

a) Tıbbî ve bilimsel amaçlarla kullanılacak uyuşturucu madde miktarlarını,

b) Diğer uyuşturucu maddelerin, sözleşmenin III numaralı cetvelindeki müstahzarların ve sözleşmede sayılmayan maddelerin imalinde kullanılacak uyuşturucu madde miktarlarını,

c) Tahminlerin ait olduğu yılın 31 Aralık tarihinde, stok halinde bulunacak uyuşturucu madde miktarlarını,

d) Özel stoklara ilavesi gereken uyuşturucu madde miktarlarını,

e) Haşhaş bitkisi ekimi için kullanılacak arazi hektarını ve coğrafî konumunu,

f) Üretilecek afyonun yaklaşık miktarını,

g) Sentetik uyuşturucu maddeler üretecek sanayi kuruluşlarının sayısı ve imal edilecek sentetik uyuşturucu madde miktarı gösteren belgeleri Kurul'a gönderecektir[197].

[196] Madde 4.
[197] Madde 19.

Yine sözleşmenin 20. maddesinde devletlere bazı istatistikî bilgileri Kurul'a gönderme yükümlülüğü verilmiştir. Bu yükümlülükler doğrultusunda devletler her yıl:

a) Uyuşturucu madde üretimi veya imali,

b) Diğer uyuşturucu maddelerin, sözleşmenin III numaralı cetvelindeki müstahzarların ve sözleşmede düzenlenmemiş maddelerin imali için uyuşturucu madde kullanılması ve uyuşturucu maddeler imali amacıyla haşhaş kapsülünün kullanılması,

c) Uyuşturucu maddelerin tüketimi,

d) Uyuşturucu maddeler ve haşhaş kapsülü ithalat ve ihracatı,

e) Uyuşturucu maddelere el konulması ve el konulan miktarların tahsisi,

f) İstatistiklerin ait bulunduğu yılın 31 Aralık tarihindeki uyuşturucu madde stokları ve

g) Haşhaş bitkisi ekimi için kullanılan arazi miktarlarını, (d) bendindeki istisna hariç istatistikî bilgileri istatistik yılını takip eden yılın 30 Haziran tarihine kadar Kurul'a göndereceklerdir.

Afyon üretimi için haşhaş ekimine[198], koka ağacı yetiştirilmesine[199], kenevir ve kenevir reçinesi üretimi için kenevir bitkisi ekimine[200] izin veren devlet, sözleşmenin 23. maddesine göre sözleşmede kendisine yüklenen görevleri yerine getirmek için bir veya daha fazla Devlet kurumu kuracaktır.

Bir ülkedeki durum, halkın sağlığının korunması ve uyuşturucu maddelerin kaçakçılığının önlenmesi için haşhaş bitkisi, koka ağacı ve kenevir bitkisi ekiminin yasaklanmasını gerektiriyorsa, devlet bu sayılan bitkilerin ekimini yasaklayacaktır. Ancak, haşhaş bitkisi veya kenevir bitkisi ekimini yasaklayan bir devlet, bilimsel veya araştırma amaçları için ihtiyaç duyulacak küçük miktarlar hariç, kaçak ekilen tüm bitkilere el koyacak ve imha edecektir[201].

Sözleşmenin 21. maddesine göre; devletlerden herhangi birisi tarafından belirli bir yıldaki imal ve ithal edilecek her uyuşturucu maddenin toplam miktarı, aşağıda gösterilen miktarların toplamını geçemez. Buna göre;

[198] Madde 23
[199] Madde 26
[200] Madde 28
[201] Madde 22

a) Tıbbi ve bilimsel amaçlarla tüketilecek miktarı,

b) Başka uyuşturucu maddelerin, sözleşmenin III numaralı cetvelindeki müstahzarların ve sözleşmede anılmayan maddelerin imalinde kullanılan miktarı,

c) İhraç edilen miktarı,

d) Stoka eklenen miktarı,

e) Özel ihtiyaçlar için temin edilen miktarı geçemeyecektir.

Sözleşmenin 29. ve 30. maddelerine göre; devletler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalatının veya ticaret ve dağıtımının bir devlet teşebbüsü dışında özel işletme tarafından yapılması halinde, uyuşturucu madde imalini veya ticaret ve dağıtımını ruhsata tabi tutacaklardır. Devletler;

a) Uyuşturucu madde üreten veya böyle bir üretime katılan her kişi ve kuruluşu denetiminde bulunduracaklar,

b) Üretimin yapılacağı işyerlerini ruhsat usulüne tabi tutacaklar,

c) Ruhsat sahibi uyuşturucu madde üreticilerinin, imal için kendilerine hak tanınmış bulunan uyuşturucu maddelerin çeşit ve miktarlarını gösteren izin belgelerini belirli tarihlerde almaya mecbur tutacaklar,

d) Üreticilerin elinde, gerekli olan miktarlardan fazla uyuşturucu madde ve haşhaş kelle ve sapı birikimine engel olacaklar,

e) Uyuşturucu madde ticaret ve dağıtımını, bir veya daha fazla devlet kuruluşu tarafından yapılanlar dışında, ruhsata tabi tutacaklardır.

Sözleşmenin 35. maddesinde uyuşturucu maddelerin kaçakçılığıyla mücadelesi görevi devletlere yüklenmiştir. Bu maddeye göre devletler;

a) Uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı, kendi ülkesinde önleyici tedbirlerin ve mücadele faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlayacaklar,

b) Devletler kaçakçılıkla mücadelede birbirlerine karşılıklı yardımda bulunacaklar,

c) Kaçakçılıkla düzenli bir şekilde mücadele edebilmek üzere kendi aralarında ve üyesi bulundukları yetkili uluslar arası kuruluşlarla işbirliğinde bulunacaklar,

d) Uluslararası işbirliğinin hızlıca gerçekleştirilmesini sağlayacaklar,

e) Uyuşturucu maddelerle ilgili bir davanın takibinde, adli yardımlaşmayı sağlayacaklardır.

Sözleşmeci devletler, uyuşturucu maddelerin sözleşme hükümlerine aykırı bir şekilde yapılacak ekim ve üretiminin, imalinin, hazırlanmasının, elde bulundurulmasının, arzının, satışa çıkarılmasının, dağılımının, satın alınmasının, satışının, herhangi bir amaçla tesliminin, aracılığının, gönderilmesinin, transit olarak sevkinin, naklinin, ithal ve ihracının sözleşme hükümlerine aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasten yapılmaları halinde failleri cezalandırmak için gerekli tedbirleri alacaktır. Uyuşturucu madde kullanıcıları bu sayılan yasak fiilleri yaptıklarında, devletler faili ceza yerine tedaviye, eğitime, tedavi sonrası bakıma, rehabilitasyona ve topluma yeniden kazandırmaya yönelik önlemlere tabi tutabilir[202].

### 3.2.2. 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme[203]

#### 3.2.2.1. Genel Olarak

1961 Tek Sözleşmesinde tamamen sentetik yollarla elde edilen ve uyuşturucu madde benzeri etki gösteren maddelere yer verilmemiştir[204]. Ancak kullanımı tehlike arz edecek boyutlara ulaşmaya başlamasıyla sentetik uyuşturucu maddelerle mücadele edebilmek için BM'ye bağlı Uyuşturucu Maddeler Komisyonu Psikotrop maddelere dair sözleşmeyi hazırlamıştır[205].

Modern devletler, insanının sağlığını ve refahını ön planda tutmaktadır. Ancak, bazı psikotrop maddelerin kötüye kullanılması sonucu ortaya çıkan kamu sağlığı sorunlarında ve sosyal sorunlarda artışlar meydana gelmiştir. Bu sorunların daha da artacağı endişesiyle, psikotrop maddelerin kötüye kullanılması ve kaçakçılık sorunlarına engel olmak ve bunlarla savaşmak için devletler, BM çatısı altında bir araya gelmişlerdir. Psikotrop maddelerin kullanımını yalnızca meşru amaçlarla sınırlandırmak için şiddetli tedbirler gerekir. Çünkü bu maddelerin aynı zamanda tıp alanında ve

[202] Madde 36
[203] Sözleşme, Türkiye'de R.G, T. 07.03.1981, S.17272 ile yürürlüğe girmiştir. Yaşar, s.73
[204] Balcı, s.99; Demirel, s.11
[205] Çetin-Çelik-Sezgin, s.15

bilimsel çalışmalarda kullanımı da zorunludur. Bu zorunluluğun farkında olan devletler yasal amaçlar için bu maddelerin temin edilmesi -ancak lazım olanından fazlasının sınırlandırılması- gerektiğini kabul etmişlerdir. Globalleşen dünya sonrası devletlerin, bu sorunla tek başlarına mücadele etmesi beklenemez. Bu gibi maddelerin kötüye kullanımına karşı etkili tedbirler, koordinasyon ve evrensel işbirliği gerekir. Psikotrop maddeler kötüye kullanılmaları durumunda uyuşturucu maddelere benzer olumsuz etkileri ortaya çıkarmaktadır[206].

Dünya genelinde yaygınlaşan psikotrop maddelerin kötüye kullanımının önüne geçmek ve kontrol altına almak için, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin tavsiyelerini kabul eden sözleşmeci devletler, 19.02.1971 tarihinde bir araya gelmişler ve 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşmeyi imzalamışlardır[207]. 19.02.1971'de imzalanan bu sözleşme, sözleşmeyi imzalayan 40 devlet olması halinde yürürlük kazanması şartını 16.08.1976 tarihinde Togo'nun imzalaması ile sağladığından ancak bu tarihte yürürlüğe girebilmiştir[208].

Sözleşme kapsamında düzenlenen uyuşturucu maddeler, doğal uyuşturucu maddelerden ayırt edilmesi için psikotrop olarak adlandırılmıştır. Kısaca ilaç alışkanlığı olarak tanımlanabilecek bu maddeler sözleşmede depressantlar, trankilizanlar, stimulantlar ve hallusinojenler olarak ayrılmıştır[209].

#### 3.2.2.2. Sözleşme Cetvellerinde Değişiklik

Sözleşmenin 1. maddesinde sözleşme kapsamındaki kavramlar tanımlanmıştır. 2. maddede ise; sözleşme ekindeki cetveller kapsamına bir psikotrop maddenin eklenmesi ve çıkarılması veya cetvelinin değiştirilmesine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Buna göre, devletlerden biri veya DSÖ henüz uluslararası kontrole alınmamış bir maddeye ilişkin bilgiler edinirse ve bu maddenin sözleşme kapsamındaki cetvellere eklenmesi durumu ortaya çıkarsa ya da cetvellere ekli maddenin cetvelinin değiştirilmesi yahut cetvellerden tamamen çıkarılmasına ilişkin bilgiler bulursa bu durumu Genel Sekreter'e bildirir. Bu tür durumlarda;

[206] Sözleşmenin giriş kısmından
[207] Güngör-Kınacı, s.83
[208] Kurt-Kurt, s.17
[209] Balcı, s.99; Demirel, s.11

Dünya Sağlık Örgütü:

a) Söz konusu maddenin kullanıcıda bir bağımlılık durumuna, merkezi sinir sistemini uyarmasına veya kişinin hayal görmesine; kişinin motor faaliyetlerinde, düşünmesinde, davranışında, olayları kavramasında, ruh durumunda bozukluklara yol açma veya sözleşme ekindeki cetvel I, II, III ya da IV'teki bir maddeninkilere benzer kötü etkiler doğurabileceğine ve

b) Maddenin uluslararası kontrol altına alınmasını haklı kılan bir kamu sağlığı sorununa ve bir sosyal sorun olacak kadar kötüye kullanılmasına veya kötüye kullanma tehlikesine yol açtığına inandıracak yeterli nedenler bulunduğunu görürse, kötüye kullanılma derecesini veya olasılığını, kamu sağlığı ve sosyal sorunun ciddiyet derecesini ve bu maddenin tıbbi tedavideki yararlılık derecesini de içeren bir değerlendirmeyi ve ayrıca bu süreçte hangi kontrol önlemlerinin alınmasının uygun olacağına ilişkin önerilerini Komisyona gönderecektir.

DSÖ'nün bir psikotrop madde konusundaki tıbbi ve bilimsel değerlendirmesi Komisyon nezdinde kesinlik taşımakta ve DSÖ'den gelen bildirimleri göz önünde bulundurmak zorundadır. Komisyon, DSÖ'den gelen bilgiler çerçevesinde maddeyi tüm durumları hesaba katarak, sözleşme ekindeki cetvel I, II, III veya IV'e ekleyebilir.

#### 3.2.2.3. Sözleşmeci Devletlerin Yükümlülükleri

Psikotrop maddeler, Sözleşme ekinde cetvellere ayrılmış ve her cetvel ayrı sınırlandırılmalara tabi tutulmuştur. Her Devlet, Cetvel I'deki maddelerin kullanımını:

a) Bilimsel ve çok sınırlı tıbbi amaçlar için kullanımı dışındaki tüm kullanımını yasaklayacaktır.

b) Üretim, ticaret, dağıtım ve elde bulundurma özel bir lisansa bağlanacaktır.

c) (a) ve (b) bentlerinde sözü edilen uğraşı ve eylemlerin yakın gözetimi sağlanacaktır.

d) Devlet tarafından yetkilendirilmiş kişiye verilecek psikotrop madde miktarı, yetkilendirilmiş olduğu amaç için gerekli miktarla sınırlandıracaktır.

e) Tıbbi ve bilimsel görevler ifa eden kişilerin, psikotrop maddelerin elde edilmesi ve kullanılmaları ile ilgili tutanaklar tutmaları sağlanacak ve bu tutanakları en az iki yıl saklayacaklardır.

f) Sözleşme ekinde Cetvel I'deki maddelerin ihracat ve ithalatını yasaklayacaklardır[210].

Her Devlet, sözleşme kapsamında düzenlenen istisnai durumlar dışında Cetvel II, III ve IV'teki maddelerin üretimini, ihracatını, ithalatını, dağıtımı ve stoklarını, ticaretini, kullanımını ve elde bulundurulmasını tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandıracaktır[211]. Cetvel II, III ve IV'te sayılan psikotrop maddelerin imalat, ticaret ve dağıtımını lisansa veya kontrol tedbirine bağlayacaktır. Bu maddelerin piyasaya illegal yollarla (hırsızlık gibi) girmesini engellemek için güvenlik tedbirleri alınmasını sağlayacaktır[212]. Cetvel II, III ve IV'teki maddelerin kullanılmak üzere ancak doktor reçetesiyle kişilere verilmesi veya dağıtılmasını sağlayacaktır[213].

Ülkemizde bazı psikotrop maddelerin, 5237 sayılı TCK kapsamına alınarak 188. madde kapsamında, cezalandırılması sağlanmış; bazı psikotrop maddeler ise Sağlık Bakanlığı tarafından yeşil reçeteye bağlanmıştır[214]. Devletler, Dünya Sağlık Örgütü'nün psikotrop maddelerle ilgili tüm kurallarını veya tavsiyelerini dikkate alarak, psikotrop maddeyi kullananın güvenliği için gerekli olan uyarıları ilacın prospektüsüne ekleyecek ve psikotrop maddelerin kamuya reklamının yapılmasını engelleyecektir[215].

Sözleşmenin 13. maddesinde psikotrop maddelerin ihracat ve ithalatının yasaklanması ve sınırlandırılması; 20. maddesinde psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasına karşı alınacak tedbirler; 21. maddesinde psikotrop maddelerin kaçakçılığıyla mücadele; 22. maddesinde cezai hükümler düzenlenmiştir. Bu sayılan hükümler 1961 Tek sözleşmesi ile benzerlik arz ettiğinden dolayı çalışmamızda tekrara düşmemek için 1961 Tek Sözleşmesinin ilgili kısımlarına atıf yapmakla yetineceğiz. Ancak bu sözleşmede Tek Sözleşmesinden ayrık olarak sözleşmenin 14. maddesinde

[210] Madde 7
[211] Madde 5
[212] Madde 8
[213] Madde 9
[214] Güngör-Kınacı, s.83
[215] Madde 10

Psikotrop Maddelerin gemi, uçak ve uluslararası trafikte çalışan diğer kamu taşıtlarının ilkyardım çantalarında taşınması ile ilgili özel hükümler düzenlenmiştir.

### 3.2.3. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi

#### 3.2.3.1. Genel Olarak

1961 Tek Sözleşmesi ve 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşmeler ayrıntılı ve geniş alanı kapsayan hükümler düzenlemelerine rağmen umulan fayda elde edilememiştir. 1980'li yıllarda dünya çapında bir çok örgütün ve çetenin ortaya çıkması ve bunların uyuşturucu kaçakçılığından büyük kazançlar sağlaması sonucunda hem bu suç örgütleri ile hem de elde ettikleri maddi değerlerle mücadele edebilmek için BM Konferans Genel Kurulu'nun 19.12.1988 tarihli toplantısında Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi imzalanmıştır[216]. Türkiye sözleşmeyi 20.12.1988 tarihinde imzalamıştır. 22.11.1995 tarihinde 4136 sayılı Kanunla onaylaması uygun bulunarak 11.02.1996 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir[217].

Uyuşturucu ve psikotrop maddeler, kullanıcılarının sağlık ve refahına zararlar verdiği kadar belki daha fazla toplumların ekonomik, kültürel ve siyasal yapılarına zararlar vermektedir. 1980'li yıllar, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı üretimi ve kullanıcıların talebi ile bu maddelerin kaçakçılığının yaygın boyutlara ulaştığı dönemlerdir. Devletler için baş edilemez bir tehlike olmaya başlayan uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı, toplumların içindeki çeşitli grupların da dahil olmasıyla daha da yaygınlaşmaya başlamıştır. Ayrıca bu kaçakçılık işlerinde özellikle çocukların sömürülmesi ve uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı üretim, dağıtım ve ticaretinde kullanılması suçlarında artışlar yaşanmıştır. Uyuşturucu ve psikotrop madde ticareti suçları, devletlerin ekonomik yapılarına zarar verdiği gibi devletlerin egemenliğini, güvenlik ve istikrarını tehdit etmeye başlamış ve ayrıca bu suçlar örgütlü şekilde işlendiği gibi diğer benzer örgütlü suçların oluşmasına sebep olmuştur. Uyuşturucu madde suçları, birden fazla ülkede etkin faaliyet yürütmeye başlayan çok

[216] Çetin-Çelik-Sezgin, s.15
[217] Yaşar, s.74

uluslu suç örgütlerinin oluşmasına sebep olmuş, devletlerin siyasi yapılarını ya ele geçirmiş ya da yozlaştırmış yahut mali ve ticari faaliyetlerine nüfuz etmeye, işleyen sistemlerini bozmaya başlamıştır. Bu yasadışı ticaretin ortadan kaldırılmaması, hızlı önlemler alınmaması, uluslar arası bir suç olduğunun farkına varılmaması bu illegal işleri yapanlara büyük karlar, servetler ve kazançlar sağlamıştır. Bu örgütlerin yöneticileri dünyada bazen bir devlet yöneticisi kadar hatta bazen bir devlet yöneticisinden daha etkili konumlar elde etmeye başlamışlardır. Bu ticarete engel olabilmek için öncelikle uyuşturucu veya psikotrop maddelerin ticareti suçunun bir insanlık suçu ve uluslar arası bir suç olduğunu kavramak, hızlı önlemler almak, suçu cazip hale getiren kazanç ve servet beklentilerini boşa çıkararak bu maddelerin ticaretini yapanların bu suçu işlemelerine neden olan temel saiki, özellikle bu maddelere kullanıcılardan gelen yasadışı talebi ortadan kaldırmak gerekir[218].

Yukarıdaki amaçlar çerçevesinde bir araya gelen devletler, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde kullanılan ve kolaylıkla temin edilebilen ara kimyasal maddeler için önlem alınmasına, deniz yoluyla yapılan uyuşturucu madde ticaretinin önlenmesi için uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine, uyuşturucu madde ticareti suçlarının ortadan kaldırılmasının tüm Devletlerin ortak sorumluluğunda bulunduğuna ilişkin ve bu amaçla uluslararası işbirliği çerçevesinde eşgüdümlü bir eylemin gerekli olduğu düşünceleriyle Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesini imzalanmışlardır.

#### 3.2.3.2. Sözleşme Hükümleri

Sözleşmenin 1. maddesinde, sözleşmenin kapsamına dahil olan Kenevir Bitkisi, Koka Ağacı, Ticari Nakliyeci, Müsadere, Kontrollü Teslimat gibi bazı kavramların tanımlarına yer verilmiştir[219]. Sözleşmenin 2. maddesinde sözleşmenin amacı; uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı suçlarının uluslararası boyutu ve girift yönleri bulunduğundan devletlerin daha etkin bir biçimde mücadele etmelerini sağlayabilmek için devletlerarasındaki işbirliğini artırmak şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca

[218] Sözleşmenin giriş kısmından
[219] Güngör-Kınacı, s.84; Kurt-Kurt, s.18

devletlere sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için kendi hukuk sistemlerinde yasa yapmak ve idari önlemler almak görevi yüklenmiştir.

Sözleşmenin 3. maddesinde devletlere bazı eylemlerin, iç hukuklarında suç olarak ihdas edilmesi için gerekli önlemlerin alınması görevi yüklenmiştir. Bunlar; herhangi bir uyuşturucu veya psikotrop maddenin üretimi, imalatı, çıkarılması, hazırlanması, arzı, satışa çıkarılması, dağıtımı, satışı, hangi koşulda olursa olsun teslimi, simsarlığı, sevki, transit sevki, nakli, ithali veya ihracı; uyuşturucu madde üretmek için afyon haşhaşı, koka ağacı veya hint keneviri bitkisi yetiştirilmesi; herhangi bir amaç için herhangi bir uyuşturucu veya psikotrop maddenin bulundurulması veya satın alınması; uyuşturucu veya psikotrop maddelerin kaçak ekimi, üretimi veya imalatı için kullanılacağını bilerek teçhizat, malzeme veya üretimde kullanılan ara kimyasal maddelerinin imalatı, nakli, dağıtımı veya bunlara sahip olunması; bu suçların yönetimi veya bu suçların işlenmesi için mali kaynak sağlanması; bir malvarlığının bu suçtan elde edildiğini bilerek malvarlığını edinmek, yine suçtan elde edildiğini bilerek malvarlığının kaynağını gizlemek veya olduğundan farklı göstermek, böyle bir suçun işlenmesine karışmış bir failin cezadan kurtulması için yardım etmek, suçtan elde edilen malvarlığının başka bir ikameye dönüşümünü veya iyiniyetli başka birine devredilmesini sağlamak; bir başkasının bu suçlardan birini işlemeye veya uyuşturucu veya psikotrop maddeleri kaçak olarak kullanmaya yöneltmek veya teşvik etmek; bu suçlardan herhangi birine katılmak, bu amaçla örgütlenilmek veya işbirliği yapmak, teşebbüste bulunmak ve suçun işlenmesine yardımcı olmak, kolaylık sağlamak ve yol göstermek; ayrıca, kişisel kullanım için sözleşmelere aykırı bir şekilde ve bu kasıtla uyuşturucu ve psikotrop maddelerin bulundurulması, satın alınması ve üretilmesini engelleyecek şekilde suç olarak düzenlemek için gerekli önlemleri almak şeklindedir.

Sözleşmenin 5. maddesinde; uyuşturucu madde suçlarından elde edilmiş kazançların veya değeri bu kazançlara tekabül eden mal varlığının müsaderesi; 6. maddesinde suçluların iadesi; 7. maddesinde adli yardımlaşma; 11. maddesinde kontrollü teslimat; 12. maddesinde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin üretiminde kullanılan ara kimyasalların yasa dışı üretimde kullanımının engellenmesi; 14. maddesinde uyuşturucu madde içeren bitkilerin kaçak olarak yetiştirilmesinin

önlenmesine ve uyuşturucu ve psikotrop maddelere olan yasadışı talebin ortadan kaldırılmasına yönelik önlemler; 17. maddesinde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin deniz yoluyla kaçakçılığının önlenmesi; 19. maddesinde ise posta yoluyla kaçakçılığının önlenmesi hükümleri düzenlenmiştir.

### 3.3. Kontrollü Teslimat Kavramı ve Türkiye'deki Uygulaması

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarıyla mücadele tek bir devletin ya da kurumun başa çıkabileceği yerel bir sorun değildir. Uyuşturucu maddenin elde edildiği bitkinin ekiminden yetiştirilmesine hatta hasadına, bu bitkiden uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimine, üretilen maddenin taşınmasına ve ticaretine, satışına ve kullanımına kadar her alanında yer alan çok uluslu ve geniş alanda faaliyet gösteren suç ve terör örgütleri, bu suçların küresel hale gelmesine, daha organize ve çok kişili işlenmeye başlamasına sebep olmuştur. Başka ülkelerin vatandaşlarıyla da etkileşim halindeki bu kaçakçılara karşı birden fazla devletin bu operasyonları ortak icra etmesi ihtiyacı doğurmuştur.

Uyuşturucu madde ticaretini organize eden örgütleri ve üyelerini tespit etmek, örgütü tamamen ortadan kaldırarak bir daha bu suçu işleyemez hale getirmek için uluslararası kontrollü teslimat uygulamaları 1988 BM sözleşmesiyle tavsiye edilmiştir.

Kontrollü teslimat uygulaması sözleşmenin 1/g maddesinde; sözleşmenin 3/1. maddesinde yer alan suçları işleyen veya bu suçların işlenmesine iştirak eden faillerin belirlenmesi için, kaçak veya kaçak olmasından şüphelenilen bir biçimde sevk edilen uyuşturucu veya psikotrop maddelerin, uyuşturucu madde üretiminde kullanılan ara kimyasal maddelerin veya onların ikamesi maddelerin, ilgili ülkelerin yetkili makamlarının bilgisi ve denetimi altında bir veya birçok ülke ile irtibatlı bir şekilde ülkeye girişine, ülkeden geçişine veya çıkışına olanak veren yöntem olarak tanımlanmıştır. Bu uygulama, uyuşturucu maddenin üretiminden kullanımı aşamasına gelişine kadar yetkili makamların takibinde olması ve tüm organizasyonu ortaya çıkarmak maksadı ile suçların devamına belli bir süre için engel olunmaması olarak ifade edilebilir.

1988 BM sözleşmesinin ülkemizde yürürlüğe girmesi ile kontrollü teslimat uygulamasına ilişkin olarak 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'un 2/c maddesinde Kontrollü Teslimatın tanımı yapılmıştır. Buna göre; Kontrollü Teslimat: Suç faillerinin belirlenmesi, her türlü delilin tespiti, toplanması, kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen mal veya fonların müsaderesi amacıyla, yurt içinde dağıtılacak veya yurt dışından Türkiye'ye getirilerek dağıtılacak veya Türkiye'de hazırlanarak yurtdışına götürülecek veya Türkiye'den transit geçecek, uyuşturucu ve psikotrop maddeler (herhangi doğal veya sentetik madde), 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Eki I ve II Numaralı Tablolar ile bu Tablo değişikliklerinde yer alan maddelerin ve bunlara bağlı fonlar veya karapara veya karaparaya kaynaklık edecek diğer her türlü kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen eşyanın yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında nakillerini ifade etmektedir.[220]

Kontrollü teslimat operasyonlarında kararlar her olay için ayrı ayrı alınır. Yine kontrollü teslimat operasyonları sırasında sevkiyatı yapılan kaçak maddenin sevki durdurulup uyuşturucu veya psikotrop maddelere dokunulmadan tespiti veya bunların tamamen veya kısmen başka maddelerle değişimi işlemleri operasyona katılan mercilerin ortak kararıyla mümkündür[221].

Kontrollü teslimat operasyonları eskisine nazaran daha az yapılmaktadır. Bunun sebebi ise kontrollü teslimat uygulamasına olan bakış açılarının değişmesi, ülkelerdeki mevzuat hükümlerinin farklılaşması ve kaçakçılık işlerinin eskiye nazaran daha profesyonel olarak yapılması gösterilebilir. Çünkü bu operasyonların yapılabilmesi için sevkiyatın başlamasından epey önce haber alınması gerekmektedir. Ülkemizin kolluk güçleri, Kontrollü teslimat operasyonları kapsamında 2010-2014 yılları içerisinde 9 farklı ülke ile 29 operasyon gerçekleştirmiştir. Yapılan operasyonlarda 47 şüpheli şahıs; 150 kg eroin, 7 kg kokain, 62 kg afyon sakızı, 1 kg metamfetamin, 2 kg mescalin ve 21.000 adet ecstasy tablet ele geçirilmiştir. Yine ülkemiz kontrollü teslimat

[220] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4208.pdf (Erişim Tarihi: 03.04.2020)
[221] 1988 BM Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığının Önlenmesine Dair Sözleşmenin 11. maddesi;

operasyonlarını, en çok Almanya ile olmak üzere, çoğunlukla Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada ile gerçekleştirmektedir[222].

## 4. MEVZUATIMIZDA UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE

### 4.1. Genel Olarak

Yasa koyucu, uyuşturucu maddelerin toplum ve devlet nezdinde yarattığı sorunlarla etkili mücadele edebilmek adına hemen tüm normatif işlemleri kullanmıştır. Hukukumuzdaki en üst norm olan Anayasa'nın 19. ve 58. maddeleriyle uyuşturucu madde sorununa değinilmiştir[223]. Bunun yanında Kanun Koyucu birçok yasa ve yönetmelik ile bu alanda düzenlemeler yaparak uyuşturucu madde ticareti yapanlara ihlal oluşturabilecekleri bir alan bırakmak istememiştir.

Devletler, birçok bağımlılık ve uyuşturma özelliği olan maddenin varlığı yanında özellikle uyuşturucuyla mücadeleye özel bir önem atfetmiştir. Alkol ve sigara gibi tutku ve bağımlılık yapma riski, uyuşturucu maddeler kadar yüksek olan bu maddelere yasaklayıcı yasalarında ekseri değinmeyen hatta bunların ekiminden, üretiminden, satımına kadar birçok eylemi tekeline alan devletin, bazen alkol ve sigaradan daha az riskli olan maddelerle amansız bir mücadele içine girdiği görülmektedir[224].

Uyuşturucu ile mücadele günümüzde sadece toplum sağlığı ve güvenliğini bozan uyuşturucu madde kullanıcıları ile değil bunun yanında illegal oluşum ve örgütlerle de sürdürülmektedir. Kabul etmek gerekir ki uyuşturucu madde kullanmak sadece bu maddeyi kullanmak olarak kalmamakta ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı sadece kaçakçılık olarak kalmamaktadır. Bu sayılan filleri işleyen failler ek olarak çoğu zaman başka suçların faili ya da şeriği olmaktadır. Bu fiilleri işlemeye başlayanların diğer suçları işlemek konusunda tereddüt yaşamadıklarını da not etmek gerekir[225].

---

[222] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Raporu, 2014, s.28
[223] YAŞAR, s.106-107
[224] Dönmezer, Sulhi. Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C43. Prof Dr S.F. Ülgener'e Armağan, İstanbul 1987, s.458
[225] Dönmezer, Hukuk ve Uyuşturucu, s.466

Yukarıda 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi, 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığı ile Mücadele BM Sözleşmesi incelenmiş ve uyuşturucu maddelerin kaçakçılığına karşı uluslar arası arenada hangi kurumlarla ve mevzuatlarla birlikte mücadele edildiğini görmüş olduk. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında ise tamamen Türk Mevzuatı ve özellikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu çerçevesindeki mücadelemize değineceğiz. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ile mücadelenin odak noktası TCK'dır. TCK'nın yanında, mevzuatımıza temel teşkil eden 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanuna değinip ardından ayrıntısıyla 5237 sayılı TCK'yı inceleyeceğiz.

### 4.2. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak Anayasamızda bazı hükümler düzenlenmiştir. Bu maddelerden birisi Anayasa'nın 19. maddesidir. Maddenin ilgili kısmı, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olduğunu belirttikten sonra "ş*ekil ve şartları kanunda gösterilen: "…toplum için tehlike teşkil eden… uyuşturucu madde veya alkol tutkunu… bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi… kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."* şeklinde bir istisna getirmiştir. Yani uyuşturucu madde tutkunu bir kişinin bir müessesede tedavisi, eğitimi veya ıslahı için alınacak kanuna uygun şartlar kişinin hürriyetini veya güvenliğini zedelemeyecektir.

Uyuşturucu maddelerle ilgili anayasamızda bulunan diğer düzenleme ise 58. maddedir. 58. maddenin ikinci fıkrası aynen: *"Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır."* hükmünü içerir. Yine ayrıca 58. maddede geçen "*gençler*" kavramından tüm yaş gruplarını anlamak Anayasanın amacına daha uygun düşecektir[226].

[226] Yaşar, s.107

Yine bu maddelerin yanında Anayasa'nın 2. maddesi anlamında da devlete bazı yükümlülüklerin düştüğü ortadadır. Cumhuriyetin Niteliklerinin sayıldığı 2. maddede *"Türkiye Cumhuriyeti, ... sosyal bir hukuk Devletidir."* şeklinde nitelenmiştir. Bu noktada devlete sosyal bir devlet olmanın yükümlülüğü olarak vatandaşlarının sağlıklarını korumak görevi düşmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde salgınından insanlarının korunması toplumun sağlığını ve refahını ilgilendirmektedir. Sosyal bir devlet ancak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanımını engelleyerek toplumunun sağlığını ve refahını koruyabilir[227].

Anayasa Mahkemesi sosyal devleti *"devletin temel amaç ve görevleri arasında insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak, kişiyi mutlu kılmak, onların hayat mücadelesini kolaylaştırmak, insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşamalarını sağlamak gibi hususlar da yer alırlar. Gerçekten, yarattığı gelecek güvencesiyle bu mutluluğa hizmet eden araçlardan birisi de kişinin sosyal güvenliğinin temin edilmiş olmasıdır."* olarak tanımlamıştır[228]. Kararda geçtiği üzere devletin görevleri arasında yer alan *"insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesini"* sağlayabilmesi için toplumsal sorun olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele etmesi aynı zamanda sosyal bir devlet olmanın yükümlülüğü olarak belirmektedir.

### 4.3. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

24.06.1933 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bu kanunun 1. maddesinde sayılan bazı maddelerin ithal, ihraç ve ülke içinde satışı denetim altına alınmıştır. Bu madde de, uyuşturucu maddelerle ilgili kanunlarımızda tercih edilmeyen sayma sisteminin aksine, uyuşturucu maddelerin tek tek sayıldığına dikkat etmek gerekir[229]. Kanun'un 2. maddesinde afyon maddesinin ihzarı (hazırlanması), ithali, ihracı ve satışı; 3. maddesinde esrar ekmek için kenevir ekilmesi ve esrarın ihzarı (hazırlanması), ithali, ihracı ve satışı yasaklanmış; 4. maddesinde, kanunun ilk maddesinde isimleri sayılan uyuşturucu maddelerin ithalinin bildirim usulüne tabi

[227] Balcı, s.115
[228] Özbudun, Ergun. Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş Yirminci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2020, s.141; Anayasa Mahkemesinin 22.10.1986 tarih ve E:1986/16, K:1986/25 sayılı kararı
[229] Yokuş Sevük, s.28

tutulması düzenlenmiş; 5. maddesinde uyuşturucu maddelerin ithaline; 8. maddesinde ise ihracına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Kanunun, 15. maddesinde uyuşturucu maddelerin sadece eczanelerde satılabileceği ve toptan uyuşturucu madde satışının şartları; 24. maddesinde eczacıların kanun hükümlerine aykırı eylemlerine ilişkin cezai hükümler belirtilmiştir. Kanunun 19. maddesinde, ilk maddede yazılı maddelerden başka, bağımlılık yapıcı etkisi ve zararlı yönleri tespit edilen maddelerinde Cumhurbaşkanı Kararıyla bu kanun hükümlerine tabi olacağı belirtilmiş; 21. maddede ise ele geçirilen uyuşturucu maddelerin müsaderesi düzenlenmiştir.

Kanunun, 23. maddesinde lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla kenevir ekimi Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nın iznine tabi kılınmıştır. İzin verilenin dışında amaç ne olursa olsun kenevir ekimi yasaklanmış, izinsiz yetiştirilen kenevirin imha edileceği, izin belgesi almadan ya da izin belgesindeki şartlara uymadan ekim yapanların ve esrar elde etmek için kenevir ekenlerin cezalandırılacağı, ekim yapmak ibaresinden tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki sürecin anlaşılacağı, esrar elde etmek amacıyla kenevir ekmek suçu bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesinde yer alan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ile 140. maddesinde yer alan teknik araçlarla izleme tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği düzenlenmiştir.

Bu kanunun uygulama kapsamına ilişkin olarak, 21.11.1982 tarihinde, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ve 21.10.1990 tarihinde Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelikler çıkarılmıştır[230].

### 4.4. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

19.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren kanunun 1. maddesinde; haşhaş kapsülleri ile ham afyon, tıbbi afyon, morfin içeren afyon, koka yaprağının alımı, satımı, imali, ithali ve ihracının Cumhurbaşkanının tespit edeceği esaslara göre yapılacağı, kullanımının zararlı olduğu ve bağımlılık etkisi yaptığı Sağlık Bakanlığınca tespit edilen

[230] Güngör-Kınacı, s.93; Yaşar, s.111

yeni doğal veya sentetik maddelerin Bakanlığın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı Kararı ile bu kanun kapsamına alınabileceği; Kanun'un 2. maddesinde haşhaşın ekileceği, afyon ve kapsüllerin üretileceği yerlerin her yıl Cumhurbaşkanınca tespit edileceği, yine 2. madde kapsamında haşhaş ekimi yapacakların izin belgesi alma zorunluluğu ve nasıl, hangi koşullarla, nereden alacakları ve iznin süresi düzenlenmiş; 3. maddesinde haşhaş ekimi, kontrolü, toplanması, değerlendirilmesi, imhası, satın alınması veya satılması ile ilgili hususların düzenlendiği bir yönetmeliğin çıkarılacağı; son hüküm olan 4. maddesinde ise cezai hükümlerine yer verilmiştir.

Kanun, o zaman için bilinmeyen ancak yürürlükten sonra tespit edilen yeni, doğal veya sentetik uyuşturucuların da kapsama alınmasına imkan sağlamıştır. 4.05.1988 tarihinde kanunun 3. maddesinin yollamasıyla Haşhaş Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması, İhracı ve İthali ile İlgili Yönetmelik çıkarılmıştır [231].

### 4.5. TCK Haricinde Uyuşturucu Maddelerle İlgili Uygulanma İmkanı Olan Diğer Mevzuat[232]

- 984 Sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Mahsus Kanun,
- 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanunu,
- 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu,
- 2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu,
- 5584 Sayılı Posta Kanunu,
- 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun,
- Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu,
- 6284 Ailenin Korunmasına İlişkin Kanun,
- 2918 Karayolları Trafik Kanunu,
- 4271 Sayılı Türk Medeni Kanunu,
- 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu.

[231] Çalışkan, s.153 vd; Karakaş Doğan, s.73
[232] Yaşar, s.107; Çalışkan, s.156

# İKİNCİ BÖLÜM

# UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TİCARETİ SUÇLARI (TCK MD 188/3)

## 1. GENEL OLARAK

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabı olan "*Özel Hükümler*"in "*Topluma Karşı Suçlar"* başlıklı Üçüncü Kısım ve "*Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar"* başlıklı Üçüncü Bölümünde düzenlenmektedir[233]. TCK md 188'in başlığı "*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti"* şeklindedir[234]. Madde başlığında yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti kavramı, uyuşturucu maddeyi elde etmek için ekilen bitkinin ekimini, hasadını, üretimini, sentetik uyuşturucu maddelerin üretimini, satışını, satışa arz edilmesini, satın alınmasını, kabul edilmesini, nakliyesini, sevkini, başkalarına verilmesini, depolanmasını, bulundurulmasını ve bu eylemlerden elde edilen gelirlerin kullanılmasını, saklanmasını, ikame malvarlıklarına çevrilmesini ifade etmektedir[235].

Uyuşturucu madde kavramı, Ceza Kanunlarımızda ilk kez 765 sayılı Eski TCK'nın 403. maddesinde 02.06.1941 tarihinde yapılan değişiklikle düzenlenmiştir. Bu kavram, 5237 sayılı TCK ile aynen korunmuş olup yanına *uyarıcı* kavramı da eklenmiştir. Böylece Kanun Koyucu, kullanıcısında alışkanlık ve bağımlılık yaptığı tespit edilen ilaçları ve sentetik maddeleri uyarıcı madde kavramı içerisinde açıklamaya çalışmıştır [236]. Bu değişikliğin gerekçesi, 188/4'te sınırlı şekilde sayılan ve nitelikli hal kapsamına giren yasaklı maddelerden bazılarının uyarıcı etki yapması şeklinde açıklanmıştır.

Kanun Koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak TCK md 188'i ihdas ederken, öncelikle uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ortaya çıkarılmasını, bunların ülkemize girişini ve ülkemizden çıkışını engellemek

[233] Selbes, s.50; Öner, s.67
[234] Artuk, M. Emin-Gökcen, Ahmet-Alşahin, M. Emin- Çakır, Kerim. Gerekçeli Ceza Kanunları, Yirminci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.228
[235] Çakır, Yasadışı uyuşturucu Ticareti…s.304
[236] Özgenç, İzzet. Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ocak 2006, s.920; Yokuş Sevük, s.21; Çalışkan, s.118; Balcı, s.24; Kanunda uyuşturucu madde yanında ayrıca uyarıcı madde kavramına yer verilmesinde uyarıcı madde kavramının özel bir anlam taşımadığına dair görüş için bkz Tezcan-Erdem-Önok, s.904

amacı gütmüştür. Bu doğrultuda 188. maddenin birinci fıkra hükmünde uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imali, ithali ve ihracı suçları düzenlemiştir. Bundan sonra ise Kanun Koyucu, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin *"ülke içinde"* dolaşımını engelleyici tedbirler alma yolunda TCK md. 188/3'ü düzenlemeyi tercih etmiştir. TCK md. 188/3'teki suçların oluşması için eylemlerin *"ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde"* işlenmesi gerekir[237].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına ilişkin hükümler, kanunun hazırlık çalışmalarından günümüze değin birçok eleştiriye uğramıştır. Bu eleştirilerden birisi 188. maddenin başlığında geçen *"ticaret"* kavramıdır. Belirtmek gerekir ki, TCK'nın 188/3. maddesi kapsamındaki söz konusu suçlar gerçekleştirilirken failin ön plana çıkan amacı elbette ticaret ve kazançtır[238]. Ancak bunun her durumda geçerli olacağı kesin bir biçimde kabul edilemez. Fıkra metninde öyle seçimlik hareketler vardır ki bunların icrası sırasında bir kazanç gayesi olmayabilir. Nitekim depolama, sevk etme, nakletme, başkalarına verme, kabul etme veya bulundurma seçimlik hareketlerinin bir bedel beklenmeden işlenebileceği göz önüne alındığında, kanun maddesinin içeriğinin başlığıyla örtüşmediği ortadadır[239]. Ayrıca komisyon çalışmaları sırasında madde başlığının *"uyuşturucu madde temin etmek veya sağlamak"* şeklinde olması yaklaşımına rağmen madde başlığı mevcut haliyle kanunlaşmıştır. Mevcut madde başlığına içerikle uyuşmadığı, yanlış izlenim uyandırdığı, bazı seçimlik hareketleri kapsamadığı ve nitelemediği şeklinde eleştiriler getirilmekte, başlığa "*sağlamak"* veya *"temin etmek"* kavramlarının eklenmesinin gerektiği doktrinde ileri sürülmektedir[240]. Üçüncü fıkra kapsamındaki suçların bir kısmı bedel karşılığı işlenebilirken bir kısmında bedel kavramının varlığı ya da yokluğu, failin hukuki durumunun nitelendirilmesinde önem arz etmemektedir. Ülke içinde uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak ya da satışa arz etmek eylemlerinde parasal kazanç mutlaka bulunmak zorundadır[241]. Ancak diğer seçimlik eylemlerden depolamak, sevk etmek, kabul etmek, başkalarına vermek ve bulundurmak suçları bir kazanç karşılığı

[237] 188/3. fıkrasında geçen *"ülke içinde"* ibaresi, TCK md 13 ile çelişki yarattığından bahisle eleştirilmektedir. Bunun için ayrıntılı bilgi için bkz. Balcı, s.166
[238] Karakaş Doğan, s.137
[239] Balcı, s.11; Yolcu, s.41
[240] Kıdıl, s. 103; Öner, s.103
[241] Yurtcan, s.25; Yaşar, s.224

beklenmeden de işlenebilir[242]. Kanaatimizce, fıkra kapsamındaki *"ticaret"* kavramı varlığını koruyarak yanına *"sağlama"* kavramı eklenmeli ve başlık *"uyuşturucu veya uyarıcı madde imali, ticareti veya sağlama"* şeklinde olmalıdır. Çünkü *"ticaret"* kavramının varlığı, kazanç gayesiyle işlenen suçların daha iyi nitelendirilmesi açısından önemlidir. Nitekim Yargıtay'ın bir kısım kararlarında, "*ticaret"* kavramıyla birlikte "*sağlama"* kavramının da kullanıldığı görülmektedir[243].

## 2. KORUNAN HUKUKSAL YARAR

5237 sayılı TCK'nın 1. maddesinde, suçların yaptırım altına alınmasıyla hangi amaca ulaşılmak istendiğine ya da hangi değer ve menfaatlerin korunmasına çalışıldığına birinci maddesinde yer verilmiştir[244]. Türk Ceza Kanunu'nun amacı, "*Madde 1- (1) Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir"* şeklinde açıklanmış ve bu amacın gerçekleştirilmesi için kanun kapsamında ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirleri türlerinin düzenlendiği belirtilmiştir. Kanun Koyucu, yaptırım altına aldığı her kanun maddesi ile bir hukuki değeri koruyarak TCK md 1'deki amaçlara ulaşmaya çalışmaktadır[245].

Kanun maddeleriyle korunan hukuksal yarar kavramından, suçun doğrudan doğruya ihlal ettiği hukuki varlık veya menfaat anlaşılmalıdır. Kanun Koyucu'nun yaptırım altına aldığı her eylem ile korumaya çalıştığı bir hukuki yarar bulunmaktadır. Bu hukuki yarar veya değerler somut bir varlığa bürünmeyip, toplumun manevi

---

[242] Sevdim, s.119

[243] Sanığın babannesine ait evin bahçesinde yapılan aramada ele geçirilen boyları 80 cm ve 210 cm arasında değişen 45 kök dikili kenevir bitkisi ile kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinden elde edilebilecek esrar miktarının 1062 gr olduğu dikkate alındığında sanığın kişisel kullanım miktarından çok kabul edilebileceğinden sanığın eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçunu değil, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu oluşturacağından mahkumiyet kararı yerine beraat kararı verilmesi, (20. C.D. 07.07.2020, 2019/3308 E. , 2020/3967 K.)
Tazminat davasının dayanağını oluşturan Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 2016/219-2016/340 sayılı ceza dava dosyası kapsamında davacının uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan beraatine hükmedildiği, hükmün temyiz edilmeyerek 05/09/2016 tarihinde kesinleştiği, davacının belirtilen dosyanın konusunu oluşturan eylemden ötürü 20/05/2011-19/06/2014 tarihleri arasında tutuklu kaldığı, davanın işlem tarihi itibariyle yürürlükte bulunan 5271 sayılı Kanunun 142. maddesinde öngörülen süre içinde yetkili ve görevli mahkemeye açıldığı, dava için kanunda öngörülen yasal şartların oluştuğu anlaşılmakla (12. C.D. 29.06.2020, 2020/490 E. , 2020/4010 K.)

[244] Koca-Üzülmez, s.32

[245] Artuk-Gökcen, s.46

menfaatleri kısmından oluşurlar ve duyu organlarımızla algılayamayız çünkü soyut ve düşünsel olgulardır[246].

TCK'nın birinci maddesinde açıklandığı üzere kanunun korumaya çalıştığı amaçlardan birisi de kamu güvenliğidir. Uyuşturucu madde kullanıcısı, kullanacağı maddenin teminine ilişkin ekonomik rahatlığa sahip olmadığı durumlarda, bu uyuşturucu maddeyi alacağı bedeli bulabilmek için hırsızlık, yağma, kasten yaralama, kasten öldürme, fuhuş gibi birçok eylem veya suçu işleyebilmektedir. Keza çetelerin veya örgütlerin kendi iç finansmanlarını sağlamak için para kazanma arzuları toplumun huzuruna ve güvenliğine halel getirmektedir[247]. Ayrıca madde kullanıcısı, kendi sağlığına zarar verdiği gibi çocuklarına genetik kodlarla uyuşturucu maddenin zararlı etkilerini aktarabilmekte ve böylece tüm toplum sağlığını tehlikeye düşürecek sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı, TCK md 188/3'te yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, kanunda düzenlendiği yer bakımından topluma ve kamunun sağlığına karşı işlenen eylemleri kapsamaktadır[248].

Bir suçun oluşmasında, suçun konusu yönünden tehlike olasılığının ortaya çıkması veya suç konusunun icra edilen eylem ile somut bir şekilde zarara uğramasının arandığı hallerden hareketle suçlar, tehlike ve zarar suçları olarak ayrılmaktadır. Kanun Koyucu, bazı hukuki değerleri daha etkin korumak isteyebilir. İşte teknolojik gelişmeler sebebiyle zararın ortaya çıkması ihtimalinin arttığı durumlarda, zarar meydana gelmeden fiillerin cezalandırılması halinde tehlike suçlarının varlığından bahsedilir[249]. Tipe uygun hareketin yapılmasıyla suç konusu somut olarak zarara uğratılırsa zarar suçlarından, yapılan hareketle suçun konusu bir tehlike altına sokulursa tehlike suçlarından bahsedilir. Tehlike suçları da kendi içinde ikiye ayrılır. Kanuni tipe uygun hareketin icrası ile o suçun işlendiğinin kabul edildiği hallerde soyut tehlike

[246] Zafer, s.184; Artuk, M. Emin-Gökcen, Ahmet-Yenidünya, Caner. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Altıncı Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s.310
[247] Sevdim, s.105; Selbes, s.50; Kıdıl, s.141
[248] Parlar, Ali-Hatipoğlu, Muzaffer. Türk Ceza Kanunu Yorumu, Seçkin Yayınevi, Tümüyle Üçüncü Baskı, Ankara 2010, C.3, S.2904; Balcı, s.115; Tezcan-Erdem-Önok, s.904
[249] Zafer, s.238

suçlarından, suç konusu yönünden somut bir zarar tehlikesinin ortaya çıkmasının arandığı hallerde ise somut tehlike suçlarından bahsedilir[250].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, soyut tehlike suçlarından olup kamunun sağlığı için yoğun derecede tehlike olasılığı içermektedir[251]. Bu tür suçlarda bir tehlikenin veya somut bir zararın ortaya çıkması gerekmeksizin ilk hareketin yapılması ile suç oluşur[252]. Örneğin; uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçu, toplumdakilerin sağlığının bozulması aranmaksızın satma eyleminin gerçekleşmesi ile oluşmaktadır. Bu açıdan aynı zamanda bu suçlar bir sosyal tehlike suçudur[253].

Yargıtay CGK'nın 20.12.1993 tarih ve 301-338 sayılı kararında uyuşturucu madde ticareti suçları ile korunmaya çalışılan hukuki değerin *"genel kamu esenliği"* olduğu belirtilmiştir[254]. Eski kanun döneminde oluşturulan bu içtihat günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Mağduru tüm toplum olan bu suçlarda, toplumun genel sağlığının tehlikeye düşmesi veya zarar görme olasılığının oluşması yeterli olup başkaca zararlı bir neticenin varlığı aranmaz[255]. Bu suçların kamu sağlığına karşı işlenmiş kabul edilmesinin sebebi, çoğu zaman mağdurunun belirsiz olması ve bu suçların işlenmesi sırasında tüm toplumun ortak değerlerinin hedef alınmasıdır[256].

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tehlikeli etkilerinden kamunun sağlığını korumak isteyen Kanun Koyucu önce bu maddelerin imal, ithal veya ihracı eylemleriyle

---

[250] Özgenç, Genel Hükümler, s.222; Koca-Üzülmez, s.118
[251] Tezcan-Erdem-Önok, s.904
[252] Özdabakoğlu, s.24 Koca-Üzülmez, s.119
[253] Kurt-Kurt, s.43
[254] Öner, s.79;
Yargıtay kararları için bkz. "Ceza Genel Kurulu'nun 20.12.1993 tarihli ve 301-338 sayılı kararında belirtildiği üzere, uyuşturucu madde ticareti suçları ile korunan hukuki yarar genel kamu esenliği olduğundan, iştirakçilerin kimliklerinin veya uyuşturucu maddelerin saklandığı yerin bu suçu işleyen failler tarafından bildirilmesi hâlinde, suça konu maddelerin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik olarak uyuşturucu madde temini suçuyla mücadeleye katkıda bulunan bu suç faillerine tayin edilecek cezadan indirim yapılması öngörülmektedir." (C.G.K. 18.12.2018, 2017/470E, 2018/657K.)
10. C.D. 28/06/2020, 2020/410 E. , 2020/2538 K. Sayılı Kararındaki karşı oy: *"TCK'nın 188. maddesinde yazılı "Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu" TCK'nın "Özel Hükümler" başlıklı ikinci kitabının "Topluma Karşı Suçlar Başlıklı" üçüncü kısmının "Kamunun Sağlığına Karşı" başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Bu suçun düzenlendiği yer itibariyle suçta korunan yararın "Kamunun Sağlığı" olduğu açıktır. Bu suçların mağduru toplumu oluşturan bireylerin her biri yani konusu olduğu da şüphe taşımaktadır.Genel olarak uyuşturucu maddenin verildiği kişi başka bir suçun "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma" veya "uyuşturucu madde ticareti" suçunu sanığı olduğu da gözetildiğinde suçun mağduru olmayacağı da açıktır. Eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi halinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olacağının kabulü gerekmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu topluma karşı işlenmekte ve mağduru da toplum olmaktadır."*
[255]Yüksektepe, s.19-20
[256] Öner, s.78; Yolcu, s.19

ortaya çıkarılmasını, ülkeye girişini veya ülkeden çıkışını engellemeye çalışmış ve bu mümkün olmazsa TCK md 188/3 kapsamındaki yasaklayıcı eylemlerle ülke içinde ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak dolaşımını engellemeyi amaçlamıştır[257]. TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen eylemler, TCK kapsamındaki çoğu suçtan daha ağır ve sert yaptırımlarla karşılanmıştır. Bu yasak maddeleri bulunduranlara hiçbir hareket imkanı vermeyecek şekilde hemen hemen tüm ihtimali eylemleri yaptırım altına alarak mücadele edilmektedir. Örneğin, bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülkemizde bulunduran bir failin bu maddeyle yapabileceği tüm hareketler 188/3. kapsamında sıralanmış ve faile bu yasaklı maddeler ile hareket imkânı verilmemiştir.

## 3. MADDİ UNSURLAR

Suçun maddi unsurları kavramı TCK'nın birçok maddesinde yer almaktadır. Maddi unsurlar, fiilin dış dünyadaki görünüşünü nitelendirirler[258]. Maddi unsurlar kavramından suç teşkil eden fiil, netice, nedensellik bağı, fail, mağdur, suçun konusu ve suçun nitelikli halleri anlaşılmalıdır. Yani kanunda yasaklanmış eylemi gerçekleştiren fail, haksız eylemiyle mağdura yönelmekte ve suçuna bir eşya veya hakkı konu edinerek, suçun temel şeklini veya nitelikli halini işlemektedir[259].

### 3.1. Suçun Faili

TCK'nın 37/1. maddesi *"suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur"* şeklindedir. Bu maddeden hareketle faili, suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren kişi olarak tanımlayabiliriz.

TCK'nın kabul ettiği sistem doğrultusunda, yasaklı bir eylemin faili ancak gerçek kişiler yani insanlar olabilir. Çünkü hareketlerinde iradilik olan, kendi hareketlerini kendine has bir irade ile ortaya koyabilen yegane varlık insandır[260].

[257] Yaşar, s.225
[258] Koca-Üzülmez, s.110
[259] Artuk-Gökcen, s.294
[260] Artuk-Gökcen, s.359

Ceza kanunlarındaki suçları genel olarak herkes işleyebilir. Kanuni tanımda "*kişi", "kimse", "bir kimse"* veya "*her kim"* gibi kavramlar kullanıldığı takdirde bu suçlar herkes tarafından işlenebilecek nitelikteki suçlardır[261]. Kanuni tanımdaki suçların herkes tarafından işlenebildiği suçlara genel suçlar denilmektedir. Ancak bazı suçlar sadece belli başlı vasıflara sahip kişilerce işlenebilecek olup bu tür suçlara da özgü suçlar denilmektedir. Özgü suçlar gerçek özgü suçlar ve görünüşte özgü suçlar olarak ayrılmaktadır. Suçun temel şeklinin gerçekleşmesi için failin belirli vasıflara sahip olmasının arandığı suçlara gerçek özgü suçlar, suçun nitelikli hallerinin işlenmesinde failde belirli vasıfların arandığı hallere ise görünüşte özgü suçlar denilmektedir[262]. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının faili herkes olabileceğinden dolayı gerçek özgü suç niteliği taşımaz. Failin Türk vatandaşı veya yabancı olmasının da suçların oluşumu açısından bir önemi bulunmamaktadır[263]. TCK md 188/8'de düzenlenen *"Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır"* hükmünde geçen sıfatı haiz failler, gerçek özgü suçun faili sıfatını kazanmamaktadır. Bu fıkranın sadece nitelikli hal olduğu gözetildiğinde fıkradaki vasfı taşıyanların suçu işlemesi görünüşte özgü suçu oluşturacaktır[264].

Ceza Kanunumuzda tüzel kişilerin hareketlerinden meydana gelen suçlardan dolayı tüzel kişiliğin faillik sıfatını alması mümkün değildir. Çünkü tüzel kişilerin hareketleri tüzel kişiyi oluşturan insan grubundan dolayı gerçekleşebilmektedir. Bu durum suçta şahsilik ilkesiyle de yakından ilgilidir. Yani tüzel kişiler ancak insanlardan oluşan organlarıyla bir takım hareketlerini hukuk dünyasında oluşturabilirler. Bu durum, bu hareketlerin iradiliğini tüzel kişilere yüklememize engel oluşturmakta ve bu hareketlerin suç oluşturan sonuçlarına organı oluşturan gerçek kişiler katlanmaktadır[265]. Tüzel kişiler aleyhine TCK'da hapis cezası müeyyidesine yer verilmemiş olup ancak

[261] Zafer, s.212
[262] Artuk-Gökcen, s.360
[263] Akkaya, Çetin. Örgüt Suçu & Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s.122
[264] Sevdim, s.108; Yüksektepe, s.36; Yaşar, s.284; Kıdıl, s.147
[265] Kızılarslan, Hakan. Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Özgü Koruma ve Güvenlik Tedbirleri, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.90; ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s.214

güvenlik tedbirlerine hükmedilebilir. Nitekim bu husus TCK md 20/2' de *"Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır"* şeklinde vücut bulmuştur[266].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenebilir. Bu bağlamda TCK'nın 189. maddesinde *"uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine"* hükmolunacağı belirtilmiştir[267].

İlgili kamu kurumunun verdiği izinle faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin katılımıyla ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması sonucu, tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet halinde, tüzel kişiliğe verilen faaliyet izninin iptaline karar verilir[268]. TCK kapsamındaki müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır. TCK'nın 60/4. maddesi doğrultusunda güvenlik tedbirleri hükümleri tüzel kişiler hakkında ancak *"Kanun'un ayrıca belirttiği hallerde"* uygulanır. Yani TCK'da bir maddede düzenlenen suç için o kanun maddesinde veya devamı maddelerinde suça özel olarak tüzel kişiler için bir yaptırım düzenlenmişse ancak bu halde tüzel kişilere yaptırım uygulanabilmektedir.

### 3.2. Suçun Mağduru

Mağdur kavramının Türkçedeki ilk anlamı *"kendisine haksızlık edilmiş kimse"*dir[269]. Mağdursuz suç olmaz. Her suçun bir faili olduğu gibi haksızlık içeren eylem neticesinde bir de mağduru olacaktır. Suçun konusunun ait olduğu yaşayan kişi veya fertlere mağdur denir[270].

Suçun mağduru yalnızca gerçek kişiler olabilir. Tüzel kişiler suçun mağduru olamayacaklarından, yalnızca suçtan zarar gören sıfatını kazanabilirler. Suçtan zarar

[266] Kızılarslan, s.163
[267] Öner, s.103,104; Kıdıl, s.146; Karakaş Doğan, s.145
[268] Kızılarslan, s.373; Özgenç, Genel Hükümler, s.945
[269] https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 08.05.2020)
[270] Artuk-Gökcen ,s.372

gören, işlenen suçtan ötürü malvarlığında azalma meydana gelen kurumdur[271]. Mağdur, tek bir kişi olabileceği gibi bazen birden fazla kişi veya tüm toplum olabilir. Mağdurunun belirli veya belirlenebilir bir kimse olmadığı, ihlal edilen yararın tüm toplumu oluşturan bireylerin ortak menfaati olduğu suçlarda mağdur tüm toplumdur[272].

Bir kimse, bir suçun hem faili hem mağduru olamaz[273]. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında fail olan kişi işlediği bu suçtan dolayı toplumu oluşturan bir birey olarak aynı zamanda mağdur olamayacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, TCK'nın topluma karşı suçlar kısmında düzenlendiğinden dolayı suçun mağduru toplumu oluşturan tüm bireylerdir. Bu nedenle, uyuşturucu madde ticareti suçlarının devam eden yargılamalarına, kişilerin veya kurumların doğrudan zarar görmeleri söz konusu olmadığından, açılan davalara katılmaya ve verilen hükmü temyiz etmeye hakları yoktur[274]. Keza ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ticareti yapılan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler tüm toplumun sağlığına, güvenliğine ve esenliğine halel getirmektedir. Bu suçların engellenmesinde tüm toplumun menfaati bulunmaktadır. Suçun icrasının engellenemediği ve suçun ortaya çıktığı hallerde ise toplumun az önce sayılan menfaatleri zarar görmüş olacağından tüm toplum mağdur olacaktır[275]. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları tehlike suçları olduğundan, mağduru tüm toplum olan bu suçlarda bireylerin

[271] Özgenç, Genel Hükümler, s.224
[272] Koca-Üzülmez, s.115
[273] Koca-Üzülmez, s.116
[274] Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları; 5237 Sayılı TCK'nın ikinci kitabının " topluma karşı suçlar" başlıklı üçüncü kısmının "kamunun sağlığına karşı suçlar başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Bu suçların mağduru toplumdur, kamudur. Kişilerin veya kurumların CMK'nın 237. maddesi anlamında bu suçlardan doğrudan zarar görmeleri söz konusu olmadığından, açılan davaya katılmaya ve verilen hükmü temyiz etmeye hakları yoktur. (20. C.D. 28.05.2018, 2015/10354E, 2018/2498K.)
Uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabının "topluma karşı suçlar" başlıklı üçüncü kısmının "kamunun sağlığına karşı suçlar" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiş olması; belirtilen özelliği gereğince, şikâyetçi ...'ın CMK'nın 237. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar gören sıfatıyla bu suçlarla ilgili davalara katılma ve hükmü temyiz etme hakkının olmadığı anlaşıldığından, şikâyetçinin temyiz inceleme isteğinin, CMK'nın 298. maddesi gereğince reddine (20. C.D. 12.05.2020, 2019/2618E., 2020/2225K.)
Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçunun 5237 sayılı TCK'nın İkinci Kitabının "topluma karşı suçlar" başlıklı Üçüncü Kısmının "kamunun sağlığına karşı suçlar" başlığını taşıyan Üçüncü Bölümünde düzenlenmiş olması; belirtilen özelliği gereğince, katılan ...'nün CMK'nın 237. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar gören sıfatıyla bu suçlarla ilgili davalara katılma ve hükmü temyiz etme hakkının olmadığı anlaşıldığından, katılan vekilinin temyiz inceleme isteğinin, 5320 sayılı Kanun'un 8/1. ve 1412 sayılı CMUK'nın 317. maddeleri gereğince reddine (20. C.D. 16.04.2020, 2019/2867E., 2020/1948K.)
[275] Selbes, s.76; Elmas, s.13; Sevdim, s.110

hayatının veya sağlığının zarar görmesi aranmayıp, zarar görme tehlikesine uğraması suçun oluşması açısından yeterlidir[276].

### 3.3. Suçun Maddi Konusu

Konusu olmayan suç yoktur. Suçun maddi konusundan, kanun maddesinde tarif edilen tipik hareketin üzerinde icra edildiği şey veya kişi anlaşılmalıdır[277]. Dolayısıyla 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen suçların konusunu uyuşturucu ve uyarıcı maddeler oluşturmaktadır[278]. Ayrıca TCK'nın 188/4-a fıkrasında eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin kavramları sayılmış olmakla suçun konusunun bu sayılanlardan ibaret olduğu söylenemez.

Ele geçirilen her şüpheli maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu biçiminde bir genelleme yapılamaz. Failde ele geçirilen şüpheli maddenin ruhsatsızlığının veya ruhsata aykırılığının, uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığının, kişide bağımlılık yapıp yapmadığının tespiti soruşturma ve kovuşturmanın devamlılığı ve sıhhati açısından önemlidir. Ele geçirilen maddenin niteliğinin tespiti açısından soruşturma veya yargılama sırasında ATK'dan veya uzman bilirkişilerden rapor alınmalıdır[279].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramından ne anlaşılması gerektiğini daha önce açıkladık. Bir olayda faile ait olduğu değerlendirilen şüpheli maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığının belirlenmesi yöntemi hususunda öğretide iki farklı görüş vardır. Bir görüşe göre; şüpheli maddeler, laboratuar özellikleri bulunan ve bilimsel araştırma yapabilme imkanı olan bir kuruluşa gönderilerek TCK md 188/4'te, 2313 sayılı Kanun'un 1, 2 ve 3. maddelerinde; 3298 sayılı Kanun'un 1. ve 4. maddelerinde; bu iki kanunun verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararları'nda sayılmışsa uyuşturucu maddedir. Eğer sayılmamışsa ele geçirilen şüpheli madde uyuşturucu veya uyarıcı madde kabul edilemeyeceğinden dolayı 188/3'teki suç

[276] Yüksektepe, s.41
[277] Artuk-Gökcen vd s.375; Koca-Üzülmez, s.116
[278] Sevdim, s.110, Kıdıl, s.151; Öner, s.80
[279] Yurtcan, s.22; Özdabakoğlu, s.26

oluşmaz[280]. Yargıtay'da bu görüştedir[281]. Diğer görüşe göre ise; Adli Tıp'a gönderilerek incelettirilen şüpheli maddenin bilirkişi raporu neticesinde uyarıcı, keyif verici, hayal gördürücü, tahrik ve sarhoş edici, insanın iradesini ve muhakemesini etkileyici olduğunun anlaşılması halinde herhangi bir kanunda, katalogda veya cetvelde sayılması gerekmeksizin uyuşturucu veya uyarıcı madde sayılması gerekli ve yeterlidir[282]. Nitekim TCK'da sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramı kullanılmış, suçun konusu tanımlamadığı gibi herhangi bir listeleme şeklinde de sayma yolu tercih edilmemiştir. Dolayısıyla Kanun Koyucu, uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramlarını genişletici yoruma açık bırakarak, yeni keşfedilmiş maddelerin de bu kapsamda değerlendirilmesini kabul etmiştir. Kanaatimizce, ele geçirilen şüpheli maddenin uyuşturucu madde olup olmadığı noktasında uzman bilirkişilerden veya ATK'dan alınan rapor neticesinde, uyuşturucu maddelerle benzer özellikleri taşıdığı anlaşılanların herhangi bir kanunda veya listede sayılması aranmaksızın uyuşturucu madde kabul edilmesi gerekir[283].

Ele geçirilen bir maddenin uyuşturucu madde sayılabilmesi için hangi şartları taşıması gerektiği noktasında Yargıtay Ceza Daireleri'nin arasında da karar birliği bulunmamaktadır. Yargıtay 20. C.D. 19.12.2019 tarihli ve 2019/3229 E., 2019/7405 K.

---

[280]Güngör-Kınacı, s.117; Akkaya, s.127; Sevdim, s.114

[281] Adana Kriminal Polis Laboratuvarı'nın 19.08.2009 tarihli raporuna göre sanığın üzerinde ele geçirilen 3 adet tabletin "klonazepam" aktif maddesini içeren Rivotril isimli ilaç olduğu, "klonazepam" isimli maddenin 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi hakkında Kanun'da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 sayılı Tek Sözleşmesi'nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı (10. C.D. 29.09.2014, 2012/12700 E. , 2014/9291 K.)

Antalya Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 09.01.2013 tarihli raporunda ele geçirilen 1 adet tabletin eser miktarda uyuşturucu maddelerden MDMA içerdiği, 171 adet tabletin eser miktarda uyuşturucu maddelerden phenmetrazine içerdiği, Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulunun 17.03.2014 tarihli raporunda eser miktarlardaki phenmetrazine ve MDMA dışında uyuşturucu madde tespit edilemediği belirtildiğinden, bu tabletler açısından TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrası bakımından işlenemez suçun söz konusu olduğu, her iki raporda ele geçirilen suç konusu tabletlerin uyarıcı özelliğe sahip kafein içerdiği anlaşıldığından; kafeinin 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı dikkate alınarak, olayda ele geçen tabletlerin üretiminin resmi makamların iznine veya satışının yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olup olmadığının Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğünden sorulması, sonucuna göre eylemin TCK'nın 188. maddesinin 6. fıkrasında düzenlenen "uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddenin ticaretini yapma" suçunu oluşturup oluşturmadığının tartışılarak, sanığın hukukî durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ile hüküm kurulması yasaya aykırı (10. C.D. 23.01.2020, 2017/541E., 2020/549K.)

[282]Soyaslan, s.490; Yaşar, s.287

[283] Yargıtay 5. CD 26.09.1975, 2272/2484 sayılı kararında LSD maddesinin esrar, eroin gibi uyuşturucu maddelerden sayılacağına, bu konuda Adli Tıp Kurumunun hazırladığı raporun yeterli olduğuna karar vermiştir. (Soyaslan, s. 490)

sayılı *"Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulunca, "satışı yeşil reçeteye tabi olan "benzodiazepin" isimli maddenin, 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanun'da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, uyuşturucu maddelere dair 1961 sayılı Tek Sözleşmesi'nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararları'nda sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı"* şeklindeki kararında yasaklı maddenin, 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanun'da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, uyuşturucu maddelere dair 1961 sayılı Tek Sözleşmesi'nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararları'nda sayılmaması halinde şüpheli maddenin uyuşturucu madde kabul edilemeyeceğine karar verirken; Yargıtay, 10. C.D. 30.11.2016 tarihli ve 2016/2536 E., 2016/3941 K. sayılı kararında ise *"Somut olayda suça konu sarı açık yeşil bitki parçalarının MDMB-CHMICA etken maddesi içerdiği, MDMB-CHMICA'nın 3-numaralı konumda amid taşıyan indal türevi sentetik cannabinoid olup TCK'nın 188/4. maddesi kapsamındaki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden olduğu Adli Tıp Kurumu raporu ile tespit edilmiş olup uygulama yeri bulunmayan 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 19. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu Kararına gerek bulunmadığından"* şüpheli maddenin ATK Raporu ile uyuşturucu madde etkisinin tespit edildiğinden bahisle ilgili kanunlarda veya Bakanlar Kurulu Kararlarında sayılmaması halinin uyuşturucu veya uyarıcı madde sayılmasına engel teşkil etmediğine karar vermiştir.

Suça konu şüpheli maddenin failin üzerinde veya hakimiyet alanında ele geçirilmesi gereklidir. Suç isnat edilen şahıs üzerinden veya hakimiyet alanından herhangi bir uyuşturucu madde ele geçirilmemiş ise söz konusu şüpheli maddenin uyuşturucu madde olduğu iddiası şüphe sınırları içinde kalır ve failin bu şüpheden yararlanması gerekir[284]. Ceza Muhakemesi sürecinin en temel ilkelerinden birisi

[284] Olay tutanağı içeriği ve dosyadaki bilgi ve belgelere göre kendisinde uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçmeyen sanığın savunmalarının aksine, üzerine atılı suçu işlediğine, ele geçirilen uyuşturucu maddeler ile ilgisi

*'şüpheden sanık yararlanır*' ilkesidir. Hakimin/Mahkemenin, isnat edilen suçun sanık tarafından işlendiği hususunda yeterli vicdani kanaate ulaşamadığı ve sanığın o isnat edilen fiili gerçekleştirmediğinin kabul edildiği hallerde şüpheden sanık yararlanır[285]. Bu halde sanık için isnat edilen suç yönünden mahkumiyet yerine beraat kararı verilir.

Fail aleyhine, diğer faillerde ele geçirilen uyuşturucu maddelerin teminine ya da ticaretine ortak olduğuna, onların eylemlerine iştirak ettiğine ilişkin[286] dosyadaki şüphelilerin/sanıkların veya tanıkların soyut beyanları dışında delil yok ise isnat edilen eyleme dair suç konusu yokluğundan soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, kovuşturma aşamasında beraat kararı verilmelidir[287].

## 4. SUÇUN HAREKET UNSURU

Suçun hareket unsurundan suçun icrası sırasındaki fiil anlaşılmalıdır. Fiil, ceza hukuku bakımından kişinin dış dünyada iradi veya ihmali olarak ortaya çıkan

---

olduğuna ve diğer sanık ...'in eylemine iştirak ettiğine ilişkin, kuşku sınırlarını aşan yeterli ve kesin delil bulunmadığı gözetilmeden, beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, yasaya aykırı (10. C.D. 2019/1882E., 2019/7676 K.)
Olay tutanağı içeriği ile dosyadaki bilgi ve belgelere göre kendisinde uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçmeyen sanığın savunmalarının aksine, üzerine atılı suçu işlediğine, ele geçirilen uyuşturucu maddeler ile ilgisi olduğuna ve diğer sanık ... ...'ün eylemine iştirak ettiğine ilişkin, kuşku sınırlarını aşan yeterli ve kesin delil bulunmadığı gözetilmeden, beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, yasaya aykırı, (10. C.D. 2019/1605 E., 2019/7312 K.)
Kendisinde herhangi bir uyuşturucu madde ele geçmeyen sanığın savunmalarının aksine, diğer sanık ...'den ele geçen uyuşturucu madde ile ilgisinin olduğuna ya da bu sanığın uyuşturucu madde ihraç etme suçuna iştirak ettiğine dair somut olay ve olgularla örtüşmeyen maddi bulgularla desteklenmeyen telefon konuşmaları dışında kuşku sınırlarını aşan yeterli ve kesin delil bulunmadığı anlaşıldığından, "Şüpheden sanık yararlanır" genel ceza hukuku ilkesi de gözetilerek sanığın beraati yerine yazılı gerekçeyle mahkûmiyetine hükmedilmesi, 9. C.D. 01.03.2018, 2018/18E, 2018/18K.)

[285] Gedik, Doğan. Öğreti ve Yargısal İçtihatlar Işığında Ceza Muhakemesinde Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 67; Doğan, Koray. Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2018, s.168

[286] Sanığın, "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçunun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştirdiğine ya da ele geçirilen suç konusu eroine ortak olduğuna ilişkin somut delil bulunmadığı, sabit olan fiilinin suç konusu eroinin nakledileceği aracı satın alarak ve araca gizli bölme yaparak fiilin icrasını kolaylaştırmaktan ibaret olduğu, eyleminin yardım niteliğinde olduğu dikkate alınarak, hakkında TCK'nın 39. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, Yasaya aykırı, (10. C.D. 24.02.2016 2016/3449 E. , 2017/798 K.)
Sanığın suç konusu uyuşturucu maddelerin teminine iştirak ettiğine veya bu maddelere ortak olduğuna ilişkin şüpheyi aşan delil bulunmadığı; sabit olan fiilinin birlikte incelenen diğer dosyanın sanıklarından M....den aldığı uyuşturucu madde ticaretinden elde edilmiş paraları, diğer sanıklar M... ve M....'a götürmekten ibaret olduğu dikkate alınarak, sanık hakkında TCK'nın 39. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D 24.02.2016 2015/5520 E. , 2016/533 K.)
Kendisinde herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçmeyen sanığın savunmasının aksine, diğer sanıklarda ele geçirilen uyuşturucularla ilgisi bulunduğuna veya diğer sanıkların suçuna iştirak ettiğine ilişkin, içeriğine değişik anlamlar yüklenebilen soyut iletişim tespit ve çözüm tutanakları dışında, kuşku sınırlarını aşan mahkûmiyetine yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, sanığın atılı suçtan beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, (20. C.D. 25.11.2019, 2018/3887E., 2019/6424K.)

[287] Kendisinde herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçmeyen sanığın savunmasının aksine, tanık ...'te ele geçen uyuşturucu maddelerle ilgisinin olduğuna dair, maddi bulgularla desteklenmeyen, farklı anlamlar taşıyabilecek telefon görüşmeleri ile soyut tanık beyanı dışında, uyuşturucu madde ticareti yaptığına dair mahkumiyetine yeterli, her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilmeden, sanığın yüklenen suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, (20. C.D. 23.12.2019, 2019/2702E. , 2019/7465 K.)

davranışıdır[288]. Failin fiili ile dış dünyada meydana gelen değişiklik aktif bir eylemin sonucu olabileceği gibi ihmali bir davranışın sonucu da olabilir. Kanunun yapılmasını yasakladığı bir davranışın yapılması aktif bir eylem iken yapılmasını emrettiği bir davranış noktasında hareketsiz kalınması halinde ise ihmali bir davranış söz konusudur[289].

TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenleme alanı bulan ve çalışma konumuzu oluşturan suçların hareket unsurlarını, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satmak, satışa arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek ve bulundurmak eylemleri oluşturmaktadır.

TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen suç, seçimlik hareketli bir suçtur. Fıkra kapsamında sayılan fiillerden bir tanesinin işlenmesi halinde cezalandırılabilir mahiyetteki suç ortaya çıkacaktır[290]. Dolayısıyla failin satmak, satışa arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçlarından yalnız birini veya bir kaçını birden işlemesi suçun tekliğini değiştirmeyecektir. Aynı suçu işleme kastını taşıyan fail, TCK'nın 188/3. maddesinde sayılan ve suç oluşturan eylemlerden birçoğunu işlese bile ortada yine de tek suç vardır[291]. Buradaki en önemli husus, suçun konusunu oluşturan uyuşturucu maddelerin aynı olmasını gerektirmektedir. Suç oluşturan hareketlerin seçimlik olma özelliği, aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde için geçerlidir[292]. Örneğin; failin satın aldığı ve ardından bulundurduğu uyuşturucu madde eroin ise ya da kokain ise yani aynı türden uyuşturucu maddelerle aynı suç işleme kastı kapsamında birden çok seçimlik

[288] Artuk-Gökcen, s.296
[289] Sevdim, s.118
[290] Koca-Üzülmez, s.122; Yolcu, s.22; Parlar-Kızılkaya, s.36; Yurtcan, s.26; Çalışkan, s.41
[291] Balcı, s.171; Selbes, s.81,82
[292] Közdabakoğlu, s.29; Karakaş-Doğan, s.161; Yargıtay Kararı için bkz. 5237 sayılı TCK'nun 188. maddesinin üçüncü fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli fiiller, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, sevki, nakli, depolanması ya da kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması, bir ve ikinci fıkralara göre ayrı bir suç oluşturmaktadır. Fıkradaki suçun oluşması için bu seçimlik hareketlerden herhangi birisinin yapılmış olması gerekir. Seçimlik hareketli suçlarda, hareketlerden bir kaçının birden yapılması birden çok suç işlenmesi anlamına gelmez. Bu gibi hâllerde de ortada tek bir suç vardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, suçun konusunu oluşturan maddenin aynı olmasıdır. Hareketlerin seçimlik olma özelliği aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde için geçerlidir. (C.G.K. 29.05.2018, 2017/184 E., 2018/251 K.)

harekette bulunursa tek suç oluşur[293]. Bu tür durumlarda fail, kastının yoğunluğuna göre satın alma veya bulundurma suçundan sorumlu tutulmalıdır. Ancak fail eroin maddesini bulundurur, kokain maddesini sevk ederse burada iki farklı uyuşturucu madde ve iki ayrı suç vardır. Failin bu gibi hallerde gerçek içtima veya koşulları oluşursa zincirleme suç hükümleri çerçevesinde tecziyesine karar verilmelidir[294].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını oluşturan 188/3. maddesi kapsamındaki eylemlerin zorunlu olarak ülke içinde işlenmesi gerekir[295]. Üçüncü fıkra hükmü bu yönüyle, ülke sınırları içerisinde işlenmesi koşulu aranmayan 188/1. maddesindeki imal, ithal ve ihraç eylemleri ile 188/7. maddesindeki uyuşturucu maddelerin imalinde kullanılan ara kimyasalların ticaretine ilişkin düzenlemelerden farklıdır. Buna göre suçun, hangi durumlarda ülke içinde işlenmiş sayılacağını belirlemek gerekecektir. Bir suçun ülke içinde işlenmiş sayılacağı durumlar TCK md 8'de açıklanmıştır. Buna göre suç teşkil eden fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır. Suç, Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında, açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla, Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti eylemlerinin ülke dışında bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi durumunda yargılaması, TCK md 13/1 çerçevesinde Adalet Bakanı'nın talebi doğrultusunda yapılabilecektir.

Suçların gerçekleştirilmesi sırasında failler bir takım amaçlarla hareket etmektedirler. Uyuşturucu ticareti suçlarının oluşması için, faillerin söz konusu eylemleri *"uyuşturucu maddeyi kullanmak amacı dışında"* veya '*kazanç elde etmek maksadıyla*[296]' gerçekleştirmesi gerekir[297]. Nitekim bu suçlarda Yargıtay'da *"kullanmak dışında bir amaç"*la hareket edilmesini aramaktadır[298]. Uyuşturucu maddenin

[293] Öner, s.29
[294] Elmas, s.139
[295] Akkaya, s.142; Öner, s.120
[296] Barut-Aydemir, s.52
[297] Yurtcan, s.25; Elmas, s.51
[298] Maddenin üçüncü fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma

kullanılmak amacıyla temin edilmiş olması halinde ise TCK md 188/3'teki suç değil 191/1. maddesindeki suç oluşacaktır.

Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2016/806 E., 2020/166K. 10.03.2020 tarihli *"Maddenin üçüncü fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma eylemleri suç olarak düzenlenmiştir. "Uyuşturucu veya uyarıcı uyarıcı madde ticareti yapma" suçu, madde metninden de açıkça anlaşıldığı gibi seçimlik hareketli suçlardandır. Suçun oluşması için bu seçimlik hareketlerden birisinin gerçekleşmesi yeterlidir. "Sevk etme", "nakletme" , "satın alma", "kabul etme" ve "bulundurma" eylemleri bakımından failin kastı önem taşımaktadır. Söz konusu seçimlik hareketler yönünden uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçunun oluşumu için "kullanma dışında bir amaçla" hareket edilmesi gereklidir."* şeklindeki kararında; özellikle *"sevk etme", "nakletme" , "satın alma", "kabul etme"* ve *"bulundurma"* eylemlerinin icrası sırasında failin *"kullanım dışında bir amaçla"* hareket edip etmediğinin araştırılmasına hükmedilmiştir. Çünkü bu fiilleri işleyenlerin çoğu zaman kullanıcı oldukları savunması ile karşılaşılabilmektedir. Kullanım dışında bir amaçla hareket edilmesinin aranması aynı zamanda bu suçların 191/1'deki suçtan ayrılmasında kullanılabilecek en önemli ölçüttür.

Uyuşturucu maddelerle ilgili bu suçlar, sadece ruhsatsız olarak değil aynı zamanda ruhsata aykırılık şeklinde de işlenebilir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, ruhsatta belirtilenden fazla üretilmesi, satışı, bulundurulması yahut ruhsatta

---

eylemleri suç olarak düzenlenmiştir. "Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma" suçu, madde metninden de açıkça anlaşıldığı gibi seçimlik hareketli suçlardandır. Suçun oluşması için bu seçimlik hareketlerden birisinin gerçekleşmesi yeterlidir. "Sevk etme", "nakletme", "satın alma", "kabul etme" ve "bulundurma" eylemleri bakımından failin kastı önem taşımaktadır. Söz konusu seçimlik hareketler yönünden uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçunun oluşumu için "kullanma dışında bir amaçla" hareket edilmesi gereklidir. (Ceza Genel Kurulu, 27.02.2020, 2017/344 E. , 2020/140 K.)

Sanığın tüm aşamalarda istikrarlı bir şekilde ikametinde ele geçen suça konu maddeyi içmek için bulundurduğunu beyan ettiği ve suç konusu uyuşturucu maddenin miktarı, ele geçiriliş biçimi nazara alındığında; sanığın savunmasının aksine, kardeşi olan diğer sanık ile birlikte uyuşturucu madde ticareti yaptığı yönünde soyut istihbari bilgi ve tanıklar ... ile ...'ün sanıktan, ele geçmeyen, önceki tarihlerde uyuşturucu madde satın aldıkları yönünde sonradan döndükleri soruşturma aşamasındaki soyut beyanları dışında sanığın suça konu maddeyi satma veya başkasına verme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin delil elde edilemediği ve sabit olan eyleminin "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçunu oluşturacağı gözetilmeden suçun niteliğinde yanılgıya düşülerek "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması kanuna aykırı, (20. C.D. 08.07.2020, 2019/2928E., 2020/4041 K.)

belirtilenden az üretimi, ruhsatta belirtilenden farklı yerde bulundurulması, ruhsatta izin verilenden farklı işleme tabi tutulması gibi durumlarda ruhsat verilen kişinin ruhsatta yazılan şartlara aykırı hareket ettiği ortadadır. Bu durumlarda ruhsat sahibinin illegal uyuşturucu ticareti veya imalini yaptığı şüphesi doğmaktadır[299]. Diğer şartların da varlığı halinde ruhsata aykırı hareket eden kişi TCK md 188/3 kapsamında sorumlu tutulmalıdır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının seçimlik hareketleri:

### 4.1. Satmak

Satmak eylemini genel olarak, bir malın bedeli karşılığında talep edenine verilmesi şeklinde tanımlayabiliriz[300].

Yasal her tür eşya için, alıcısı ve satıcısının olduğu bir ortamda ve rızaları da uyuştuğu takdirde satış sözleşmesi hemen kurulabilir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 207. maddesinde satış sözleşmesi *"satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir"* şeklinde tanımlanmıştır[301]. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı satışlarında illegal bir durum oluştuğundan dolayı TBK anlamında satış sözleşmesi kurulması beklenmemelidir. Yani bu suçların oluşması için hukuken tanınan geçerli bir satış sözleşmesinin kurulmuş olması aranmaz[302].

Doktrinde uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçu; uyuşturucu maddelerin mülkiyetinin bedeli karşılığında bir başkasına devri[303], maliki ya da zilyedi olunan uyuşturucu maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bedeli karşılığında bir başkasına devretme[304] şeklinde tanımlanmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetinin veya zilyetliğinin bir başkasına bedel

[299] Kurt-Kurt, s.47; Güngör-Kınacı, s.135
[300] https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi; 09.04.2020)
[301] Yavuz. Cevdet, Türk Borçlar Kanunu, Sekizinci Baskı, Beta Yayınları, Mayıs 2011, İstanbul, s.583
[302] Balcı, s.173; Yaşar, s.226; Özbek vd. s.711; Aksüt, s.146
[303] Kurt-Kurt, s.53
[304] Güngör-Kınacı, s.212

karşılığında devrinin yapılmasıdır. Aksi durumda eylem, uyuşturucu maddenin satışı suçunu değil bedelsiz devrini yani başkalarına verme suçunu oluşturur.

Satmak suçuna ilişkin olarak yukarıda verilen tanımlardan hareketle, bu suçun oluşması için uyuşturucu madde devrinin bir bedel veya kazanç karşılığında yapılması en önemli ayırt edici unsurdur. Bedel kavramı, bir şeyin yerini tutabilen karşılık olarak tanımlanabilir. Öğretide uyuşturucu alışverişlerindeki bedelin para, para yerini tutabilen şeyler, emtialar ya da ekonomik ve kişisel diğer çıkarlar olabileceği ileri sürülmektedir[305]. Uyuşturucu madde satma eyleminin cezalandırılması için, satıcıda bedel karşılığı maddeyi devir amacı aranırken, alıcının bu maddeyi hangi amaçla satın aldığının satıcının cezalandırılmasına bir etkisi yoktur. Bu durum ancak alıcı açısından önemlidir. Çünkü alıcının amacı, satıcının cezai durumunun belirlenmesinde gözetilen bir husus değildir. Alıcı, bu maddeyi kullanmak için veya yeniden satmak için almış olabilir. Alıcının bu saiki, kendi hukuki durumunun tayininde önemlidir[306].

Satmak suçunun maddi unsurunu uyuşturucu maddenin bir bedel karşılığında devrine ilişkin icrai hareketler oluşturmaktadır. Bu suçun oluşabilmesi yani kanunda aranan tipiklik unsurunun gerçekleşebilmesi için 188/3'teki eylemlerin ülke içinde gerçekleştirilmesi gerekir[307]. Ülkemizden başka bir ülkeye uyuşturucu madde satışı durumunda ihraç suçu, başka bir ülkeden ülkemize uyuşturucu madde satış halinde ise ithal suçu oluşacaktır[308].

Satmak suçunun oluştuğunun kabul edilebilmesi için sanığın üzerinde, sanığa ait bir yerde veya sattığı iddia edilen kişide suçu işlemeye elverişli uyuşturucu maddelerin ele geçirilmiş olması gerekir. Sanıkta veya sattığı iddia edilen kişide herhangi bir uyuşturucu madde ele geçirilmemişse ya da ele geçirilen şüpheli madde uyuşturucu madde değilse suç oluşmaz[309]. Yine ele geçirilen maddenin uyuşturucu

[305] Barut-Aydemir, s.52; Çalışkan, s.41; Kıdıl, s.190
[306] Güngör-Kınacı, s.214; Karakaş Doğan, s.163
[307] Balcı, s.14
[308] Aksüt, s.148
[309] Kendisinde herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçirilemeyen sanığın savunmasının aksine, kardeşi olan diğer sanık ile birlikte uyuşturucu madde ticareti yaptığı yönünde soyut istihbari bilgi ve tanıklar ... ile ...'ün sanıktan, ele geçmeyen, önceki tarihlerde uyuşturucu madde satın aldıkları yönünde sonradan döndükleri soruşturma aşamasındaki soyut beyanları dışında kuşku sınırlarını aşan kesin ve yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, sanığın atılı suçtan beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi kanuna aykırı, (20. C.D. 08.07.2020, 2019/2928E, 2020/4041K.)

etken maddesi içerip içermediği, şüpheli maddenin miktarı, bağımlılık etkisinin var olup olmadığına ilişkin hususlarda uzman bilirkişilerden veya ATK 5. İhtisas Dairesinden rapor aldırılmalıdır[310].

Kural olarak, failden veya failin hakimiyet alanından ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı, suçun oluşmasına etki eden bir husus değildir. Çok fazla sayıda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi halinde ise temel ceza alt sınırdan uzaklaşılmak suretiyle tayın edilmelidir[311]. Ancak eser (az) miktarda ele geçirilen şüpheli maddenin, bilirkişi raporu neticesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığı belirlenememiş ise suçun maddi konusu olmadığından dolayı ceza kanunlarını ihlal eden bir eylem oluşmayacaktır. Ancak ele geçirilen eser miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, bilirkişi raporu neticesinde, uyuşturucu madde olduğu belirlenmiş ve kullanmaya elverişli ise az olduğundan dolayı kullanıcısında uyuşturucu etki bırakıp bırakmayacağının bir önemi yoktur[312]. Çünkü uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları birer tehlike suçları olup, fail tarafından icrai hareketlerin

---

Kendisinde herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçmeyen sanığın savunmasının aksine, diğer sanıklarda ele geçirilen uyuşturucu maddelerle ilgisi bulunduğuna veya diğer sanıkların suçlarına iştirak ettiğine ilişkin, içeriğine farklı anlam yüklenilebilecek telefon görüşmeleri dışında her türlü şüpheden uzak, kesin ve yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, sanığın beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi kanuna aykırı (20. C.D. 24.10.2017, 2015/8218E., 2017/5403K.)

Diğer sanık A...ile haklarında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan soruşturma evrakı tefrik edilen A.. K.., Y.. Ç.., S...B... ve A... T..'a sattığı ileri sürülen maddelerin ele geçmemesi nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilemeyeceği gözetilmeden, sanık hakkında beraat yerine yazılı şekilde mahkûmiyet hükmü kurulması yasaya aykırı, (10. C.D. 13.04.2020, 2015/1380E., 2016/1179K.)

[310] Elmas, s.52; Çalışkan, s.42; Yargıtay kararı için bkz. Suç tarihinde, sanığın uyuşturucu madde sattığı iddia olunan ve hakkında incelemeye konu dosyada kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine hükmolunan ...'den ele geçirilen maddenin Adli Tıp Kurumu veya Kriminal Polis Laboratuvarından alınmış ekspertiz raporunun dosyada bulunmadığı anlaşıldığından, bu maddenin "uyuşturucu madde niteliğini taşıyıp taşımadığına" ilişkin uzmanlık raporu var ise aslı yada onaylı örneği, yok ise maddenin temini ile "uyuşturucu madde niteliğini taşıyıp taşımadığına" ilişkin uzmanlık raporu alınması, böylece sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden eksik araştırmaya dayalı hüküm kurulması, (20. C.D. 15.01.2020, 2017/5561E., 2020/466K. Erişim Tarihi:09.04.2020)

[311] Öner, s.122; Aksüt, s.146; Yargıtay kararı için bkz. Suç konusu net 26228 gram eroinin miktarına bağlı olarak önemi ve değerine göre, TCK'nın 61. maddesindeki ölçütler ile 3. maddesindeki orantılılık ilkesi gereğince temel cezanın alt sınırdan daha fazla uzaklaşılarak tayin edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.( 10. C.D. 24.01.2019, 2018/3030 E. , 2019/523K.)

[312] Öner, s.124; Yargıtay Kararı için bkz. Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı'nın 06.08.2012 tarihli raporu ve ekindeki tutanaklardan, sanıktan ele geçirilen 0,4 gram ağırlığındaki maddenin kokain içerdiğinin, ancak söz konusu maddenin miktarı az olduğundan miktarsal analiz yapılamadığı ve tümünün deneyde kullanıldığı belirtilmiş olduğundan, suç konusu 0,4 gram madde içindeki kokain miktarı veya oranı; belirlenmiş ise, kokain miktarı veya oranının ne olduğu, belirlenememiş ise, bunun incelenen madde miktarının azlığından mı yoksa içerdiği kokain miktarının azlığından mı kaynaklandığı, suç konusu madde içindeki kokain oranının 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 1. maddesinde kokain ve milhleri için öngörülen "binde bir" oranından az olmasının mümkün olup olmadığı, konularında, aynı Laboratuvar'dan ek rapor alınarak, sanığın hukukî durumunun belirlenmesi gerekirken, yetersiz rapora dayanılarak ve eksik araştırma ile hüküm kurulması, (20. C.D. 10.01.2019, 2015/13443E., 2019/191K.)

gerçekleştirilmesi ile cezalandırılması gereken eylemler ortaya çıkmış olur. Kanun, cezalandırma için ayrıca bir zararın ortaya çıkmasını aramamıştır.

Ele geçirilen uyuşturucu maddelerin azlığı hususunda bir diğer özellik arz eden durum; uyuşturucu maddeler bir kap, eşya veya terazi üzerinde ve bu eşyalardan ayırtılıp kullanıma uygun hale getirilmesi mümkün değilse işlenemez suç söz konusu olur ve fail cezalandırılamaz[313]. Ayrıca ele geçirilen uyuşturucu madde, 2313 sayılı Kanun'un 1. maddesinde öngörülen oranların altında ise TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen suçun maddi konusunu oluşturmaya elverişli olmaz ve bu durumda yine işlenemez suç söz konusu olur[314]. Diğer yandan Yargıtay'a göre, ele geçirilen kap veya eşyalardan uyuşturucu maddenin ayrılamaz olduğu durumlarda, daha öncesinde o kaplara veya eşyalara suçun işlenmesine elverişli miktarda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin konulduğu net olarak tespit edilebiliyorsa satmak suçu oluşacaktır[315].

Uyuşturucu madde satma eylemlerinin tespitinde adli makamların gizli soruşturmacı, adli kolluk görevlisi veya muhbir kullandığı görülmektedir. Bu durumlarda, kişinin uyuşturucu madde satma suçunu mu, satışa arz suçunu mu yoksa o aşamaya kadar kullanmak amacı dışında bulundurma suçunu mu işlediği şüphesi oluşmaktadır.

Gizli soruşturmacı kavramı 5271 sayılı CMK'nın 139. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre gizli soruşturmacının amacı görevlendirildiği örgüte sızarak

---

[313] Güngör-Kınacı, s.213-214; Elmas, s.53-54; Aksi görüş için bkz. Yaşar; s.228

[314] Antalya Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü'nün 2011/1224 uzmanlık numaralı raporunda ele geçirilen suç konusu tabletlerin eser miktarda (çok az) amfetamin içerdiğinin, maddenin miktarsal analizinin yapılamadığının anlaşıldığı; eser miktarda amfetaminin 2313 sayılı Kanun'un 1. maddesinde öngörülen oranların altında olması nedeniyle TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen suçun maddi konusunu oluşturmaya elverişli olmayıp, işlenemez suç söz konusu olduğu gözetilmeden sanığın beraati yerine, suçun unsurlarının oluştuğu kabul edilerek mahkûmiyetine karar verilmesi, (20. C.D. 12/06/2019, 2017/5260E, 2019/3549 K. Erişim tarihi: 09.04.2020) Diyarbakır ... Kriminal Laboratuvarı'nın 21.05.2012 tarihli, "..." uzmanlık numaralı raporunda, sanık ...'nın üzerinde ve bebek pusetinde ele geçirilen 4 kilo 045 gram maddenin, eser miktarda (Laboratuar imkanları dahilinde hesaplanamayacak derecede düşük miktar) eroin içerdiği, yine Diyarbakır ... Kriminal Laboratuvarının 27.03.2013 tarihli, "..." sayılı raporunda da inceleme konusu maddelerin içerdiği "eroin" miktarının %0,20 miktarından az olduğu belirtilmiş olduğundan; adli emanette kayıtlı olan suça konu maddenin, Diyarbakır Kriminal Laboratuvarı'nın 21.05.2012 tarihli raporu ve 27.03.2013 tarihli mütalaa beyanı ile birlikte Adlî Tıp Kurumu Kimya İhtisas Dairesi'ne gönderilerek, madde içeriğindeki eroin miktarının belirlenmesi için rapor alınması bu miktarın toplam madde içindeki oranının 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 1. maddesinde "morfin ve milhleri" (morfin ve tuzları) için belirlenen binde 2 oranından az ise, suçun unsurlarının oluşmayacağı da gözetilerek sonucuna göre, sanıkların hukukî durumlarının belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi, (20. C.D. 24.04.2019, 2017/5832 E., 2019/2596K.)

[315] Akkaya, s.145; Y. 10. CD. 06.03.2007 tarih, 2006/7517 E. ve 2007/2633 K.

onları gözetlemek, izlemek, örgüt hakkında bilgi edinmeye çalışmak, işledikleri suçlarla alakalı olarak delil toplamaktır[316].

Failin gizli soruşturmacıya uyuşturucu madde satması halinde uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçunun oluşacağı ileri sürülmektedir[317]. Yakın zamana kadar Yargıtay, adli kolluk makamlarının faille irtibat için kullandığı gizli soruşturmacının, adli kolluk görevlisinin veya muhbirlerin satıcı ile girdiği alışverişin satma suçunu oluşturduğu yönünde kararlar vermekteydi[318]. Ancak son zamanlarda bu alışverişin satışa arz suçunu oluşturduğuna ilişkin kararlar verilmeye başlanmıştır[319].

Satma suçunun tamamlanması için tarafların anlaşması yeterli olmayıp uyuşturucu maddenin zilyetliğinin alıcıya geçirilmesi gerekir. Zilyetliğin devri için uyuşturucu maddenin failin eline bizzat teslimi şart değildir. Alıcının hakimiyet alanındaki bir yere bırakılması ve tasarruf yetkisinin alıcıya geçmesi suçun tamamlanması için yeterlidir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliği veya tasarruf yetkisi alıcıya geçmeden yani bu hareketlerin tamamlanamadığı durumlarda satma suçuna teşebbüs oluştuğunun kabulü gerekir. Yani satmak suçuna teşebbüs mümkündür. Ancak failin bu aşamaya kadarki eylemleri uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz etme, bulundurma veya nakletme suçlarını oluşturacağından dolayı tamamlanmış bu suçlar yönünden yargılamaya devam edilmelidir[320].

---

[316] Sezer, Yasin-İpek, A. İhsan-Parlak, Engin, Adli ve Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı, Teknik Araçlarla İzleme, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, İstanbul 2012, s.229

[317] Balcı, s.174; Karakaş Doğan, s.163

[318] Ruhi, s.31

[319] Denizli 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nce 10.01.2013 tarihinde dört görevlinin "gizli soruşturmacı" olarak görevlendirilmesi kararı uyarınca 17.01.2013 tarihinde alıcı görevlilerin sanıktan 1,150 gr esrar aldığı, aynı alıcı görevlilerin 18.02.2013 tarihinde de 1,130 gr esrar aldığı anlaşılmış olup, kolluk görevlilerinin gerçek iradelerinin uyuşturucu madde satın alma değil, suç delilini elde etme olduğundan, somut olayda "uyuşturucu madde satma"nın gerçekleşmediği; sanığın hareketlerinin bütünüyle "uyuşturucu maddeyi satışa arzetme" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanığın birden fazla kez uyuşturucu madde sattığı kabul edilerek hakkında zincirleme suçla ilgili TCK'nın 43. maddesinin uygulanması, (10. Ceza Dairesi, 08.05.2018, 2015/3050 E. , 2018/3916 K.)
Adlî kolluk görevlisinin ilk esrar aldığı tarihte sanığın suçunun belirlendiği ve delilinin elde edilmiş olduğu, görevlinin daha sonra sanıktan tekrar esrar almasının hem gereksiz olduğu, hem de görevi kapsamında olmadığı, öte yandan görevlinin asıl amacının "uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak" değil, "suçu ve failini belirlemek, suçla ilgili delilleri elde etmekten ibaret" olduğundan, olayda hukukî anlamda bir "alım-satım" ın da söz konusu olmadığı, sanığın hareketlerinin bütünüyle tek fiilden ibaret olduğu, "satmak için uyuşturucu madde bulundurma" veya "uyuşturucu maddeyi satışa arzetme" suçunu oluşturduğu, (10. C.D. 14.10.2019, 2019/3393 E. , 2019/6345 K.)
Yargıtay'ın bu görüşünün eleştirisi için bkz; Şen, Ersan, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Satma ve Satışa Arz Farkı, Başkalarına Verme (https://www.hukukihaber.net/uyusturucu-ve-uyarici-madde-satma-ve-satisa-arz-farkibaskalarina-verme-makale,6107.html Erişim tarihi: 10.04.2020)

[320] Somut olayda; dosya kapsamı ve oluşa göre, araç içinde uyuşturucu madde ticareti yapılacağının ihbar edilmesi üzerine olay yerine intikal eden güvenlik güçlerince, sanık ...'in, uyuşturucu madde kullanıcısı tanık Koray ile aynı

İnternet üzerinden uyuşturucu madde alışverişlerinde, faillerin hukuki durumu ne şekilde tayin edilmelidir? Öncelikle belirtmek gerekir ki, internet üzerinden dahi olsa farklı ülke veya kıtaya uyuşturucu madde satımı TCK md 188/3 kapsamında değil TCK md 188/1 kapsamında değerlendirilmelidir. Ancak ülkemizin sınırları içindeki uyuşturucu veya uyarıcı madde alışverişleri için internet üzerinden kurulan iletişimlerde, 188/3 uygulanmalıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak isteyen kişi ile uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın almak isteyen kişinin internet üzerinden aynı anda kurduğu iletişim, yüzyüze kurulan iletişim gibi kabul edilmelidir. Nitekim 6098 sayılı TBK'nın 4. maddesinin 2. fıkrasında *"telefon, bilgisayar gibi iletişim sağlayabilen araçlarla doğrudan iletişim sırasında yapılan öneri, hazır olanlar arasında yapılmış sayılır."* şeklinde bir hükme yer verilmiştir. TBK'daki bu hükümle telefon yanında teknolojik gelişmeler göz önünde tutularak, *"bilgisayar gibi iletişim sağlayabilen araçlarla doğrudan iletişim sırasında yapılan öneri"*nin de hazır olanlar arasında yapılmış sayılması öngörülmüştür. Ancak bu sonucun, önerenin sadece *"doğrudan iletişim"* sağlayabilen araçlarla yaptığı, muhatabın da aynı anda içeriğini öğrenebildiği bir öneri bakımından geçerli olduğu kabul edilmiştir[321]. Kanaatimce; her ne kadar uyuşturucu maddeler yasaklı eşya olsa ve TBK anlamında geçerli bir sözleşme kurulması aranmasa da uyuşturucu veya uyarıcı madde alışverişi için satmak isteyenin ve almak isteyenin aynı anda iletişimin içeriğine hakimiyet kurabildiği durumlar, hazırlar arasında uyuşturucu veya uyarıcı madde alışverişi yapılıyor gibi değerlendirilmelidir. Uyuşturucu madde alışverişi hususunda, internet üzerinden kurulan iletişim ile anlaşan taraflardan satmak isteyen açısından satmak suçunun oluştuğunun kabul edilmesi için, yukarıda ifade edildiği üzere suç konusu maddenin almak isteyenin hakimiyet veya tasarruf alanına girmesi gerekir. Yine kanaatime göre; tarafların internet üzerinden alışveriş için anlaşmaları hemen o aşamada satmak suçunu oluşturmaz. Ayrıca yine suça konu maddelerin bir aracıya, kargo veya postaya verilmesi

araç içinde yakalandığı, sanığın üzerinde 4 paket uyuşturucu maddenin ele geçirildiği, tanığın aşamalardaki beyanında uyuşturucu madde satın almak için aracıyla olay yerine gittiğini ve bu nedenle sanığın aracına bindiğini, ancak uyuşturucu madde alamadan yakalandığını belirttiği, sanığın uyuşturucu madde satma eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığı, ancak; o aşamaya kadar sanığın "ticari amaçla uyuşturucu maddeyi bulundurma ve satışa arzetme" eylemlerinin tamamlanmış olduğu, bu nedenle seçimlik hareketli bir suç olan uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığının söylenemeyeceği, (20. C.D. 01.07.2020, 2020/12E, 2020/3621K.)

[321] Madde gerekçesinden

halinde, almak isteyenin hakimiyet alanına girdiği kabul edilemez[322]. Bu tür durumlarda suça konu maddeleri satmak isteyen için henüz uyuşturucu madde satmak suçu tamamlanmamış teşebbüs aşamasında kalmıştır. Ancak yine bu aşamaya kadar satmak isteyen fail açısından satışa arz etmek veya bulundurmak suçları tamamlanmış olup bu suçlar yönünden sorumluluğuna gidilmelidir.

### 4.2. Satışa Arz Etmek

Satışa arz etmek suçu, TCK md 188/3 kapsamında düzenlenmiş olup, failin ticari bir gayeyle elinde veya hâkimiyetinde bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi pazarlamaya yönelik hareketlerini ifade etmektedir. Keza satışa arz etme suçu doktrinde, failin maliki ya da zilyedi olduğu bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satmak için hazırlaması olarak tanımlanmıştır[323]. Yine bu suçun da diğer seçimlik hareketlerde olduğu gibi ülke içinde işlenmesi gerekir.

Failin uyuşturucu maddeyi alıcılara karşı pazarlaması, elden çıkarmak için ortaya koyması, satış görüşmeleri yapması, önden para alması, müşteri araması gibi hareketleri uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satışa arzına yönelik icrai hareketler olarak değerlendirilmelidir[324]. Satışa arz etme suçu, satma suçunun hazırlık hareketlerinden oluşur[325]. Suçun ve suçlunun tespiti için görevlendirilen gizli soruşturmacıların failden delil tespiti mahiyetinde aldıkları uyuşturucu veya uyarıcı

[322] 08/09/2011 tarihinde hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan soruşturma evrakı tefrik edilen M...Y...ya kargo ile esrar göndermesi eylemi sabit ise de; hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan soruşturma evrakı tefrik edilen M.. G..' e sattığı ileri sürülen maddenin ele geçmemesi nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilemeyeceği gözetilmeden, TCK'nın 43. maddesi uyarınca sanığın cezasının arttırılması, (10. C.D. 13.06.2016, 2015/1380E, 2016/1179K.)

[323] Balcı, s.174; Güngör-Kınacı, s.229; Farklı görüş için bkz. Akkaya, s.146: Akkaya'ya göre *"uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi tedarik edebilecek kimsenin"* hareketleri de satışa arz etmek suçunu oluşturur.

[324] Ruhi, s.30; Parlar-Kızılkaya, s.36; Çalışkan, s.43

[325] Uyuşturucu madde satma suçu, uyuşturucu maddenin bir bedel karşılığında başkasına devredilmesini ifade eder. Uyuşturucu maddeyi satışa arzetme, henüz satış aşamasına gelmese de uyuşturucu maddenin satışı için bazı hazırlık hareketleri yapmayı ifade eder. Satma suçu teşebbüse elverişli bir suçtur,satma eyleminin tamamlanması için tarafların satım ve bedel konusunda anlaşması yeterli değildir, aynı zamanda uyuşturucu madde üzerindeki zilyetliğin başka bir deyişle fiili hakimiyetin alıcıya geçmesi gerekir. Satma eyleminin icrai hareketlerine başlanmış; ancak ortaya çıkan bir engel nedeniyle uyuşturucu madde alıcıya teslim edilememiş ise eylem teşebbüs aşamasında kalmıştır. Ancak; o aşamaya kadar işlenen fiil tamamlanmış "nakletme,bulundurma veya satışa arzetme" suçlarını oluşturacağından, fail bu suçların birinden sorumlu olur. (20. C.D. 01.07.2020, 2020/12 E, 2020/3621K.)

maddeler sonucu fail yönünden, uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçu değil satışa arz etmek suçu oluşacaktır[326].

### 4.3. Başkalarına Vermek

TCK md 188/3 kapsamında düzenlenen seçimlik hareketlerden bir diğeri de uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak başkalarına vermektir. Bu eylem, 765 sayılı TCK'nın 403/5. maddesinde parasız devretmek olarak düzenlenmiş iken yeni TCK'da başkalarına vermek şeklinde düzenlenmiştir[327].

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetinin veya zilyetliğinin bir başkasına devrinin bedel karşılığında yapılması halinde uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçu, bedelsiz olarak devri halinde ise başkalarına vermek suçu oluşur. Doktrinde başkalarına vermek suçu, bir kişinin kendisine ait veya başkalarıyla birlikte ortak olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetini veya zilyetliğini ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak, ücretsiz şekilde başkasına devretmesi şeklinde tanımlanmaktadır[328]. Yargıtay ise başkalarına verme suçunu, bir kişinin mülkiyetinde ya da zilyetliğinde bulunan uyuşturucu maddeyi satış sayılmayacak şekilde ve bedel almadan başkasına devretmesi şeklinde tanımlamıştır. Taraflar arasında bu devrin bedelsiz olarak yapılacağı konusunda görüş ve irade birliğinin olması gerekir. Nitekim Yargıtay da, başkasına verme seçimlik hareketiyle suçun oluşması için devreden ile devralan arasında uyuşturucunun bedelsiz alınması-verilmesi hususunda açık veya zımni bir irade örtüşmesinin bulunmasını aramaktadır[329]. Aksi halde bu suç değil uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma suçu oluşacaktır.

---

[326] Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 28.04.2015 tarih, 2014/462 esas, 2015/135 karar ve 2014/848 esas, 2015/136 karar sayılı kararlarında da bahsedildiği üzere; kolluk görevlilerinin gerçek iradesinin uyuşturucu madde satın alma değil, suçu ve failini belirleyecek suç delilini elde etme olduğu, sanıktan ikinci kez uyuşturucu madde alınmasının ayrıca suç oluşturmayacağı ve gerçek anlamda bir "alım - satım" söz konusu olmadığı, sanığın hareketlerinin bütünüyle "uyuşturucu maddeyi satışa arzetme" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanıkların birden fazla uyuşturucu madde sattığı kabul edilerek sanıklar hakkında zincirleme suçla ilgili TCK'nin 43. maddesinin uygulanması suretiyle sanıklara fazla ceza verilmesi, (20. C.D. 10.7.2020, 2019/3299E. , 2020/4219 K. Erişim Tarihi: 12.09.2020)

[327] Yolcu, s.40

[328] Balcı, s.175;

[329] Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin fiiller; bu maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, nakli, depolanması, kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması olup, "imal", "ithal" ve "ihraç" etme suçlarına göre ayrı bir suç olarak üçüncü fıkrada tanımlanmıştır. Fıkrada düzenlenen suçun oluşabilmesi için belirtilen seçimlik hareketlerden herhangi birisinin yapılmış olması yeterlidir. Fıkrada sayılan seçimlik hareketlerden "başkalarına verme" kavramı üzerinde

Failin, başkasına verdiği uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türünün veya miktarının suçun oluşmasında kural olarak bir önemi bulunmadığı gibi alıcıya hangi amaçla verdiğinin de bir önemi yoktur. Fail, bu maddeyi devralana hatır-gönül ilişkisi kapsamında, acıdığı için, dolandırmak gayesiyle, hediye veya armağan olarak, bağışlayarak, emaneten veya her ne sebep olursa olsun, satış gayesi dışında ki bir maksatla verdiğinde bu eylemleri uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkalarına verme suçunu oluşturur. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde veren failin, başkalarına verme amacı önemsiz olduğu kadar, alıcının amacının ne olduğu da önemsizdir[330]. Ancak doktrinde, failin arkadaşına ikram mahiyetinde uyuşturucu veya uyarıcı madde vermesi eyleminin, TCK md 188/3'teki başkalarına vermek suçunu oluşturmayacağı, buradaki ikramın ticaret kapsamında değerlendirilemeyeceği, TCK md 191/1'den değerlendirme yapılması gerektiği ileri sürülmektedir[331]. Nitekim Yargıtay, kullanmak amacıyla bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, birlikte kullanmak amacıyla veya ikram olarak verilmesi halinde, sanığın kastının başkalarına uyuşturucu vermek olmadığını vurgulayarak, birlikte uyuşturucu madde kullanmaktan hüküm kurulmasıyla yetinilmesini aramaktadır[332]. Kanaatimizce, az yukarıda ifade edildiği üzere uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına hangi amaçla verildiğinin bir önemi yoktur. Bir kez ikram edilmekle dahi bağımlılık oluşturabilecek uyuşturucu maddelerin olması ve inceleme konusu suçların birer tehlike suçları olduğu göz önüne alındığında,

---

durulmalıdır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri başkalarına verme; bir kişinin mülkiyetinde ya da zilyetliğinde bulunan uyuşturucu maddeyi satma veya satışa arz etme sayılmayacak şekilde ve bedel almadan başkasına devretmesidir. Bunun için uyuşturucuyu verecek kişi ile alacak kişinin iradelerinin uyuşması ve maddenin zilyetliğinin devredilmesi gerekir. Failin uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi herhangi bir maddi karşılık olmaksızın kullanmak üzere başkasına vermesi de bu kapsamdadır. (C.G.K. 25.03.2014, 2013/637E., 2014/137K.)
Uyuşturucu ya da uyarıcı maddeleri başkalarına verme; bir kişinin mülkiyetinde ya da zilyetliğinde bulunan uyuşturucu maddeyi satış sayılmayacak şekilde ve bedel almadan başkasına devretmesidir. Bunun için uyuşturucuyu verecek kişi ile alacak kişinin iradelerinin uyuşması ve maddenin zilyetliğinin devredilmesi gerekir. (C.G.K. 21.06.2011, 2011/10-120E., 2011/143 K.) (Elmas, s.64)

[330] Yaşar, s.242; Parlar-Kızılkaya, s.37

[331] Özdabakoğlu, s.48

[332] 10/02/2014 tarihli olay, yakalama, el koyma ve tartı tutanağı içeriğine ve diğer sanık ...'ın savunmasına göre, sanığın olayın geçtiği internet cafeye geldiğinde yanında getirmiş olduğu esrarı diğer sanık ... ile birlikte içmek için teklifte bulunduğu ve kazan dairesine inerek esrarı içtikleri, uyuşturucu maddeyi diğer sanık ...'a devretmek kastının bulunmadığı, ayrıca esrar içtikleri yerde bulunan net 0.25 esrar ile ev aramasında bulunan net 0.03 ve net 0.5 gr XLR-11 içeren uyuşturucu maddeyi kullanma amacı dışında başkasına satma veya devretme amacıyla bulundurduğuna ilişkin savunmasının aksine kuşku sınırlarını aşan kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı ayrıca kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçundan yargılama yapılarak tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararı verildiği dikkate alınarak, sanığın uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan beraati yerine cezalandırılmasına karar verilmesi, (20. C.D. 13.07.2020, 2019/1945E, 2020/4266K.)
Dosya kapsamına göre; ele geçen uyuşturucu maddeyi diğer sanıklar ile birlikte kullanma şeklindeki eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturduğu ve sanık hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hüküm kurulduğu gözetilmeden, sanığın uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, (20. C.D. 25.02.2020, 2017/2336 E. , 2020/1118 K.)

uyuşturucunun ikram verilmesi durumunda dahi başkalarına vermek suçunun oluştuğunu söylemek gerekecektir[333]. Bu tür durumlarda, uyuşturucu madde veren fail açısından TCK md 188/3'ten değerlendirme yapılmalıdır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde vermek suçunun ancak tarafların karşılıklı iradesinin uyuşması neticesinde işlenebileceğini vurgulamak gerekir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen kişinin uyuşturucu madde verildiğinden veya içirildiğinden haberi yok ise veren kişi açısından başkalarına vermek suçu değil kullanım dışında bir amaçla uyuşturucu madde bulundurmak suçu ve ayrıca kasten yaralama suçu oluşacaktır[334]. Birlikte kullanımlar sırasında kullanıcılardan birisinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı sebebiyle ölümü halinde, diğer kullanıcının ölen kişiye uyuşturucu temini sağlayıp sağlamadığı, onun ölümüne neden olacak şekilde fazla doz kullandırıp kullandırmadığının araştırılması gerekir[335].

### 4.4. Sevk Etmek

5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında düzenlenen seçimlik hareketlerinden birisi de uyuşturucu veya uyarıcı madde sevk etme suçudur. Söz konusu suç, 765 sayılı Kanun'un 403/5. maddesinde de kendisine yer bulmuştu. Ancak TCK md 188/3'ün ilk halinde yer almayan bu suç, 08.07.2005 tarihinde çıkarılan 5377 sayılı Kanun ile yeniden 188. maddenin üçüncü fıkrası içeriğine eklenmiştir. Bunun gerekçesi: *"maddenin üçüncü ve yedinci fıkralarında sayılan haller arasında sevk etmek fiilinin bulunmaması nedeniyle uygulamada yaşanması muhtemel tereddütleri gidermek"* şeklinde gösterilmiştir[336].

---

[333] Aynı yöndeki görüş için bkz. Öner, s.129; Kıdıl, s.197; Yargıtay kararı için bkz. Mahkemece tüm deliller değerlendirilerek, sanığın suç konusu uyuşturucu maddeyi "ruhsatsız olarak kabul edip bulundurduğu ve başkalarına verdiği, bu eyleminin de ikram olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı" takdir edilmiş olduğundan, yerinde görülmeyen kanun yararına bozma isteğinin (10. CD. 06/01/2014, 2013/14218E, 2014/27K.)

[334] Kıdıl, s.195

[335] Soruşturma konusu olay kapsamında ölen İlkay'ın otopsi raporuna göre ölüm nedeninin "uyutucu uyarıcı madde intoksikasyonu" olduğu, şüphelinin ve ölenin her ikisinin de kan ve idrar tahlillerinde MDMA ve MDA tespit edildiği, ancak yapılan aramalarda uyuşturucu madde ele geçirilemediği, dosya kapsamına göre İlkay'ın ölümüne neden olan ve birlikte kullandıkları anlaşılan uyuşturucu maddeyi şüphelinin temin ettiğine veya fazla dozda uyuşturucu madde kullanmasına sebep olarak taksirle ölümüne neden olduğuna dair kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterli delil bulunmadığı anlaşılmış olup, kanun yararına bozma talebi yerinde görülmemiştir. (10. C.D. 30.06.2020, 2020/531E, 2020/2704K.)

[336] Öğretide, Yurtcan'a göre fıkranın ilk yazımında yer almayan sevk etmek ibaresine gerek yoktur. Çünkü sevk etmek nakletmek filinin içinde yer alır. İki kavramda bir malı bir yerden alıp başka bir yere götürmek anlamına gelir. Yurtcan, s.25

Öğretide sevk etme suçu, uyuşturucu veya uyuşturucu maddenin maliki veya zilyedinin maddeyi, kullanma amacı dışında bir saikle bir yerden başka bir yere başkası vasıtasıyla göndermesi şeklinde ifade edilmiştir[337]. Sevk edenin uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanım dışında hangi amaçla gönderdiğinin bir önemi yoktur. Sevk eden, mülkiyeti veya zilyetliği devretmek için gönderiyor olabileceği gibi kullanım dışında herhangi bir amaçla da (Örneğin iftira atmak için) gönderiyor olabilir. Kendi kullanımı için gönderen fail, diğer şartlarında varlığı hallinde TCK md 191 deki kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçunu işlemiş olur[338].

Sevk etme suçunun oluşması aşamasında nakil aracının bir önemi yoktur. Otomobille, uçakla, gemiyle, hayvanla, postayla, kargoyla ya da bir insanla uyuşturucu maddeler sevk edilebilir. Uyuşturucu maddenin sevkinde araç olarak kullanılan bir insan ise nakleden kişinin taşıdığı şeyin bir uyuşturucu madde olduğunu bilip bilmemesinin gönderen fail açısından suçun oluşmasında bir önemi yoktur[339]. Yani yasaklı maddeleri taşıyan kişi taşıdığı maddenin uyuşturucu madde olduğunu bilse de bilmese de gönderen fail açısından sevk etme suçu oluşacaktır. Bilip bilmemesi ancak nakledenin sorumluluğu açısından bir öneme sahip olur. Yine, sevk edilen maddenin miktarının suçun oluşumunda bir önemi yoktur. Bu sadece ceza miktarının tayininde takdiri olarak dikkate alınabilir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sevk mesafesinin suçun oluşmasında bir önemi yoktur. Mesafe kısa ya da uzak olabilir. Bu sayılanlar, suçun oluşmasına tesir edecek hususlar değildir. Kanun koyucu, mesafe gözetmeyerek uyuşturucu dolaşımını her koşulda engellemek istemiştir[340].

Sevk etme suçu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüleceği yere varılmasıyla tamamlanır[341]. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin karşı tarafın eline geçmesi aranmaz. Karşı tarafın eline geçtiği durumda sevk etme suçu değil niteliğine göre satma veya başkalarına verme suçu oluşur.

---

[337] Balcı, s.177; Güngör-Kınacı, s.280; Özdabakoğlu, s.50; Öğretide, sevk etme suçunun *"uyuşturucu maddenin mülkiyetinin ve faydalanılmasının bir başkasına devredilmek amacı ile bir yerden diğer bir yere götürülmesi veya taşınması"* şeklinde tanımları da yapılmaktadır. (Kurt-Kurt, s.56)

[338] Özdabakoğlu, s.50

[339] Öner, s.130; Sevdim, s.142

[340] Güngör-Kınacı, s.280-281; Kurt-Kurt, s.57; CGK 26.10.1981, 81/5-292,359

[341] Balcı, s.178; Karakaş-Doğan, s.168; Sevdim, s.143: Farklı görüş için bkz. Akkaya,s.148

Sevk etme suçu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bedel karşılığı veya bedelsiz olarak, ruhsatsız veya ruhsata aykırı şekilde, bir yerden bir başka yere gönderilmesidir. Sevk etme suçunda gönderme kavramı önemli bir yer teşkil eder çünkü bu eylemde fail, mülkiyeti veya zilyetliği kendisine ait bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bizzat kendisi veya elamanları vasıtasıyla götürmez, gönderir. Sevk etme suçunda uyuşturucu veya uyarıcı madde faile ait iken; nakletme suçuna konu olacak uyuşturucu madde faile ait olabileceği gibi bir başkasına da ait olabilir. Sevk etme suçunu nakletme suçundan ayıran en önemli hususta işte bu noktadır[342].

Ülkemizden transit olarak geçerken uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle yakalanan fail, uyuşturucu maddeleri ülkemizde bırakacağına dair delil yoksa TCK md 188/1'deki ithal suçundan değil, TCK md 188/3'teki sevk etme veya nakletme suçundan sorumlu tutulmalıdır[343].

### 4.5. Nakletmek

Nakletmek suçunda, fail uyuşturucu maddenin taşınması işlemine bizzat kendisi veya adamlarıyla birlikte katılır ve uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir yerden başka bir yere taşırlar[344]. Dolayısıyla nakletmek suçunda fail, taşıma işlemine eylemiyle bizzat katılırken; sevk etme suçunda failin taşıma işlemlerine eylemli bir katılımı söz konusu değildir.

Sevk etme suçunda uyuşturucu veya uyarıcı madde faile ait iken; nakletmek suçuna konu olacak uyuşturucu madde faile ait olabileceği gibi bir başkasına da ait olabilir. Bu durum nakletmek suçunun oluşumunda etkili değildir. Başkalarına vermek, satmak veya satışa arz etmek suçlarının hazırlık hareketlerini oluşturan nakletmek suçu, bu sayılan suçların teşebbüs aşamasında kaldığı savunması yapılamaması için ayrı bir

[342] Balcı, s.179
[343] Balcı, s.178; Akkaya, s.149
[344] Ruhi, s.33; Akkaya s.148; 188. maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen suçun hareket unsuru; uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak, satışa arzetmek, başkalarına vermek, sevk etmek ya da nakletmektir. Nakletme, bir kimsenin, maliki veya zilyedi bulunduğu uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere, bizzat kendisi ya da kendisine bağlı olarak çalışan kişiler tarafından götürülmesi olarak anlaşılmalıdır. Nakletmede, sevk etmekten farklı olarak uyuşturucu maddenin gönderilmesi değil, fail ya da ona bağlı kişiler tarafından bizzat götürülmesi söz konusudur. (C.G.K. 02.04.2013, 2012/10-1323E., 2013/117K.)

suç olarak düzenlenmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde nakletmek suçu bedel karşılığı veya bedelsiz olarak işlenebilir. Ayrıca nakil mesafesinin önemi yoktur[345].

Nakletmek suçunun içeriğinde gizli bir bulundurma suçunun olduğu kabul edilmektedir. Bu kabul, uyuşturucu maddenin faile ait olduğu durumlarda işlerlik kazanırken; uyuşturucu maddenin bir başkasına ait olduğu, failin uyuşturucu maddenin teminine iştirak etmediği, uyuşturucu maddeye ortak olmadığı durumlarda işlememektedir. Şöyle ki, başkasına ait uyuşturucu maddeyi taşımak için aracını hazırlayan ve sonra maddeleri almak için yola çıkan, uyuşturucu maddeleri yükleyeceği yere varmadan yakalanan failinin eylemi sadece nakletmek suçuna teşebbüsü oluşturacaktır. Ayrıca bu aşamaya kadar tamamlanmış bir uyuşturucu madde bulundurma suçundan bahsedilemez. Ancak bu gibi durumlarda failin sadece uyuşturucu maddeyi nakletme anlaşmasını yaptığı ancak uyuşturucu maddenin teminine iştirak etmediği, uyuşturucu maddeye ortaklığının da bulunmadığı ve malı henüz teslim almadığı gibi şartların gerçekleşmesi gerekir[346].

Nakletmek suçu ülkemiz sınırları içinde işlenmelidir. Yurt dışından ülkemize gelip başka bir ülkeye hemen gideceği tespit edilen ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde ile yakalanan failin uyuşturucu maddeleri ülkemizde bırakacağına dair tespit yoksa ithal veya ihraç etmek suçundan değil, nakletme suçundan sorumluluğu doğacaktır[347].

### 4.6. Depolamak

5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun seçimlik hareketlerinden birisi de

[345] Balcı, s.179; Öner, s.131; Sevdim, s.143

[346] Sanık ...'in, suç konusu uyuşturucu maddenin teminine iştirak ettiğine veya bu maddeye ortak olduğuna ilişkin şüpheyi aşan delil bulunmadığı; sabit olan fiilinin suç konusu esrarı ..'ya nakletmek üzere yönetimindeki araçla, esrarın bulunduğu ..'a geldiği sırada yakalandığı, böylece uyuşturucu madde nakletme suçunun teşebbüs kaldığı dikkate alınarak, bu sanık hakkında TCK'nın 35. maddesinin uygulanması gerektiğinin dikkate alınmaması, yasaya aykırı (10. CD, 2014/10095 E., 2015/21344 K. Erişim Tarihi: 11.08.2020). Aksi görüş için bkz. Yaşar, s.272

[347] Sevdim, s.145; Akkaya, s.150; 03/08/2015 tarihinde uyuşturucu maddenin havaalanında kargo şirketine ait geçici depolama yerinde, 05/08/2015 tarihinde uyuşturucu maddenin kargo şirketinin Mersin şubesinde yapılan aramalar sonucu ele geçtiğinin anlaşıldığı olayda uyuşturucu madde ihraç etme suçunun icra hareketi başlamadığından bu suça teşebbüsün kabul edilemeyeceği, sanığın sabit olan eyleminin tamamlanmış "uyuşturucu madde nakletme" suçunu oluşturduğu, bu nedenle mahkemenin uygulamasında bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşıldığından, bu hususa ilişkin tebliğnamenin eleştiri düşüncesine iştirak edilmemiştir. 20. C.D. 10.03.2020, 2019/10E, 2020/1710K.)

depolamak suçudur. 765 sayılı TCK'da bu kelimeyle ifade edilmiş bir suç düzenlenmemiştir. Kanun Koyucu, depolama suçunu kapsama dahil ederek, uyuşturucu veya uyarıcı madde temin ve ticaretine katılmayan faillerin *'yardım eden şerik'* sıfatını kullanarak cezadan indirim almalarının önüne geçmek istemiştir [348].

Kişinin, kendi kullanımı dışında amaçlarla, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bir yerde tutması depolama suçunu oluşturur[349]. Kişinin kendi kişisel kullanımı için uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir yerde depolaması halinde, diğer şartlar da olgunlaşırsa, TCK md 191/1'deki kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçundan sorumlu olur[350].

Fail, uyuşturucu maddeyi depolama işini bir ücret karşılığında yapabileceği gibi herhangi bir ücret beklentisine girmeden, arkadaşlık hatırı gibi sebeplerle de yapabilir. Yine, depolama sırasında uyuşturucu maddenin çok ya da az olması yahut depolama süresinin uzun ya da kısa sürmesi gibi durumlar depolama suçunun oluşmasında etkili değildir[351]. Bu suçun oluşması için uyuşturucu maddenin tutulacağı yerin bir depo olması da şart değildir. Uyuşturucu maddenin tutulduğu yer işyeri, ev, bahçe, ağıl, çatı katı, evin içindeki bir eşyanın içi, çanta, bavul gibi şeylerde olabilir[352]. Depolama konusu olan uyuşturucu maddenin faile ait olup olmamasının suçun oluşmasına etkisi bulunmamaktadır. Fail, depolanacak uyuşturucu maddeye malik veya zilyet olabilir yahut olmayabilir. Depolama konusu olan uyuşturucu maddenin faile veya bir başkasına ait olup olmamasının suçun oluşumunda etkisi yoktur[353].

Öğretide, uyuşturucu veya uyarıcı madde depolamak suçunun, bulundurmak suçunun da düzenlendiği gözetildiğinde tekrardan ibaret olduğu, daha geniş bir alanı kapsayan bulundurmak suçu içinde depolamanın da değerlendirilebileceği ileri

---

[348] Yaşar, s.280-281
[349] Ruhi, s.29; Akkaya, s.150; Öner, s.132
[350] Çalışkan, s.45
[351] Yaşar, s.281
[352] Ruhi, s.29; Olayla ilgili tutanak içeriğine, sanığın savunmalarına, dosyadaki diğer belge ve bilgilere göre; babası olan diğer sanık ...'ya ait olup üvey annesi olan ve hakkındaki mahkûmiyet hükmü temyiz edilmeyen sanık ...tarafından getirilen 15 paket halindeki AM-2201 isimli etken madde içeren 19,8 gram uyuşturucu maddeyi alıp kendi evindeki yatağının altına gizlemek suretiyle "uyuşturucu maddeyi depolama" suçunu işlediği sabit olan sanığın TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrası gereğince cezalandırılması, (10. C.D. 01.07.2020, 2014/3248E, 2014/5067K.)
[353] Öner, s.132; Kurt-Kurt, s.59; Özdabakoğlu, s.53; Farklı görüş için bkz. *"Depolama suçunda, uyuşturucu veya uyarıcı madde failden başka bir kişiye aittir. Fail, depoladığı uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde hak iddia etmemektedir."* (Elmas, s.72; Ruhi, s.29)

sürülmektedir. Nitekim Yargıtay'ın, her iki suçun aynı anda oluştuğuna yönelik kararlar verdiği görülmektedir[354].

### 4.7. Satın Almak

5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında düzenlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçunun seçimlik hareketlerinden birisi de satın almak suçudur. Satın almak suçu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin malikinden ya da zilyedinden ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bedeli karşılığında hukuki veya fiili tasarruf elde edebilmek için satın alınmasıdır[355]. Yargıtay kararlarında satın alma, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin üzerinde tasarruf edebilme hakkının bir bedel veya başka bir değer karşılığı elde edilmesi şeklinde tanımlanmıştır[356]. Satın alma suçunun failini, satmak suçunu gerçekleştirenin karşısındaki kişi oluşturmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde değiş-tokuşları da satın alma kapsamında değerlendirilmelidir[357].

Bu suçu oluşturan temel kıstas, satın alınan uyuşturucu maddenin yeniden satılması veya yeniden tasarrufunun sağlanıp kazanç gayesinin güdülmesidir[358]. Yeniden satmak veya kullanım dışında bir tasarrufta bulunmak gayesi bulunmayan failden ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı kullanım sınırları içerisindeyse, failin kullandığı teknik vasıtalarla tespit edilmişse ve kullanım dışında bir amaçla bulundurduğu her türlü şüpheden uzak ve net bir şekilde tespit edilememişse fail, TCK md 191/1'den sorumlu tutulmalıdır[359].

---

[354] Somut olayda, sanıklar ... ve ...., diğer sanıkların suç işlemek amacıyla oluşturdukları silahsız örgüt adına nakledilecek uyuşturucu maddeyi kalıplara koyup boşaltılan akülerin içine gizlemek suretiyle "uyuşturucu maddeyi bulundurma ve depolama" suçunu işledikleri anlaşılmıştır. 10. C.D. 03.04.2014, 2013/13919E, 2014/2349K.)
Sanıkların, diğer sanıkların "uyuşturucu madde ihraç etme" suçlarına iştirak ettiklerine ilişkin, kuşku ve varsayımdan öte delil bulunmadığı; sabit olan fiillerinin, konteynırlardaki uyuşturucu maddeyi depoya indirmekten ibaret olduğu ve böylece "ticaret amacıyla uyuşturucu madde bulundurma ve depolama" suçunu işledikleri gözetilmeden, sanıklar hakkında bu suç yerine "uyuşturucu madde ihraç etme" suçundan hüküm kurulması, (10. C.D. 29.05.2014, 2014/2942E, 2014/4238K.)

[355] Öner, s.133; Ruhi, s.26

[356] C.G.K. 21.06.2011, 2011/10-120E. , 2011/143K. (Erişim Tarihi: 12.09.2020)

[357] Akkaya, s.151

[358] Balcı, s.181; Öner, s.134; Özdabakoğlu, s.46

[359] Tüm dosya kapsamına göre, sanık ... 'ın soruşturma aşamasında ...'in esrarı babasından alıp geleceğini söylediğini beyan ettiği ancak bu anlatım doğrudan görgüye dayanmadığı gibi esrarı getirerek kendisine teslim eden sanıklar ... ve ...'in sanık ...'den esrar istemelerine rağmen kendilerine esrar vermediğini tüm aşamalarda söylemeleri karşısında sanık ...'da ele geçen esrarın sanık tarafından verildiğinin sabit olmadığı, sanığın evinde yapılan aramada ele geçirilen net 0,13 gram esrarı kullanma dışında, başkasına satma veya devretme amacıyla bulundurduğuna dair, savunmasının aksine mahkumiyetini gerektirir yeterli ve kesin delil olmadığı ve bu husus mahkemece kabul edilerek sanık hakkında kullanmak için hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hüküm kurulduğu halde;

İnternet üzerinden uyuşturucu madde alışverişlerinde, faillerin suç oluşturacak hareketlerinin ayrıntılı açıklamaların satmak suçunda detaylı şekilde değindik. Kanaatime göre; tarafların internet üzerinden uyuşturucu madde alışverişi için anlaşmaları hemen o aşamada satın almak suçunu oluşturmayacaktır. Satın almak suçunun oluşması için, suç konusunun alıcının tasarruf alanına girmesi gerekir. Bundan dolayı suça konu maddelerin bir aracıya, kargo veya postaya verilmesi halinde, almak isteyenin hakimiyet alanına girdiği kabul edilemez. Bu tür durumlarda suça konu maddeleri satın almak isteyen için henüz uyuşturucu madde satın almak suçu tamamlanmamış teşebbüs aşamasında kalmıştır[360].

### 4.8. Kabul Etmek

5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun seçimlik hareketlerinden birisi de kabul etmek suçudur. 765 sayılı TCK'da parasız devralma olarak kullanılan bu suç tipi yeni kanunda kabul etmek kavramı olarak daha kapsayıcı ve doğru bir ifadeyle kendine yer bulmuştur[361]. Bir kimsenin, bir başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetini veya zilyetliğini, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak, bedelsiz bir şekilde kendi üzerine alması kabul etmek suçunu oluşturur[362].

Yargıtay CGK'nın 21.06.2011 tarih ve 2011/10-120, E. 2011/143 K sayılı kararında kabul etme suçu, failin bir başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini herhangi bir karşılık vermeden üzerine alması şeklinde tanımlanmıştır.

Tasarruf imkanı olacak şekilde ücretsiz devralınan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kabul etme suçunu oluşturacaktır. Kabul eden, başkalarına verme suçunu

---

sanığın uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı (20. C.D. 30.06.2020, 2019/6137E, 2020/3559K.)

[360] Sanıklar ... ve ... de bulunan suç konusu uyuşturucu maddeyi satın almak için sanıkların anlaştığı ancak henüz teslim alınmadan uyuşturucu maddenin sanık ... de yakalandığı; böylece sanıkların "uyuşturucu madde satın alma" suçunun "teşebbüs aşamasında" kaldığı dikkate alınarak, sanıklar hakkında TCK'nın 35. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D. 14.11.2017, 2014/4159E., 2017/5663K.)

Sanık ...'nin sabit olan 11/01/2015 tarihli eylemi yönünden, sanık ... tarafından İstanbul'dan Konya'ya nakledilen eroinin, diğer sanıklar ..., ... ile ...'a ve adı geçen sanıklardan uyuşturucu madde satın alma yönünde icra hareketlerinde bulunan sanık ...'ye ulaşamadan ele geçirildiği, dolayısı ile sanık ...'nin eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşıldığı halde, hakkında TCK'nın 35. maddesinin uygulanması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde fazla ceza tayin edilmesi, (20. C.D. 23.03.2017, 2016/2996E., 2017/1762K.)

[361] Yaşar, s.241

[362] Balcı, s.183; Özdabakoğlu, s.48; Güngör-Kınacı, s.275; Parlar-Kızılkaya, s.38

işleyenin karşısındaki alıcı kişidir. Kabul edenin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi hangi amaçla kabul ettiğinin kural olarak bir önemi yoktur. Kabul edenin amacı kazanç veya bir değer elde etmek olabileceği gibi hatır için veya iftira atmak için de olabilir. Bundan dolayı kullanım dışındaki herhangi bir amacı buraya dahil edebilirz. Failin kullanım dışında bir amacının tespit edilemediği hallerde, TCK md 191/1'den sorumlu tutulmalıdır[363].

### 4.9. Bulundurmak

5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun seçimlik hareketlerinden sonuncusu bulundurmak suçudur. Bu suç, 765 sayılı TCK'da da kendine yer bulmuştur. ETCK'da, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin *"yanında veya başka yerde"* bulundurulması şeklinde kullanılan ibare, yeni kanunla birlikte daha sade ve yer kavramına önem vermeyen bir şekilde düzenlenmiştir[364].

Bulundurmak suçu öğretide failin, mülkiyeti veya zilyetliği kendisine veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak, kendi fiili veya hukuki egemenliği altında bulundurması şeklinde tanımlanmıştır[365]. Yargıtay'a göre ise bulundurma suçu, bir kişinin kendisine veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak, fiili egemenliği altında ve o madde üzerinde tasarruf olanağı bulunacak şekilde elinde tutmasıdır[366]. Failin, suç konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler üzerinde fiili veya hukuki egemenlik kurması kavramından, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bulunduğu yere istediği her an başkalarına başvurmak zorunda kalmaksızın ulaşabilmesi, oraya girebilmesi ve failin uyuşturucu maddeler üzerinde istediği her an tasarrufta

[363] Balcı, s.183; Özdabakoğlu, s.48; Sevdim, s.147
[364] Yaşar, s. 246
[365] Balcı, s.183; Güngör-Kınacı, s. 233; Günay, Erhan. Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Dördüncü Baskı, Ankara 2007, s. 76
[366] Bulundurma ise; bir kişinin kendisine veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak fiili egemenliği altında ve o madde üzerinde tasarruf olanağı bulunacak şekilde elinde tutmasıdır. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin TCK'nun 188. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında bulundurulduğundan söz edebilmek için kendi kişisel kullanımı dışında bir amaçla, örneğin; başkasına satmak, başkasının içeceğine karıştırmak veya yeni yuşturucu imal etmek gibi nedenlerle bulundurması gerekir. (C.G.K. 17.10.2017, 2017/797 E., 2017/415 K. Erişim Tarihi: 12.09.2020)

bulunabilecek olması anlaşılmalıdır[367]. Ayrıca bu suçun, tüm diğer seçimlik hareketlerde olduğu gibi mutlaka ülke sınırları içinde işlenmiş olması gerekir[368].

Failin, suça konu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelere malik veya zilyet olmasına gerek yoktur. Ayrıca kendisine ait olan uyuşturucu maddelerin üzerinde hangi sebep veya amaçla zilyet olduğunun veya fiili ve hukuki tasarruf hakkını nasıl kazandığının bir önemi yoktur[369]. Failin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi sadece ticari kazanç sağlamak amacıyla bulundurmasını aramak yetersiz kalacaktır. Bundan dolayı failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kişisel kullanım amacı dışında bir amaçla bulundurmasını aramak daha doğru bir tanımlama şekli olacaktır[370]. Fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kişisel kullanım amacı dışında her türlü amaç için bulunduruyor olabilir. Bu konuda her hangi bir fikri sınırlama yoktur. Failin amacı uyuşturucu maddeyi satmak, satışa arz etmek, devretmek, bir arkadaşına ya da tanıdığına yardım etmek, bir başkasını dolandırmak, iftira atmak, başkasının içeceğine karıştırmak veya yeni uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etmek için bulundurmak olabilir[371].

Kullanmak amacı dışında uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmak suçunun oluşması için yasaklı maddelerin malikinin kim olduğunun; uyuşturucu maddelerin bulundurulduğu yerin kime ait olduğunun; ne kadar süre ile burada bulundurulduğunun yani bulundurma süresinin az mı çok mu olduğunun; bulundurmanın ücret karşılığı mı yoksa ücretsiz mi yapıldığının hiçbir önemi yoktur[372].

TCK md 188/3'teki diğer seçimlik hareketlerde eylem gerçekleştirilirken suça konu edilen uyuşturucu maddelerin miktarının kural olarak bir önemi bulunmamaktadır. Kanun Koyucu, kanunda uyuşturucu madde miktarına ilişkin bir düzenleme yapmamıştır. Ancak failin bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı, kullanmak amacıyla mı yoksa bu amaç dışında mı bulundurduğunun belirlenmesinde önemli bir kriterdir[373]. Uygulamada, kişisel kullanım sınırlarını aşan uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma hareketleri TCK'nın 188/3. maddesi kapsamında

[367] Balcı, s.185
[368] Parlar-Kızılkaya, s.38-39
[369] Yaşar, s.246; Öner, s.136
[370] Güngör-Kınacı, s.235
[371] Sevdim, s.147; Kurt-Kurt, s.58
[372] Parlar-Kızılkaya, s.38; Yolcu, s.52; Balcı, s.185; Özdabakoğlu, s.52
[373] Sevdim, s.148

değerlendirilmektedir[374]. Dolayısıyla hangi miktar aralıklarında uyuşturucu madde bulundurmanın kullanmak amacına ya da kullanmak amacı dışında bulundurmaya girdiğine mahkemeler karar vermektedir. Ancak ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde az olmasına rağmen, failin kullanım dışında amacı kesin olarak belirlenmiş ise TCK md 188/3[375]; failin kazanç veya kullanım dışında bir amacı tespit edilememişse bu halde TCK md 191/1 uygulanmalıdır[376].

Bulundurmak suçuna konu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmak amacı dışında bir amaçla bulundurulması gerekir. Kullanmak amacı için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurduğu tespit edilen fail, TCK md 191/1 kapsamındaki bulundurmak suçundan sorumlu olacaktır[377]. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak amacı ile mi yoksa kullanmak dışında bir amaçla mı bulundurduğu her türlü şüpheden uzak, kesin ve net delillerle tespit edilemiyorsa, *"şüpheden sanık yararlanır"* ilkesi gereği, TCK md 191/1 de düzenlenen kullanmak amacıyla bulundurma suçundan sorumlu tutulması gerekir[378]. Nitekim Yargıtay da bu doğrultuda kararlar vermektedir[379].

---

[374] Kurt-Kurt, s.58

[375] 694 sayılı KHK'nın 137. maddesi ile TCK'nın 188/3. maddesinde yapılan ve 25.08.2017'de yürürlüğe giren değişikliğe göre adli para cezası belirlenirken alt sınırının 1000 gün karşılığından az olarak belirlenmemesi gerekirken, alt sınırın altında adli para cezası belirlenmesi ile tüm dosya kapsamına göre sanıktan ele geçirilen 1,755 gram kokainin günlük kişisel kullanım miktarının üzerinde olması, sanığın işsiz olduğunu söylemesi, ... 1300 TL para verdiğine dair savunması birlikte değerlendirildiğinde, sanığın 219 adet uyuşturucu hapı bulundurması uyuşturucu madde ticareti olarak kabul edilmesine rağmen yanılgılı değerlendirme ile kokaini kullanmak amacıyla bulundurduğu kabul edilerek eylemin bölünmesi ve sanık hakkında TCK'nın 188/4-a maddesi uyarınca artırım yapılmaması aleyhe temyiz başvurusu olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (10. C.D. 04.11.2019, 2019/1286E., 2019/6967 K.)

[376] Günay, s.76; Yargıtay kararı için bkz. Sanığın uyuşturucu madde kullandığının teknik yöntemlerle saptandığı, ele geçirilen kişisel kullanım sınırında olan uyuşturucu maddeleri savunmasının aksine, satma veya başkasına verme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin delil olmadığı; sabit olan fiilinin "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanık hakkında bu suç yerine "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması yasaya aykırı (10. C.D. 14.01.2020, 2017/2055E., 2020/107K.)

[377] Gündel, Ahmet. 5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009/5, s.39; Yolcu, s.50

[378] Balcı, s.189

[379] Sanığın tüm aşamalarda istikrarlı bir şekilde ikametinde ele geçen suça konu maddeyi içmek için bulundurduğunu beyan ettiği ve suç konusu uyuşturucu maddenin miktarı, ele geçiriliş biçimi nazara alındığında; sanığın savunmasının aksine, kardeşi olan diğer sanık ile birlikte uyuşturucu madde ticareti yaptığı yönünde soyut istihbari bilgi ve tanıklar ... ile ...'ün sanıktan, ele geçmeyen, önceki tarihlerde uyuşturucu madde satın aldıkları yönünde sonradan döndükleri soruşturma aşamasındaki soyut beyanları dışında sanığın suça konu maddeyi satma veya başkasına verme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin delil elde edilemediği ve sabit olan eyleminin "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçunu oluşturacağı gözetilmeden suçun niteliğinde yanılgıya düşülerek "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması, (20. C.D. 08.07.2020, 2019/2928E, 2020/4041K.)

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına temin için bulundurulduğu iddiası kesin olarak tespit edilmelidir. Suçun ve suçlunun tespitinde kullanılan ajan veya muhbirin[380] salt soyut beyanları failin 188/3'ten sorumlu tutulması için yeterli olmayıp, gerekirse olay tutanağını tutan zabıt düzenleyici memurların mahkeme huzurunda tanık olarak dinlenmeleri gerekir[381].

Uyuşturucu madde bulundurma eyleminin, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçunu mu yoksa uyuşturucu madde ticareti suçunu mu oluşturduğunun tespitinde belirgin rol oynayan husus, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulundurma amacı ve kastıdır. Ceza Genel Kurulu'nun 15.06.2004 gün ve 107-136 ile 06.03.2012 gün ve 387-75 sayılı kararları başta olmak üzere birçok kararında bu amacın belirlenmesinde, öğretide de kabul görmüş olan, bazı ölçütler kullanılmıştır. Elbette ki bu ölçütler, uyuşturucu madde yakalamalarının kişisel kullanım sınırları dahilinde kaldığı yargılamalarda kullanılacaktır. Failde ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı çok fazla ise sanığın kullanımı için bulundurduğu şeklindeki savunmasının hiçbir kıymeti olmadığı gibi sayılan bu ölçütlerin de uygulama alanı bulacağı bir durum oluşmayacaktır. Sanığın amacının tayininde kullanılan ölçütleri; failin bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkasına satma, devir veya tedarik etmek hususunda herhangi bir davranış içine girip girmediği, uyuşturucu maddeleri paketleme şekli, biçimi ve sayısı, maddenin bulundurulduğu yer, bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı

---

[380] İhbar tutanağına göre, suça karışan şahıslar ve araçlar hakkında bilgisi olan x-2 muhbirin usûlüne uygun şekilde tanık olarak dinlenmesi, sonucuna göre tüm deliller birlikte tartışılarak sanıkların hukuki durumlarının belirlenmesi gerekirken eksik araştırma ile hüküm kurulması, Yasaya aykırı (10. C.D. 18.01.2020, 2017/7567 E, 2018/656 K.)

[381] Parlar-Kızılkaya, s.38-39; Yargıtay kararları için bkz. Dosya kapsamına göre; sanığın aşamalarda, inkara yönelik savunmada bulunması ve 18/08/2018 tarihli "fiziki takip, üst arama, el koyma ve yakalama tutanağı" başlıklı tutanakta belirtilen "uyuşturucu madde alışverişine" ilişkin fiziki takibi kabul etmemesi karşısında, fiziki takibe katılan tutanak düzenleyici kolluk görevlilerinin usulüne uygun şekilde duruşmaya davet edilerek, tanık sıfatı ile beyanlarına başvurulması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik araştırma ile hüküm kurulması, (20. C.D. 06.07.2020, 2019/154E., 2020/3793K.)
Dosya kapsamına göre, üzerlerinde ve ikametlerinde herhangi bir uyuşturucu madde ele geçmeyen, olay anında yakalanamayan ve olay tarihinden üç gün sonra 16/09/2013 tarihinde adliyeye kendiliğinden teslim olan sanıkların, aşamalardaki "ele geçen uyuşturucu madde ve terazinin kendilerine ait olmadığına, olay tarihinde olay yerinden kaçtığı iddia edilen şahıslar olmadıklarına" ilişkin inkara yönelik savunmaları ve duruşmada tanık olarak dinlenen tutanak düzenleyici polis memurlarından Ali Keskin'in, sanıkları olay tarihinde olay yerinden kaçan şahıslar olarak kesin olarak teşhis etmesine karşılık, tanık polis memuru Bilal Toy'un, "bulunduğu konum ve mesafe nedeni ile olay yerinden kaçan şahısları net olarak göremediğini, teşhis edemeyeceğini" beyan etmesi hususları birlikte dikkate alındığında, 13/09/2013 tarihli "olay, Cumhuriyet savcısı görüşme ve muhafaza altına alma" tutanağında imzası bulunan tutanak düzenleyici kolluk görevlilerinin tamamının tanık sıfatı ile dinlenip, yüz yüze veya fotoğraf ile teşhis işlemleri yapıldıktan sonra, sanıkların hukukî durumunun belirlenmesi gerekirken, iki polis memurunun tanıklık beyanları ile yetinilerek, yazılı şekilde eksik araştırmaya dayalı olarak hüküm kurulması, (20. C.D. 04.06.2020, 2019/2268E., 2020/2486K.)

maddenin çeşit ve miktarı, sanığın madde kullanıcısı olup olmadığı, sanığın ekonomik durumu, geçimini ne şekilde sağladığı ve daha önce uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından sabıkasının olup olmadığı şeklinde sıralayabiliriz[382].

Önemle belirtmek gerekir ki, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kolluk güçlerinin eline geçmemesi için gizlenmesi halinde suç delillerini gizleme suçu değil uyuşturucu veya uyarıcı bulundurma suçu oluşacaktır[383].

## 5. MANEVİ UNSUR

İşlenen bir suçtan dolayı failin sorumluluğuna gidilebilmesi için fiilin gerçekleşmiş olması yetmez. Aynı zamanda gerçekleşen eylem ile fail arasında bir takım manevi irtibatın yani psikolojik bağın bulunması gerekir. Suçu gerçekleştiren fail ile eyleminin arasındaki bu bağa manevi unsur denir. Bu bağ kurulmadan gerçekleştirilen davranış fiil niteliği kazanmayacağından dolayı ortada bir suçun varlığından bahsedilemez. Manevi unsurlar, kast ve taksir olarak ayrılırlar[384].

Kast unsuru, TCK md 21'de "*... Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi…"* şeklinde tanımlanmıştır. Böylece kast, bilme ve isteme şeklinde iki unsurdan oluşmaktadır. Kastın bilme unsuru, failin eylemlerinden doğabilecek neticeyi öngörmesi, tanıması ve bu bilinçle eylemlerine devam etmesidir. İsteme unsuru ise failin eyleminden doğacak neticeyi istemesi, arzulaması ve elde etmeye yönelik irade göstermesidir[385]. TCK md 21 ve md 22'deki düzenlemelerden anlaşılacağı üzere suç, kural olarak kastla işlenebilir[386].

Failin, TCK md 188/3'te düzenlenmiş suçları işlerken eyleminden doğacak neticeyi öngörmesi, sattığı, satışa arz ettiği, satın aldığı, kabul ettiği, sevk ettiği, naklettiği, başkalarına verdiği, depoladığı veya bulundurduğu maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunun farkında olması ve bu bilinçle yola devam etmesi bilme unsurunu ve TCK md 188/3'teki suçları işleme arzusu da isteme unsurunu oluşturur[387]. Fail, bulundurduğu maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmemesi

[382] Öner, s.138
[383] Balcı, s.185
[384] Artuk-Gökcen, s.383; Özgenç, Genel Hükümler, s.242
[385] Parlar-Hatipoğlu, C.1, s.326; Koca-Üzülmez, s.154
[386] Zafer, s.288; Yüksektepe, s. 53; CGK, 09.04.2013 tarih ve 2013/1-78 E., 2013/136 K.
[387] Soyaslan, s.493

halinde bu hatasından yararlanır ve suç oluşmaz[388]. TCK md 188/3'teki suç ancak kastla işlenebilir[389]. TCK sisteminde suçların işlenişi açısından kast kural olarak taksir ise istisnai olarak düzenlenmiştir. Taksir ancak bir suç tipinde özel olarak düzenlendiği takdirde o suç tipinin taksirle işlenebilme hali gerçekleşir[390]. TCK md 188/3'te düzenlenen suçlar açısından Kanun Koyucu böyle bir düzenleme yolunu tercih etmediği için uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları taksirle işlenemez.

TCK md 188/3'te düzenlenen suçlar doğrudan kastla işlenebileceği gibi olası kastla da işlenebilir. Failin *"suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde"* uyuşturucu veya uyarıcı madde suçunu olası kastla işlemesi söz konusudur[391]. Olası kastla işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında TCK md 21/2 gereği indirim yapılacaktır. Bu indirim süreli hapis cezası gerektiren uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için temel cezanın üçte birinden yarısına kadar olacaktır[392].

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçlarını, bir arada bulunma ihtimali bulunan suçlardan ayıran en önemli unsur kast unsurudur. Failin suçu işlerkenki kastı ve amacı, sorumlu tutulacağı kanun maddesini ve dolayısıyla sorumluluk derecesini de belirlememizde yardımcı olacaktır. TCK md 188/3'teki suçlardan failin sorumlu tutulabilmesi için öğretide *"ticaret amacıyla bulundurma", "kazanç amacı gütme"* gibi saikler aranmaktadır. Bu tür durumlarda failin TCK md 188/3'ten sorumluluğuna gidilebilmesi için "*kullanmak amacı dışında bulundurma"* saikini aramak daha kapsayıcı ve doğru bir ifade tarzı olacaktır[393]. Gerçekten bu suçu ifade eden en doğru tanım budur. Ancak failin, kullanmak amacı ile bulundurduğu ispat ve tespit edilirse TCK md 191/1'den sorumlu tutulması gerekecektir. TCK md 188/3 ve TCK md 191/1'i ayıran en önemli husus elbette ki failin amacı ve kastıdır[394]. Failin kastı uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak olduğunda ve diğer şartlarında mevcut olması halinde

[388] Soyaslan, s.493; Çalışkan, s.47; Selbes, s.116: Öner, s.150
[389] Akkaya, s.158
[390] Madde 22- (1) Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.
[391] Yaşar, s.287; Ruhi, s.34; Farklı görüş için bkz. Yüksektepe, s.53
[392] Özgenç, TCK Gazi Şerhi, s.281
[393] Balcı, s.187
[394] Bu iki suç tipinin birbirinden ayrılmasının detaylı *incelemesini "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılması Suçları (TCK md 191/1) İle İlişkisi"* başlığı altında bulabilirsiniz.

TCK md 191/1'den; kullanmak amacı dışında bir kasta sahip olduğunda ise TCK md 188/3'ten sorumluluğuna gidilecektir.

Failin kullanmak amacı dışında sahip olduğu uyuşturucu maddeleri, başkasına iftira etmek amacıyla da tutuyor olabilir. İftira amacıyla sahip olma kastının ispat ve tespiti halinde fail ayrıca TCK md 267'deki iftira suçundan sorumlu tutulacak ve bu halde gerçek içtima hükümleri uygulanarak failin iki suçun toplam cezasıyla tecziyesine karar verilmesi gerekecektir[395].

## 6. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Hukuka aykırılık unsuru, ortaya çıkmış bir eylemin kanunlarda suç olarak sayılması, meşru ve mubah görülmemesi, bu eyleme gerek Ceza Kanunlarında gerekse diğer kanunlarda izin verilmemesi ve yasaklanması hallerinde ortaya çıkar[396]. Eylemin sadece Ceza Kanunu ile değil diğer özel ceza hükmü içeren kanunlar ile de çelişki ve çatışma içinde bulunması gerekir. Eğer bir eylemin icrasına izin verilmişse hukuka uygunluk sebebi vardır. Dolayısıyla hukuka uygunluk sebeplerinin bulunduğu durumlarda eylemin hukuka aykırılık unsuru oluşmayacağından dolayı fiil hukukun meşru saydığı bir eylem haline gelir ve suç oluşmaz[397]. Zira hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı hallinde işlenen suç ile bir kanun maddesi ihlal edilerek bir hak veya menfaate zarar verilmekte ancak başka bir hak veya menfaati koruyan hükme uygun davranılmış olmaktadır[398]. İhlal edilen ve korunan hak ve menfaatler arasında değerlendirme yapılarak birisine üstünlük tanınmaktadır.

5237 sayılı TCK'nın 188/3. maddesinde sayılan suçların *ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde* işlenmesi halinde cezalandırma yoluna gidileceği düzenlenmiştir. Bu suçun hukuka aykırılık unsuru ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin *"ruhsatsız veya ruhsata aykırı"* olması ve fiillerin ülke içerisinde gerçekleştirilmesidir. Dolayısıyla eylemlerin haksızlık içermesi yetmez bunun yanında

[395] Yaşar, s.288
[396] Özgenç, Genel Hükümler, s.314
[397] Artuk-Gökcen, s.476
[398] Zafer, s.351

ruhsatsız veya ruhsata aykırı olması gerekir. Bu durum Kanun Koyucu'nun bu suç tipi için özel bir hukuka aykırılık sebebi öngördüğünü göstermektedir[399].

TCK'nın 188/3. maddesinde sayılan bu suçların, kanun maddesi kapsamındaki diğer fıkra hükümleri olan TCK md 188/1'de düzenlenen suçların hukuka aykırılık unsuru ile benzerlik gösterirken; TCK'nın 188/6. maddesinde ve 188/7. maddesinde düzenlenen suçların hukuka aykırılık unsuru ile farklılık arz etmektedir. TCK md 188/6'da ve md 188/7'de hukuka aykırılık unsuru *"resmi makamların izninin"* olmamasıdır[400].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde işlenmesi gerekir. Eğer failin ruhsatı varsa ve eylemleri ruhsata uygun ise hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmediği için suç oluşmaz. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satılması, satışa arz edilmesi, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, başkalarına verilmesi, kabul edilmesi, depolanması ve bulundurulması için ruhsatlandırılması gerektiği 2313 ve 3298 sayılı Kanunlarda düzenlenmiştir. Buna göre ruhsat vermeye yetkili mercii Sağlık Bakanlığıdır[401]. Alman Uyuşturucu Madde Kanunun 3. maddesinde de benzer bir düzenlemeye rastlıyoruz. Buna göre bir kimsenin uyuşturucu madde ekmek, imal etmek, bunlarla ticaret yapmak, ticaret yapmaksızın ithal etmek, ihraç etmek, teslim etmek, satmak, herhangi bir şekilde piyasaya sürmek, satın almak veya harici karışımlar elde etmek istemesi halinde İlaç ve Tıbbi Ürünler Federal Enstitüsünden izin alması gerektiği düzenlenmiştir[402].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun oluşması için ya ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olan uyuşturucu maddelerin ele geçirilmesi gerekir. Ruhsatsızlık durumunda suç doğrudan oluşurken ruhsata aykırılık durumunda bazı kontrollerin yapılması gerekir. Ele geçirilenin ruhsatta belirtilenden başka madde olması, ruhsatta belirtilen miktardan fazla olması, niteliği veya karışım oranının ruhsattakinden farklı olması, ruhsatta belirtilenden farklı bir yerde bulundurulması, ruhsatta belirtilenden

[399] Yaşar, s.200
[400] Barut-Aydemir, s.69
[401] Parlar-Kızılkaya, s.40; Sevdim, s.162
[402] İçel-Ünver, s.23; Balcı, s.191

başka işleme tabi tutulması gibi durumlarda ruhsata aykırılık ve dolayısıyla suçun hukuka aykırılık unsuru oluşur[403].

TCK md 24 ve 29 arasında düzenlenen hukuka uygunluk sebeplerinin TCK md 188/3 kapsamındaki suçlarda bulunup bulunamayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler vardır. Bu hukuka uygunluk sebeplerinden görevin yerine getirilmesinin bu konuda istisnayı teşkil ettiğini belirtmek gerekir. Örneğin; gizli soruşturmacının veya adli kolluk görevlisinin bir operasyon çerçevesinde uyuşturucu madde satıcısından suçun delili mahiyetinde uyuşturucu madde satın alması görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebebini teşkil ettiğinden dolayı suç oluşmaz[404]. Bu konuda doktrinde uyuşmazlık bulunmamaktadır. Keza yine 188/3 kapsamındaki suçların işlenmesi esnasında meşru savunma (TCK 25), mağdurun rızası (TCK 26) ve haksız tahrik (TCK 29) hallerinin uygulama alanı bulmayacağı konusunda da görüş birliği vardır[405].

Öğretide, zorunluluk hallerinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun oluşup oluşmayacağı konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre zorunluluk hali, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında uygulanamaz. Çünkü hekime başvurması imkanı varken yoksunluk krizine giren kişiye uyuşturucu madde verilmesi halinde zorunluluk hali uygulanma alanı bulamaz[406]. Diğer bir görüşe göre ise zorunluluk halinde, yoksunluk krizine girenin bu halini atlatması ve ardından hastaneye yetiştirilmesi için uyuşturucu madde verilmesi esnasında zorunluluk halinden yararlanılma imkanı oluşur[407]. Yine kendisinin veya çocuğunun açlıktan ölmemesi için uyuşturucu veya uyarıcı madde satanın zorunluluk halinden faydalanabileceği ileri sürülmektedir[408]. Kanaatimizce, failin aç kaldığı veya yoksunluk krizine girdiği için uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti kapsamına giren suçları işlediği savunmasının itibar edilebilir yanı yoktur. Aksi halde bu durumlar kötüye kullanılmaya çok müsait hale gelmektedir. Faillerin, yoksunluk krizine girene kadar veya açlık aşamasına gelene kadar kolluk güçlerine başvurması mümkün olduğundan dolayı, zorda kalma hukuka uygunluk halinden faydalanma imkanı bulunmayacaktır.

[403] Güngör-Kınacı, s.135
[404] Sevdim, s.163; Öner, s.146
[405] Akkaya, s.159
[406] Güngör-Kınacı, s.136
[407] Akkaya, s.159; Yolcu, s.67; Karakaş Doğan, s.186
[408] Balcı, s.234

## 7. SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ

188. maddenin bazı fıkralarında, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına yönelik cezayı artıran veya indiren sebepler öngörülmüştür. TCK'nın 188/3. maddesindeki eylemlere uygulanması muhtemel cezayı artıran nitelikli haller 3, 4, 5 ve 8. fıkralarda düzenlenmiştir[409]. Tek indirim nedeni ise 6. fıkrada düzenlenmiştir.

### 7.1. Cezayı Artıran Sebepler

#### 7.1.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Satılanın Çocuk Olması Hali (TCK md 188/3 Son)

188/3. fıkrasının ilk halinde, suçların işlenmesi sırasında hedef kitlenin çocukların olması durumuna ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştı. Faile verilecek cezanın miktarında TCK'nın genel hükümleri doğrultusunda artırım yapılıyordu. 18.6.2014 tarihinde 6545 sayılı Kanun'un 66. maddesi ile TCK md 188/3'e son cümle eklenerek *"uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası*"nın on beş yıldan az olamayacağı düzenlenmiştir. 2014 yılında yapılan değişiklikle Kanun Koyucu, çocukların bu suçta hedef olmasını artırıcı sebep olarak düzenleme zorunluluğu hissetmiştir[410]. Değişiklik, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri hem kullanmak amacıyla alan çocuklara satılmasını veya verilmesini hem de kullanmak amacı dışında alan çocuklara satılmasını veya verilmesini kapsamaktadır.

---

[409] Elmas, s.99

[410] Değişikliğin Gerekçesi: *"Anayasanın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41 inci maddesinde çocukların korunması; "Gençliğin korunması" başlıklı 58 inci maddesinde ise, gençleri uyuşturucu maddelerden, suçluluk ve benzeri kötü alışkanlıklardan korunması için gerekli tedbirleri alma görevi Devlete verilmiştir. Diğer yandan, Anayasa Mahkemesinin birçok kararında belirtildiği üzere, hukuk devletinde, ceza hukuku kuralları, önleme ve iyileştirme amaçlarına uygun olarak ölçülü, adil ve orantılı olmalıdır. Suç ve ceza arasında adalete uygun bir oranın bulunup bulunmadığının belirlenmesinde o suçun toplumda yarattığı infial ve etki, kişiler üzerinde oluşturduğu tehlike, zarar verenin kişiliği ile verilen zararın azlığı veya çokluğu, suç oranındaki artış veya azalma gibi faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, çocuklara, bağımlının fiziksel ve ruhsal sağlığıyla aile ve iş yaşamına ve genel olarak toplumsal düzene büyük zararlar vermektedir. Uyuşturucu suçuyla daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesinde yapılan değişiklikle, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için belirlenen cezaların önemli miktarda artırılması öngörülmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezasının alt sınırı artırılmaktadır. Bu suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılacaktır."* şeklindedir. (https://mevzuat.tbmm.gov.tr/ Erişim Tarihi:13.04.2020)

TCK md 188/3-son cümlesinde geçen çocuk teriminden, TCK md 6/1-b maddesi gereği, *"henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi"* anlaşılacaktır. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin 18 yaşından küçük olması halinde satan veya veren faile 15 yıldan az ceza verilemeyecektir[411].

Kanun Koyucu, uyuşturucu tacirleri tarafından çocuklara uyuşturucu veya uyarıcı madde satılmasını veya verilmesini engelleyerek; başta çocukların ve gençlerin sağlığını korumayı, bağımlılık tuzağına düşmelerini engellemeyi ve refah dolu bir gelecek imkanı sağlamayı amaçlamıştır. Bu amaçlar sağlandığı takdirde neslin sağlıklı bir şekilde devamı da gerçekleştirilmiş olacaktır[412].

TCK md 188/3-son cümlesindeki nitelikli hal, yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkalarına vermek veya satmak suçlarında uygulanır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi veren veya satana karşılık bunları kabul eden veya satın alan kişinin çocuk olması halinde nitelikli hal uygulama alanı bulacaktır[413]. Suçun oluşabilmesi için, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin verildiği veya satıldığı anda kabul eden veya satın alan çocuğun yaşı 18'den küçük olması ve failin bu durumu bilmesi gerekir[414]. Satın alan veya kabul eden kişinin yaşı konusunda hataya düşen fail, bu hatasından faydalanır[415].

Kanun Koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde "*verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde"* saptanan cezanın artırılması yerine temel hapis cezasının en az on beş yıl olacağını düzenlemiştir. Bu kapsamda yargılama neticesinde hükmedilecek ceza en az on beş yıl olacak ve uygulama imkanı olan artırım sebepleri bu miktar dikkate alınarak cezaya eklenecek ve yine indirim sebepleri de bu miktar üzerinden yapılacaktır[416]. Söz konusu fıkra kapsamında, suçun temel şeklinde sanığa hapis cezası yanında adli para cezası verilmesi de Kanun Koyucu tarafından öngörülmüşken, son cümlenin uygulama alanı bulduğu yargılamalarda adli para cezasının artırılması yönünde bir hüküm tayinine gidilemeyecektir. Yani uyuşturucu veya uyarıcı maddenin

[411] Yurtcan, s.26
[412] Yaşar, s.399
[413] Tezcan-Erdem-Önok, s.915; Yaşar, s.401
[414] Karakaş Doğan, s.188
[415] Kıdıl, s.218
[416] Elmas, s.102

satıldığı veya verildiği kişinin çocuk olduğu durumlarda, satan veya veren faile verilecek hapis cezasında bu nitelikli hal kapsamında artırıma gidilirken, hükmedilecek adli para cezası yönünden böyle bir artırıma gidilmeyecektir[417]. Ancak mahkemeler, takdiren adli para cezası yönünden alt sınırdan uzaklaşabilirler.

18 yaşından küçük çocuğa uyuşturucu madde satmak için elverişli hareketlerle icraya başlayan failin, satacağı sırada yakalanması ve hareketlerinin yarıda kalması durumlarında; failin eylemlerinin biri TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasının 2. cümlesinde düzenlenen *"çocuğa uyuşturucu madde satmaya teşebbüs"* suçu, diğeri de tamamlanmış *"satmak için uyuşturucu madde bulundurma"* suçu olmak üzere iki ayrı suçu oluşturduğu; TCK'nın 44. maddesi gereğince, tamamlanmış satmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu için belirlenen sonuç ceza ile 18 yaşından küçük çocuğa uyuşturucu madde satmaya teşebbüs suçundan yapılacak uygulama ile belirlenecek sonuç cezanın karşılaştırılmalı ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak hüküm kurulmalıdır[418].

### 7.1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Türüne Bağlı Nitelikli Haller (TCK md 188/4-a)

TCK'nın 188/4-a maddesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde türünün artırım sebebi olması hali düzenlenmiştir. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde türünün *"eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması"* hâlinde sanığa verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır[419]. Dördüncü fıkra kapsamında

---

[417] TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesinde "uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası on beş yıldan az olamaz" şeklinde yer alan hüküm uyarınca temel cezada yapılacak arttırımın sadece hapis cezası için düzenlendiği gözetilmeden, gün para cezasının da arttırılmak suretiyle sanık hakkında fazla ceza tayini (20. C.D. 26.01.2016, 2015/15117 E, 2016/341 K.)

[418] Sanığın 18 yaşından küçük çocuğa uyuşturucu madde satmak için icrai hareketlere başladığı ve uyuşturucu madde satacağı sırada yakalandığı dikkate alındığında, bu haliyle sanığın eyleminin "biri TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasının 2. cümlesinde düzenlenen çocuğa uyuşturucu madde satmaya teşebbüs", suçu, diğeri de tamamlanmış "satmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçu olmak üzere iki ayrı suçu oluşturduğu; TCK'nın 44. maddesi gereğince, tamamlanmış satmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu için belirlenen sonuç ceza ile 18 yaşından küçük çocuğa uyuşturucu madde satmaya teşebbüs suçundan yapılacak uygulama ile belirlenecek sonuç cezanın karşılaştırılması ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak hüküm kurulması gerekirken, belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan "satmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçundan hüküm kurulması, (10. C.D. 2017/7917E., 2018/2728K.)

[419] Üçüncü fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli fiiller, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, sevki, nakli, depolanması ya da kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suç oluşturmaktadır. Fıkradaki suçun oluşması için bu seçimlik hareketlerden herhangi birisinin yapılmış olması gerekir. Dördüncü fıkraya göre, uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve

böyle bir düzenlemeye yer verilmesinin sebebi, fıkra kapsamında sayılan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin insan sağlığı için çok zararlı etkiler içermesinden ileri gelmektedir[420]. Ancak sayılan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden daha zararlı ve tehlikelilerinin varlığına rağmen, sadece dördüncü fırkada sayılanların artırım nedeni olarak görülmesi, bilimsellikten uzak ve kanunun amacıyla bağdaşmadığı yönünde eleştirilmektedir[421]. Nitekim piyasada LSD olarak bilinen uyuşturucu maddenin, fıkra kapsamında sayılanlardan çok daha zararlı ve tehlikeli etkileri olduğu göz önüne alındığında, söz konusu eleştirilerin haklı olduğu görülmektedir.

*"Sentetik kannabinoid ve türevleri"* ibaresi dışındaki uyuşturucu maddelerin aynısı 765 sayılı TCK'da da bulunmaktaydı. Ayrıca 1991 yılına kadar esrar maddesi de nitelikli haller kapsamındayken 06.06.1991 tarihinde 765 sayılı TCK'da yapılan değişiklikle bu kapsamdan çıkartılmıştır. Yeni TCK'da da bu durum benimsenmiş ve esrar yeniden nitelikli haller arasına alınmamıştır[422]. Bu bakımdan yeni TCK ile eski TCK hükümlerinin çok benzeştiğini söyleyebiliriz. Ancak iki kanun arasında cezanın artırım oranı yönünden epey bir farklılık bulunmaktadır. Eski TCK'da, ele geçirilen uyuşturucu maddelerin kanunda sayılanlardan olması halinde faile verilecek cezanın bir kat artırılması öngörülmüştü. 5237 sayılı TCK'da ise bu oran, yarı katına düşürülmüştür. Yeni kanunda cezaların temel halinin eski kanuna göre epey artırılmış olması karşısında, bu nitelikli hal kapsamındaki artırım oranının düşürülmesi yerinde bir yaklaşımdır[423].

Dördüncü fıkranın, "*yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır"* şeklinde düzenlendiği göz önüne alındığında ceza artırımının, madde kapsamında düzenlenen birinci ve üçüncü fıkradaki suçların işlenmesi durumunda uygulama alanı bulacağını söylemek gerekir[424].

---

türevleri veya bazmorfin olması üçüncü fıkrada tanımlanan suçun konu bakımından nitelikli unsurunu oluşturmakta ve bu fıkraya göre verilecek cezanın artırılmasını gerektirmektedir. (C.G.K. 26.06.2018, 2016/761E, 2018/305K.)

[420] Balcı, s.204; Maddenin türü bakımından dördüncü fıkradaki gibi bir sayma yöntemiyle nitelikli hal oluşturmak yerine maddenin türü bakımından cezanın belirlenmesinde hakime takdir hakkı verilmesi yönündeki görüş için bkz. Öner, s.158

[421] Yaşar, s.321

[422] Karakaş Doğan, s.189; Esrar maddesinin yeniden bu dördüncü fıkra kapsamına eklenmesine ilişkin ayrıntılı eleştiriler için bkz. Balcı, s.205

[423] Çalışkan, s.48

[424] Sevdim, s.185; Kurt-Kurt, s.67

04.04.2015 tarihinde 6638 sayılı Kanunun 11. maddesi ile yapılan değişikliğe kadar, TCK md 188/4'te sadece uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması durumunda verilecek cezaların artırılması öngörülmüştür. Dördüncü fıkraya eklenen sentetik kannabinoidler ve türevleri, diğer uyuşturucu madde türleri ile kıyaslandığında, üretiminin basit olmasının yanı sıra bağımlılık yapıcı etkisi fazla olup, insan vücuduna daha çok zarar vermektedir. Ülkemizde ilk olarak 2010 yılında görülen ve hızlı bir şekilde kullanılmaya başlanan sentetik kannabinoidlerin içerdiği etken maddeler sebebiyle, birey ve toplum üzerinde oluşturduğu risk her geçen gün artmaktadır. Nitekim sentetik kannabinoidlere bağlı meydana gelen ölümler veya hastane müracaatlarında yaşanan yoğun artış, tehdidin boyutunu ortaya koymaktadır. Dördüncü fıkrada yapılan bu değişiklik ile sentetik uyuşturucu maddelere yönelik ceza yarı oranında artırılarak cezai yaptırımların daha caydırıcı hale getirilmesi öngörülmüştür[425].

Dördüncü fıkrada sayılanlar dışında hiç bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bu fıkra kapsamına dahil edilmesi mümkün değildir. Sadece sayılan uyuşturucu maddeler için nitelikli hal uygulaması yapılabilir[426]. Bu bent kapsamında sayılan uyuşturucu maddeler, sınırlı sayı prensibine göre düzenlenmiş olup yorum ve kıyas yoluyla kapsamı genişletilemez[427]. Yani bu bentte belirtilenler kadar zararlı hatta yer yer bu maddelerden daha zararlılarıyla karşılaşılabilir ancak bu durumda dahi maddeler bent kapsamında sayılmaması nedeniyle ceza da artırım yoluna gidilemeyecektir. Aksi hal suçta kanunilik prensibine aykırılık teşkil edecektir[428]. Ancak *sentetik kannabinoidler* için burada bir farklılık olduğu aşikardır. Kanun Koyucu, bu türden uyuşturucu maddeler için *"ve türevleri"* ibaresini eklemiştir. Bu tür uyuşturucu maddelerin üretimi hem basit hem de türü çok çabuk değiştirilebilmektedir. Bu

[425]6638 Sayılı Kanun Madde 11'in Gerekçesi, https://mevzuat.tbmm.gov.tr/ (erişim Tarihi: 13.04.2020)
[426]Çalışkan, s.49; Selbes, s.152
[427] Tüm dosya kapsamına göre, sanık ...'nın tanık ...'a, sanık ...'in tanık ...'e verdiği uyuşturucu maddelerin metamfetamin maddesi olduğu anlaşılmakla, metamfetamin maddesinin TCK'nın 188/4-a maddesinde sayılan uyuşturucu maddeler arasında yer almadığı halde, sanıklar Kerem ve Derya haklarında TCK'nın 188/4-a maddesinin uygulanması suretiyle sanıklara fazla ceza verilmesi (20. C.D. 29.11.2018, 2018/2692E., 2018/5382K.)
a) ... Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü'nün raporuna göre; suç konusu uyuşturucu maddelerin esrar ve MDMA etken maddesini içeren tabletler olduğu, MDMA etken maddesinin TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almadığı gözetilmeden, sanığın cezasının TCK'nın 188/4. maddesi uyarınca arttırılması, (20. C.D. 22.12.2016, 2016/2494E., 2016/6024K.)
[428]Akkaya, s. 160; Ancak Yargıtay ve ATK Genel kurulunun görüşlerine göre morfinle eroinin karışımından elde edilen "6MAM" isimli "6 mono asetil morfin"in sonuçta morfin olduğu ve dördüncü fıkra kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz (Güngör-Kınacı, s.469)

özellikleri, sentetiklerin tümünün dördüncü madde kapsamında sayılması sonucunu doğurmaktadır[429].

Suçun birden fazla kişi tarafından işlendiği hallerde, faillerin bir kısmı dördüncü fıkrada sayılan uyuşturucu maddelerle (örneğin; eroin) yakalanır ancak diğer kısmının dördüncü fıkrada sayılmayan uyuşturucu maddelerle (örneğin; esrar) yakalandığı durumda, nitelikli hal kapsamında kabul edilmeyen uyuşturucu maddelerle (örneğin; esrar) yakalanan faillere bu nitelikli hal sirayet etmez[430]. Ancak örnekleme üzerinden devam edersek, esrar ile yakalanan failin dördüncü fıkrada sayılan uyuşturucu maddelere (örneğin; eroin) ortak olduğunun veya temininde yer aldığının her türlü kuşkudan uzak bir şekilde tespit edilmesi durumunda eroin ile yakalanan failin suçuna iştirak ettiği varsayılıp bu kapsamda cezasında artırım nedeni uygulanacaktır[431].

Failde, hem 188/4-a kapsamında sayılan uyuşturucu maddelerden (örneğin eroin) biri hem de bu fıkrada sayılmayan uyuşturucu maddelerden (örneğin esrar) birisi ele geçirildiğinde failin, birisini sattığını diğerini kullandığını iddia ettiği durumlarda, nitelikli halin uygulanabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden hangisini sattığının çok net ve her türlü şüpheden uzak delillerle ispatı gerekmektedir[432].

---

[429] Savunması uyarınca, ateş buz (metamfetamin) dışında uyuşturucu madde kullanmadığını beyan eden sanığın 08.01.2018 tarihli olay tutanağı uyarınca üzerinden kullandığını beyan ettiği 5 adet folyoya sarılı metamfetamin dışında hassas terazi ve 1 adet folyoya sarılı sentetik kannabinoid'in ele geçirilmesi karşısında, sanık hakkında 5237 Sayılı TCK.nın 188/4-a maddesi uygulanması gerekirken bölge adliye mahkemesince ilk derece mahkemesi kararında yer alan sözü edilen artırım maddesinin çıkarılması suretiyle sanık hakkında eksik ceza tayini, (20. C.D. 11.06.2020, 2019/182E, 2020/2795K.)

[430] Akkaya, s. 161

[431] Elmas, s. 104-105

[432] Sanık beyanında ele geçen kokainleri kullandığını, diğer uyuşturucu maddeleri sattığını savunması, ele geçen kokain maddesinin miktar itibariyle kullanım sınırlarında bulunması, sanığın uyuşturucu sattığı kişilerde ele geçen maddelerin esrar ve ekstacy hap oluşları da gözetildiğinde TCK'nın 188/3. maddesince belirlenen temel cezasının aynı maddenin 4. fıkrası ile arttırılmaması gerekirken belirtilen fıkrada uygulanarak sanığa fazla ceza tayini, (20. C.D. 30.06.2016, 2016/505E, 2016/4463K.)

Sanığın, 09.04.2015 tarihinde ele geçirilen esrarı satmak için bulundurduğu sabit ise de; evinde ayrıca ele geçirilen 0,658 gram 5-Meo-Mipt ve kokain içeren 4 adet tableti, savunmasının aksine, satma veya başkasına verme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin, kuşkuyu aşan yeterli ve kesin delil bulunmadığı gözetilmeden, aynı olay nedeniyle hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan soruşturma evrakı tefrik edilen sanık hakkında kokain nedeniyle TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrası uygulanarak fazla ceza tayin edilmesi, (10. C.D. 19.04.2016, 2016/912 E, 2016/1268 K.)

Sanığın, 23.09.2012 tarihinde A.. E..'de ele geçirilen 2 paketçik halindeki 1,23 gram esrarı adı geçene sattığı sabit ise de; 29.09.2012 tarihinde ele geçirilen 0,5 gram eroini, savunmasının aksine, satma veya başkasına verme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin, kuşkuyu aşan yeterli ve kesin delil bulunmadığı gözetilmeden, sanık hakkında eroin nedeniyle TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrası ve zincirleme suçla ilgili aynı Kanun'un 43. maddesi uygulanarak fazla ceza tayin edilmesi (10. C.D. 25.03.2020, 2015/5376E, 2016/947K.)

Ele geçirilen hassas terazilerde, dördüncü fıkrada sayılan uyuşturucu maddelerin bulaşığı olduğu tespit edildiğinde, fail hakkında uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanım dışında bir amaçla bulundurduğunun somut ve her türlü şüpheden uzak bir biçimde tespit edilmesi gerekir. Bu durum net olarak belirlenemez ise şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği fail aleyhine artırım sebebi uygulama alanı bulamayacaktır[433].

### 7.1.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçunun İşlendiği Yere Göre Nitelikli Haller (TCK md 188/4-b)

188. maddenin dördüncü fıkrasının ilk halinde yer almayan bu nitelikli hal, 6638 sayılı Kanun'un 11. maddesi ile 04.04.2015 tarihinde eklenerek fıkra iki bende ayrılmış ve fıkranın b bendine "*üçüncü fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi, hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır."* hükmü eklenmiştir.

Bu nitelikli hal, TCK md 7/2'de düzenlenen Ceza Kanunlarının zaman bakımından uygulanması hükmü uyarınca, 6638 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 04.04.2015 tarihinden sonra işlenmiş suçlarda uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca bendin giriş cümlesinde belirtildiği üzere nitelikli hal sadece 188. maddenin üçüncü fıkrasında ki suçları işleyen kişilere uygulanacaktır.

Bu düzenleme, 765 sayılı TCK'da yer alan benzer düzenlemeye oranla daha sınırlı ve net bir alanı kapsamaktadır. Eski TCK'da, uyuşturucu madde suçlarının

[433] 16.09.2015 tarihinde mahkemeden alınan iletişimin tespiti kararıyla (2) ay süreyle takip edilen, 17.11.2015 tarihinde hakkındaki iletişimin tespiti kararı (1) ay süreyle uzatılan, yakalandığı 23.12.2015 tarihine kadar tespit edilen telefon görüşmelerinden yalnızca 28.09.2015 tarihli iki adet suç unsuru içeren görüşmesi bulunan, hakkındaki teknik araçlarla izleme kararı süresince şüphe uyandıracak herhangi bir eylemi tespit edilemeyen, ikametinde ele geçirilen eroin bulaşıklı hassas teraziyi evinde ve bazende iş yerine götürerek kullandığını söyleyen, adli sicil kaydı itibarıyla kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildiği anlaşılan ve uyuşturucu madde kullandığını savunan sanığın, üç ayı aşan bir süre takip edilmesine rağmen bu süreçte suç unsuru teşkil edebileceği değerlendirilen 28.09.2015 tarihli görüşmeleri dışında başka herhangi bir görüşmesinin ve teknik araçla izleme kararı süresince de uyuşturucu madde ticareti yaptığı şüphesini uyandıracak herhangi bir eyleminin tespit edilememesi, sanığın terazide kalıntısı tespit edilen eroini "kullanma dışında bir amaçla" bulundurduğuna dair dosya kapsamı itibarıyla somut herhangi bir delil olmadığı gibi terazide tespit edilen eroin bulaşığının ne zaman ve ne şekilde oluştuğuna dair herhangi bir bilginin de bulunmaması dikkate alındığında, bu konuda oluşan şüphenin sanık aleyhine değerlendirilemeyeceği ve sanık hakkında TCK'nın 188. maddesinin 4. Fıkrasının uygulama koşullarının oluşmadığı (C.G.K. 27.02.2020, 2017/344E, 2020/140K.)

umuma açık yerlerde işlenmesi cezanın artırılması için yeterli bir sebep iken 5237 sayılı Kanun kapsamına eklenen bu bent uyarınca suçların "…*bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki"* umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi şarttır[434].

Umumi veya umuma açık yer kavramından ne anlaşılması gerektiğinin irdelenmesi gerekecektir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde *"umumi"* kelimesinin anlamı *"genel"* şeklinde belirtilmiş, *"umuma açık yer"* kavramı ise *"herkesin, herhangi bir sınır olmaksızın girebileceği yer"* şeklinde açıklanmıştır[435]. Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 04.03.2020 tarih ve 2019/398E, 2019/1349K. sayılı kararında umumi yerlerden *"yollar, caddeler, sokaklar, park ve gezi yerleri, sahil, kumsal, halk plajı"* anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Umuma açık yer, hemen herkesin dilediğinde şartlarını sağlayarak veya herhangi bir şart aranmıyorsa doğrudan girebileceği otel, tiyatro, sinema, lokanta, bar, pavyon, gazino, kahvehane, market, bakkal, kasap dükkanı, berber dükkanı gibi yerler olarak ifade edilebilir[436]. Kişinin kendi evi veya evinin bahçesi umumi veya umuma açık yerlerden kabul edilemez. Dolayısıyla failin evinden veya evinin bahçesinden uyuşturucu veya uyarıcı madde satması dördüncü fıkra kapsamında değerlendirilemez[437].

Fıkrada düzenlenen nitelikli hal uyarınca maddenin üçüncü fıkrasındaki suçlar;

- Okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesislerde ya da

---

[434] Elmas, s.107
[435] Selbes, s.154
[436] 765 sayılı Türk Ceza Kanununda da uyuşturucu madde ticareti yapma suçları bakımından bir artırım maddesi olan 765 sayılı TCK'nın 406/2. maddesine göre de bu suçların umuma açık yerlerde işlenmesi cezada artırım sebebi olarak öngörülmüş olup, bu maddedeki "umuma açık yer" kavramı açıklanırken 406/2. madde kapsamında Dairemizin 14.05.1998 gün 1997/1169 esas ve 1998/4900 karar sayılı ilamı ile emlak bürosu, 19.12.1998 gün 1997/13588 esas ve 1998/1164 karar sayılı ilamı ile çay ocağı, 24.09.1997 gün ve 1997/10058 esas ve 1997/9333 karar sayılı ilamı ile kahvehane, 05.02.1998 gün 1997/12289 esas ve 1998/408 karar sayılı ilamı ile bakkal dükkanı, 22.05.1997 gün 1997/4428 esas ve 1997/5982 karar sayılı ilamı ile birahane, 06.03.1997 gün 1997/728 esas ve 1997/2854 karar sayılı ilamı ile oto yağlama yıkama servisi, 16.05.1998 gün 1996/3108 esas ve 1996/5260 karar sayılı ilamı ile tamirhane, 06.04.1995 gün 1995/12272 esas ve 1995/2968 karar sayılı ilamı ile terzi dükkanı umuma açık yerler olarak kabul edilmiştir. (10. C.D. 04.03.2020, 2019/398E, 2019/1349K.)
[437] 31.12.2015 tarihli olayda sanık ...'un suça konu eroini oturduğu evde veya bahçesinde ...'a satması ve bu yerlerin umumi veya umuma açık yerlerden olmaması karşısında, TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (b) bendinin sanık yönünden uygulanamayacağının gözetilmemesi, (20. C.D. 07.07.2020, 2017/6805E, 2018/3197K.)

- Okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesislerin varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Bu nitelikli hal uyarınca artırım yapılabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, fıkrada sayılan bina ve tesislerin içinde veya bu bina ve tesislere iki yüz metre mesafe içinde işlenmelidir. Ayrıca bu bina ve tesislerin çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işareti varsa iki yüz metrelik mesafe buradan ölçülmeye başlanacak ve anılan mesafe içinde söz konusu suç işlenirse cezada artırım yoluna gidilecektir.

Kanun Koyucu, bu bendi fıkra kapsamına ekleyerek insanların çok olduğu, uyuşturucu madde alıcısının fazla olabileceği böyle yerlerde uyuşturucu madde ticareti yapmanın kolaylığını kullanmak isteyecek failleri engellemek ve uyuşturucu maddeleri buralardan uzak tutarak bu mekânları daha refah kılmak istemiştir[438]. Yukarıda incelediğimiz üzere, TCK md 188/3 kapsamındaki suçlar ancak ve ancak kastla işlenebilmektedir. Keza bu suçu işleyen fail, suçun icrası sırasında 188/4-b bendinde sayılan yerlerin varlığını bildiğinde ve bu yerlerin varlığından faydalandığında nitelikli hal uygulama alanı bulmalıdır. Aksi hallerde uygulanması hakkaniyetsiz sonuçlar doğuracaktır.

Bent kapsamında bir takım yerler sıralandıktan sonra *"gibi"* ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeden, buraların sınırlı şekilde sayılmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Bent kapsamında kullanılan*"gibi"* ifadesi okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane olabilecek yerlerden sonra getirildiği için bu ve bunun gibi yerler kapsama dahil edilebilir[439]. Örneğin; dershane ve sürücü kursları bu kapsama dahil edilebilir. Keza estetiysen, özel doktor muayenehaneleri ve diş hekimliği muayenehaneleri de hastane kapsamında değerlendirilebilecektir. Bunun yanında konser alanları, kafe ve restaurantlar sosyal amaçlı bulunulan yerlerden sayılabilecektir. Ancak diğer açıdan

[438] Yaşar, s.412
[439] Selbes, s.154

*"sosyal amaçlı bulunulan yerler"* ibaresinin çok soyut ve ucu açık bir kavram olması, kişiden kişiye değişebilir bir anlama bürünebilmesi kanunilik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Nitekim *"…ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve…"* ibaresinin Anayasa'nın 2, 10, 13. ve 38. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebiyle İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi tarfından Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur. İptal talebini 2017/179 E, 2018/106 K sayılı karar ve 8.11.2018 tarihinde görüşen Yüksek Mahkeme *" İtiraz konusu ibareyi de içeren 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (4) numaralı fıkrasının (b) bendine göre ceza artırımı için öncelikle suçun işlendiği toplu bulunulan bina ve tesislerin genel veya herkesin serbestçe girebileceği yer olması, bu bina ve tesislerin örnekleme suretiyle sayılan okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla kullanılması gerekir. Ayrıca bu bina ve tesislerin değişik şekillerde belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafede bulunan yerlerde de suçun işlenmesi cezanın ağırlaştırılmasına sebep olacaktır. İtiraz konusu kuralla korunmak istenen hukuki yarar kamu sağlığının korunmasıdır. Bu bağlamda takdir yetkisi kapsamında kanun koyucu, sosyal amaçlarla toplu bulunulan bina ve tesisler ile buralara belli uzaklıkta bulunan umumi veya umuma açık yerlerde suçun işlenmesini söz konusu eylemlerin topluma yayılmasını sağlayan bir etken olarak görerek bunu ağırlaştırıcı bir sebep olarak kabul etmiş ve suçun yaygınlaşmasını önlemeyi amaçlamıştır. Umumi veya umuma açık yerler kapsamına giren farklı sosyal amaçlarla toplanılacak bina ve tesislerin özellikle ekonomik, kültürel, sosyal ilişkilerin çeşitlilik gösterdiği çağımızda tek tek sayılması ve kanun koyucu tarafından önceden öngörülmesi mümkün değildir. Kanun koyucu sadece tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesislerin okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi yerler olabileceğini belirterek bu bina ve tesislere örnekler vermiştir. Esasa ilişkin incelemenin konusunu oluşturan "…ve sosyal…" ibaresinin soyut bir kavram olması belirsizlik taşıdığı anlamına gelmemektedir. İtiraz konusu "…ve sosyal…" ibaresi ile ilgili olarak suçun işlendiği yerin, somut olayın özellikleri dikkate alınıp kuralda sayılan örnekler de gözetilerek sosyal amaçla bulunulan bir bina ve tesis olup olmadığı yargı organlarınca tespit edilecek ve kural bu suretle uygulanacaktır. Dolayısıyla itiraz konusu ibarenin belirlilik ve kanunilik ilkelerine aykırı bir yönü"* bulunmadığına hükmederek

itirazın reddine karar vermiştir[440]. Bent kapsamında sportif amaçlı bulunulan yerlerin düzenlenmemiş olması kanaatimce bir eksikliktir.

Bent kapsamında, sayılan bina ve tesislere iki yüz metre uzaklığın ne şekilde hesaplanacağı açıklanmamıştır. Öğretide bu durum, ulaşılabilirlik olgusundan hareketle açıklanmaktadır. Buna göre suçun işlendiği yerdeki mevcut cadde ve sokaklar üzerinden yaya yolu kullanılarak gidilebilecek en yakın mesafeye göre hesaplamaların yapılması gerekecektir. Keza Yargıtay 20. Ceza Dairesi de bu durumlarda, mutad ulaşımın yani yaya ya da otomobille yapılabilecek ulaşımın esas alınması gerektiğini belirtmiştir[441]. Yargılamalar sırasında, suçun işlendiği yerin bent kapsamında sayılan yerlere uzaklığının dosya üzerinden tahmini olarak veya tanık beyanlarıyla ya da bilirkişilerin krokiler üzerinden hesapladığı mesafe ölçümleriyle yahut google haritası[442] üzerinden kuş uçuşu şeklinde ölçümlerle hesapladığı görülmektedir. Ancak Yargıtay, bu işlemleri yeterli saymamakta ve yargılama sırasında keşif yapılmasını aramaktadır[443].

### 7.1.4. Suçun, Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından İşlenmesi Hali (TCK md 188/5 İlk Cümle)

TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrasının ilk cümlesine 6545 sayılı Kanun'un 66. maddesi ile 18.06.2014 tarihinde *"Yukarıdaki fıkralarda gösterilen*

[440] Çoğunluk görüşüne katılmayan üye Serdar Özgülder'in karşı oy gerekçesi *"Hükmedilecek cezada 5 yıl gibi ilave bir arttırım öngören ceza kuralının açık, belirli ve öngörülebilir özellikte olması, adalet ve hakkaniyet ilkelerine aykırı düşmemesi, mümkün olduğu kadar değişik yorumlara yol açmaması gerekir. Oysa kuralda belirtilen "sosyal amaçlarla bulunulan bina" kavramının ne olduğunu ortaya koymak güç olduğu gibi, bu haliyle kuralın kişiler yönünden hukuk güvenliği sağladığı da söylenemez. 5 yıl ceza arttırımı öngören bir kuralın yorumunu tamamen yargı yerlerine ve içtihada bırakmanın hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı görülmektedir."*

[441] Olay tutanağı ve tüm dosya kapsamına göre; uyuşturucu madde satışı yapıldığı iddia edilen yer ile Yenişehir Çarşı Camii arasındaki mesafenin 141 metre olduğunun belirtilmesi karşısında uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun işlendiği yer ile ibadethaneye yakınlığının mutad ulaşım yolları ile (yürüme ya da araç ile) iki yüz metreden yakın olup olmadığının gerektiğinde keşif yapılarak tespit edilerek belirlendikten sonra, birden fazla nitelikli halin gerçekleşmiş olduğunun tespiti halinde temel cezanın aynı Kanun'un 61. maddesi gereğince alt sınırdan uzaklaşılarak belirlenmesi gerektiğinin düşünülmemesi karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (20. C.D. 21.01.2020, 2018/4836 E. , 2020/682 K. Erişim Tarihi;13.04.2020)

[442] Sanığın uyuşturucu madde sattığı kabul edilen yerde herhangi bir uyuşturucu satışı tespitinin bulunmadığı, üzerindeki uyuşturucu maddeleri kaçarken attığı yerin ise okula ya da çocuk parkına olan mesafenin ise google haritası üzerinden kuş uçuşu şekilde ölçüldüğünün anlaşılması karşısında; sanığın uyuşturucu madde sattığı kabul edilen yerin mutad ulaşım yolları (yürüyerek ya da araç) ile mesafe belirlendikten sonra uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun okul veya çocuk parkına iki yüz metreden yakın olup olmadığı kesin olarak belirlenip sonucuna göre sanık hakkında TCK'nın 188/4-b bendinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılıp değerlendirilmeden artırım yapılması, Kanuna aykırı (20. C.D. , 14.10.2019, 2018/2756 E. , 2019/5295 K.)

[443] Yüksektepe, s.110

*suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında ... artırılır."*cümlesi eklenmiştir[444].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde tek bir faille işlenmesi ihtimali olduğu gibi birden fazla failin bir araya gelmesiyle işlenme ihtimali de vardır. Birden çok kişinin aralarındaki anlaşmaya dayanarak bir araya gelip suç işleme iradesi göstermeleri, suça iştirak kavramıyla açıklanmaktadır[445]. Buna mukabil kanuni tanımda suçun zorunlu olarak *"birden fazla kişiyle işlenmesi"* halinin düzenlendiği suçlar ise çok failli suçlar kavramıyla açıklanır[446].

Beşinci fıkranın gerekçe kısmında da belirtildiği üzere, bu suçların günümüzde genel olarak birden çok kişiyle veya bir örgütün faaliyetleri çerçevesinde işleniyor olması hem suçun işlenmesini failler yönünden kolaylaştırmakta hem toplumda daha büyük zararlara yol açmakta ve hem de devletin mücadelesini zorlaştırmaktadır. Buna göre Kanun Koyucu, bu suçların tehlike boyutunu aşıp somut zararlar doğurduğunun anlaşılmasıyla suça iştirakin özel bir hali olan "*üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi"*ni düzenleyerek bu suçlarla daha etkin mücadele etmeyi amaçlamıştır[447].

Beşinci fıkranın giriş cümlesinin "*yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların"* şeklinde olması, bu nitelikli halin 188. maddenin 3. fıkrasında düzenlenen suçlar yönünden de uygulanabileceğini göstermektedir.

Beşinci fıkrada düzenlenen iki nitelikli hal göz önüne alındığında genel itibariyle birbirinden sadece belirli detaylarla ayrıldığı görülmektedir. Nitekim suç işlemek için kurulmuş örgüt nitelikli halinde de en az üç kişinin bulunmasının gerekli

---

[444] Madde gerekçesi*"Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, çocuklara, bağımlının fiziksel ve ruhsal sağlığıyla aile ve iş yaşamına ve genel olarak toplumsal düzene büyük zararlar vermektedir. Uyuşturucu suçuyla daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesinde yapılan değişiklikle, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için belirlenen cezaların önemli miktarda artırılması öngörülmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezasının alt sınırı artırılmaktadır. Bu suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılacaktır."* Şeklindedir.

[445] Koca-Üzülmez, s. 448

[446] Sancar, T. Yalçın, Çok Failli Suçlar, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998, s. 26-27

[447] Yaşar, s. 338-339; Suça katılanların asgari sayısının belirlenmesinde azmettiren veya yardım edenler dahil edilmez. Bkz. Selbes, s.156

olması, birlikte suç işleme kararı ve amacının aranması gibi şartlar bu iki nitelikli hali birbiri ile karıştırılmaya müsait hale getirmektedir. Bu tür uyuşmazlıklarda, en az üç kişinin bulunduğu durumlarda, her türlü ön yargıdan uzak olmak şartıyla evvela örgüt faaliyeti veya suç işlemek için kurulmuş bir örgütün var olup olmadığının belirlenmesi gerekir. TCK md 220'de aranan koşulların oluşmadığı, suçun suç işlemek için kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmediğinin anlaşıldığı hallerde, beşinci fıkranın ilk cümlesi olan suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi nitelikli hali veya iştirak hali araştırılacaktır[448].

Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için faillerin, üçüncü fıkrada düzenlenen seçimlik hareketli suçları birlikte işlemek noktasında ortak kararları olmalı, eylemlere TCK'nın 37. maddesi anlamında *"aynı yönde fiili birlikte gerçekleştiren"* konumunda iştirak etmeleri ve suç konusu üzerinde birlikte hakimiyet kurmaları gerekir[449]. Aynı seçimlik hareket üzerinde tüm faillerin bu suçu işleme kararı oluşmazsa ve suç konusu üzerinde birlikte hakimiyet kurulmazsa bu nitelikli hal uygulanamaz[450]. Bu halde her fail için ayrı ayrı sorumluluk kurulmalıdır[451].

---

[448] Yolcu, s. 98; Kıdıl, s.231; Yargıtay kararı için bkz. 5237 sayılı TCK'nın 220. maddesinde düzenlenen "Suç işlemek için örgüt kurmak" suçunun işlendiğinin ve örgütün varlığının kabul edilebilmesi için; üye sayısının en az üç kişi olması, üyeler arasında soyut bir birleşme değil gevşek de olsa hiyerarşik bir ilişkinin bulunması, suç işlenmese bile suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşmenin olması, niteliği itibariyle devamlılık göstermesi gereklidir. Örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması da aranmalıdır. Örgüt yapılanmasında işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibariyle somutlaştırılması mümkün, ancak zorunlu değildir. Soyut olarak sanık sayısının üç kişiden fazla olması örgütün varlığının kabulü için yeterli olmayıp bu durumda iştirak ilişkisinden söz edilebilir. (10. C.D. 28.06.2016, 2016/1733E., 2016/2052K.)

[449] TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanabilmesi için TCK'nın 188/3. maddesinde öngörülen seçimlik hareketlerden birinin üç veya daha fazla kişi tarafından asli fail olarak birlikte gerçekleştirilmesi gerektiği, tüm dosya kapsamına göre; sanık ...'ın araçla uyuşturucu madde taşıdığı, sanık ...'nın da ...plakalı araçla öncülük ettiğine ilişkin istihbari bilgi üzerine kollık görevlilerince başlatılan çalışmada, olay tarihinde öncü olarak kullanıldığı belirtilen araç ile sanık ...'ın kullandığı diğer aracın bir iki dakika ara ile peş peşe gittiklerinin tespit edildiği, sanıklar ... ve ...'nın içinde bulunduğu öncü aracın izini kaybettirdiği, sanık ...'ın kullandığı ve içerisinde uyuşturucu madde olan, sanık ...'e ait ... plakalı aracın yakalandığı, bagaj kısmında 3825 gr esrar elde edilebilecek kenevir bitkisinin ve araç içerisinde sanık ...'e ait cep telefonu ve banka kartının ele geçirildiği olayda; sanık ...'in suça konu uyuşturucu maddenin taşındığı aracı ve sanıklar ... ve...'ın iletişim kurduğu cep telefonunu vermek suretiyle uyuşturucu maddenin naklini sağlayarak diğer sanıklar ile iştirak iradesi içerisinde atılı suçu işlediği anlaşıldığından sanığın mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, (20. C.D. 21.01.2020, 2019/7797E, 2020/738K.)

[450] Yaşar, s. 340; Yargıtay kararı için bkz. TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanabilmesi için TCK'nın 188/3. maddesinde öngörülen seçimlik hareketlerden birinin üç veya daha fazla kişi tarafından asli fail olarak birlikte gerçekleştirilmesi gerektiği,04.11.2014 tarihli 7 numaralı olayda, sanık ...'ın ele geçen maddenin sahibi olduğu ve satış yapması için sanık ...'a verdiği anlaşılmış ise de sanık ...'ın bu olaya ilişkin iştiraki bulunmadığı anlaşılmakla; sanıkların üç kişi olarak asli fail sıfatıyla bu suça iştirak iradelerinin bulunmadığının anlaşılması karşısında sanıklar hakkında hükmolunan temel ceza üzerinden TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca arttırım yapılmak suretiyle fazla ceza tayin edilmesi, (20. C.D. 01.07.2020, 2020/842 E, 2020/3699 K.)

[451] TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanabilmesi için TCK'nın 188/3. maddesinde öngörülen seçimlik hareketlerden birinin üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesinin gerektiği, somut olayda sanıklar.....in ele

TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanması açısından faillerin bir suçu işleme hususunda, suçun işlenmesinden önce veya suçun işlendiği sırada ortak bir irade ile hareket etmeleri ve suçun icrasında doğrudan doğruya etkili olan hareketleri gerçekleştirmeleri halinde müşterek faillik söz konusu olacaktır[452]. Suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi nitelikli halinin oluşabilmesi için, faillerin icra hareketlerini TCK md 37 uyarınca müşterek fail olarak birlikte gerçekleştirmeleri ve faillerin bir eylem birlikteliği içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir[453]. Uyuşturucu madde ticareti suçlarında beşinci maddenin satıcı-alıcı, veren-kabul eden ilişkilerinde uygulanması imkanı yoktur[454].

---

geçirilen esrarı naklettikleri, sanık ...'in ise bu esrarı sanıklara temin eden kişi olduğu bu nedenle sanık ...'in diğer sanıkların eylemlerine TCK'nın 37. maddesi anlamında "aynı yönde fiili birlikte gerçekleştiren" konumunda iştirak etmediğinin anlaşılması karşısında sanık hakkında hükmolunan temel ceza üzerinden, koşulları bulunmadığı halde, TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca arttırım yapılarak fazla cezaya hükmedilmesi (20. CD. 09.07.2020, 2019/6479E, 2020/4137K.)

[452]Tezcan-Erdem-Önok, s.914; Koca-Üzülmez, s .455; Yargıtay kararı için bkz. TCK'nın 188/5.maddesinin uygulanması açısından; faillerin bir suçu işleme hususunda, suçun işlenmesinden önce veya işlendiği sırada ortak bir irade ile hareket etmeleri ve suçun icrasında doğrudan doğruya etkili olan hareketleri birlikte gerçekleştirmeleri halinde müşterek faillik söz konusu olacağından, suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi nitelikli halinin oluşabilmesi için faillerin, TCK'nın 188/3. maddesinin 3. fıkrasında sayılan "satan, satın alan, nakleden..." şeklindeki seçimlik hareketlerden birini müşterek fail olarak birlikte gerçekleştirmeleri ve bir eylem birlikteliği içerisinde aynı yönde hareket etmeleri gerektiği, 26/01/2015 tarihli olayda; sanıklar ...., ..., ...'ın ele geçirilen eroinin alıcıları, sanık ...'in ise eroini veren konumunda olduğu, bu nedenle Tahsin'in adı geçen diğer sanıklarla birlikte aynı yönde hareket etmediğinin anlaşılması karşısında, sanık hakkında hükmolunan cezaların TCK'nın 188. maddesinin 5. fıkrası uyarınca arttırılması suretiyle fazla ceza tayin edilmesi, (20. C.D. 18.06.2020, 2020/808E, 2020/3070K.)

[453] Olay tarihinde Van'dan İstanbul'a gitmekte olan ve sanıkların da içinde yolcu olarak bulunduğu otobüsün Erciş girişinde durdurulduğu, otobüste yapılan kontrol sırasında sanıkların oturduğu koltuklara ait biletlerin farklı bir kişi adına düzenlendiğinin anlaşılması üzerine sanıkların durumundan şüphelenildiği ve ardından Erciş Sulh Ceza Hakimliğinin önleme arama kararına istinaden sanıklar .... ile ....'in el çantalarında yapılan aramada, sanık ...'a ait çantada dört, sanık ...'e ait çantada ise yedi paket olmak üzere toplam on bir paket suç konusu eroinin ele geçirildiği olayda; ele geçirilen uyuşturucu maddenin sanıklar .... ve ....'in kişisel eşyasının bulunduğu el çantalarında ele geçirilmesi, sanıkların başka bir şahıs adına düzenlenmiş biletler ile yolculuk yapmaları, sanıkların kendilerinden şüphelenilmesini önlemek amacıyla küçük yaştaki .... ile ....'ı yolculuk sırasında yanlarında bulundurmaları, sanıklar .... ve ....'in, suç konusu eroinin naklinde kullanılan el çantalarının ağır olduğunun fark edildiği ana ilişkin savunmalarının aşamalarda değişiklik gösterip birbirleriyle çelişmesi karşısında; sanıklar .... ve ....'in el çantalarının neden ağır olduğuna ilişkin sordukları soruya sanık ...'in "Sakın bakmayın" şeklindeki cevabı üzerine içerisine bakmadıklarına, daha sonraki aşamalarda ise sanık ...'in el çantalarında şeker olduğunu söylemesi nedeniyle içlerini kontrol etme ihtiyacı duymadıklarına ilişkin savunmalarına itibar edilemeyeceği, sanıklar .... ve ....'in her zamankinden daha ağır olan el çantalarının içerisine bakmamalarının makul bir kişiden beklenilebilecek bir davranış olmadığı ve bu durumun hayatın olağan akışına uygun düşmediği, sanık ...'in, diğer sanıkların suç konusu eroinden haberlerinin olmadığına ilişkin savunmasının da, sanıklar .... ve ....'i suçtan ve cezadan kurtarmaya yönelik olup itibar edilemeyeceği anlaşıldığından, sanıklar .... ve ....'e atılı uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun sabit olduğunun ve buna bağlı olarak da eylemin üç kişi tarafından birlikte işlenmesi sebebiyle tüm sanıklar hakkında TCK'nun 188/5. maddesinin uygulanma koşullarının oluştuğunun kabulü gerekmektedir. (C.G.K. 14.11.2017, 2017/471E, 2017/479K.)

[454] Elmas, s. 117; Yargıtay kararı için bkz. TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanabilmesi için TCK'nın 188/3. maddesinde öngörülen seçimlik hareketlerden birinin üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi gerektiği, somut olayda sanıklar …'ın satan, sanık ... ve...'ın ise uyuşturucu madde ticareti amacı ile satın alan konumunda oldukları, bu nedenle sanıklar... ve ...'in eylemlere TCK'nın 37. maddesi anlamında "aynı yönde fiili birlikte gerçekleştiren" konumunda iştirak etmediklerinin anlaşılması karşısında sanık ... hakkında hükmolunan temel ceza üzerinden, koşulları bulunma- dığı halde, TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca arttırım yapılarak fazla cezaya hükmedilmesi, (20.C.D., 07.05.2020, 2018/1146E, 2019/2758 K.)

### 7.1.5. Suçun, Suç İşlemek Amacıyla Teşkil Edilen Bir Örgütün Faaliyetleri Kapsamında İşlenmesi Hali (TCK md 188/5 Son)

5237 sayılı TCK'nın ilk halinden beri var olan ve 188. maddenin beşinci fıkrasının son cümlesinde kendine yer bulan nitelikli hal; 188. maddenin 1, 3 ve 4. fıkralarında yer alan suçların *"suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde"* verilecek cezanın bir kat artırılacağıdır. Bu halin nitelikli olarak sayılmasının sebebi, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının çok kişiyle işlenmesinin daha kolay olması, birden fazla kişiyle daha fazla sayıda veya miktarda uyuşturucu madde dolaşımının yapılabilmesi, örgütlü olmanın sağladığı avantajlar ve çok kişinin karıştığı suçlarda çözümün daha zor hale gelmesi gibi durumlardır[455].

Devamlı bir şekilde suç işlemek arzu ve iradesiyle elverişli araç, gereç ve donanımla bir araya gelen ve aralarında hiyerarşik bir silsilenin olduğu en az üç kişinin oluşturduğu yapıya suç örgütü denir[456].

Bu nitelikli halin uygulama alanı bulduğu durumlarda failler için ayrıca TCK md 220'de düzenlenen suç işlemek için örgüt kurmak, suç işlemek için kurulmuş örgütü yönetmek veya kurulmuş örgüte üye olmak suçlarından yargılama yapılacaktır[457]. Suç işlemek için kurulmuş bir örgütün tespiti halinde bu örgütün sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için kurulmuş veya bu suçlara özgülenmiş olması gerekmez. Örgüt bir başka suçu işlemek için kurulmuş bir suç örgütü veya bir terör örgütü olabilir. Hangi suçları işlemek için kurulduğunun bir önemi yoktur. Herhangi bir suçu işlemek için kurulmuş bir örgütün aynı zamanda TCK md 188/3 kapsamındaki suçları da işlemesi halinde cezasında 188/5 çerçevesinde bir kat artırıma gidilecektir[458].

---

[455] Özgenç, İzzet. Suç Örgütleri, On İkinci Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.16; Parlar-Kızılkaya, s.42; Gündel, s.39

[456] Şen, Ersan. Suç Örgütü, Yargın Hukuk Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul 2013, s. 45

[457] Özgenç, TCK Gazi Şerhi, s. 922; Karakaş Doğan,s. 202

[458] Çalışkan, s.58; Karakaş Doğan, s. 204; Ancak suçun terör amacıyla bir "terör örgütünün" faaliyetleri kapsamında işlendiği durumlarda ceza da artırım TCK md 188/5-ikinci cümleye göre değil Terörle Mücadele Kanunu'nun 5/2.maddesine göre yapılacaktır. Bkz. Tezcan-Erdem-Önok, s.914

TCK md 188/5. fıkrasının ikinci cümlesinin bir uyuşmazlıkta uygulama alanı bulabilmesi için aynı Kanunun 220. maddesinin de uygulama alanı bulması gerekir[459]. Söz konusu 220. maddenin uygulanması ihtimalinin doğduğu durumlarda suç işlemek amacıyla örgütün varlığının kabul edilebilmesi için öğretide ve uygulamada kabul edilmiş bazı şartların varlığı gerekir[460]. Bunlar[461];

- Oluşumun üye sayısının en az üç veya daha fazla kişiden oluşması,
- Oluşumun üyeleri arasında soyut bir birleşme değil gevşek de olsa hiyerarşik bir ilişkinin bulunması[462],
- Oluşum meydana geldikten sonra henüz suç işlenmiş olmasa bile suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşmenin olması,
- Oluşumun yapısı ve üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması[463],

---

[459] Madde 220- (1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.
(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
(3) Örgütün silahlı olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.
(4) Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur.
(5) Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.
(6) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır.
(7) Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir.
(8) Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

[460] Özgenç, TCK Gazi Şerhi, s.955-956; Balcı, s.209

[461] 5237 sayılı TCK'nın 220. maddesinde düzenlenen "suç işlemek için örgüt kurmak" suçunun işlendiğinin ve örgütün varlığının kabul edilebilmesi için; üye sayısının en az üç kişi olması, üyeler arasında soyut bir birleşme değil gevşek de olsa hiyerarşik bir ilişkinin bulunması, suç işlenmese bile suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşmenin olması, niteliği itibarıyla devamlılık göstermesi; oluşumun yapısı ve üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması; üyeleri üzerinde hâkimiyet tesis eden bir güç kaynağı niteliğini kazanması gerekir. Örgüt yapılanmasında işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur bakımından somutlaştırılması mümkün, ancak zorunlu değildir. Soyut olarak sanık sayısının üç kişiden fazla olması örgütün varlığının kabulü için yeterli olmayıp bu durumda iştirak ilişkisinden söz edilebilir. (10. C.D. 14.09.2019, 2014/3446 E. , 2019/2143 K. )

[462] Örgüt oluşturmak için sanık sayısı yeterli ise de, tüm dosya kapsamına göre sanıkların aralarında hiyerarşik ilişki ile işbölümü saptanamadığı, buna bağlı olarak TCK'nın 220. maddesinde düzenlenen "suç işlemek amacıyla örgüt kurma" ve "suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olma" suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, sanıklar hakkında beraat yerine mahkûmiyet hükmü kurulması, Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu ile bozma nedenine göre, koşulları bulunmadığı halde, sanıkların cezalarının TCK'nın 188. maddesinin 5. fıkrası uyarınca artırılması, (20. C.D. 23.06.2016, 2016/1940E, 2016/4169K.)

[463] Özgenç, Suç Örgütleri, s.17; Akkaya, s.162; Yargıtay kararı için bkz. Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde, sanıkların sayısının örgüt kurmaya yeterli olduğu ve uyuşturucu ticareti yapma suçu yönünden elverişli üye, araç ve gerece sahip olunduğu saptanmış ise de, toplanan kanıtlar, özellikle teknik takip sonucu elde edilen bilgi ve belgeler, sanıklar arasında hiyerarşik bir bağ bulunduğu veya suç işleme iradelerinde devamlılık

- Üyeleri üzerinde hâkimiyet tesis eden bir güç kaynağı niteliğini kazanması,
- Son olarak, oluşumun niteliği itibarıyla devamlılık göstermesi, geçici veya tek seferlik bir oluşum olmaması gerekir[464].

Örgüt yapılanmasında işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur bakımından somutlaştırılması mümkün, ancak zorunlu değildir.

Yargılamalar sırasında huzurdaki uyuşmazlıklarda, failler arasında hiyerarşik bir ilişkinin olduğu ve yapının üyeler üzerinde hâkimiyet kuran, üyeleri yönlendiren bir güç kaynağı niteliğini kazandığı hususunda yeterli ve net deliller bulunmalıdır. Aksi halde yukarıda ifade edildiği gibi örgüt faaliyeti çerçevesinde suç işlemekten değil, 188/5. maddenin ilk cümlesinden veya genel hükümler dahilinde iştirak ilişkisinden bahsedilebilir[465].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, resmen kurulmuş tüzel kişinin faaliyetleri çerçevesinde de işlenebilir. Ancak şirketlerde genel itibariyle mevzuata bağlı olarak hiyerarşik bir yapılanma söz konusu olması tek başına şirketin faaliyetleri çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının örgüt faaliyeti çerçevesinde işlendiği sonucunu doğurmaz[466].

TCK md 220 çerçevesinde yargılanan failin örgütteki konumu ve hiyerarşisi önem arz edecektir. Fail, örgüt kurucusu veya yöneticisi, örgüte üye, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere

---

bulunduğunu kabule elverişli değildir. Ceza yargısında, şüphenin sanıklar lehine yorumlanması, evrensel hukukun vazgeçilmez ve değişmez, ilkesidir. (C.G.K. 03.04.2007, 2006/10-253 E., 2007/80 K . Erişim Tarihi:14.04.2020)

[464] Somut olayda, örgüt lideri olduğu kabul edilen sanık ... ile diğer sanıklar arasında hiyerarşik ilişkisi saptanamadığı gibi eylemlerin süreklilik arzetmediği anlaşılmıştır. Açıklanan bu durum karşısında sanıklar hakkında 5237 sayılı TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanmasının koşullarının bulunmadığı gözetilmeden; Sanıkların üzerlerine atılı uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlediğine ilişkin delil bulunmadığı gözetilmeden, hakkında TCK'nın 188/3. maddesiyle ceza tayini ile yetinilmesi yerine aynı maddenin 5. fıkrasının uygulanması, (20. C.D. 21.03.2016, 2015/1676E, 2016/1604 K.)

[465] Özgenç, Suç Örgütleri, s.18

[466] Şen, s.53

başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi olabilir[467]. Failin örgütteki tespit edilen derecesi suçunun cezasını da belirleyecek unsurlardan birisidir.

Birden fazla kişinin işlediği suçlarda failler hakkında, önyargı ile örgütün varlığına hükmetmek yerine faillerde veya faillerin hakimiyet alanı sayılabilecek yerlerde uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçip geçmediğinin, birlikte oldukları tespit edilen sanıklarda ele geçirilen uyuşturucu maddeler ile bağlantılarının belirlenmesinin, telefon konuşmalarında geçen ve ticaretini yaptıkları ileri sürülen yasaklı maddelerin ele geçirilmesinin gerektiği göz önüne alınmalıdır. Eğer ele geçen bir uyuşturucu madde yoksa ve bu nedenle telefon konuşmalarında adı geçen maddenin uyuşturucu veya uyarıcı nitelikte olup olmadığının teknik yöntemlerle belirlenemediği durumlarda, failler hakkında suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yaptıklarına ilişkin yeterli delil bulunmadığı gözetilerek hükme varılmalıdır[468].

### 7.1.6. Suçların, Bazı Mesleki Faaliyet Gösterenler Tarafından İşlenmesi Hali (TCK md 188/8)

TCK'nın 188. maddesinin son fıkrasında *"Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır."* şeklinde, faile ilişkin nitelikli hali düzenlemektedir[469]. Buna göre, 188. maddenin üçüncü fıkrasındaki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını işleyen failin mesleğinin 8. fıkrada sayılanlardan birisi olması halinde cezasında yarı oranında artırım yapılacaktır.

Kanun Koyucunun bu nitelikli hali düzenlemesinin sebebi, bu sayılan meslek sahiplerinin 188. maddede düzenlenen suçların konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelere erişiminin daha kolay olmasından ve bu yasaklı maddelerin zararlı

[467] Karakaş Doğan, s.197
[468] Kendilerinde uyuşturucu madde ele geçmeyen sanıkların, diğer sanıklarda yakalanan uyuşturucu maddeler ile ilgilerinin saptanamadığı, telefon konuşmalarında geçen ve ticaretini yaptıkları ileri sürülen maddelerin bulunmaması nedeniyle, uyuşturucu veya uyarıcı nitelikte olup olmadığının teknik yöntemlerle belirlenemediği, böylece sanıklar Feysel ve Vahap hakkında teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde, sanık Bayram'ın ise bireysel olarak uyuşturucu madde ticareti yaptıklarına ilişkin yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, beraatleri yerine, mahkumiyetlerine karar verilmesi,( 10. C.D. 2009/21635 E., 2010/11716 K. Erişim Tarihi:14.04.2020)
[469] Balcı, s.220

etkilerini daha iyi bilecekleri öngörüsünden kaynaklanmaktadır[470]. Nitekim bu kimselerin, meslekleri gereği uyuşturucu veya uyarıcı maddelere yasal olarak erişmeleri daha kolaydır. İşte eriştikleri bu maddeleri yasal olmayan yollarla dolaşıma sokmaları veya mesleğin gerektirdiği şekilde kullanmamaları halinde illegal bir uyuşturucu veya uyarıcı madde trafiği ortaya çıkacaktır[471].

Sekizinci fıkrada sayılan meslek mensupları, bu suçları icrai yollarla işleyebileceği gibi ihmali yollarla da işleyebilir[472]. Nitekim bir ameliyatta kullanılmak üzere depolanmış morfinin emniyetli bir yerde tutulması gerekirken ortalıkta bırakılması ve bunun bir kullanıcının eline geçmesi halinde bir ihmal olduğu açıktır. Bu halde dahi fail, 188. maddenin son fıkrasındaki nitelikli halinden sorumlu tutulmalıdır.

Fıkra kapsamında sayılan ve kanun maddesindeki suçları işleyecek meslek mensupları tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi ile sınırlıdır. Kanun Koyucu, bu meslekleri sınırlı olarak saymış olup yorum veya kıyas yoluyla genişletilemez. Ayrıca bu suçun işlenmesi sırasında nitelikli halin uygulama alanı bulabilmesi için failin sayılan meslekleri resmen icra ediyor olması gerekir[473]. Örneğin, Diş Hekimliği Fakültesinden mezun olmuş ve mesleğini icra etme ruhsatına resmen kavuşmasına rağmen mesleğini henüz icra etmeyen fail açısından bu nitelikli halin uygulanması imkanı yoktur.

Bu maddenin uygulanabilirlik kazanabilmesi için;

- Failin, madde kapsamında sayılan mesleklerden birisine sahip olması ve
- Failin, madde kapsamındaki mesleği fiilen icra ediyor olması gerekir.

Fail bu mesleği bırakmış, emekli olmuş yahut hiç başlamamışsa ya da bu meslek yerine başka bir mesleği (Müteahhitlik, Belediye başkanlığı, milletvekilliği) icra ediyorsa sırf

[470] Gündel, s.41
[471] Tezcan-Erdem-Önok, s.914; Karakaş Doğan, s.204; Özdabakoğlu, s.61
[472] Yaşar, s.409
[473] Tezcan-Erdem-Önok, s.914; Yüksektepe, s.116

bu mesleğin diplomasını taşıdığı için cezalandırma yoluna gidilemeyecek olup failin mesleğinin icrası kapsamında suçu işlemesi aranacaktır[474].

### 7.2. Cezayı Azaltan veya Kaldıran Sebepler

#### 7.2.1. Suçun Maddi Konusunun TCK md 188/6'daki Maddelerden Oluşması

5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin altıncı fıkrasında *"üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından"* 188. maddenin üçüncü fıkrasının da aralarında bulunduğu hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Ancak bu halde, hakimin takdirine göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir[475].

Söz konusu fıkranın gerekçesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak, üçüncü fıkrada yer alan hükümlerin, üretimi resmî makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da uygulanacağı kabul edilmiştir. Buna göre üretimi resmî makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü maddenin, resmi makamların izni olmadan veya izne aykırı bir şekilde yahut reçetesiz olarak ülke içinde ticaretinin yapılması durumunda altıncı fıkra hükmü uygulama alanı bulacaktır. Bu fıkra hükmüyle aslında psikotrop maddelerin illegal dolaşımının engellenmesi amaçlanmıştır[476].

Kanun Koyucu, altıncı fıkrayla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde olmayan ancak bu etkiyi doğuran maddelerin illegal dolaşıma konu edilmesi halinde uyuşturucu madde ticaretine ilişkin hükümlerin uygulanacağını düzenlemiştir. Doktrinde fıkra hükmünün bu haliyle; idarenin düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza ihdas edilemez ilkesine aykırılık teşkil ettiği, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi oluşturan bir madde için zaten 1. ve 3. fıkra hükümlerinin uygulama alanı bulacağı, uyarıcı

[474] Akkaya, s.167
[475] Balcı, s.214; Karakaş Doğan, s.245
[476] Sevdim, s.150

maddelere 6. fıkra hükmünün uygulanması karşısında belirsizliklerin ve uygulamada duraksamaların ortaya çıkacağı şeklinde çokça haklı eleştiriye uğramaktadır[477]. Hekimler tarafından yazılabilen bu tür ilaçlar için 1985 yılında ve sonraki yıllarda yeşil ve kırmızı reçete uygulamasına geçilmiş, kullanımına izin verilen ilaca göre belirlenen reçetesine yazılarak satın alınması mümkün hale getirilmiştir. Bu yöntemle, yeşil ve kırmızı reçete ile bağımlılık yapıcı ilaçların yazılması, satışı ve kullanımı kontrol altına alınmıştır. Yeşil reçete ile verilen ilaçların bağımlılık yapıcı potansiyeli, kırmızı reçete ile verilen ilaçlara göre daha düşüktür[478]. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan genelge ile denetime tabi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kırmızı reçeteyle, psikotrop maddelerin ise yeşil reçeteyle verilmesi usulü belirlenmiştir[479].

Altınca fıkranın metni, kanun düzenleme tekniği ve netliği açısından yanlış anlaşılmaya çok müsaittir. Mevcut metni "*(6) Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır."* şeklinde olan fıkra metnine "*uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran"* şeklindeki cümleden sonra *"ancak üretim için izin alınmayan veya satış için reçetesi düzenlenmeyen"* şeklindeki düzenlemenin eklenmesinin fıkra metnini daha anlaşılır kılacağı ve kanun yazım tekniği açısından daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Fıkra metni bu haliyle resmi makamların izni alınsa yahut reçetesi düzenlense de cezalandırılması gereken bir eylem gibi anlaşılmaktadır.

### 7.2.2. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, suçun icrası tamamladıktan sonra failin pişman olması, suç neticesinin zararlarını gidermek adına etkin ve verimli adımlar atması şeklinde ifade edilmektedir[480]. Etkin pişmanlık ancak suç tamamlandıktan sonra ortaya çıkabilir. Suçun icrası anındaki pişmanlık vazgeçme şeklinde kabul edilmelidir. Etkin pişmanlıkla birlikte suç işlenmemiş sayılmayacağı gibi ortaya çıkan suçun niteliğinde veya haksızlık

[477] 188/6. madde düzenlenmesine getirilen ayrıntılı eleştirileri için bkz. Balcı, s.214 vd; Öner, s.160 vd.
[478] Ögel, s.5
[479] Özdabakoğlu, s.126
[480] Arslantürk, Mustafa. Etkin Pişmanlık, Vazgeçme, Cezasızlık, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s.22

içeriğinde de bir değişiklik meydana gelmemektedir. Suç ve haksızlık yine var olmakla birlikte failin olumlu adımları ile ortaya çıkan zararlı neticenin tolere edilmesine çalışılarak, karşılığında faile ya ceza verilmemekte veya verilecek cezada indirim yapılmaktadır[481].

5237 sayılı TCK'da etkin pişmanlık hükümleri, genel hükümler kısmında değil uygulanması arzu edilen maddenin içerisinde veya o devamında ayrı bir madde şeklinde düzenlenmiştir. Etkin pişmanlığın bir suç tipinde uygulanabilmesi için o suç tipine uygun bir etkin pişmanlık hükmüne kanunda yer verilmiş olması gerekir. Bir suç tipine etkin pişmanlık uygulanması imkanı verilmemiş ise kanunilik ilkesi gereği kıyas yoluyla etkin pişmanlık uygulaması yapılamaz[482]. Fail, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını işledikten ve netice ortaya çıktıktan sonra pişmanlık duyup hatasının farkına varırsa etkin pişmanlık hükümleri uygulama alanı bulur. Uyuşturucu madde suçları, tehlike suçu olup korunan hukuki yarar toplumun sağlığıdır. Bu nedenle kanun koyucu, uyuşturucu madde ticareti yapan ancak henüz tespit edilememiş faillerin kimliklerinin ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı yerin bu suçu işleyen failler tarafından bildirilmesi hâlinde; suç ortaklarının veya suça konu maddelerin ele geçirilmesine, dolayısıyla toplum sağlığını korumaya yönelik olarak uyuşturucu madde ticareti suçuyla mücadeleye katkıda bulunan suç faillerine ceza verilmemesini veya verilecek cezada indirim yapılmasını öngörmüştür. Bu hususlar, Ceza Genel Kurulu'nun 22.10.1990 tarihli ve 231-250 sayılı , 20.12.1993 tarihli ve 301-338sayılı, 16.05.2000 tarihli ve 72-106 sayılı kararlarında da vurgulanmıştır[483]. Nitekim uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının devamı maddelerinde etkin pişmanlık düzenlemesine yer verilmiştir. Bu suçları işleyen fail için TCK md 192'deki şartlar oluştuğu takdirde fail açısından etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi gündeme gelecektir.

5237 sayılı TCK'nın ***"Etkin pişmanlık"*** başlıklı 192. maddesinin, 188/3'teki suçlar işlendiğinde uygulanabilecek fıkraları bir ve üçüncü fıkralarıdır. Bu fıkralar aynen:

---

[481] Canak, Erkan. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık, Birinci Baskı, Kazancı Hukuk Yayımevi, İstanbul 2012, s.15; Parlar, Ali- Öztürk, Mustafa. Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık, Gönüllü Vazgeçme ve Şahsi Cezasızlık Sebepleri, Aristo Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul 2018, s.196

[482] Yüksektepe, s.125

[483] C.G.K. 11.02.2020, 2018/294E, 2020/72K.

***"Madde 192-*** *(1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz.*

*(3) Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadarı indirilir."* şeklindedir[484].

192. maddenin birinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan failin, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı yahut imal edildiği yerleri merciine ihbar etmesi, failden elde edilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde fail hakkında hakkında cezaya hükmolunmayacağı düzenlenmiştir.

Yine 192. maddenin üçüncü fıkrasında ise suç işledikten sonra ve resmi makamların suçun varlığını, failin bildirmesinden önce haber alması halinde yine faile cezasını azaltacak etkin pişmanlık imkanı verilmiştir. Ancak bu fıkra hükmünden faydalanmak isteyen fail gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmelidir. Ancak bu yardım ve

[484] Artuk vd. Gerekçeli Ceza Kanunları, s.240; Madde gerekçesinin yukarıda verilen fıkralara ilişkin kısımları *"maddede, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlar bakımından özel bir pişmanlık hâli düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarına ilişkin etkin pişmanlık hâli düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre etkin pişmanlığın soruşturma başlamadan önce gösterilmesi gerekir. Etkin pişmanlık için, kişinin, diğer suç ortakları ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerler hakkında bilgi vermesi ve verilen bilginin, suç ortaklarının yakalanmasını ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması gerekir. Bu düzenlemede, etkin pişmanlık cezanın ortadan kaldırılmasını sağlayan bir şahsî sebep olarak kabul edilmiştir. Üçüncü fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti ya da kullanmak için satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçları ile ilgili olarak soruşturma başladıktan sonra, etkin pişmanlık göstererek suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek cezada indirim yapılması öngörülmüştür. Ancak, bu bilgi vermenin gönüllü olması gerekir. Etkin pişmanlıktan yararlanabilmek için, bunun en geç hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerekir."* şeklindedir.

hizmetin niteliğine göre failin cezasında indirim yapılacaktır. Her ne kadar cezada indirim yapma yetkisi zorunlu ise de bunun miktarını belirleme yetkisi mahkemededir.

#### 7.2.2.1. Cezayı Ortadan Kaldıran Etkin Pişmanlık Halleri

Cezayı ortadan kaldıran şahsi sebep etkin pişmanlık hali TCK md 191/1'de düzenlenmiştir. Bu fıkranın uygulanabilmesi için kanunda belirtilen bir takım şartların gerçekleşmesi gerekir[485]. Şartların gerçekleştiği hallerde soruşturma aşamasında şüpheli için takipsizlik kararı, kovuşturma aşamasında sanık için ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir[486]. Tam cezasızlık sebebi etkin pişmanlık şartlarını yakından incelemek gerekirse;

**a.** Etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmek için evvela 188. maddede düzenlenen suçlardan birisinin faili olmak gerekir. Bu çerçevede ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları failinin, diğer koşullar da oluştuğu takdirde, etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanma imkanı bulunmaktadır. Ancak bu suçu hiç işlememiş kişinin sorumlu tutulacağı bir eylem olmadığından dolayı etkin pişmanlık hükümlerinden faydalandırılması mümkün değildir[487].

Kanun Koyucu, fıkranın ilk cümlesinde failin cezasızlık hükmünden faydalanabilmesinin ilk şartı olarak uyuşturucu madde ticareti suçlarına "*iştirak etmiş"* olmasını aramıştır. Lafzi olarak bu cümlenin yorumundan suçun iştirakli olarak işlenmesi, iştirakli şekilde işlenmemiş uyuşturucu madde suçlarında bu etkin pişmanlık halinin uygulanamayacağı izlenimi doğmaktadır. Ancak öğretide *"iştirak"* kavramının

---

[485] TCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında yer alan etkin pişmanlık hükmünün uygulanabilmesi için şu şartların birlikte gerçekleşmesi gereklidir:
1-Fail 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen suçlardan birini işlemiş olmalıdır.
2- Haber verme bizzat fail tarafından yapılmalıdır.
3- Haber vermenin resmi makamlara yapılması gereklidir. 5271 sayılı CMK'nın 158. maddesinde gösterilen, bir suç hakkında soruşturma yapmakla yetkili olan adli ve idari merciler, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları, savcılıklar, emniyet ve jandarma teşkilatı, suçları savcılıklara iletmekle yükümlü olan vali ve kaymakamlıklar, elçilikler ve konsolosluklar resmi makamlar kapsamında değerlendirilmelidir.
4- Fail tarafından yapılan bildirimin veya verilen bilginin, suçun resmi makamlar tarafından haber alınmasından önce olması gereklidir.
5- Fail, diğer suç ortaklarını ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri bildirmelidir.
6- Failin verdiği bilgilerin, suç ortaklarının yakalanmasını ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması gerekir. (C.G.K. 11.02.2020, 2018/345E, 2020/73K.)
[486] Arslantrük, s.85
[487] Canak, s.17

geniş anlaşılması, bahse konu uyuşturucu madde ticareti suçlarını başka şeriklerle yahut yalnız işleyenlerin de bu madde ( TCK md 192/1) kapsamından faydalandırılması gerektiği, aksi tutumun Kanun Koyucunun etkin pişmanlık hükümlerini düzenleme gayesine aykırı olacağı ve ayrıca failin suç örgütü kurmadığı veya kurulmuş suç örgütlerine üye olmadığı için cezalandırılması gibi bir sonucun ortaya çıkacağı görüşü ileri sürülmektedir[488]. Bu hususta Yargıtay, 188/3'teki suçların bireysel olarak işlendiği durumlarda failin kendi suçunu ihbar etmesi, suçunun ortaya çıkmasını sağlaması veya elindeki uyuşturucu maddeleri iade etmesi halinde 192/1 kapsamındaki etkin pişmanlıktan yararlanabileceği yönünde kararlar vermektedir[489].

Öğretide, failin sadece kendisinin iştirak ettiği suçları ihbar ettiğinde mi etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanacağı yoksa kendisinin iştirak etmediği ancak bir başkasının suçunu haber vermesinde de TCK md 192/1 hükmünden faydalanıp faydalanmayacağı konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, *"iştirak etmiş"* kavramı geniş yorumlanıp halen haber alınamamış suçların faillerinin ihbar edilmesi halinde de fail bu hükümden faydalandırılmalıdır[490]. Diğer görüşe göre ise kişi ancak kendi iştirak ettiği suça ilişkin ihbar yaptığı takdirde bu hükümden faydalandırılmalıdır[491].

Kanaatimize göre, sanığın bireysel işlediği uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında kendi suçunu ihbar etmesi halinde tam cezasızlık etkin pişmanlıktan faydalandırılması gerekir. Örneğin; kişinin, bir başkasına verilmek veya satılmak için temin ettiği ve işlediği uyuşturucu madde suçunu ihbar edip ortaya çıkmasını sağlaması halinde etkin pişmanlıktan faydalandırılmaması durumu, bu suçu bir suç örgütü ile

---

[488] Parlar-Öztürk, s.197; Tezcan-Erdem-Önok, s.918; Yenidünya, A. Caner. İçer, Zafer. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık, Fasikül Dergisi, Sayı:38, Ocak 2013, s.15; Parlar-Kızılkaya, s.574; Aksi görüşler için bkz. Yaşar, s.422; Balcı, Murat. Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Birinci Baskı, Ankara 2013, s.294; Günay, Meryem. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık, TBB Dergisi, Sayı:133, 2017, s.139

[489] Dosya kapsamından, olay günü Genç ilçesi-Diyarbakır karayolunun 42. Km sinde bulunan Tapantepe Vali Aydın Arslan Jandarma üst bölgesinde nizamiyeye doğru geldikleri görülen sanıkların görevliler tarafından durdurulup sorulduğunda, ellerindeki çuvalı yol kenarında bulduklarını ve içerisinde uyuşturucu madde bulunduğunu ifade ettikleri ve rapor içeriğine göre net 5362 gram olduğu anlaşılan suç konusu esrar maddesini görevlilere teslim eden sanıkların savunmalarının aksine aleyhlerinde herhangi bir delil bulunmadığı anlaşılmakla, suça konu kenevir bitkilerini görevli Jandarma üst bölgesi nizamiyesi önünde devriye görevlilerine teslim ederek, suçun ortaya çıkmasına ve uyuşturucu maddenin ele geçirilmesini sağlayan sanıklar hakkında uyuşturucu madde ticareti yapmak suçundan TCK'nın 192/1. maddesi uyarınca cezaya hükmolunamayacağının gözetilmemesi, (20. C.D. 08.03.2018, 2015/9568 E. , 2018/1305 K.)

[490] Yenidünya-İçer, s.30

[491] Balcı, Hüküm ve Çeşitleri, s.295

işlemediği için cezalandırılması olacaktır. Nitekim Yargıtay, sanığın kendi suçunu ortaya çıkartacak şekilde hizmet ve yardımda bulunduğu uyuşmazlıklarda etkin pişmanlığın uygulaması gerektiğine karar vermektedir[492]. Yine failin, kendisi hakkında soruşturma veya kovuşturması devam ederken adli makamlarca haber alınmamış bir başkasının işlediği uyuşturucu madde suçunu haber vermesi durumunda etkin pişmanlık hükümlerinden faydalandırılması gerekir. Etkin pişmanlıkla suçların ortaya çıkarılması, daha fazla zarar vermeden izole edilmesi, bu noktalarda işbirliği yapanların ödüllendirmesi ve bunun gibi olumlu hareketlerin devamının sağlaması amaçlandığından dolayı bu şartları sağlayan ihbarcı için etkin pişmanlık hükümleri uygulanma imkanı bulmalıdır.

**b.** TCK md 192/1 fıkrasının bir olayda uygulama alanı bulması için aranan diğer kurucu şart, failin ihbarını, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu resmi makamlar haber almadan önce yapmasıdır[493]. Aksi halde bu fıkra hükmü değil 192/3 hükmü uygulama alanı bulacaktır[494].

İhbarın yapılacağı resmi makamlar 5237 sayılı TCK'da düzenlenmemiştir. Ancak 5271 sayılı CMK'nın 158. maddesinde ihbar ve şikayetlerin yapılabileceği resmi makamlar düzenlenmiştir[495]. Buna göre suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Yine, valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yurt dışında işlenip ülkemizde takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyette bulunulabilir. Ayrıca, bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum veya kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili

[492] Aleyhine delil bulunmadığı aşamada, hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilen …'ye uyuşturucu madde temin ettiğini beyan edip, uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım eden sanık hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçuna ilişkin olarak etkin pişmanlık hükmünün uygulanmasında bir isabetsizlik bulunmadığından tebliğnamenin bu hususstaki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir. (20. C.D. 18.01.2016, 2015/15622E, 2016/164K.)
[493] Balcı, Hüküm ve Çeşitleri, s.295; Canak, s.17
[494] Tezcan-Erdem-Önok, s.918
[495] Gündel, s.211; Yüksektepe, s.136; Canak, s.17

Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Bu mercilere yapılacak ihbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir[496].

Cezanın tamamen ortadan kaldırılması sonucunu doğuran etkin pişmanlık hallerinde Cumhuriyet Savcısı CMK md 171 gereği dava açmamak noktasında takdir hakkına sahiptir. Bu karara karşı itiraz yolu yoktur. Ancak etkin pişmanlık halleri suçun haksızlık içeriğini ortadan kaldırmadığından dolayı ceza verilmesine engel olduğu hallerde dahi güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına mani olmayacaktır[497]. Bu halde fail, TCK md 192/1. maddesi gereği tam cezasızlık hali olan etkin pişmanlıktan faydalansa dahi suç konusu, suçta kullanılmış veya suçtan elde edilmiş eşyaların ve kazançların müsaderesi mümkündür.

Fıkra metninde *"kişi"* ibaresi kullanıldığından dolayı ihbarın fail tarafından bizzat yapılması gerekir. Ancak bazı zorunlu hallerde (hastalık veya benzeri durumlarda) failin yakını tarafından yapılması halinde de bu etkin pişmanlık hali uygulanabilecektir[498].

**c.** TCK md 192/1 hükmünün uygulanabilmesi için aranan bir diğer şart failin, ihbarda suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı yerleri bildirmesi gerekir. Söz konusu fıkrada *"suç ortakları"* ibaresinden sonra "*ve"* bağlacı kullanılarak failden hem suçu işlerkenki ortaklarını hem de bu ortaklarla işledikleri suça konu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri yakalatması istendiği anlamı çıkabilmektedir. Öğretide, kanunun amacının suçun ortaya çıkarılması, şeriklerin ve diğer suç ortaklarının yakalanmasının sağlanması, uyuşturucu maddelerin piyasaya sürülmeden ele geçirilmesi amaçlandığından fıkra hükmündeki *"ve"* bağlacının *"veya"* bağlacı olarak kabul edilmesi gerektiği, bundan sonra failin *"suç ortaklarından veya uyuşturucu maddelerden birini yakalatması"* halinde de fıkra hükmünden faydalandırılması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir[499]. Keza fıkra metni

[496] https://mevzuat.tbmm.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 16.04.2020); Günay, Etkin Pişmanlık, s.140
[497] Parlar-Öztürk, s.196-197
[498] Yenidünya-İçer, s.17; Canak, s.17; Tezcan-Erdem-Önok, s.918
[499] Yaşar, s.423; Balcı, Hüküm ve Çeşitleri, s.296;
Yargıtay kararı için bkz. Maddede belirtilen "Suç ortakları" kavramı geniş yorumlanmalıdır. Sadece TCK'nın 37, 38 ve 39. maddeleri anlamında suça iştirak edenler değil, failin uyuşturucu madde satın aldığı, kabul ettiği, sattığı veya verdiği diğer kişiler gibi suçla bağlantılı olan diğer kişiler de bu kavram içinde değerlendirilmelidir. Failin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmesi için hem diğer suç ortaklarını hem de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin

incelendiğinde Kanun Koyucu *"diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse"* cümlesinde *"ve"* bağlacını kullanmıştır. Ancak sonra ki cümlede ise *"verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması"* şeklinde suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi şeklinde iki şarttan birinin gerçekleşmesini yeterli görmüştür.

Fail, etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmek için kendi suçunun ortaya çıkmasına ya da suç ortaklarının yakalanmasına yardım ve hizmet etmelidir. *"Suç ortakları"* kavramından, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarına katılan veya uyuşturucu madde suçlarıyla ilgili başka eylemler gerçekleştirmiş fail anlaşılmalıdır. *"Yakalanması"* ibaresinden ise ihbar edilenin yakalanması ya da en azından kim olduğunun belirlenmesi anlaşılmalıdır[500].

**d.** Failin verdiği bilgilerin yararlı ve doğru olması hatta suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması gerekir[501]. Verilen bilgi asılsız, yalan veya cezadan kurtulmak maksadına ilişkinse fıkra hükmünün uygulanması mümkün değildir[502]. Kanun Koyucu, ihbarın faydalı olmasını

---

saklandığı veya imal edildiği yeri bildirmesine gerek yoktur. Bunlardan birinin yapılması yeterlidir. Maddede yer alan "ve" bağlacının "veya" olarak anlaşılması gerekir. Öğreti ve Yargıtayın yerleşik kabulü de bu şekildedir. (C.G.K. 11.02.2020, 2018/345E., 2020/73K.)

Aksi yöndeki görüş için bkz. Günay, Etkin Pişmanlık, s.145; Tezcan-Erdem-Önok, s.918

[500] Yüksektepe, s.137

[501] 09.06.2010 günü sanık ...'in evi, işyerinde ve deposunda Cumhuriyet Savcısının kararına dayanılarak yapılan aramada uyuşturucu maddenin ele geçirilememesi üzerine sanık ...'ın iş yerine ait bir başka depo daha bulunduğunu söyleyerek, kolluk güçlerini suça konu uyuşturucu maddenin bulunduğu depoya götürdüğü, diğer sanık ...'ın ise deponun anahtarının kendisinde bulunduğunu beyan ederek olay yerine gelmek suretiyle depoyu açarak sanıkların birlikte suça konu uyuşturucu maddenin ele geçmesini sağladıklarının anlaşılması karşısında sanıklar ... ve ... etkin pişmanlık göstererek uyuşturucu maddenin ele geçmesini sağlamak suretiyle hem kendilerinin hem diğer sanık ...'ın eylemlerinin ortaya çıkmasını sağlamaları nedeniyle; somut olayda yaptıkları etkin pişmanlık niteliğindeki eylemlerinin suçun ortaya çıkmasındaki payı nazara alınarak cezalarından daha fazla indirim yapılması gerekirken alt sınırdan indirim yapılması, (20. C.D. 09.07.2020, 2019/7773E, 2020/4093K.)

[502] Suça konu uyuşturucu maddeyi kendisine verdiğini iddia ettiği ... adlı kişi yakalanamadığı gibi bu aşamada adı geçen hakkında sanığın soyut beyanından başka delil bulunmadığı gözetilmeden ... hakkında kamu davası açıldığından bahisle koşulları oluşmadığı halde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması karşı temyiz olmadığından bozma nedeni sayılmamıştır. (20. C.D. 16.03.2015, 2015/1769E, 2015/617K.)

Suça konu esrarı kendisi adına naklettiğini iddia ettiği ve ... Cumhuriyet Başsavcılığının 2008/1581 hz. sayılı dosyasında hakkında soruşturma yürütülen .... adlı kişi yakalanamadığı gibi bu aşamada adı geçen hakkında sanığın soyut beyanından başka delil bulunmadığı, sadece adını verdiği kişi hakkında hazırlık soruşturması yapılmasının etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için yeterli olmadığı anlaşıldığından, tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir. (20. C.D., 2015/1754 E, 2015/614K.)

Sanığın, suça konu uyuşturucu maddeyi kendisine verdiğini iddia ettiği ... hakkındaki soruşturmanın, Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2008/2685 sayılı dosyasında devam ettiğinin ve bahsi geçen şahıs hakkında yakalama emri çıkartıldığının anlaşılması karşısında; söz konusu soruşturma dosyasının sonucu araştırılmadan, dava açılması halinde birleştirilip deliller birlikte değerlendirilmeden anılan kişi hakkında hazırlık soruşturması açılmasını

aramakla faillerin doğru ihbarlarda bulunmasını sağlamaya çalışmaktadır[503]. Ayrıca yine verilen bilgiler resmi makamlarca daha öncesinde öğrenilmiş ise bu kapsamda fail tarafından verilen bilgiler yardım ve hizmet kapsamında değerlendirilemeyecektir[504]. Bu durumda varsa diğer koşullarında sağlanması halinde TCK md 192/3'teki etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması imkanı doğacaktır.

Failin ihbarı sonucunda suça konu uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ele geçirilirse fail birinci fıkra hükmünden faydalanacaktır. Suça ortak olanları ihbar ettiği durumlarda bu suç ortakları mahkum olursa fail, bu fıkra hükmünden yine faydalanacaktır. Ancak failin ihbar ettiği kişinin beraati halinde ihbar eden birinci fıkra hükmünden yararlanamayacaktır. Failin bildirdiği kişi yakalanamamışsa ve fakat verdiği bilgilerle ihbar edilen kişinin mahkum edilebilmesi mümkünse yine de etkin pişmanlık hükümlerinden faydalandırılması gerekmektedir[505].

Bu noktada failin ihbar ettiği kişi ile alakalı beraat kararı verilmesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanamamasına ilişkin taşıdığımız farklı bir kanaate değinmek isteriz. 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinde yargılama sonunda beraat kararı verilebilecek haller tek tek sayılmıştır[506]. Buna göre CMK'nın 223. maddesinin ikinci fıkrasının (e) bendinde *"Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması"* halinde de beraat kararı verilir. Bu bent hükmüne göre, isnat edilen suçu işleyenin fail olduğu noktasında her türlü şüpheden uzak, kesin ve net delillere ulaşılamamıştır. Failin ihbar ettiği kişinin 223/2-e bendine göre beraat kararı alması durumunda ihbar eden failin bazı hallerde etkin pişmanlık hükmünden faydalandırılabileceği kanaatindeyiz.

Bu kanaatimizi daha da ayrıntısına inerek açıklayalım:

---

sağlaması ile suçunu ikrarı ve pişmanlığını ifade etmesi gerekçe gösterilerek, koşulları oluşmadığı halde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması, karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (10. C.D. 2011/3214 E, 2014/4272K.)

[503] Yaşar, s.423

[504] Yüksektepe, s.137

[505] Canak, s.18; Kurt-Kurt, s.71; Tezcan-Erdem-Önok, s.919

[506] Madde 223 – (2) Beraat kararı;
a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,
b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,
c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,
d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,
e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,
Hallerinde verilir.

Ceza Yargılaması sistemimizde, şu an dünyada ki modern ceza yargılamalarında kabul edilen delil serbestliği ilkesi benimsenmiştir. Buna ilkeye göre, ispat faaliyetini şu şekilde tarif edebiliriz: Ceza Muhakemesinde fiilin işlenip işlenmediği, işlenmişse fail tarafından işlenip işlenmediği hususunda hukuka uygun araçlarla, yargılama makamının tam bir vicdani kanaate ulaşma faaliyeti ve sürecine ispat denir[507].

İspat faaliyeti sonunda oluşacak bir inanç veya zan yeterli değildir. Hâkimin tam bir vicdani kanaate ulaşması gerekir. İspat konusunda şüpheler giderilemiyorsa, bu konuda kesin bir kanaate varılamıyorsa, şüpheden sanık yararlanır ilkesi uyarınca, sanık lehine bir değerlendirme yapmak gerekir[508]. Çünkü Ceza Muhakemesi süreci basit bir şüpheyle başlayıp isnat edilen suçun sanıkça işlendiğinin kesin olarak belirlenmesi ve bu konuda mahkemede vicdani kanaatin oluşması halinde sanık hakkında mahkumiyet kararı verilir. Ancak hakim toplanan delillerle isnat edilen suçun sanık tarafından işlendiği kararını her türlü şüpheden uzak ve net bir vicdani kanaatle veremiyorsa, sanığın o fiili işlemediğini kabul etmesi şüpheden sanığın yararlanmasıdır[509].

Bir ceza yargılamasında incelenen olayda ispat faaliyeti tam olarak gerçekleşmeli, sanığın fiilinin sabit olduğu sonucuna varılmalıdır[510]. Uyuşmazlığı çözmenin birinci aşaması budur. Bu aşama, sanık aleyhine sonuçlandığında, yani fiil/suç sabit görüldüğünde, hâkim sonraki aşamada bu fiilin hukuki nitelemesini yaparak cezayı tayin eder. İspat sorunu sanık lehine sonuçlandığında, yani fiilin en azından sanık tarafından işlenip işlenmediğinin sabit olmadığı durumlarda sonraki aşamaya geçilmeksizin sanık lehine (beraat) karar verilir.

Sanığın mahkûm edilmesi için, hâkim iddianın sabit olduğu konusunda kanaate varmalıdır. Aksi halde beraat kararı verilir. Dolayısıyla, beraat için suçsuzluğun sabit olması gerekmez, suçluluğun sabit olmaması yeterlidir. CMK 223/2-e maddesindeki *"sanığın suçu işlediğinin sabit olmaması"* şeklinde ifade edilen, aynı

[507] Gökcen. Ahmet- Balcı. Murat-Alşahin. M. Emin-Çakır. Kerim, Ceza Muhakamesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.624
[508] Balcı, Hüküm ve Çeşitleri, s.221; Doğan, s.169
[509] Gedik, s.67
[510] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, s.120

zamanda şüpheden sanık yararlanır ilkesinin de bir yansıması olan bu düzenleme, söz konusu hususa işaret etmektedir[511]. *"Şüpheden sanık yararlanır"* ilkesi, ceza yargılaması hukukunda geçerli olan ve mevzuatımızda yazılı olarak hükme bağlanmamış bulunan bir ispat kuralıdır. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi içeriğindeki kavramlardan da anlaşılacağı üzere sadece ve sadece kovuşturma aşamasında uygulama alanı bulabilecektir. Bu ilkenin soruşturma aşamasına uygulanma alanı yoktur[512].

Sonuç olarak, yargılama sonunda cezalandırma için yüzde yüz kanaate varılmalıdır. Ancak etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak için ihbar eden fail, CMK 223/2-e bendinden yararlanıp beraat alan sanığın suçunu ispatlamak veya delillerini toplamak zorunda değildir ve buna çoğu kez imkanı da yoktur. Örneğin; uyuşturucu ticareti yapan birinden kullanım amacı dışında uyuşturucu madde alan (x), eyleminin kolluk güçlerince haber alınmadan önce, çok pişman olur ve elinde kullanım sınırları içerisindeki uyuşturucu maddelerle kolluk güçlerine teslim olarak etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak ister, alınan ifadelerinde uyuşturucu maddeleri (y) kişisinden aldığını ihbar eder, düzenlenen operasyon sonrası evinde uyuşturucu madde yakalanmayan (y) hakkında somut ihbardan dolayı 188/3 bağlamında ceza yargılaması açılır, yargılama sırasında (y)'nin de uyuşturucu madde kullandığı ve kan örneklerinde uyuşturucu madde olduğu tespit edildiği takdirde TCK md 188/3 bağlamında açılan (y) hakkındaki dava başkaca ek deliller bulunmadığı durumlarda beraatle sonuçlanabilecektir. Bunun gibi, failin ihbar ettiği kişinin beraati halinde TCK md 192/1 hükmünden yararlanamayacağı görüşüne, beraatin 5271 sayılı CMK'nın 223/2-e maddesi uyarınca verildiği bazı hallerde failin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlandırılabileceği kanaatiyle katılmıyoruz.

Ayrıca kimi zaman, bir suçun gerçekleştiğinin tespit edilmesine karşın bu suçun icrasının ihbar edilen tarafından mı yoksa bir başkası tarafından mı işlendiği tam olarak belirlenemeyebilir ve olayın üzerindeki şüphe bulutları dağıtılamayabilir. Buna göre ortada bir suçlu var ancak suçu işleyenin ihbar edilen fail olduğu noktasında her

[511] Gedik, s.71
[512] Şahinkaya, s.245

türlü şüpheden uzak, kesin ve net delillere ulaşılamamıştır. Ancak bu halde ihbar eden failin, etkin pişmanlık hükmünden faydalandırılması gerektiği açıktır[513].

Yine delillerin hukuka aykırı olarak elde edildiği hallerde, yargılama sırasında hüküm verilecekken ulaşılacak kanaatte hukuk aykırı olarak elde edilmiş deliller kullanılmayacaktır. Dosyadan ayrılan bu hukuka aykırı deliller sonrası geriye kalan delillerle sanığın suçu işlediği sabit olmazsa sanık hakkında beraat kararı verilebilecektir[514]. Hukuk aykırı elde edilen deliller hükümde ayrıca ve açıkça belirtilecek ancak dosya kapsamında kalmaya devam edilerek sadece hükme esas alınmayacaktır. Bu durum, yerel mahkeme kararının İstinaf ve Yargıtay'da denetlenmesi olanağını sağlayacaktır[515]. İşte bu tür hallerde, yani ihbar edilen sanığın suçu işlediğinin bilindiği ancak mahkum edilemediği veya ortada bir suçun olduğu ancak suçun ihbar edilen sanık tarafından mı bir başkası tarafından mı işlendiğinin belirlenemediği hallerde ihbar edilen hakkında beraat kararı verilse dahi ihbar eden fail etkin pişmanlıktan faydalandırılmalıdır.

Yine failin ihbar ettiği kişiyle husumetinin olup olmadığı, iftira edip etmeyeceği araştırılmalıdır[516].

#### 7.2.2.2. Cezayı Hafifleten Etkin Pişmanlık Halleri

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hali TCK md 192/3. maddesinde düzenlenmiştir. İlk fıkradan en önemli farkı ihbarın zamanına ilişkindir[517]. Bu halde, ilk fıkra hükmünde olduğu gibi tamamen cezaya hükmolunmaması değil sadece yardım ve hizmetin niteliğine göre cezanın dörtte birinden yarısına kadar indirilmesi

[513] Gedik, s.86
[514] Gedik, s.88; Yargıtay kararı için bkz. Kolluk tarafından sanığın kaldığı ikamette yapılan aramada suça konu bıçaklar bulunmuş ise de, söz konusu aramanın Cumhuriyet savcısının sözlü talimatına dayanılarak yapılması nedeniyle aramanın CMK'nın 119/1. maddesine aykırı olduğu, Anayasanın 38/6. maddesinin "Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez", CMK'nın 217/2. maddesinin "yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.", aynı Kanunun 206/2-a maddesinin "ortaya konulması istenilen bir delil kanuna aykırı olarak elde edilmişse reddolunur" hükümleri nazara alındığında bahsedilen hukuka uygun olmayan arama işlemleri sonucunda elde edilen maddi delillerin hükme esas alınamayacağı, tüm dosya kapsamına göre hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin değerlendirme dışı tutulması halinde, sanığa yüklenen suçtan cezalandırılmasına yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi, (9. C.D. 08.02.2016, 2015/9234E., 2016/884K. Erişim Tarihi: 13.09.2020)
[515] Şahinkaya, s.182
[516] Canak, s.18
[517] Tezcan-Erdem-Önok, s.919

öngörülmüştür[518]. Bu fıkra hükmünün TCK md 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına uygulanabilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir[519]. Bu şartları şu şekilde açıklayabiliriz:

**a.** Failin, TCK md 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına iştirak etmiş olması gerekir. Failin 188/3 kapsamındaki suçları bireysel olarak veya çok kişiyle yahut bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlemiş olmasının bu fıkra kapsamından faydalanmasına bir etkisi yoktur. Yani fail, tek başına işlediği veya diğer bir deyişle kendi suçunun ortaya çıkmasını sağladığı durumlarda dahi bu fıkra kapsamındaki etkin pişmanlık hükmünden faydalanabilir[520].

TCK md 192/3 ile getirilen etkin pişmanlık hükümlerinden sadece 188/3'teki faillerin faydalanabileceği düşünülmemelidir. Bu fıkra hükmünden aynı zamanda bu suçlara TCK md 37, 38 ve 39'a göre fail veya şerik olarak katılanların da faydalandırılması gerekir[521]. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 24.01.2019 tarihli ve 2017/973E., 2019/54K. Sayılı *"Maddede belirtilen "Suç ortakları" kavramı geniş yorumlanmalı, sadece TCK'nın 37, 38 ve 39. maddeleri anlamında suça iştirak edenler*

[518] Yenidünya-İçer, s.27; Arslantürk, s.87

[519] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 24.01.2019 tarihli 2017/973E., 2019/54K. Kararında bu şartları şu şekilde sıralamıştır: Yerleşmiş yargısal kararlar ve öğretide yer alan baskın görüşlere göre, 5237 sayılı TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında yer alan etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için şu şartların birlikte gerçekleşmesi gereklidir:
1- Fail 5237 sayılı TCK'nın 188 ve 191. maddelerinde düzenlenen suçlardan birini işlemiş olmalıdır.
2- Hizmet ve yardım bizzat fail tarafından yapılmalıdır.
3- Hizmet ve yardım soruşturma ya da kovuşturma makamlarına yapılmalıdır.
4- Hizmet ve yardım, suçun resmi makamlar tarafından haber alınmasından sonra, ancak mahkemece hüküm verilmeden önce gerçekleşmelidir. 5271 sayılı CMK'nın 158. maddesinde gösterilen, bir suç hakkında soruşturma yapmakla yetkili olan adli ve idari merciler, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları, savcılıklar, emniyet ve jandarma teşkilatı, suçları savcılıklara iletmekle yükümlü olan vali ve kaymakamlıklar, elçilikler ve konsolosluklar resmi makamlar kapsamında değerlendirilmelidir.
5- Fail kendi suçunun ya da bir başkasının suçunun ortaya çıkmasına önemli ölçüde katkı sağlamalı, bilgi aktarımı ile suçun meydana çıkmasına ya da diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmelidir.
6- Failin verdiği bilgiler doğru, yapılan hizmet ve yardım sonuca etkili ve yararlı olmalıdır.

[520] Kendisinde kullanım sınırlarında net 6 gram esrar ele geçen sanığın, diğer sanık ... Akyol'un soyut beyanı dışında ele geçen maddeyi başkasına temin amacıyla bulundurduğuna dair aleyhinde mahkûmiyetine yeterli delil bulunmadığı aşamada; … Akyol'da ele geçen 0,7 gram uyuşturucu maddeyi ona başkasından satın alarak verdiğini söylemek suretiyle kendi suçunun ortaya çıkmasını sağladığı anlaşıldığından sanık hakkında, TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi (20. C.D. 30.06.2020, 2019/3400E, 2020/3585K.)
Hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen sanık ...'in soyut beyanı dışında aleyhine mahkumiyete yeterli delil bulunmadığı aşamada; uyuşturucu madde ticareti yaptığını ve...plakalı araçtan atılan 13 parça esrarın kendisine ait olduğunu söyleyerek ikrarı ile kendi suçunun ortaya çıkmasına yardım eden sanık hakkında, TCK'nın 192/3. maddesindeki etkin pişmanlık hükmünün uygulanmasında bir isabetsizlik görülmediğinden tebliğnamedeki bu hususta bozma isteyen görüşe iştirak edilmemiştir. (20. C.D. 10.03.2020, 2019/8011E, 2020/1729K.)

[521] Canak, s.21; Yenidünya-İçer, s.29

*değil, uyuşturucu madde suçuna katılan ya da başka bir uyuşturucu madde ile ilgili suç işleyen herhangi bir kimse olarak anlaşılmalıdır. "Yakalanması" sözcüğü de, "suç ortaklarının yakalanması ya da kim olduğunun belirlenmesi" olarak kabul edilmelidir. Failin indirimden yararlanabilmesi için; suç ortağının veya uyuşturucu maddeyi satın aldığı ya da sattığı kişinin veya başka bir uyuşturucu madde suçunu işleyen şahsın yakalanmasına, kim olduğunun belirlenmesine katkıda bulunmasının yanı sıra ortaya çıkartılan suçun failin işlediği suça eşdeğer veya daha ağır bir suç olması gerekmektedir. Failin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmesi için hem suçun meydana çıkmasına hem de fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmesine gerek yoktur. Bunlardan birinin yapılması yeterlidir. Maddede yer alan "ve" bağlacının "veya" olarak anlaşılması gerekir."* şeklindeki kararında "*suç ortakları"* ve "*yakalanma"* kavramlarından ayrıca "*ve"* bağlacının ne şekilde yorumlanması gerektiğine ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

**b.** TCK md 192/3. fıkrasının bir olayda uygulama alanı bulması için aranan diğer şart failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu resmi makamların haber alınmasından sonra ancak hükümden önce ihbarını yapmasıdır[522]. Aksi halde bu fıkra hükmü uygulama alanı bulamayacaktır[523].

İhbarın yapılacağı resmi makamlar 5237 sayılı TCK'da düzenlenmemiştir. Ancak 5271 sayılı CMK'nın 158. maddesinde ihbar ve şikayetlerin yapılabileceği resmi makamlar düzenlenmiştir: Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Yine, valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

---

[522] Gündel, s.214

[523] TCK'nın 192/3. maddesinin uygulanabilmesi için, suç haber alındıktan sonra, gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya suç ortaklarının yakalanmasına sanığın hizmet ve yardım etmesi gerektiği; somut olayda ele geçen uyuşturucu paketlerinin sarılı olduğu alüminyum folyolar üzerinde ...'nin parmak izi tespit edilmesinden sonra Mesut'un uyuşturucu paketlerinin Selçuk'a ait olduğunu beyan etmesinin tek başına TCK 192. maddesinin 3. fıkrasının uygulanmasını gerektirecek nitelikte hizmet ve yardım olarak kabul edilemeyeceği gözetilmeden uygulanmasına karar verilmesi, (20. C.D. 27.02.2017, 2016/358E., 2017/1365K.)
TCK'nın 192/3. maddesinin uygulanabilmesi için, sanığın, suç haber alındıktan sonra, gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmesi gerektiği; somut olayda, sanığın yol kenarında park halinde bulunan aracından yoğun şekilde esrar kokusu geldiğini fark eden kolluk görevlilerinin araç çevresinde araştırma yaptıkları ve aracın 20 metre gerisinde yol kenarına atılmış çuvallar içerisinde suça konu uyuşturucu maddelerin ele geçirildiği, kolluk görevlilerince sorulması üzerine, sanığın "çuvalları kendisinin yol kenarına attığını" beyan etmesinin etkin pişmanlık niteliğinde bir yardım sayılamayacağı gözetilmeden, TCK'nın maddesi gereğince etkin pişmanlık nedeniyle cezadan indirim yapılması, (20. C.D. 16.11.2016, 2016/1727E., 2016/5533K.)

Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyette bulunulabilir. Ayrıca, bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Bu mercilere yapılacak ihbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir[524].

Kanun maddesinde *"kişi"* ibaresi kullanıldığından ihbarın fail tarafından bizzat yapılması gerekir. Ancak bazı zorunlu hallerde (hastalık veya imkansızlık ve benzeri durumlarda) yakını tarafından yapılması halinde de bu etkin pişmanlık hali uygulanabilecektir[525].

**c.** Fail, gönüllü olarak suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmelidir[526]. Bu fıkra hükmünde 192. maddenin ilk fıkrasındaki gibi failin ihbarıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması açıkça aranmamıştır. Ancak fıkrada failin *"suçun meydana çıkmasına"* hizmet ve yardım etmesinin bu anlama gelip gelmeyeceği ise tartışılabilir. Fıkra metnindeki *"suçun meydana çıkmasına"* yardım cümlesinden sonra yine ilk fıkrada olduğu gibi "*ve"* bağlacı kullanılıp *"fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım"* etmesi aranmıştır. Dolayısıyla failden sadece, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden olması istenmiştir.

*"Suçun meydana çıkmasına yardım"* edilmesi cümlesinden uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesinin sağlanması anlaşılmamalıdır. Aksi halde TCK md 192/1'le kıyas durumu ortaya çıkacaktır. Failden uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri

[524] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, s.546
[525] Canak, s.21; Yenidünya-İçer, s.36
[526] Sanıklar ... ve Osman'ın kollukta müdafii huzurunda alınan beyanlarında diğer sanıklara ilişkin uyuşturucu satma işinin hangi aşamalarında, ne şekilde ve ne zaman yer aldıkları ve suçtan elde edilen paranın ...'a verildiğine dair beyanları ile dosyada delil olarak bulunan görüntüleri yorumlayan beyanları olmasa idi, diğer sanıkların üzerlerine atılı suçları inkar etmeleri karşısında cezalandırılmaları için kesin ve inandırıcı delil elde edilemeyeceğinden sanıklar ... ve ... hakkında diğer suç ortaklarının yakalanmasına yardım ettiklerinden TCK md 192/3 maddesindeki etkin pişmanlık hükmünün uygulaması gerekiğinin gözetilmemesi (20. C.D. 10.07.2020, 2019/3296E, 2020/4223K.)
Sanığın..... plakalı araçtan kaçan kişilerin kesin olarak tespit edilemediği aşamada suça konu uyuşturucu maddenin sanık ...'ye ait olduğunu beyan ederek suç ortaklarının meydana çıkmasına hizmet ve yardım ettiği anlaşılmakla, sanık hakkında TCK 192/3. maddesindeki etkin pişmanlık hükmünün uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, 20. C.D. 01.10.2019, 2018/5015E, 2019/4942K.)

yakalatması istense idi ilk fıkradaki gibi bu yönde bir ibare Kanun Koyucu tarafından fıkra kapsamına ekleneceği kanaatindeyiz.

Failin etkin pişmanlıktan faydalanabilmek için yaptığı hizmet ve yardım, faydalı ve etkili sonuçlar doğuracak, suçun niteliğini ortaya çıkaracak nitelikte olmalıdır. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri, etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak için açık kimliğini, adresini veya net eşgalini bildirmediği, var olup olmadığı belli olmayan kişilerden aldığı şeklindeki savunmalarına itibar edilemez[527]. Suçu haber alındıktan sonra yakalanan failin, suçun esasına müessir etkisi olamayacak bir azlıkta uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yerini söylemesi durumunda veya kolluk güçlerince rahatlıkla erişilebilecek bir yerdeki uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi teslim etmesi halinde 192/3. madde hükmünden faydalanması mümkün olmayacaktır[528]. Uyuşturucu madde satıcısı olduğu ihbarı üzerine araması ve taraması yapılan failde suça konu bir madde bulunamaz ancak sonradan fail kendiliğinden daha fazla miktarda bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yerini ihbar ederse, TCK md 192/3 hükmünden faydalanmalıdır[529]. Ancak zaten görevlilerce yakalanması muhtemel yerdeki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihbar edilmesi veya görevlilere teslim edilmesi, zaten görevlilerce diğer sanıkların tespit edileceği aşamada onların ihbar edilmesi[530], etkin

---

[527] Canak, s.20; Yargıtay kararı için bkz. Olayla ilgili fiziki takip ve iletişim tespit tutanakları ile 04.07.2013 tarihli yakalama tutanağı içeriğine ve tüm dosya kapsamına göre; sanıklar M.. B.. ve M.. T..'ün suçlarının ortaya çıktığı, ayrıca TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanabilmesi için, sanıkların suç haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmesi gerektiği, somut olayda sanıklar tarafından suçla ilgisi olduğu belirtilen kişilerin yakalanamadığı ve sanıkların soyut beyanı dışında bu kişilerin suçla ilgisi olduğuna ilişkin bu aşamada delil bulunmadığı, sanıkların etkin pişmanlık niteliğinde başkaca bir yardımının da olmadığı gözetilmeden, TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasının uygulanması, (10. C.D. 05.05.2016, 2015/5749E., 2016/1461K.)

[528] Tezcan-Erdem-Önok, s.920; Yargıtay kararı için bkz. Sanığın taşıdığı çuval içerisinde 4 poşette net 1728 gram esrar ele geçirilmesiyle miktar itibari ile suçu ve niteliği ortaya çıkmış olduğundan, tarladaki esrarları da söylemesinin uyuşturucu madde ticareti yapma suçu yönünden etkin pişmanlık kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmadığından, tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir. 10. C.D. 23.05.2014, 2014/3195E, 2014/4078K.)

[529] Kurt-Kurt, s.72

[530] Sanığın suç ortağı olarak ismini verdiği ...'ın uyuşturucu bulunan paketlerde parmak izinin çıkması nedeniyle şatları oluşmadığı halde sanık hakkında etkin pişmanlık hükmünün uygulanması karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. 20. C.D. 17.12.2018, 2015/13177E, 2018/6032K.)

Olay tutanağı içeriğine, sanıkların üzerinde ele geçirilen telefon hatlarına ilişkin arayan – aranan, SMS ile HTS kayıtlarına ve dosyadaki diğer bilgi ve belgelere göre; suç tarihinde diğer sanıklar Mehmet ve Tuncer'in içinde bulunduğu aracın önleme arama kararı uyarınca görevliler tarafından 14:15 sıralarında Reşadiye ilçesi girişinde durdurulduğu, araçta bulunan sanık Tuncer'in saat 14:16'da, arkadan gelen ve suç konusu eroinin taşındığı 76 DN … plakalı aracı kullanan sanık Hasan'a "gelme" şeklinde mesaj gönderdiği, bu mesajı alan ve uygulama noktasına yaklaşmakta olan sanık Hasan'ın, yönetimindeki araç ile Reşadiye ilçesinden Koyulhisar ilçesi yönüne geri döndüğü, bunun üzerine görevliler tarafından bu aracın durdurulduğu, sanık Hasan ile yanındaki diğer sanık Nebi'nin yakalandıkları; böylece sanık Hasan ve diğer sanıkların suçlarının ortaya çıktığı gözetilmeden, sanığın diğer sanıklar Mehmet ve Tuncer'in suçlarının ortaya çıkmasına yardım ettiği gerekçesiyle sanık Hasan hakkında etkin

pişmanlık hükümlerinden faydalanmak için ölmüş kişilerin bilgilerinin verilmesi hallerinde bu fıkra hükmü uygulanamaz[531].

Failin verdiği bilgilerin yararlı ve doğru olması hatta ve hatta suçun ortaya çıkmasını veya suç ortaklarının yakalanmasını sağlaması gerekir. Verilen bilgi asılsız, yalan veya cezadan kurtulmak maksadına ilişkinse fıkra hükmünün uygulanması mümkün değildir. Failin ihbarı sonucunda suça konu maddeler yakalanırsa fail, bu fıkra hükmünden faydalanacaktır. Failin, suça ortak olanları ihbar ettiğinde bu suç ortakları mahkum olursa bu fıkra hükmünden yine faydalanacaktır. Doktrinde, failin ihbar ettiği kişinin beraati halinde bu fıkra hükmünden yararlanamayacağı ve failin bildirdiği kişi yakalanamamış ancak verilen bilgilerle ihbar edilen kişinin mahkum edilebilmesi mümkünse failin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalandırılması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir[532]. Ancak biz doktrindeki bu görüşlere, 192/1. maddesinde ayrıntısıyla açıkladığımız üzere, CMK'nın 223/2-e bendi uyarınca beraat kararı verilen bazı hallerde ihbar eden failin etkin pişmanlıktan faydalanabileceği kanaatiyle kısmen katılmıyoruz.

## 8. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TİCARETİ SUÇLARI İLE İLİŞKİLİ SUÇLAR

### 8.1. TCK md 188/1'deki Suçlarla İlişkisi

Kanun Koyucu, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticaret suçlarını düzenlendiği 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 188. maddesinin birinci fıkrasında *"uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve ikibin günden yirmibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır"* hükmüne yer vermiştir. Kanun Koyucu, bu fıkra ile evvela uyuşturucu maddelerin ortaya çıkışını, ülkeye girişini ve ülkemizden çıkışını engellemek istemiştir. Söz konusu suçun evrensel bir suç olduğu tartışmasızdır. Bu kanaati paylaşan Kanun Koyucu, ülkemizde imal edilip olası ki ihraç edilmek

---

pişmanlıkla ilgili TCK' nın 192. maddesinin 3. fıkrasının uygulanması yasaya aykırı, (10. C.D. 25.06.2015, 2014/10090E, 2015/31915K.)

[531] Sanığın ele geçen uyuşturucu maddeleri Haco lakaplı şahıstan aldığını beyan ettiği, yapılan araştırmada şahsın olay tarihinden sonra ölmüş olduğunun tespit edildiği, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulama koşulları gerektirmediği halde, TCK 192/3 maddesi uygulanarak sanığın cezasında indirim yapılması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (20. C.D. 11.10.2018, 2015/10117E, 2018/4224K.)

[532] Canak, s.21

istenecek yahut dışarıdan ithal edilecek uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin önüne geçerek toplumların sağlığını korumayı amaçlamıştır.

TCK md 188/1'de düzenlenen suçların işlenmesinin önüne geçilemediği durumlarda ülkemiz sınırları içindeki uyuşturucu madde trafiğini engellemek isteyen Kanun Koyucu, TCK 188/3'teki suçu ihdas etmiştir. Bazı durumlarda bu iki suç tipi bir arada bulunabilmektedir. Failin, farklı cezai sorumluluklar içeren bu iki suçtan hangisine göre sorumlu olacağı doğru bir şekilde tespit edilmelidir. Bu açıdan aşağıda 188/1'de düzenlenen ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ihraç ve ithal eylemleri yani ülkeler arası uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile 188/3'te düzenlenen ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak, satışa arz etmek, sevk etmek, nakletmek, satın almak, kabul etmek, depolamak, başkalarına vermek veya bulundurmak eylemlerinin yani ülkemiz sınırları içindeki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının farkına değinilecektir.

İmal kavramı TCK'da tanımlanmış değildir. Mevzuatımıza dahil olan 1961 Tek Sözleşmesinin 1/n maddesinde *"İmal deyimi: İstihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder. Ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar"* şeklinde tanımlanmıştır[533]. Öğretide ise imal kavramı, doğal veya sentetik yapılı bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılır forma sokulması, saflaştırılması, arıtılması veya madde üzerinde uygun araç ve gereçlerle çeşitli kimyasal işlemlerin yapılmasıyla yeni bir uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilmesi veya yeni bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesi şeklinde tanımlanmıştır[534]. Ayrıca ithal ve ihraç kavramları da mevzuatımızda tanımlanmış değildir. Mevzuatımıza dahil edilen 1961 Tek Sözleşmesinin 1/m maddesinde bu iki kavram *"Her biri özel anlamıyla birlikte, uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade ede*r" şeklinde tanımlanmıştır[535]. Doktrinde

[533] Sevdim, s.122
[534] Yaşar, s.121
[535] Akkaya, s.134

ithal etmek suçu, uyuşturucu maddenin dışarıdan ruhsatsız veya ruhsata aykırı yani yasa dışı olarak ülkemize sokulması şeklinde tanımlanmıştır[536].

İthal suçu, gümrük kapılarında işlenebileceği gibi gümrük kapıları haricinde ülkemizin herhangi bir yerinden kara, hava veya deniz siyasi sınırının geçilmesi ile de işlenebilir[537]. Gümrük kapılarından ülkemize girişlerde uyuşturucu maddenin varlığı gümrük görevlisine beyan edilmeyerek[538] veya gizlenerek geçilmesiyle suç tamamlanırken; diğer yerlerden siyasi sınırın geçilmesiyle suç tamamlanır. Beyan aşamasından önce veya beyan aşamasında fail yakalanırsa bu aşamaya kadar bulundurma veya nakletme suçları oluşacağından TCK md 188/3 kapsamında sorumlu tutulmalıdır[539].

Transit geçişler esnasında uyuşturucu madde ile yakalanan failler, TCK md 188/1 kapsamında ithal suçundan mı yoksa TCK md 188/3 kapsamında nakletme veya bulundurma suçundan mı sorumlu tutulacaktır? Eğer, failin üzerinde yakalanan maddeyi ülkemizde bırakacağına dair bir delil tespit edilememişse ve ayrıca failin ülkemizden gideceği de anlaşılıyorsa ithal suçundan değil TCK md 188/3 kapsamında nakletme veya bulundurma suçundan sorumlu tutulacaktır[540]. Nitekim Yargıtay'da bu görüştedir[541]. İthal eylemine ilişkin yapılan soruşturma ve kovuşturma aşamalarında anılan eylemden herhangi bir sebeple (etkin pişmanlık, suçun sübuta ermemesi gibi)

---

[536] Öner, s.110; Balcı, s.128

[537] Balcı, s.130; Özdabakoğlu, s.37

[538] 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 3. maddesinde "gümrük idaresi veya idareleri" deyiminin, gümrük mevzuatında belirtilen işlemlerin kısmen veya tamamen yerine getirildiği merkez veya taşra teşkilatındaki hiyerarşik yönetim birimlerinin tamamını; "gümrük beyanı" deyiminin, belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulması talebinde bulunulmasını ifade ettiği; 59. maddesinde, gümrük beyanının yazılı olarak, bilgisayar veri işleme tekniği yoluyla, sözlü olarak veya eşya sahibinin bu eşyayı bir gümrük rejimine tabi tutma isteğini ifade ettiği herhangi bir tasarruf yoluyla yapılabileceği belirtilmiştir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 6. maddesinde ise; yolcuların, beyanlarına aykırı olarak üzerlerinde, eşyası arasında veya taşıma araçlarında çıkan eşyanın ticarî mahiyette veya ithali veya ihracının yasak olması halinde 3'üncü madde hükümlerinin (ithal veya ihraç suçuna ilişkin hükümlerin) uygulanacağı öngörülmüştür. (10. C.D. 07.02.2015, 2015/3434 E. , 2015/32065 K. Erişim Tarihi;11.04.2020)

[539] Parlar-Kızılkaya, s.35; Yüksektepe, s.58; Yolcu, s.28; Selbes, s.89,90

[540] Gündel, s.37; Barut-Aydemir, s.47-48

[541] 10. CD. 04.03.2013, 2012/21461E, 2013/1996K; Parlar, Kızılkaya, s.230; sanığın, 02/05/2015 tarihinde ... ülkesi ... kentinden gelen ve 21:39 'da ..... Havalimanına inen uçak içinde bulunduğu, buradan ... / ...'ya 23:10'da hareket eden uçağa ait gidiş bileti olduğu halde, anılan Sao Paolo'dan gelen uçak içerisinde rahatsızlanarak bir kısmı el bagajında bulunan ve bir kısmı da sonrasında hastanede sindirim sisteminde kapsül şeklinde belirlenen, suç konusu uyuşturucu maddeler ile yakalandığı, yakalanan uyuşturucu maddeleri Türkiye'de bırakacağına veya başkasına vereceğine ilişkin yeterli delil bulunmadığı, transit geçiş niteliğindeki eyleminin ithal değil, uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturduğu gözetilmeden; 5237 sayılı TCK'nun 188/3. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiği halde, ithal suçundan aynı Kanun'un 188/1. maddesi uyarınca hüküm kurulması, (20. C.D. 01.06.2017, 2016/961 E. , 2016/5310 K.)

cezalandırma yoluna gidilememesi halinde, o aşamaya kadar tamamlanan sevk etme, bulundurma yahut nakletme eylemleri doğrultusunda cezalandırma yoluna gidilebilir.[542]

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı kavramı doktrinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak Türkiye'nin siyasi sınırlarından dışarı çıkarılması şeklinde tanımlanmıştır[543]. İhraç suçu, gümrük kapılarında işlenebileceği gibi gümrük kapılarının haricinde ülkemizin herhangi bir yerinden kara, hava veya deniz siyasi sınırının geçilmesi ile de işlenebilir. Gümrük kapılarından, uyuşturucu maddenin varlığı gümrük görevlisine beyan edilmeyerek veya gizlenerek geçilmesiyle suç tamamlanırken; diğer yerlerden siyasi sınırın geçilmesiyle suç tamamlanır. Beyan aşamasından önce veya beyan aşamasında fail yakalanırsa bu aşamaya kadar bulundurma veya nakletme suçları oluşacağından TCK md 188/3'ten sorumlu tutulmalıdır[544].

İhraç suçu, gümrük kapısında keyfiyetin gümrük memuruna yanlış aksettirilmesi ile tamamlanır. Gümrük kapısının olmadığı yerlerde ise siyasi sınırın geçilmesi ile suç tamamlanır. Bundan dolayı gümrük kapılarında ihraç suçunun teşebbüs aşamasında kalma ihtimali varken, gümrük kapısının olmadığı yerlerde fail siyasi sınırı geçemeden yakalanırsa ihraç suçu oluşmaz ve bu durumda TCK md 188/3'teki nakletme veya bulundurma suçu oluşur. Gümrük kapılarında ihraç suçu teşebbüs aşamasında kalırsa fail hem ihraca teşebbüs (TCK md 188/1) ve hem de tamamlanmış bulundurma, nakletme ya da sevk etme (TCK md 188/3) suçlarından

[542] Tüm dosya kapsamına göre; sanıkların Suriye'den getirdiklerini beyan ettikleri 4.000 adet amfetamin içeren uyuşturucu ve uyarıcı hap bulunduğu, bu maddenin başka bir ülkeden Türkiye'ye getirildiğine ilişkin herhangi bir delil bulunmadığı aşamada, sanıkların suç konusu uyuşturucu maddeyi Suriye'den getirdiklerini söyleyerek ithal suçunu kendi beyanları ile ortaya çıkarmaları nedeniyle 5237 sayılı TCK' nın 192. maddesinin 1. fıkrası gereğince "uyuşturucu madde ithal etme" suçundan ceza verilemeyeceği ancak sanıkların sabit olan eyleminin "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçunu oluşturduğu gözetilmeden TCK' nın 188. maddesinin 3. fıkrası yerine 1.fıkrası ile mahkûmiyet hükümleri kurulması (20. C.D. 30.09.2019, 2018/902E, 2019/4916K.)

[543] Güngör-Kınacı, s.190

[544] Akkaya, s.139; Günay, s.61; Parlar-Kızılkaya, s.35; Yargıtay kararı için bkz. Suça konu uyuşturucu maddenin kargo şirketinde yapılan arama sonucu ele geçtiğinin anlaşıldığı olayda uyuşturucu madde ihraç etme suçunun icra hareketi başlamadığından bu suça teşebbüsün kabul edilemeyeceği, sanığın sabit olan eyleminin tamamlanmış "uyuşturucu madde nakletme" suçunu oluşturduğu, bu nedenle mahkemenin uygulamasında bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşıldığından, bu hususa ilişkin tebliğnamenin eleştiri düşüncesine iştirak edilmemiştir.( 20. C.D. 07/11/2019, 2017/5610E., 2019/6000K, Erişim Tarihi; 09.04.2020)

yargılanıp, fikri içtima kuralları daha ağır ceza ile tecziye edilir[545]. Buna göre ihraç suçu;

- Fail, gümrükte beyan aşamasına gelmeden uyuşturucu madde ile yakalanırsa; o aşamaya kadarki eylemleri uyuşturucu madde nakletme veya bulundurma suçunu oluşturacağından fail bu aşamada uyuşturucu madde ihraç suçundan sorumlu tutulamayacaktır[546]. Yargıtay, bu suçun oluşması için gümrük bölgesinde görevli memura yalan beyanda bulunulması şartını aramakta ve bu beyanda bulunmadan önceki aşamada failin yakalanması durumunda ihraç suçunun oluşmayacağı ve o aşamaya kadar tamamlanan fiillerin TCK md 188/3 kapsamında düzenlenen kullanma amacı dışında uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma, sevk etme ya da nakletme suçunu oluşturacağı görüşündedir[547].
- Fail, gümrük bölgesinde görevli memura beyan aşamasında uyuşturucu madde suçunun varlığı konusunda bilgi verirse; ihraç suçuna ilişkin TCK md 192/1 kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanır. Ancak o aşamaya kadar ki eylemleri nakletme veya bulundurma suçunu oluşturacağından dolayı TCK md 188/3 kapsamından sorumlu olacaktır[548].
- Fail, gümrük bölgesinde görevli memura beyan aşamasında uyuşturucu madde suçunun varlığı konusunda bilgi vermez ve bundan sonraki aşamada uyuşturucu madde ile yakalanırsa; hem uyuşturucu madde ihracına teşebbüs hem de uyuşturucu madde nakletme veya bulundurma suçlarını işlemiş olacağından TCK md 44 hükmü

[545] Sanığın eyleminin uyuşturucu madde ihracına teşebbüs aşamasında kalmış olduğu değerlendirildiğinde; biri ihraca teşebbüs diğeri tamamlanmış nakletme olmak üzere iki ayrı suç işlenmiş olacağından; TCK'nın 44. maddesi gereğince, tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapılıp belirlenecek sonuç ile ihraca teşebbüs suçundan yapılan uygulama ile belirlenecek sonucun karşılaştırılması ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak sanıklar hakkında hüküm kurulması gerekirken belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan yazılı şekilde sanık hakkında tamamlanmış uyuşturucu madde nakletmek suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması, (20. C.D. 01.07.2020, 2020/1520E, 2020/3691K.)

[546] Yolcu, s.32

[547] Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük kapısı olan yerlerden dışarıya çıkarılması amaçlandığında, ihraç suçunun icra hareketinin gümrük memuruna beyanla başlayacağı; somut olayda yurt dışına çıkmak için pasaport kontrolünün yapıldığı bölüme gelen sanığın burada beklediği sırada şüpheli hareketlerde bulunması üzerine kolluk görevlilerince yakalandığı ve suç konusu uyuşturucu maddenin ele geçirildiği, gümrük memurlarına beyan aşamasına gelmeden önce uyuşturucu maddenin ele geçirildiği, böylece uyuşturucu madde ihraç etme suçunun icra hareketi başlamadığından bu suça teşebbüsün kabul edilemeyeceği, sanığın sabit olan fiilinin tamamlanmış "uyuşturucu madde nakletme" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanık hakkında bu suç yerine "teşebbüs aşamasında kalan uyuşturucu madde ihraç etme" suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması, (10.C.D. 02.05.2016, 2015/5888E. , 2016/1419K.)

[548] Yolcu, s.32

uygulama alanı bulacak ve her iki suç yönünden yargılama yapılıp ağır olan sonuç üzerinden hüküm tesisi yoluna gidilecektir[549].

- Fail, son halde tüm gümrük aşamalarını sorunsuz geçtiği durumlarda ihraç suçu işlemiştir. Bu aşamada TCK md 188/3 maddesinin uygulama alanı bulunmamaktadır.

Ülkemiz ile yoğun ikili ilişkileri bulunan ve karşılıklı seyahat etmenin çok kolay olduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti ile ülkemiz arasında uyuşturucu madde geçişleri TCK md 188/3 kapsamındaki nakletmek ya da sevk etmek eylemlerini değil, 188/1 de düzenleme alanı bulan ihraç veya ithal fiillerini oluşturmaktadır[550].

### 8.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılması Suçları (TCK md 191/1) İle İlişkisi

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçları TCK md 191'de *"Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"* şeklinde düzenlenmiştir.

TCK md 191, seçimlik hareketli bir suç tipi olup uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek ve bulundurmak hareketleri yönünden TCK md 188/3'te düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile benzer seçimlik hareketleri içermektedir. Ancak bu madde kapsamında failin bu fiilleri işlemekteki amacının açık biçimde *"kullanmak"* için olması aranmaktadır. Yani fail, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak için satın alır, kabul eder veya bulundurur ise bu madde kapsamında; aksi halde TCK md 188/3 kapsamından sorumlu tutulacaktır[551].

---

[549]Söz konusu suçun oluşabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanma dışında bir amaçla yurt dışına çıkarılmış olması gerekmektedir. Bu suç aynı zamanda teşebbüse elverişli olup, sınır kapısı olan yerlerde gümrük görevlilerine beyanda bulunduktan sonra ancak ülke sınırı geçilmeden önce ele geçirilmiş olması halinde biri ihraca teşebbüs, diğeri ise TCK'nun 188. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen tamamlanmış uyuşturucu madde bulundurma veya nakletme ya da sevk etme suçu oluşacaktır. Bu durumda aynı Kanunun 44. maddesinde düzenlenen fikri içtima hükümleri gereğince her iki suçtan ayrı ayrı somut uygulama yapılması, belirlenecek sonuçların karşılaştırılması ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak hüküm kurulması gerekmektedir. (C.G.K. 13.03.2018, 2016/426 E., 2018/85 K. Erişim Tarihi:09.04.2020)

[550] 10 CD. 27.06.2013, 2012/24624 E, 2013/6576 K.

[551] Yolcu, s.71; Ateş, s.67

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran failin bu amacının tespitinde ve TCK md 188/3 kapsamındaki suçlarla karıştırılmasının önüne geçilmesinde dikkate alınan bazı ölçütler vardır. Sanığın amacının tayininde kabul edilen bu ölçütleri; sanığın, sahip olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkasına satmak, devir veya tedarik etmek hususunda herhangi bir davranış içine girip girmediği, uyuşturucu maddeleri paketleme şekli, biçimi ve sayısı, uyuşturucu maddenin bulundurulduğu yer, bulundurulan uyuşturucu maddenin çeşit ve miktarı sanığın amacının belirlenmesinde kullanılan başlıca kriterler olarak sıralayabiliriz[552]. Bunların yanında sanığın uyuşturucu madde kullanıcısı olup olmadığı, ekonomik durumu, geçimini ne şekilde sağladığı ve daha önce uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarından ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçundan sabıkasının olup olmadığı şeklindeki tamamlayıcı kriterleri de sıralayabiliriz[553].

**a.** Kullanmak amacı ile satın alan, kabul eden veya uyuşturucu madde bulunduran failden, uyuşturucu maddeyi satmak, satışa arz etmek, uyuşturucu maddeyi göstermek, numune vermek, kaparo almak, müşteri aramak, kolluk görevlisine satmayı önermek, internet veya sosyal medya üzerinden reklam vermek veya pazarlık etmek

[552] Uyuşturucu madde bulundurma eyleminin, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçunu mu yoksa uyuşturucu madde ticareti suçunu mu oluşturduğunun tespitinde belirgin rol oynayan husus, bulundurmanın amacıdır. Ceza Genel Kurulunun 15.06.2004 tarihli ve 107-136 ile 06.03.2012 tarihli ve 387-75 sayılı kararları başta olmak üzere bir çok kararında da belirtildiği üzere, uyuşturucu madde bulundurmanın, kullanma maksadına matuf olduğunun belirlenmesinde dikkate alınması gereken ve öğreti ile uygulamada da kabul görmüş olan bazı kriterler bulunmaktadır. Bunlardan ilki; failin bulundurduğu uyuşturucu maddeyi başkasına satma, devir veya tedarik etmek hususunda herhangi bir davranış içine girip girmediğidir. İkinci kriter, uyuşturucu maddenin bulundurulduğu yer ve bulunduruluş biçimidir. Kişisel kullanım için uyuşturucu madde bulunduran kimse, bunu her zaman kolaylıkla erişebileceği bir yerde, örneğin genellikle evinde veya iş yerinde bulundurmaktadır. Buna karşın uyuşturucunun ev veya iş yerine uzakta, çıkarılıp alınması güç ve zaman gerektiren depo, mağara, samanlık gibi bir yere gizlemesi kullanma dışında bir amaçla bulundurulduğunu gösterebilir. Yine, uyuşturucunun çok sayıda özenli olarak hazırlanmış küçük paketçikler halinde olması, her paketçiğin içine hassas biçimde yapılan tartım sonucu aynı miktarda uyuşturucu madde konulmuş olması, uyuşturucu maddenin ele geçirildiği yerde veya yakınında, hassas terazi ve paketlemede kullanılan ambalaj malzemelerinin bulunması, kullanım dışında bir amaçla bulundurulduğu hususunda önemli bir belirtidir. Üçüncü kriter de, bulundurulan uyuşturucu maddenin çeşit ve miktardır. Uyuşturucu madde kullanan kimse genelde bir ya da benzer etki gösteren iki değişik uyuşturucu maddeyi bulundurur. Bu nedenle değişik nitelikte ve farklı etkileri olan eroin, kokain, esrar ve amfetamin içeren tabletleri birlikte bulunduran sanığın bunları satmak amacıyla bulundurduğu kabul edilebilir. Kişisel kullanım için kabul edilebilecek miktar, kişinin fiziksel ve ruhsal yapısı ile uyuşturucu veya uyarıcı maddenin niteliğine, cinsine ve kalitesine göre değişiklik göstermekle birlikte, Adli Tıp Kurumunun mütalaalarında esrar kullananların her defasında 1-1,5 gram olmak üzere günde üç kez esrar tüketebildikleri bildirilmektedir. Esrar kullanma alışkanlığı olanların bunları göz önüne alarak, birkaç aylık ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda esrar maddesini ihtiyaten yanlarında veya ulaşabilecekleri bir yerde bulundurabildikleri de adli dosyalara yansıyan ve bilinen bir husustur. Buna göre, esrar kullanan faillerin olağan sayılan bu süre içinde kişisel olarak kullanıp tüketebilecekleri miktarın üzerinde esrar maddesi bulundurmaları halinde, bulundurmanın kişisel kullanım amacına yönelik olmadığı kabul edilmelidir. (C.G.K. 21.02.2019, 2017/623E, 2019/123K.)

[553] Güngör-Kınacı, s.235 vd.

gibi kişisel kullanım amacına aykırı hareketlerde bulunması beklenmemektedir[554]. Ancak sayılan türden hareketlerde bulunan failden ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, kullanmak amacı dışında bulundurulduğu kanaati kesindir[555].

**b.** Failin, uyuşturucu maddeleri çok sayıda paketçik halinde yakalatması[556], paketçiklere çok hassas tartımlar sonucu hemen hemen hep aynı miktarda uyuşturucu madde konulması, uyuşturucu maddeler haricinde çok sayıda boş paketçiklerin yakalanması, uyuşturucu maddelerle aynı ortam içinde hassas teraziler[557] ele geçirilmesi ve paketlemede kullanılan ambalaj malzemelerinin bulunması durumları kullanım dışında bir amaçla hareket edildiğini göstermektedir[558].

**c.** Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcıları, bağımlı oldukları ve sürekli kullanım ihtiyacı hissettikleri uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ya üzerlerinde ya da her an kolaylıkla ve hızlıca ulaşabilecekleri yerlerde bulundurmaktadırlar. Madde kullanıcıları, suç konusu uyuşturucu maddeyi yatağının yakınlarında, odasında, evinin herhangi bir yerinde, işyerinde masasının çekmecelerinde saklama ihtiyacı hissederler[559]. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak dışında bir amaçla bulunduran failler, bu maddeleri her an kolaylıkla ulaşılabilen veya girilebilen yerlerde değil, evinin ahırında, ağılında, samanlıkta, saman balyalarının arasında, tarlasında

---

[554] Kadirli ilçesinde oturan sanıkların, Kırıkhan ilçesine giderek suç konusu esrarı aldıktan sonra tekrar ikamet ettikleri ilçeye döndükleri sırada yakalanmaları, ele geçirilen net 330,4 gram ağırlığındaki suç konusu esrarın miktar itibarıyla kullanma sınırları içinde kalması, söz konusu uyuşturucu maddenin tek parça hâlinde ele geçirilmesi, uyuşturucu madde kullandıklarını söyleyen sanıkların savunmalarının aksine, birlikte satın aldıkları suç konusu esrarı başkalarına satacaklarına, devredeceklerine veya vereceklerine ilişkin herhangi bir davranış içinde oldukları hususunda bir tespit bulunmadığı gibi kullanma dışında bir amaçla bulundurduklarına ilişkin delil de olmaması, sanık ...'ın, diğer sanık ...'ın suç konusu esrarı isteyenlere sattığı şeklindeki soyut ve suç atma niteliğinde kalabilecek kolluktaki beyanından dönmesi karşısında, sanıkların sabit olan eylemlerinin kullanmak için uyuşturucu madde satın alma suçunu oluşturduğu kabul edilmelidir. (C.G.K. 21.02.2019, 2017/623E, 2019/123K.)

[555] Barut-Aydemir, s.63; Elmas, s.80

[556] Suç konusu net 181.5 gram eroinin miktarının fazlalığı, bir kısmının satışa hazır hale getirilmiş 13 paketçik şeklinde ele geçirilmesi, yakalanış biçimi, yakalandığı yer ve zaman ile dosya içeriğine göre sanığın eyleminin uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu oluşturduğu gözetilmeden, suçun niteliği yanlış değerlendirilerek kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hüküm kurulması yasaya aykırı, (10. C.D. 30.10.2019, 2019/1883 E., 2019/6785 K.)

[557] Suça konu uyuşturucu maddelerin paket sayısı, satışa sunulmak üzere hazırlanmış paketçikler halinde umuma açık sokakta bulundurulması, olay yerinde hassas terazi ele geçirilmesi ve dosya içeriğine göre; sanığın eyleminin uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu oluşturduğu gözetilmeden, suç vasfının tayininde yanılgıya düşülerek kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçundan mahkûmiyetine karar verilmesi, yasaya aykırı (10. C.D. 08.07.2019, 2017/7773 E., 2019/4931 K. Erişim Tarihi:11.04.2020 )

[558] Güngör Kınacı, s.236

[559] Yokuş Sevük, s.135

gömülü olarak veya mağarada, aracına yaptırdığı gizli bölmelerde, vücudunun belirli yerlerinde saklama gereği duymaktadırlar[560].

Ele geçirilen kullanım sınırları içindeki uyuşturucu maddeler için failin amacının belirlenmesinde bir başka alt ölçüt daha göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüzde, eskisine oranla daha tecrübeli ve organize olan uyuşturucu madde tacirleri, sokaklarda daha az miktardaki uyuşturucu maddelerle yakalanabilir ve kişisel kullanım sınırları içinde kalan miktar için uyuşturucu madde kullanıcılığı savunmasında bulunabilirler. Bu tür durumlarda, failin yakalandığı ortam ve çevre, failin amacının belirlenmesinde bir diğer ölçüt olarak kullanılabilir. Örneğin, evine çok yakın bir yerde ya da evine giderken bir yıllık kişisel kullanım sınırları içindeki uyuşturucu madde miktarıyla yakalanan sanığın, kullanıcılık savunmasına itibar edilebilirse de; evine tam tersi istikamette giderken bir yıllık kişisel kullanım sınırları içindeki uyuşturucu madde miktarıyla yakalanan sanığın, kullanıcılık savunmasına itibar edilmemelidir. Nitekim Yargıtay bir kararında, çuval içindeki net 504,3 gram esrarı otomobilin el freni bölgesinde bulundururken çevirme yapan polislerin, *"arama yapacağız araçta suç unsuru var mı?"* şeklindeki sorusu üzerine dışarıdan görülebilir biçimdeki esrar çuvalını teslim eden sanığın aşamalardaki savunmalarında, esrarı kullanmak amacıyla satın aldığını beyan ettiği olayda *"durdurulan otomobilin "gidiş yönü ve güzergâhı" ile bu otomobilin durdurulmasını ve aranmasını gerektiren şüphelerinin "hangi olgulara ve nedenlere dayandığı" sorularak; Otomobilin sanığın evinin tersi yönüne doğru seyrettiğinin kesin olarak saptanması durumunda eyleminin "satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma", aksi halde "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma"* suçunu oluşturduğunun kabul edilmesi gerektiğini karara bağlamıştır[561]. O halde sanık, ikametine zıt bir yönde giderken -o anki zaman dilimine göre hesaplanacak- kullanım sınırını aşan miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle yakalanması halinde kullanmak amacı dışında bir amaçla uyuşturucu madde bulundurduğu kanaati ortaya çıkacaktır[562].

[560] Güngör Kınacı, s.236; Ateş, s.105
[561] 10. C.D. 06.03.2014, 2014/839 E., 2014/1508 K.
[562] Sanığın görevlilerce görüldüğü İkiz Kardeşler Sokaktan çıkıp yaya olarak uzaklaşması sonrasında durdurulduğu yer olan Şenol Güneş Parkının ikametinin aksi istikametinde olması karşısında; sanığın, suça konu uyuşturucu maddeleri kullanmak için satın aldığına ve evine doğru giderken yakalandığına ilişkin savunmasına itibar

Yine eğlence mekanları, disko, clup, bar, beach ve sahillerde, konser alanlarında, stadyumlarda ve spor salonlarında, miting ve gösterilerde, kalabalık park ve mesire alanlarında, AVM ve otellerde veya AVM ve otel önlerinde ve üniversite kampüsleri içinde veya yakınlarında bir yıllık kişisel kullanım sınırları içindeki uyuşturucu madde miktarıyla yakalanan sanığın kullanıcıyım şeklindeki savunmasına itibar edilmemelidir[563].

**d.** Kural olarak 188/3 kapsamında düzenlenmiş seçimlik hareketlere konu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı suçun oluşmasında etkili değildir. Failin, kullanmak amacı ile uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması suçunda, ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı, failin amacının ortaya çıkarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yargıtay içtihatları doğrultusunda, faillerin bir yıllık kişisel ihtiyaçları olan uyuşturucu maddeleri yanlarında bulunduracakları kabul edilmektedir[564]. Bir kişinin kullanmak amacıyla ne kadar uyuşturucu maddeyi bulunduracağı kanunda belirtilmemiş olup, yargılama sırasında mahkemelerin Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Dairesi'nden alacakları rapor doğrultusunda, bir yıllık kişisel kullanım miktarları belirlenebilmektedir. Bir yıllık kişisel kullanım miktarları uyuşturucu maddenin türüne göre değişiklik gösterebildiği gibi failin fiziki, psişik ve bağımlılık durumuna göre de değişebilmektedir[565]. Ancak ATK raporlarında, faillerin tek dozu 1-1,5 gr olmak üzere, günlük 3 kere esrar maddesini kullanabileceği hesaplamaları yapılmaktadır. Failde ele geçirilen miktar, bir yıllık kişisel kullanım sınırı içindeyse, failin iddiası kullanıcı olduğu yönünde ve başkaca uyuşturucu ticarete dair delil mevcut değilse fail, TCK md 191 kapsamında kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçundan sorumlu olmalıdır. Ancak, her kişisel kullanım sınırı içindeki yakalamalar bizi, TCK md 191'e yönlendirmemelidir. Fail, tek

---

edilemeyeceği anlaşıldığından, sanığın suç konusu uyuşturucu maddeleri ticaret amacıyla bulundurulduğunun kabulü gerekmektedir. (C.G.K. 22.11.2018, 2017/723 E. , 2018/562 K.)
Suç konusu esrarın, net 760 gramının araç içerisinden dışarıya atılmış poşette ve ayrıca net 1.2 gramının da aracın sağ ön paspası üzerinde olmak üzere toplamda 761.2 gram olarak ele geçirilmesi, esrarın bulunduğu yer ve zaman, ele geçiriliş biçimi ve sanığın ikametine göre ters istikamete seyahat halindeyken günlük kullanım miktarının çok üzerinde satışa elverişli halde uyuşturucu madde ile birlikte yakalanmış olması karşısında; sanığın eyleminin ticaret amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturup oluşturmadığına ilişkin delilleri tartışma ve değerlendirme görevinin üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesine ait olduğu gözetilip, görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, yargılamaya devamla hüküm kurulması, (10. C.D. 08.06.2020, 2019/5054E., 2020/2225 K.)
[563] Elmas, s.82
[564] Kurt-Kurt, s.58; Ateş, s.106; Akkaya, s.399
[565] Ateş, s.106

kullanımlık uyuşturucu maddeyle yakalanmış ancak satışa yönelik hareketler içinde bulunmuşsa işte o halde TCK md 188/3 doğrultusunda kullanmak amacı dışında uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçundan sorumlu olacaktır.

Yargıtay tarafından yakın zamana kadar failin bir yıllık kişisel kullanımına yetecek miktarda uyuşturucu maddeyi yanında veya her zaman kolaylıkla erişebileceği bir yerde saklayacağı ve diğer şartların da varlığı halinde TCK md 191/1 kapsamında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturacağı şeklinde karar veriliyordu. Ancak son zamanlardaki kimi kararlarında, *"somut olayın özelliklerine göre belirlenecek zaman dilimi"* içindeki kullanım miktarının kişisel kullanıma yetecek kadar olmasını aramaktadır[566]. Örneğin; 3 günlük iş gezisine çıkan failin 1 yıl yetecek kadar eroinle yakalanması halinde 188/3 kapsamında kullanmak amacı dışında bulundurduğunun değerlendirilmesi gerekir[567].

Uyuşturucu madde kullanan kişi genelde bir ya da benzer etki gösteren en fazla iki değişik uyuşturucu maddeyi bulundurur. Bu nedenle değişik nitelikte ve farklı etkileri olan eroin, kokain, esrar ve amfetamin gibi aynı anda çok çeşitli sayıda

[566] Tüm dosya kapsamına göre sanıktan ele geçirilen 1,755 gram kokainin günlük kişisel kullanım miktarının üzerinde olması (10. C.D. 04.11.2019, 2019/1286 E. , 2019/6967 K.)
Sanığın duruşmadaki beyanı ve MERNİS adresine göre Şanlıurfa'da ikamet ettiği halde, uyuşturucu maddeyle birlikte ters istikamette Adana'da yakalanması, suç konusu uyuşturucu maddenin miktarının günlük ya da yolculuk esnasındaki kişisel kullanım ihtiyacının çok üzerinde olması, yakalandığı yer ve zaman, yakalanış biçimi ve dosya içeriğine göre, sanığın eyleminin uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu oluşturduğu gözetilmeden, suçun niteliği yanlış değerlendirilerek kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hüküm kurulması, Yasaya aykırı (10. C.D. 14.01.2019, 2015/5706E.,2019/247K.)
Birinci uyuşmazlık konusunda ayrıntılı şekilde anlatılan olayda, görevlilerce önleme araması kararına istinaden gerçekleştirilen aramanın hukuka uygun ve ele geçirilen uyuşturucu maddelerin ise suçun konusu ve delili olduğunun kabul edilmesi, sanığın üzerinde ele geçirilen iki farklı nitelikteki uyuşturucu maddelerin, satışa hazır vaziyette, çok sayıda paket ve kapsüller içerisinde olması, suç konusu uyuşturucu maddelerin ele geçirildiği zaman dilimi itibarıyla kullanım sınırları üzerinde kalması karşısında; sanığın 11 paket kokain ile 56 adet kapsül içindeki eroini ticaret amacıyla bulundurduğu ve buna bağlı olarak sanığa atılı suçun sabit olduğunun hiçbir kuşkuya yer vermeyecek biçimde açık ve kesin şekilde ispatlanmış olduğu kabul edilmelidir. (C.G.K. 08.11.2018, 2016/1058E, 2018/513K.)
Taşıdığı çanta içerisinde daralı ağırlığı 1110... (...: ... gr...esrarın ... geçmesi...olay tutanağının içeriği... ... dosya kapsamına göre; ... İlçesi,... Köyü'... ikamet eden... çiftçilikle uğraşan sanığın, Elazığ İlinde geçici... ...sürekli kalmasını gerektiren ... işinin olmayışı, istihbari bilgiye uygun şekilde trenden indikten sonra takip sonucu yakalanışı... günü birlik veya kısa süreli Elazığ...gelen ... kişi için esrar miktarının günlük kullanımın ... üzerinde olması karşısında, sanığın... esrarı başkasına vermek amacı ... bulundurduğunun kabulü gerektiğinden; hakkında koşulları oluşmadığı halde ...'... .../...maddesinde öngörülen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (10. C.D., 2011/5066E, 2014/3849K.)
[567] Elmas, s.84

uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçmesi halinde failin, bunları satmak amacıyla bulundurduğu kabul edilebilir[568].

Ele geçirilen şüpheli madde miktarı çok az olduğu için uyuşturucu madde olduğu anlaşılamıyor ise suçun maddi konusu bulunmadığından suç oluşmayacaktır. Ayrıca uyuşturucu maddenin bulunduğu kap, eşya veya hassas teraziden ayrılamadığı durumlarda suçu işlemeye elverişli konu bulunmadığından işlenemez suç söz konusudur. Ancak, uyuşturucu maddenin kullanılmaya elverişli miktardan az olması veya kullanılınca uyuşturmaması yahut türü belirlenebiliyor ancak az olduğu için ölçülüp tartılamıyor olsa dahi suç oluşacaktır[569].

**e.** Uyuşturucu madde kullanıcıları, günlük belirli aralıklarla uyuşturucu madde kullanma ihtiyacı hissedeceklerinden dolayı yakalattıkları kişisel kullanım sınırları içindeki uyuşturucu maddenin aynı türüne kanlarından alınan örnekte rastlanması durumunda, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak için bulundurduğu sonucuna ulaşılabilir[570]. Bu doğrultuda ele geçirilen uyuşturucu maddenin kendisine ait olduğu iddia edilen failin, yakalanır yakalanmaz derhal bir sağlık kuruluşuna götürülüp kanından örnekler alınarak test yapılması, yargılamanın selameti açısında önemlidir[571].

**f.** Öğretide ve uygulamada, uyuşturucu madde ticareti yapanların veya bu amaçla uyuşturucu madde bulunduranların düzenli bir işleri ya da gelirlerinin bulunmayacağı, uyuşturucu madde kullanıcılarının ise düzenli bir iş ve gelire sahip

---

[568] Dosya kapsamına göre, sanıklar ... ...'ın cebinden çıkan sigara kutusu içerisinde siyah ... içerisinde 25 gram eroin maddesi, 15 adet eroin maddesi, 1 adet çizgili kağıda sarılı 0,50 gram eroin maddesi, beyaz kağıda sarılı 1 adet 0,20 gram gelen skunk (...), 2 adet alimünyum folyaya sarılı tahmini 1,50 gram metamfetamin maddesi yakalandığı, daha sonra sanıkların oturduğu evde yapılan aramada 1 adet suboxane ile eroin paketlemede kullanılan kağıt parçalarının ele geçtiği, ele geçen maddelerin kriminal incelemesinde uyuşturucu niteliğinin bulunduğunun tespit edildiği, sanıklar hakkında uyuşturucu sattıkları yönünde ihbar bulunması, ele geçen uyuşturucu maddelerin büyük bir kısmının satışa hazır fişek halinde oluşu, ele geçen uyuşturucu maddenin miktarı ve çeşitliliği, özellikle ele geçen eroin maddesinin kişisel kullanım miktarını aştığı, sanıkların birlikte hareket ettiği birlikte değerlendirildiğinde, sanıkların sübut bulan eylemlerinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 37. maddesi kapsamında birlikte uyuşturucu madde ticareti niteliğinde olduğu gözetilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemiştir. (10. C.D. 27.12.2019, 2019/9227E., 2019/9244 K.)

[569] Güngör-Kınacı, s.241 vd.

[570] Ateş, s.109

[571] Sanığın uyuşturucu madde kullandığının teknik yöntemlerle saptandığı, ele geçirilen kişisel kullanım sınırında olan uyuşturucu maddeleri savunmasının aksine, satma veya başkasına verme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna ilişkin delil olmadığı; sabit olan fiilinin "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanık hakkında bu suç yerine "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması Yasaya aykırı, (10. C.D. 14.01.2020, 2017/2055 E., 2020/107 K. Erişim Tarihi:12.04.2020)

olacakları ileri sürülmektedir[572]. Bu görüşün çok doğru sonuçlar vermeyeceği kanaatindeyiz. Çok yüksek gelire sahip olanların veya güzel bir işi yahut işyeri bulunan kimselerin uyuşturucu temini ve ticareti suçlarında fail olduklarına uygulamada rastlanılmaktadır.

Bu ölçütün, failin mevcut malvarlığı ile resmi kayıtlardaki gelirinin ters orantılı olması, sanığın kısa zamanda epey malvarlığı edinmesi, aktif-pasif malvarlığı kayıtlarının sürekli değişmesi, sanığın malvarlığının kaynağını ispat edememesi veya geliriyle orantısız miktarda uyuşturucu madde bulundurması halinde kullanmak amacı dışında uyuşturucu madde bulundurulduğu sonucuna ulaşılması şeklinde olursa daha sağlıklı sonuç vereceği kanaatindeyiz[573].

**g.** Failin daha önce uyuşturucu madde ticareti suçlarından hükümlü olmuş ise yine bu suçu işlediği, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak suçundan hükümlü olmuş ise yeniden bu suçu işlemiş olabileceği belirti olabilir[574]. Ancak bu ölçütün doğru sonuçlar vereceği kanaatinde değiliz. Huzurdaki yargılama yürütülürken örneğin; 20-25 yıl önce uyuşturucu madde ticareti suçundan hükümlü olmuş, cezası infaz edilmiş failin cezaevinden ıslah olup çıktığı düşünülmelidir. Aksi halde ıslah olunmadan bırakıldığı sonucu doğacaktır. Ayrıca sanığın yargılanıp cezasını çektiği bir eylemden dolayı hakkında mahkeme nezdinde olumsuz bir algı oluşturabilecek bir ölçüt olup kullanımı kanaatimizce sakıncalıdır.

Mahkemece, öğretide ve uygulamada kabul görmüş bu ölçütler değerlendirilmek suretiyle sanıklar hakkında kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak veya kullanmak dışında bir amaçla uyuşturucu madde bulundurmak suçlarından hüküm tesisine gidilecektir. Yukarıda verilen ölçütlerden, ilk ölçüt hariç (yukarıdaki a bendi), hiçbir ölçüt tek başına kullanılarak sanık hakkında hüküm tesisine

[572] Güngör-Kınacı, s.236
[573] Somut olayda; 16.09.2009 tarihinde araç içerisinde yapılan aramada, sanığa ait poşet içerisinde net 780 gr esrar ele geçirildiği; araç içerisinde sanığın başkaca bir eşyasının bulunmadığı; savunmasında esrarı Tarlabaşı'nda bir şahıstan 750 TL'ye aldığını ve oto elektrikçisi olup aylık gelirinin 750 TL olduğunu beyan etmesi, karşısında; geliri ile mütenasip olmayan bir para ile satın aldığı net 780 gr gelen esrarı yanında bulundurup nakletmesine ilişkin eyleminin, gerekçe de belirtilen şekilde "sadece miktardan yola çıkarılarak sanığın mahkumiyetine gidilemeyeceği" denilmek suretiyle başkaca hiçbir ölçüt değerlendirilmeden, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturduğu kabul edilerek dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde hüküm kurulması,Kanuna aykırı (20. C.D. 06.12.2017, 2017/4166 E., 2017/6864 K. Erişim tarihi:12.04.2020); Barut-Aydemir, s.45; Benzer yöndeki görüş için bkz. Ateş, s.109
[574] Akkaya, s.400; Elmas, s.6

gidilemez. Sayılan bu ölçütlerin her türlü şüpheden uzak, kesin ve net delillerle desteklenmesi gerekecektir.

TCK md 188/3'te ifadesini bulan suçlar ile TCK md 191/1'deki düzenlenen kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçları aynı anda bir arada bulunabilir. Ele geçirilen uyuşturucu madde üzerine fail, kullanıcı olduğu savunmasında bulunulabilmektedir. Örneğin; fail, yakalandığı esnada kullanımı için madde ayırmamış ancak kullanıcı olduğu savunmasında bulunuyor ise hem kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak suçundan hem de kullanmak amacı dışında uyuşturucu madde bulundurmak suçundan sorumlu tutulacak olup bu halde gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır[575]. Fail, kullanımı için uyuşturucu madde ayırmış ve kullanıyorsa, hem kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak suçundan hem de kullanmak amacı dışında uyuşturucu madde bulundurmak suçundan sorumlu tutulacak olup bu halde de gerçek içtima hükümleri uygulanacak; ancak fail, kullanımı için uyuşturucu madde ayırmış ancak maddeyi kullanmıyorsa sadece kullanmak amacı dışında uyuşturucu madde bulundurma suçundan sorumlu tutulacaktır[576].

### 8.3. İnfaz Kurumuna veya Tutukevine Yasak Eşya Sokmak Suçu (TCK md 297) İle İlişkisi

5237 sayılı TCK'nın 297. maddesinde infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak suç olarak düzenlenmiştir. Buna göre *"İnfaz kurumuna veya tutukevine silah, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun konusunu oluşturan eşyanın, temin edilmesi veya bulundurulması ayrı bir suç oluşturduğu takdirde; fikri içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında"* artırılacaktır.

Bu suç tipi aslında TCK md 188/3'te işlenen suçların nitelikli bir hali gibi düşünülebilir. Çünkü kanunun iki maddesinin aynı anda ihlali şeklinde işlenebilen bu suç tipi nedeniyle yargılanma neticesinde failin cezası TCK md 188/3 dikkate alınarak verilecek ancak TCK md 297 gereği de yarı oranında artırılacaktır. Bu nedenle bir

[575] Yaşar, s.247
[576] Güngör-Kınacı, s.244-245; Elmas, s.89-90

nitelikli hal gibi düşünülebilir[577]. Ancak bu suç, 188. madde içerisinde düzenlenmediğinden dolayı nitelikli haller başlığı altında değil bu başlık altında karşılaştırma şeklinde açıklamanın daha doğru olacağını değerlendiriyoruz.

188/3. maddenin uygulama alanı bulabilmesi için failin, bu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak dışında bir amaçla cezaevine veya tutukevine sokması veya sokmaya uğraşması gerekir. Kendi kullanımı için sokan ve bulunduran fail, TCK md 191/1'e göre sorumlu tutulacaktır. Ancak kendi kullanımı dışında bir amaçla (örneğin cezaevindeki diğer hükümlü veya tutuklulara satmak için) sokan veya bulunduran fail ise 188. maddenin üçüncü fıkrasına göre satmak veya bulundurmak suçundan ve ayrıca 297. maddenin ilk fıkrasına göre sorumlu tutulacak olup en ağır cezadan yani 188/3'ten tecziyesine karar verilecek ve 297/1'in ilk cümlesi uyarınca cezasında yarı oranında artırım yapılacaktır[578]. Suçun kurumda görevli olan biri tarafından işlemesi halinde cezasında 297/4 gereği bir kat artırıma gidilecektir.

Fail, cezaevi yükümlüsü veya oraya yeni girmekte ve yakalandığı sırada ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı kişisel kullanım sınırlarını aşmakta ise öğretide, bu tür durumlarda hem kullanmak amacı dışında uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçunun ve hem de infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçunun oluştuğu değerlendirilmektedir[579]. Ancak kanaatimize göre; fail, cezaevi veya tutukevi yükümlüsü ve yakalandığı sırada ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı kişisel kullanım sınırlarını aşmakta ise de zaten cezaevinde olması, içerideyken uyuşturucu veya uyarıcı madde elde etmenin güçlüğü, kaç yıl kalacağı gibi veriler ışığında yakalanma pahasına uzun yıllar kullanabileceği miktarda maddeyi cezaevine sokma kastını taşıyabilecektir. Buna göre bu amaçlarının araştırılması ve kullanmak amacıyla hareket edip etmediğinin tespiti gerekecektir. Bu sayılan amaçlarının tespiti halinde TCK md 188/3 yerine TCK md 191/1 kapsamında kullanmak amacıyla

[577] Balcı, s.45
[578] Olayla ilgili olarak sanıkların eylemlerinin " uyuşturucu madde ticareti yapma" ve " ceza infaz kurumuna uyuşturucu madde sokma" suçlarını oluşturduğu, 5237 Sayılı TCK'nın 297. maddesinin 1. fıkrasına göre ise fikri içtima kuralları gereğince bu iki suçtan daha ağır sonuç doğuran azmettirmek suretiyle uyuşturucu madde bulundurma suçu esas alınarak TCK'nın 188. maddesinin 3 fıkrası uyarınca belirlenecek cezanın, TCK'nın 297. maddesinin birinci fıkrasının 2. cümlesi uyarınca yarı oranında arttırılarak belirlenmesi gerekirken, suç niteliğinde hataya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması, (20. C.D. 06.01.2020, 2019/543E., 2020/2303K.)
[579] Elmas, s.123

bulundurma suçu ve infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçundan sorumlu tutulmalıdır.

Cezaevi veya tutukevi yükümlüsü olmayıp bir yakınına uyuşturucu madde götüren fail açısından, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkalarına verme, nakletme, sevk etme yahut bulundurma ve TCK md 297 doğrultusunda infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçları oluşacağından, her iki suç değerlendirilerek sonuçta sadece TCK md 188/3'e göre ceza verip ve cezasında yarı oranında artırıma gidilmelidir[580]. Bu ihtimalde içeride bulunan yükümlünün uyuşturucu madde kullanıcısı veya ticaretiyle iştigal ediyor oluşunun fail açısından hükme tesir eden bir yönü bulunmamaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin infaz kurumuna veya tutukevine sokulmasıyla TCK md 188/3 ve TCK md 297 suçları aynı anda oluşacaktır. Bu tür durumlarda fikri içtima kuralları çerçevesinde değerlendirme yapılmalı ve en ağır neticeyi doğuran TCK md 188/3 doğrultusunda failin tecziyesine karar verilmelidir.

### 8.4. Esrar Elde Etmek İçin Kenevir Ekimi Yapma Suçu İle İlişkisi (2313 sayılı Kanun md 23/5)

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 3. maddesinde *"Münhasıran esrar yapmak için kenevir ekilmesi ve her ne şekilde olursa olsun esrarın ihzar, ithal, ihraç ve satışı"* yasaklanmıştır.

Kenevirin içinde doğal olarak esrarın etken maddesinin (THC) bulunması ve bu bitkiden kolaylıkla esrar elde edilebiliyor olması sebebiyle kenevir ekimi sınırlandırılmıştır. Ancak kenevir bitkisinden sadece esrar elde edilmemektedir. Bunun yanında lif, tohum, sap ve benzerlerini elde etmek amaçlarıyla kenevir ekimi

[580] Kıdıl, s.126; Benzer yöndeki Yargıtay kararı için bkz. "Sanığın, Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunan babası Hasan ile yaptığı açık görüş esnasında babası ...'a uyuşturucu madde temin ettiği olayda; sanığın cezaevine uyuşturucu madde sokma şeklindeki eyleminin TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen "uyuşturucu madde ticareti yapma" ve TCK'nın 297. maddesinin 1. fıkrasında tanımlanan "infaz kurumuna uyuşturucu madde sokma" suçlarını oluşturacağı, TCK'nın 297. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde öngörülen fikri içtima kuralları gereğince, bu iki suçtan daha ağır sonuç doğuran TCK'nın 188/3. maddesi gereğince temel ceza belirlenip aynı Kanun'un 297/1. maddesinin 2. cümlesine göre 1/2 oranında artırılması gerektiği gözetilmeden hüküm kurulması," (20. C.D. 07.01.2020, 2019/3570E., 2020/147K.)

yapılabilmektedir. Ayrıca kenevirden kağıt, yakacak malzemesi ve yağ da elde edilebilmektedir[581]. Ancak bunların elde edilebilmesi için Tarım, Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nın izni gerekmektedir. Bakanlık, bu gibi amaçlarla kenevir ekimi yapılacak yerleri tespit ve ilan etmekte, üretimi kontrol altında tutmaktadır. Bu hususlara ait uygulama esasları, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nca 21.11.1982 tarihli 17875 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikle belirlenmiştir.

Her ne maksatla olursa olsun izinsiz olarak kenevir yetiştirmek yasaktır. İzinsiz yetiştirilen kenevir bitkisi imha edilir veya ettirilir.

2313 sayılı Kanun'un 23/5. maddesinde esrar elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapılması yasaklanmıştır[582]. Çalışma konumuzu uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları oluşturduğundan, kenevir ekmenin hangi durumlarda uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu hangi durumlarda ise esrar elde etmek için kenevir ekme suçunu veya hangi durumlarda bu iki suçu aynı anda oluşturacağına değineceğiz.

Kanunun, 23/5. maddesinin ikinci cümlesinde münhasıran kendi kullanımı için esrar ekenlerin de cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Aynı kanun maddesinin beşinci fıkrasının ilk cümlesinde ise kullanım amacı dışında esrar elde etmek amacıyla kenevir ekilmesi düzenlenmiştir[583]. Aslında bu suç, TCK md 188'te düzenlenen suçların hazırlık hareketleri gibi değerlendirilebilir[584]. Ancak TCK'da düşünce ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılmadığı düşünüldüğünde, bu fiillerin ayrı bir ihlal hareketi olarak değerlendirip farklı bir suç tipi olarak düzenlenmesi yerindedir.

Failin, esrar elde etmek istediği kenevirleri kullanmak amacıyla mı yoksa kullanmak dışında bir amaçla mı diktiğinin çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Bu tespitin yapılmasında bazı dış faktörlerden faydalanabilir ve böylece failin amacı tespit edilebilir. Toprağa ekilen kenevir bitkisinin kök sayısı, ele geçen kenevirlerden elde

[581] Kurt-Kurt, s.304; Öner, s.254
[582] Esrar elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapan kişi dört yıldan on iki yıla kadar hapis ve beş yüz günden on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Münhasıran kendi kullanımı için ihtiyaç duyduğu esrarı elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu madde kapsamında ekim yapma ibaresinden, tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki süreç anlaşılır.
[583] Yolcu, s.76
[584] Balcı, s.49

edilebilecek net esrar miktarının tespiti, failin esrar satmak, müşteri aramak, pazarlık yapmak, numune göstermek gibi davranışlarda bulunup bulunmadığı, failin uyuşturucu madde, özellikle esrar kullanıp kullanmadığı ve bu suçlardan daha önce bir mahkûmiyetinin olup olmadığı şeklindeki dış faktörler sanığın hangi amaçla hareket ettiğini yaklaşık olarak gösterecektir[585]. Yine bunların yanında kenevirler için özel ortamların oluşturulması, bakımının, temizliğinin, sulamasının özenli yapılması, kenevirlerden erkek olanlarının sökülüp atılarak sadece dişilerine bakım yapılması gibi durumlar failin uyuşturucu madde ticareti yapacağına ilişkin birer gösterge olabilir[586].

2313 sayılı Kanun'un 23/5. maddesinin son cümlesinde kevenir ekimi yapma ibaresinden, tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki sürecin anlaşılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla esrar elde etmek amacıyla kenevir ekilmesi suçunda kenevirin toprağa ekilmesi ile suç oluşur[587].

Kullanım amacı dışında esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçu ile uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu şu şekilde karşılaştırabiliriz;

- Kenevir toprağa ekili halde ele geçirildiyse esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçu oluşur. Bu durumda, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu oluşmaz[588]. Çünkü dikili haldeki kenevir bitkileri TCK md 188 ve 191 anlamında uyuşturucu madde kabul edilemez[589]. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin genel uygulamalarına göre, başka delil yoksa 20 köke kadar dikili kenevirin kişisel kullanım kapsamında değerlendirilebilecektir[590].

---

[585] Elmas, s147
[586] Öner, s.255
[587] Parlar-Kızılkaya, s.49
[588] Balcı, s.49
[589] Sanık ...'te uyuşturucu madde ele geçirilmediği, bahçesinde ele geçen dikili vaziyetteki keneviri bitkilerinin 5237 sayılı TCK' nın 188 ve 191. maddeleri anlamında uyuşturucu madde sayılmayacağı gözetilerek, diğer sanık ...'in soyut beyanından başka delil olmadığı aşamada anılan sanıkta ele geçirilen uyuşturucu maddeyi kendisinin verdiğini beyan ederek ikrarıyla kendi suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım ettiğinin anlaşılması karşısında, sanık hakkında TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D. 24.03.2015, 2014/1257 E, 2015/29888 K.)
[590] Sanığın evinin bahçesinde dikili olarak ele geçirilen, boyları 40-50 cm arasında değişen toplam 50 kök kenevirden, olgunlaştığında elde edilecek esrarın, kişisel kullanımı için gerekli miktardan fazla olacağından, Dairemizin genel uygulamalarına göre, başka delil yoksa 20 köke kadar dikili kenevirin kişisel kullanım kapsamında değerlendirilebileceği, bu nedenle fiilinin 2313 sayılı Kanun'un suç tarihinde yürürlükte olan 23. maddesinin son fıkrasında düzenlenen "esrar elde etmek için kenevir ekme" suçunu oluşturduğu halde, TCK'nın 191. maddesinin 1. fıkrasında yer alan ve 5377 sayılı Kanun'la metinden çıkarılan "kendisi tarafından kullanılmak üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bitkileri yetiştirme" suçundan hüküm kurulması, dava zamanaşımı gerçekleştiği için sonuca etkili görülmemiştir. (10. C.D. 18.09.2018, 2017/4076E., 2018/6219K.)

- Bazı durumlarda kenevirin bir kısmı ekili, bir kısmı ise hasat edilmiş ve kurutulmaya bırakılmış olabilir. Bu durumlarda ekili kısım için esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçu oluşur. Hasat edilmiş kısım için ise yukarıda da sayılan kenevir bitkisinin kök sayısı, yakalanan kenevirlerden elde edilebilecek net esrar miktarının tespiti, failin esrar satmak, müşteri aramak, pazarlık yapmak, numune göstermek gibi davranışlarda bulunup bulunmadığı, failin uyuşturucu madde (özellikle esrar) kullanıp kullanmadığı ve bu suçlardan daha önce bir mahkumiyetinin olup olmadığı faktörleri göz önünde bulundurulur. Bu faktörler gözetilerek failin kullanım amacıyla mı yoksa bunun dışında bir amaçla mı keneviri ektiği tespit edilebilir. Failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu işlediği değerlendirilir ise bu halde fail her iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılır[591].
- Ekim alanındaki kenevir tamamen toplanmış ise yukarıda sayılan faktörler uygulanarak uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu veya uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu değerlendirilir[592].

[591] Balcı, s.49; Yargıtay Kararı için Bkz. Sanık ...'ün, ormanlık alanda ve tütün tarlasında hint keneviri ektiği ve evinde kurumaya bırakılmış hint keneviri bitkisi bulundurduğuna dair yapılan ihbar üzerine, suç tarihinde sanık ...'ın kullandığı tarlada ve tarlanın bitişiğindeki alanda, ayrıca ormanlık alanda farklı yerlerde ve bu alana yakın olan hazine arazisinde ekili vaziyette hint keneviri bitkilerinin, ormanlık alanda kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinin ele geçirildiği, ormanlık alanda hint kenevirlerinin ele geçirildiği yerlerde sigara izmaritlerinin de bulunduğu, sigara izmaritleriyle sanıklar ..., ... ve ...'ın vücut örnekleri üzerinde mahkeme kararıyla yapılan DNA incelemesi neticesinde Tekel 2000 ibareli sigara izmaritinin sanık ...'a, diğer sigara izmaritlerinin ise sanık ...'e ait DNA profilleriyle uyumlu olduğunun tespit edildiği, nitekim yapılan aramada ele geçirilen boyları 50 cm, 1 metre ve 1,5 metre arasında değişen 248 ve 15 adet kök dikili kenevir bitkisi ile kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinden elde edilebilecek esrar miktarının 7851 gr olduğu dikkate alındığında sanıkların kişisel kullanım miktarından çok kabul edilebileceğinden, ayrıca idrar tahlillerinde uyuşturucu çıkmayan sanıkların eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçunu değil, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu oluşturacağından mahkumiyet kararı yerine beraat kararı verilmesi,
2- Bu kabule göre de sanıkların 2313 sayılı Yasaya muhalefet suçundaki eyleminin de 2313 sayılı Yasanın md.23/5-1.cümlesinde yer alan "Esrar elde etmek için kenevir ekimi yapmak" tan cezalandırılmaları yerine, 2313 Sayılı Yasanın md.23/5-2. cümlesinde yer alan "Münhasıran kendi kullanımı için ihtiyaç duyduğu esrarı elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapmaktan" cezalandırılmaları yoluna gidilmesi, bozmayı gerektirmiş, (20. C.D. 10.07.2020, 2019/6541E, 2020/4221 K.)
Sanığın babannesine ait evin bahçesinde yapılan aramada ele geçirilen boyları 80 cm ve 210 cm arasında değişen 45 kök dikili kenevir bitkisi ile kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinden elde edilebilecek esrar miktarının 1062 gr olduğu dikkate alındığında sanığın kişisel kullanım miktarından çok kabul edilebileceğinden sanığın eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçunu değil, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu oluşturacağından mahkumiyet kararı yerine beraat kararı verilmesi,
2- Bu kabule göre de sanığın 2313 sayılı yasaya muhalefet suçundaki eyleminin de 2313 Sayılı Yasanın md.23/5-1.cümlesinde yer alan "Esrar elde etmek için kenevir ekimi yapmak" tan cezalandırılması yerine, 2313 Sayılı Yasanın md.23/5-2.cümlesinde yer alan "Münhasıran kendi kullanımı için ihtiyaç duyduğu esrarı elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapmaktan" cezalandırılması yoluna gidilmesi, (20. C.D. 07.07.2020, 2019/3308E., 2020/3967K.)

[592] Dosya kapsamında "...'e ait sol tarafta kalan tarlanın üst tarafında baraj yönünde bulunan üstünün bir kısmı yıkık ve tenekelerle kapalı olan sayada ipe ve yere kurutulmak üzere seri bir halde bir miktar esrar maddesi bulunduğu" ihbarının verilmesi üzerine yapılan arama neticesinde ipe asılmış bir vaziyette kurutulmaya bırakılmış 1500 gram kenevir bitkisi, saç üstünde kurutulmaya bırakılmış 500 gram hint keneviri, boş beyaz un torbasının üstüne serili halde bulunan 150 gram kenevir bitkisinin ele geçirildiği, madde analizine ilişkin Adli Tıp Kurumu Bursa Grup

### 8.5. İzinsiz Haşhaş Ekimi Suçu İle İlişkisi (3298 sayılı Kanun 4.md)

3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'un birinci maddesinde ham afyon alımı, satımı, imali, ithali ve ihracı ile ilgili hususların Cumhurbaşkanı'nın tespit edeceği esaslara göre yürütüleceği, kanunun birinci maddesinde belirtilen diğer uyuşturucu maddelerin ve ham afyonun elde edildiği bitkilerin yurt içinde ekiminin ve araştırmasının izne tabi olduğu belirtilmiştir.

Ham afyon, haşhaş bitkisinin kapsülünün çizilmesi ile akan sıvının havayla teması sonucu katılaşması ile elde edilir ve buna aynı zamanda afyon sakızı ismi de verilir[593]. Ham afyon, paketleme ve ambalajlama işlemleri dışında başkaca işlemlere tabi tutulmamıştır. Aksi halde işlenmiş afyon elde edilir[594]. Bunları Afyon ve Türevleri başlığı altında detaylı incelediğimizden, bu kısımda tekrara düşmemek için ilgili başlığa atıfla yetineceğiz.

Ham afyon, 3298 sayılı Kanun'un dördüncü maddesinin ilk fıkrasına göre uyuşturucu maddelerden sayılmıştır. Kanun Koyucu afyonu, afyondan elde edilen morfini ve eroini kullanıcısında bıraktığı zarar ve tahribat nedeniyle yasaklama yolunu tercih etmiş ve bu maddelerin elde edildiği bitki olan haşhaşın yetiştirilmesini izne tabi tutmuştur[595].

Kanunun üçüncü maddesinde haşhaş ekimi, kontrolü, toplanması, değerlendirilmesi, imhası, satın alınması veya satılması ve bu kanunun uygulanması ile ilgili diğer hususların bir yönetmelikle düzenleneceği belirtildikten sonra 4.5.1988

---

Başkanlığı'nın raporundan anlaşıldığı üzere suça konu maddeden 43,790 gram net toz esrar maddesinin elde edildiği, ele geçirilen madde miktarı, ihbarın yapılış şekli de dikkate alınmak suretiyle, sanığın savunmalarının aksine ele geçirilen uyuşturucu maddeleri sanığın saya'ya koyduğuna ve bilgisi dahilinde olduğuna ilişkin her türlü kuşkudan uzak, mahkûmiyetine yeterli, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığından sanık hakkında beraat yerine mahkûmiyet hükmü kurulması kanuna aykırı, sanığın itirazları bu nedenle yerinde olduğundan hükmün bozulmasına, (20. C.D. 03.07.2017, 2015/9948 E., 2017/4123K.)

Sanığın eylemi 2313 Sayılı yasaya aykırılık ve uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak suçlarını oluşturmakta ise de, Bitlis Cumhuriyet Başsavcılığının 04.08.2010 tarihli iddianamesi ile sadece 2313 sayılı yasaya aykırılık suçundan kamu davasının açıldığı, iddianamede kurutulmaya bırakılmış 275 kök hint kenevirinin bulunduğundan bahsedildiği, sanık hakkında ticari amaçla uyuşturucu madde bulundurma suçundan açılmış bir davanın bulunmadığı, CMK'nın 225. maddesinin 1. fıkrasına göre hüküm ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail hakkında verilebileceği gözetilmeden; sanık hakkında usulüne uygun olarak açılmış dava bulunmadığı halde uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan hüküm kurulması suretiyle CMK'nun 225. maddesinin 1. fıkrasına aykırı davranılması, (20. C.D. 07.05.2017, 2015/9359E., 2017/2999K.)

[593] Balcı, s.47

[594] Günay, s.266

[595] Güngör-Kınacı, s.969

tarihinde Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın alınması, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmelik çıkartılmıştır[596]. Bu yönetmelikte haşhaşın ekimiyle alakalı bahsi geçen işlemlerin takibatının ne şekilde yapılacağı düzenlenmiştir. Bir anlamda bu yönetmelik hükümlerine uygunsuz davranışlar izinsiz ham afyon üretme suçunu doğuracaktır.

Kanunun dördüncü maddesinde izinsiz ham afyon üretenlerin, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda ham afyon üretiminden sonra bunun satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, depolanması, nakledilmesi, sevk edilmesi, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması TCK md 188/3'e göre failin sorumlu tutulması sonucunu doğuracaktır[597].

## 9. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

### 9.1. Teşebbüs

Suçun bir süreç halinde işlendiği göz önüne alındığında bu sürece suç yolu (iter criminis) denilmektedir. Suçu işlemeye hazırlık hareketleri ile başlayan fail daha sonra hedeflediği yere varmak için icra hareketlerini gerçekleştirmektedir. İcra hareketlerinin tamamlanması ile ortaya bir suç çıkarken, icra hareketlerinin elde olmayan sebeplerle yarıda kesilmesi halinde ise suç teşebbüs aşamasında kalmaktadır[598].

Teşebbüs, TCK'nın 35. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre *"kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu"* tutulur. Buna göre elverişli hareketlerle işlemeyi kastettiği suça yönelik doğrudan doğruya icraya başlayan failin elinde olmayan sebeplerle suç tamamlanamazsa teşebbüs aşamasında kalmıştır[599]. Bu durumda ise kişiye tamamlanmış suça oranla daha az bir ceza verilmektedir.

Suça teşebbüste kullanılan araç, suçun kanuni tanımında öngörülen fiili meydana getirmeye elverişli olmalıdır. Ancak elverişlilik sadece kullanılan araç

[596] Özdabakoğku, s.232
[597] Özdabakoğku, s.232; Öner, s.265
[598] Özgenç, s.501; Zafer, s.496
[599] Parlar, Ali- Hatipoğlu Muzaffer. Suça Teşebbüs, İştirak, İçtima ve Yaptırımlar, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010, s.24; Koca-Üzülmez, s.416

bakımından değil, suçun konusu da dahil olmak üzere bütün fiil yönünden bulunmalıdır. Nitekim uygulamada da elverişlilik bu şekilde anlaşılmaktadır. Bu nedenle maddeye, suça teşebbüsün bu unsurunu tam anlamıyla ifade eden *"uygun hareketler"* kavramı dahil edilmiştir[600].

188. maddenin üçüncü fıkrasındaki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına teşebbüs mümkündür[601]. Buna göre sanığın, TCK'nın 188/3. fıkrasının kanuni tanımındaki icra hareketlerinden birine başlamış olması gerekir. Ayrıca sanığın suçu işlemeye yönelik kastının tespit edilmiş olması da sorumluluğunun belirlenmesi için gereklidir. Ancak sadece kastın belirlenmesi sanığın suça teşebbüsten sorumlu tutulması için yeterli değildir. Kısaca sanığın suçu işlemeye yönelik kastla gerçekleştirdiği eyleminin, aynı zamanda suçun icra hareketi olma niteliğini taşıması gerekmektedir[602].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarından satmak suçunun icra hareketleri, kısımlara bölünebildiği oranda teşebbüse mümkün hale gelir[603]. Ancak Kanun Koyucu, üçüncü fıkra kapsamında satmak suçunun yanında satışa arz etmeyi de ayrı bir suç olarak düzenlemiştir. Satışa arz etmek suçu, yukarıda detaylı açıklandığı üzere, satmak suçunun başlangıç hareketlerini oluşturmaktadır. Kural olarak hazırlık hareketleri cezalandırılmaz[604]. Ancak Kanun Koyucunun, satışa arz etmek suçunu ayrıca düzenleyerek uyuşturucu satmak suçunun teşebbüs aşamasında kalmasına imkan vermek istemediği görülmektedir. Bundan dolayı uygulamada satmak suçuna teşebbüs yerine o ana kadar tamamlanmış satışa arz etmek veya bulundurmak suçlarından hüküm

---

[600] Madde gerekçesinden

[601] Tezcan-Erdem-Önok, s.922

[602] Suça teşebbüs yönünden, hukuksal durumunun değerlendirilmesinde; sanığın ....,ile yaptığı telefon görüşmelerinden iki gün sonra ...'in evine gitmesi şeklinde gerçekleşen hareketlerinin suç yönünden hazırlık yada icra hareketi kapsamında olup olmadığının belirlenmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda TCK'nın 35. maddesinde hazırlık ve icra hareketleri arasındaki farkın objektif bir ölçüye dayandırılması amacıyla madde metninde "doğrudan doğruya icraya başlama" ifadesi kullanılmıştır. Buna göre teşebbüsten söz edebilmek için aranan birinci koşul gerçekleştirilen fiilin icra hareketi niteliğinde olması yanında TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasının kanuni tanımındaki icra hareketlerinden birine sanığın başlamış olması gerekir ayrıca sanığın suçu işlemeye yönelik kastının tespit edilmiş olması sorumluluğunun belirlenmesi için gereklidir. Ancak sadece kastın belirlenmesi sanığın suça teşebbüsten sorumlu tutulması için yeterli değildir. Kısaca sanığın suçu işlemeye yönelik kastla gerçekleştirdiği eyleminin aynı zamanda suçun icra hareketi niteliğini taşıması gerekmektedir. (20. C.D. 27.10.2016, 2016/2345E, 2016/5287K.)

[603] Öner, s.184; Özdabakoğlu, s.42; Akkaya, s.174

[604] Üzerinde herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı madde ele geçirilmeyen, diğer sanık ...'ın suçuna iştirak ettiğine ilişkin şüpheyi aşan kesin ve yeterli delil bulunmayan, sanığın savunması da gözetilerek uyuşturucu maddeyi temin etmek isteyen şahıs ile buluşmaya çalışmasının hazırlık hareketi niteliğinde olduğu, yakalandığı sırada doğrudan doğruya icrai bir harekete başlamadığı gözetilmeden, atılı suçtan beraati yerine, mahkûmiyetine karar verilmesi yasaya aykırı (10. C.D. 30.01.2018, 2015/3182E, 2018/962K.)

kurulmalıdır[605]. Yine uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz etme suçu, niteliği itibariyle hazırlık hareketlerinden oluştuğundan dolayı teşebbüs aşamasında kalamayacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilmesi suçuna teşebbüs mümkündür[606]. Satmaktan farklı olarak, bedelsiz şekilde uyuşturucunun mülkiyetinin veya zilyetliğinin geçirilmesi esnasında devretme gerçekleşmeden fail yakalanır ve uyuşturucu madde ele geçirilirse, başkalarına vermek suçu teşebbüs aşamasında kalır[607]. Ancak devreden fail açısından, bu aşamaya kadar kullanım dışında bir amaçla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmak suçu tamamlanmış olduğundan dolayı tamamlanmış bu suç yönünden sorumluluk doğacaktır.

Sevk etme ve nakletme suçları arasında yakın bir ilişki söz konusu olup birisi hakkında yapılacak bir değerlendirme diğerini de kapsayacaktır[608]. Sevk etme ve nakletme suçları, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüleceği yere varılmasıyla tamamlanır. Alıcının eline geçmesi gerekmez. Sevk etme ve nakletme suçları icra hareketlerinin bölünebildiği durumlarda teşebbüse mümkün hale gelir. Elverişli hareketlerle başlanan suç yolunda, suç konusu maddenin götürüleceği yere varılmadan eylem kesintiye uğrarsa, sevk etme veya nakletme suçu teşebbüs aşamasında kalmış olur[609]. Sevk etme veya nakletme suçlarının teşebbüs aşamasında kaldığı esnada TCK

---

[605] Uyuşturucu madde satma suçu, uyuşturucu maddenin bir bedel karşılığında başkasına devredilmesini ifade eder. Uyuşturucu maddeyi satışa arzetme, henüz satış aşamasına gelmese de uyuşturucu maddenin satışı için bazı hazırlık hareketleri yapmayı ifade eder. Satma suçu teşebbüse elverişli bir suçtur, satma eyleminin tamamlanması için tarafların satım ve bedel konusunda anlaşması yeterli değildir, aynı zamanda uyuşturucu madde üzerindeki zilyetliğin başka bir deyişle fiili hakimiyetin alıcıya geçmesi gerekir. Satma eyleminin icrai hareketlerine başlanmış; ancak ortaya çıkan bir engel nedeniyle uyuşturucu madde alıcıya teslim edilememiş ise eylem teşebbüs aşamasında kalmıştır. Ancak; o aşamaya kadar işlenen fiil tamamlanmış "nakletme, bulundurma veya satışa arzetme" suçlarını oluşturacağından, fail bu suçların birinden sorumlu olur. (20. C.D. 01.07.2020, 2020/12 E. , 2020/3621K.)
Somut olayda; dosya kapsamı ve oluşa göre, araç içinde uyuşturucu madde ticareti yapılacağının ihbar edilmesi üzerine olay yerine intikal eden güvenlik güçlerince, sanık ...'in, uyuşturucu madde kullanıcısı tanık Koray ile aynı araç içinde yakalandığı, sanığın üzerinde 4 paket uyuşturucu maddenin ele geçirildiği, tanığın aşamalardaki beyanında uyuşturucu madde satın almak için aracıyla olay yerine gittiğini ve bu nedenle sanığın aracına bindiğini, ancak uyuşturucu madde alamadan yakalandığını belirttiği, sanığın uyuşturucu madde satma eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığı, ancak; o aşamaya kadar sanığın "ticari amaçla uyuşturucu maddeyi bulundurma ve satışa arzetme" eylemlerinin tamamlanmış olduğu, bu nedenle seçimlik hareketli bir suç olan uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığının söylenemeyeceği anlaşıldığından kanun yararına bozma istemi yerinde görülmemiş ve reddine karar vermek gerekmiştir. (20. C.D. 01.07.2020, 2020/12E, 2020/3621K.)
[606] Balcı, s.196
[607] Karakaş Doğan, s.167; Akkaya, s.174
[608] Kıdıl, s.287
[609] Ruhi, s.33; Öner, s.186; Karakaş Doğan, s.168; Akkaya, s.176; Balcı, s.197; Sevk etme suçunun hareketi neticeye birleşik bir halde olduğu, eylemin icrasıyla suç oluşacağı ve sevk etme suçuna teşebbüsün mümkün olmadığı şeklindeki görüş için bkz. Kurt-Kurt, s.58; Özdabakoğlu, s.50

md 188/3 kapsamında çoğu zaman tamamlanmış bir bulundurma suçu oluşur. Ancak failin, nakletmek için uyuşturucu madde sahipleriyle anlaştığı ve nakil ücretini aldığı ancak kendisine teslim edilmeden uyuşturucu maddenin ele geçirildiği durumlarda, nakletme eylemi teşebbüs aşamasında kalmakla birlikte bu aşamaya kadar tamamlanmış bir bulundurma suçundan bahsedilemez[610]. Nitekim Yargıtay'da bu görüştedir[611].

Satın almak suçuna teşebbüs mümkündür. Satın alma suçunun tamamlanması için uyuşturucu veya uyarıcı madeninin failin tasarruf alanına girmesi gerekir[612]. Satın almak için icra hareketlerine başlandığı ancak elde olmayan sebeplerle tamamlanamadığı hallerde satın almak suçu teşebbüs aşamasında kalır[613]. Nitekim Yargıtay, faile kargoyla gönderilen uyuşturucu maddenin failden önce kolluk güçlerince ele geçirilmesine ilişkin olaylarda satın alma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığına hükmetmiştir[614].

Tamamlanması için anlaşmanın yeterli olmadığı, mülkiyetinin veya zilyetliğinin devralana geçirilmesi gereken kabul etme suçlarına da teşebbüs mümkündür. İcra hareketlerine elverişli şekilde başlayıp ardından herhangi bir engelin çıkmasıyla elde olmayan sebeplerle tamamlanamadığı durumlarda kabul etme suçu

---

[610] Kıdıl, s.288

[611] Dosyadaki belge ve bilgilere göre; sanıkların, suç konusu eroini yurtdışına nakletmek için eroinin sahipleriyle anlaştıkları ve nakil ücretinin bir bölümünü aldıkları, ancak kendilerine teslim edilmeden eroin ele geçirildiği, böylece nakletme suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşıldığı halde; (10. C.D. 17.09.2015, 2014/14483 E. , 2015/32259 K. Erişim Tarihi:11.04.2020)

[612] Karakaş Doğan, s,171

[613] Akkaya, s.175

[614] Sanık ...'ın suça konu uyuşturucu maddeyi kargo aracılığı ile Cuma 'ya gönderdiği, ancak maddenin sanık ...'ya teslim edilmeden önce polisler tarafından ele geçirildiği; böylece sanık ... hakkındaki uyuşturucu madde satın alma ve bulundurma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı ve TCK'nın 35. maddesi uyarınca cezasından indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi, (20. C.D. 24.04.2019, 2015/12879 E., 2019/2544 K.)

20.11.2011 tarihli arama tutanağı, iletişimin tespitine ilişkin tutanak içerikleri ve dosyadaki diğer belge ve bilgilerden; sanığın suç konusu uyuşturucu maddenin alıcısı konumunda olduğu, tarafların alım satım konusunda anlaştıkları, ancak uyuşturucu maddenin henüz sanığa teslim edilmeden görevlilerce diğer sanık ...'da ele geçirildiğinin anlaşılması karşısında, sanığın "uyuşturucu madde satın alma" suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı dikkate alınarak, cezasından TCK'nın 35. maddesinin 2. fıkrası uyarınca indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi, (20. C.D. 03.10.2020, 2015/13597 E., 2018/3983 K.)

İletişimin tespit tutanakları yakalama, oto arama ve elkoyma tutanakları, sanık savunmaları ve dosya kapsamından; sanık ... ve sanık ...'dan, sanık ...'a teslim edilmek üzere temin edilip, ...aracılığı ile nakledilen ve sanık ...'a ait poşet üzerinde yapılan aramada ele geçirilen net 1021,125 g esrar'ı, sanığın ticari amaçla satın almaya gittiği, ancak icra hareketlerine başlamış olmasına rağmen, esrar maddesinin tesliminden önce polislerin Kandıra turnikelerinde müdahalesi nedeniyle, elde olmayan nedenlerle eylemin tamamlanamayıp teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşıldığından hükmolunan temel cezadan TCK'nın 35. maddesi uyarınca indirim yapılması gerektiği gözetilmeden sanığa fazla ceza tayini, (20. C.D. 21.05.2018, 2016/1370 E. , 2018/2356 K.)

teşebbüs aşamasında kalmış olur[615]. Kabul etmek suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı hallerde tamamlanmış başka bir suç oluşmayacaktır[616].

Depolama ve bulundurmak suçları, mütemadi suçlardan olup temadi bittiği anda suç tamamlanır. Dolayısıyla depolama ve bulundurmak suçlarına teşebbüs mümkündür[617]. Depolama suçunun oluşması için tarafların uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alışverişi konusunda anlaşmaları yeterli değildir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin zilyetliğinin depolama yapacak faile geçirilmesi gerekir. Elverişli hareketlerle suçun işlenmesine başlanıp zilyetlik yetkisinin depolama yapacak faile geçirilemediği durumlarda karşılaşılan engel sonucu depolama suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır[618]. Yukarıda ifade edildiği üzere depolama suçlarında tasarruf yetkisinin depolayacak kişiye geçmemesi gerekir. Aksi halde depolama için alınan uyuşturucu maddelerin tasarruf yetkisinin de verilmesi durumunda veren kişi için satma veya başkalarına verme; alan kişi için ise satın alma veya kabul etme suçları oluşacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi depolamak için anlaşan fakat uyuşturucu maddenin teminine veya araca yüklenmesine katıldığına, uyuşturucu maddeye ortak olduğuna ilişkin aleyhinde hiçbir delil bulunmayan failin, uyuşturucu maddeyi saklamak için depoyu hazırladığı ancak depoya gelirken maddenin yolda başkalarının hakimiyetindeyken ele geçirildiği durumlarda fail açısından bir bulundurma suçunun oluşması söz konusu değildir. Dolayısıyla bu tür durumlarda tamamlanmış bir

---

[615] Akaya, s.176

[616] Bununla birlikte sanıkların uyarıcı maddeyi bulundurduğunu düşündükleri sanık M..'a ulaşmaya çalıştıkları, ancak maddeyi teslim alamadan görevliler tarafından yakalandıkları olayda; sanıklar A.. ve M..'ın, hakkındaki hüküm inceleme dışında bulunan diğer sanık M..'un uyarıcı madde ithal etme suçuna iştirak ettiklerine, M.. ile birlikte maddeyi getirdiklerine ya da maddenin yurt dışından Türkiye'ye getiriliş aşamasında bir rollerinin bulunduğuna veya maddenin yurt dışından getirilmesini sağlayan Türkiye'deki asıl alıcısı olduklarına ilişkin, her türlü şüpheden uzak, yeterli ve kesin delil elde edilememiştir. Bu nedenle maddenin ithali aşamasında bir iştirakleri tespit edilemeyen sanıkların rolü ve gerçekleşen şekliyle sabit olan fiilleri, ithal edilmesinden ve Türkiye'ye getirilmesinden sonra suç konusu 1.795,5 gram kokaini kabul edip bulundurma olup, 5237 sayılı TCK'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen suçu oluşturmaktadır. Ancak kokaini teslim alamadan ve fiili hakimiyetlerine geçiremeden kolluk görevlileri tarafından yakalandıklarından, uyarıcı maddeyi kabul edip bulundurma suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı görülmektedir. Bu nedenle, sanıkların eyleminin kişisel kullanma amacı dışında uyarıcı madde bulundurmak ve kabul etmek suçuna teşebbüsü oluşturduğu gözetilmeden, yerel mahkemece uyarıcı madde ithali suçundan mahkûmiyetlerine karar verilmesi isabetsizdir. (C.G.K. 17.12.2013, 2013/10-497E., 2013/621K.)

[617] Öner, s.185; Özdabakoğlu, s.53; Bulundurmak suçunun teşebbüse elverişli olmadığı yönündeki görüş için bkz. Balcı, s.196; Tezcan-Erdem-Önok, s.922; Kıdıl, s.290;

[618] Öner, s.186; Akkaya, s.176

bulundurma suçu gerçekleşmediğinden, sadece depolamaya teşebbüsten hüküm kurulmalıdır[619].

Suça teşebbüs durumunda hâkim, önce cezanın belirlenmesindeki ölçülere göre temel cezayı saptayacak ve daha sonra bu suça ilişkin hükümdeki sırayı takip ederek teşebbüs hükmünü uygulayacaktır. Bu hüküm uygulanırken, somut olayda ortaya çıkan zarar veya tehlikenin ağırlığı dikkate alınarak, teşebbüse ilişkin hükümde belirtilen sınırlar arasında ceza belirlenecektir[620].

### 9.2. İştirak

Tek bir kişi tarafından işlenebilecekken, birden fazla kimsenin aralarındaki anlaşma gereği kanunda tanımlanmış bir suçun unsurlarını icra etmeleri haline iştirak denir[621]. 5237 sayılı kanunla iştirak şekilleri, fiilin işlenişi üzerinde kurulan hâkimiyet ölçü alınarak belirlenmiştir. Bu sistemde birer sorumluk statüsü olarak öngörülen iştirak şekilleri faillik, azmettirme ve yardım etmeden ibarettir. Kanunilik-tipiklik unsuru gereği sadece tipe uygun fiili gerçekleştiren kişi fail olurken; fail haricinde suçun işlenmesine katılanların cezalandırılması ancak şeriklik kavramıyla mümkün hale gelmektedir[622]. İştirak kavramı faillik ve şeriklik olarak ikiye ayrılır. Yine faillik kavramı da müstakil faillik, müşterek faillik ve dolaylı faillik olarak ayrılırken; şeriklik kavramı ise yardım eden ve azmettiren olarak ayrılmaktadır. İştirak hükümleri cezai sorumluluğu genişleten ve tamamlayıcı niteliği olan bir hukuki kurumdur[623].

Fail, suçun kanuni tanımındaki haksızlığı gerçekleştiren kimsedir. Nitekim TCK md 37'de *"suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur."* şeklindeki düzenlemeyle failin tespitine yer verilmiştir. Maddenin birinci fıkrasına göre suçun kanuni tanımında öngörülen fiili gerçekleştiren kişi fail olup; suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi durumunda, bu kişilerin her biri müşterek fail olarak sorumlu tutulacaklardır. Müşterek failler birlikte suç işleme kararı kapsamında icra hareketlerini birlikte gerçekleştirdikleri

[619] Aksi yöndeki görüş için bkz. Yaşar, s.281
[620] Koca-Üzülmez, s.436 ; Zafer, s.511
[621] Evik, Vesile Sonay. Suça İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu, İkinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, s.5; Artuk-Gökcen, s.717
[622] Zafer, s.519
[623] Aydın, Devrim. Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Birinci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2009, s.51

gibi haksızlık teşkil eden fiilin icrası üzerinde müşterek şekilde hakimiyet kurmaktadırlar[624].

Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi, TCK md 37/2 gereği fiili gerçekleştiren gibi sorumlu tutulacak[625], aklında suç işleme düşüncesi olmayan veya böyle bir kararı bulunmayan kimseye suç işleme düşüncesini veren veya kararının oluşmasını sağlayan azmettiren kişi TCK md 38 gereği[626], suçun işlenmesine yardım eden ise TCK md 39 gereği sorumlu tutulacaktır. Bu genel açıklamalardan sonra, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde ticareti suçlarına iştirakin her türünün gerçekleştirilebileceğini ve bu suçların iştirak açısından bir farklılık arz etmediğini belirtebiliriz[627].

Ortak hâkimiyetin kurulup kurulmadığının saptanmasında suç ortaklarının suçun icrasındaki rolleri ve katkılarının taşıdığı önem değerlendirilmelidir. Bu gibi durumlarda, fiilin icrasının tamamlanması veya sonuçsuz kalması ortak faillerden her birinin elinde bulunmalıdır. Faillerin birlikte icra ettikleri 188/3 kapsamındaki suçlarda suç ortaklarının suçun işlenişine yaptıkları katkı, suçun icrası açısından birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla, suç ortakları suçun işlenişi üzerinde ortak bir hâkimiyet kurmalı ancak faillerden sadece birisi isterse suçun işlenmesini engelleyebilecek pozisyonda olmalıdır[628].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının nitelikli hallerini düzenleyen 188/5. maddesinin, iştirak hükümlerinin uygulanmasında dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla en az iki kişinin fail olduğu uyuşmazlıklarda iştirak hükümlerinden değerlendirme yapılmalı; en az üç kişinin müşterek fail olduğu uyuşmazlıklarda ise 188/5. maddesindeki nitelikli haller kapsamında değerlendirme yapılmalıdır. Şeriklerin bu sayılara dahil olmadığını belirtmek gerekir.

---

[624] Özgenç, Genel Hükümler, s.542; Aydın, s.137
[625] Özgenç, Genel Hükümler, s.568
[626] Aydın, s.165
[627] Balcı, s.197
[628] Sanık ...'ın, suç ortakları olan inceleme dışı sanıklar ... ve...'ın suçlarının icrasında üstlendiği rol ile adı geçenlerin suçlarına olan etkin ve fonksiyonel katkısı, inceleme dışı sanıklar...ve... ile sanığın eylemler üzerinde kurdukları ortak hâkimiyetin uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun işlenmesi açısından taşıdığı önem göz önüne alındığında, sanık ...'ın eylemlerinin suç ortakları olan inceleme dışı sanıkların fiillerini tamamladığı, sanığın uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun müşterek faili olarak sorumlu tutulması gerektiği kabul edilmelidir. (C.G.K. 10.03.2020, 2016/806E., 2020/166K.)

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi aracıyla nakleden sanığın yakalanmaması için aracıyla aynı güzergahı kullanarak öncülük eden, yolda sık sık telefonla iletişim kuran ve yolda buluşan sanıklar[629], uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi birlikte nakledenler[630], sevk edenin, nakledenin ve devralanın sürekli telefon trafiği içerisinde olduğu kimseler[631], diğer sanıktan aldığı uyuşturucu maddeyi işyerinde saklayanlar[632] suçun icrası üzerinde kurdukları hakimiyetten dolayı müşterek fail olarak sorumlu olmalıdır. Bu fiilleri gerçekleştiren faillerin yardım eden sıfatıyla değil suçun kanuni tanımındaki haksızlığı işleyen sıfatıyla sorumlu tutulmaları gerekir.

Şeriklik, yukarıda belirtildiği üzere azmettirme ve yardım etme olarak ayrılmaktadır. Azmettirme, belli bir suçu işleme hususunda henüz bir fikri olmayan bir kişinin başkası tarafından bu suçu işlemeye karar verdirilmesidir[633]. Yargıtay'a göre, bir başkasından ceza veya infaz kurumuna yasak eşya sokmasını isteyen fail, azmettiren

[629] Amca ve yeğen olan sanıkların, 23.375 kg. eroini aracının gizli bölmesinde taşıyan ve hakkındaki mahkûmiyet hükmünü temyiz etmeyen, (sanıkların kardeşi ve amcası olan) diğer sanığın aracına öncülük yapmak amacıyla ... plaka sayılı araçla Van'dan itibaren aynı güzerğahı kullanarak Bursa'ya kadar eşlik etmeleri, yolda sürekli telefon görüşmeleri yaparak haberleşmeleri ve yol boyunca buluşmaları karşısında, sanıkların fikir ve eylem birliği içinde hareket ettiklerinin kabulüyle haklarında TCK'nun 37. maddesi yerine yardım etmeye ilişkin TCK'nun 39. maddesi uygulanarak cezadan indirim yapılması, (20. C.D, 25/04/2019, 2015/13770 E., 2019/2644 K.)

[630] Olay, yakalama, muhafaza , tartı ve teslim tutanağı içeriğine, Adana Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğünün ... uzmanlık numaralı raporu ve tüm dosya kapsamına göre, sanık ...'nın, suça konu uyuşturucu maddeyi nakletmek suretiyle diğer sanık ... ile fikir ve eylem birliği içinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçuna iştirak ettiği anlaşıldığından, atılı suçtan dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçe ile sanığın beraatine kararı verilmesi, (20. C.D. 24.06.2019, 2017/5318 E, 2019/3814 K.)

Sanık ...'un, içerisinde uyuşturucu maddenin bulunduğu ...plaka sayılı aracı kiraladığı, suç tarihinde uyuşturucuyu nakletmekte olan diğer sanıklar ... ve ... isteği üzerine otoban gişelerine giderek kolluk güçlerince çevirme yapılıp yapılmadığını kontrol ettiği, çevirme olduğunu görmesi üzerine sanıklara haber vererek güzergahlarını değiştirmelerini sağladığı, daha sonra ... giriş turnikelerini kontrol edip burada da uygulama olduğunu görerek haber vermeye çalıştığı olayda, diğer sanıklarla birlikte bir suç işleme kararının icrası kapsamında fikir ve eylem birliği içerisinde atılı suçu işlediği anlaşıldığından tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir. (20. C.D. 24.05.2017, 2015/12502E., 2017/3300K.)

[631] Kargonun göndericisinin sanık ... olması, kargoyu diğer sanık ... ile birlikte göndermesi, kargoyu gönderdikten sonra sanık ...'ın, telefonla sanık ...'ı arayarak kargoyu gönderdiğini söyleyip ona bilgi vermesi, sanık ...'ın uyuşturucu madde koyarken sanık ...'ın haberinin olduğu yönündeki mahkeme beyanı karşısında, sanık ...'ın diğer sanık ... ile fikir ve eylem birliği içinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçuna iştirak ettiği, diğer sanık ...'ın suçla ilgisinin bilinmediği ve sanık ...'ın ikrarda bulunduğu celse öncesinde onun suçla ilgisini açıklamak suretiyle onun yakalanmasını ve suçunun ortaya çıkmasını sağladığı gözetilerek, sanık hakkında TCK'nın 188/3 ve 192/3. maddeleri uyarınca mahkûmiyeti yerine dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçe ile sanığın beraatine kararı verilmesi, (20. C.D. 03.04.2019, 2015/12371E., 2019/2085K.)

[632] Diğer sanık ...'nin getirdiği suç konusu uyarıcı maddeyi bir süre dükkanındaki buzdolabında saklayan; böylece TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen suçun kanuni tanımında yer alan "bulundurma ve depolama" fiilini gerçekleştiren sanık ...'in TCK'nın 37. maddesi kapsamında fail konumunda olduğu anlaşıldığından, tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir. (10. C.D. 01.04.2014, 2011/13317E., 2014/2278K.)

Suç konusu eroini temin ederek diğer sanıklar ... ve ...'nın kaportacı dükkanına getirten sanık ...'in, aynı eroini presleyerek bir gün dükkanlarında saklayan sanıklar ... ve ...'nın TCK'nın 37. maddesi kapsamında fail oldukları gözetilmeden, bu sanıkların cezalarından TCK'nın 39. maddesinin 1. fıkrası gereğince indirim yapılması, (10. C.D. 2009/8346E., 2014/646K.)

[633] Aydın, s.164

olarak sorumlu tutulmalıdır[634]. İzlenen suç politikasının gereği olarak, azmettirenin suçun kanundaki cezası ile cezalandırılacağı kabul edilmiştir.

TCK'nın 39. maddesinde düzenlenen yardım etme kavramına ilişkin maddenin ikinci fıkrasında hangi hallerin yardım etme teşkil edeceği belirtilmiştir. Buna göre; failin suç işlemeye teşvik edilmesi veya suç işleme kararının kuvvetlendirilmesi yahut fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağının vaat edilmesi, suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösterilmesi veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçların sağlaması, suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasının kolaylaştırılması hallerinde kişi yardım eden sıfatıyla sorumlu olacaktır[635]. Ancak yardım edene, suçu işleyen faile oranla indirimli ceza verilecektir.

Yardım etme ve iştirak arasında uyuşturucu madde suçlarına uygulanabilirlik anlamında çok ince bir çizgi bulunmaktadır. Buna göre yardım edenin eylemleri kanun maddesinde korunan yararın ihlaline yönelik hareketlerden ve suç teşkil eden eylemler üzerinde hakimiyet kuracak nitelik ve boyutta olmamalıdır[636]. Yardım etme hallerinde fail uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin teminine katılmadığı gibi uyuşturucu maddeye ortak değildir ve hiçbir aşamada uyuşturucu maddeye elini sürmemektedir, bulundurmamaktadır[637].

Buna göre uyuşturucu madde temin etmeye çalışanlar ile satıcıların buluşmalarını sağlamak için onları yönlendirip telefon görüşmeleri yapılması[638], suçta

---

[634] Sanığın, sanık ...'i İnfaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçunu azmettirme şeklindeki eyleminin TCK'nın 38/1. maddesi yollamasıyla 188/3. maddesinde düzenlenen "uyuşturucu madde ticareti yapma" ve TCK'nın 297. maddesinin 1. fıkrasında tanımlanan "infaz kurumuna uyuşturucu madde sokma" suçlarını oluşturacağı, TCK'nın 297. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde öngörülen fikri içtima kuralları gereğince, bu iki suçtan daha ağır sonuç doğuran TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen uyuşturucu madde ticareti yapma suçu gereğince temel ceza belirlenip aynı Kanun'un 297/1. maddesinin 2. cümlesine göre 1/2 oranında artırılması gerekirken eksik ceza tayin edilmesi, (20. C.D. 07.07.2020, 2019/7270E., 2020/3985K.)

[635] Evik, s.188

[636] Evik, s.190

[637] Elmas, s.131; Yargıtay kararı için bkz. Diğer yandan, somut olay ve olgularla, bu bağlamda ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle açıkça örtüşmeyen telefon konuşmaları delil olarak mahkûmiyet hükmüne esas alınamaz. Sanığın telefon konuşmalarında ve mesajlarında belirtilen maddelerin ele geçmemesi nedeniyle, bunların uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak yoktur. Diğer yandan, telefon konuşmaları ve mesajlar, Sinan dışındaki sanıklarda ele geçirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili olay ve olgularla, bu bağlamda sözü edilen maddelerle örtüşmemektedir. Sanığın sabit olan tek fiili, diğer sanıklar Sinan ve Erdal arasında irtibat sağlayarak, Sinan'da ele geçirilen kokainin Sinan tarafından Erdal'dan satın alınmasına yardım etmekten ibarettir. Bu nedenle sanık hakkında TCK'nın 39. maddesinin uygulanması gerektiğine ilişkin Özel Daire'nin bozma kararı doğrudur. (C.G.K. 25.03.2014, 2013/637E, 2014/137K.)

[638] Sanığın, uyuşturucu madde temin etmeye çalışan tanıklar Mustafa ve Metin'i sanık Beytullah ile buluşmalarını sağlamak için onları yönlendirip telefon görüşmeleri yapması şeklindeki eyleminin diğer sanığın eylemine TCK'nın

kullanılan aracı kiralaması için çağırdığı kişiyi diğer sanıklarla buluşturarak araç kiralamasını istemesi[639], uyuşturucu veya uyarıcı madde satıcılarına gözcülük yapılması[640], uyuşturucu madde temin etmek isteyene uyuşturucu madde satıcısının telefon numarasının verilmesi[641] şeklinde gerçekleşen eylemlerin failleri, kanuni tipteki haksızlığı gerçekleştirmedikleri ve suçun icrası üzerinde ortak hakimiyet kurmadıkları göz önünde bulundurularak yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulmaktadırlar.

Bazı suçlar, yapıları gereği ancak birden fazla kişinin katılımıyla işlenebilirler. Burada faillerin birden fazla sayıda olması kanuni tip tarafından zorunlu bir kurucu unsur olarak öngörülmüştür. Bu tür suçlarda her bir suje kanuni tipteki hareketleri gerçekleştirir ve hukuki değeri zarar uğratmak noktasında her biri belli bir potansiyele sahiptir[642]. Çok failli suçlar kavramı doktrinde genel hükümler kitaplarında faillik kavramı altında değil iştirak kavramı altında incelendiğinden biz de bu kısımda incelemeyi uygun bulduk. Çok failli suçlar yakınsama ve karşılaşma suçları olarak ayrılmaktadır. Yakınsama suçlarında zorunlu olarak bir arada bulunan faillerin her biri ortak amaca ulaşmak için aynı yönde hareket ederken; karşılaşma suçlarında suçun işlenmesine zorunlu olarak katılan birden fazla failin aynı amaç için farklı yönlerden hareket ettikleri görülmektedir[643]. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının seçimlik hareketlerinden satmak, satın almak, kabul etmek ve başkalarına vermek suçları karşılaşma şeklinde ve aynı amaca ulaşmak için farklı yönlerden hareket

---

37. maddesi kapsamında iştirak olarak kabul edilemeyeceği, TCK'nın 39/2. maddesi uyarınca "suçun işlenmesine yardım eden" konumunda bulunduğu ve hakkında TCK'nın 39/1. maddesinin uygulanması gerektiği gözetilmeden, TCK'nın 37. maddesi uyarınca "fiili birlikte gerçekleştiren" konumunda olduğu kabul edilerek, yazılı şekilde fazla ceza verilmesi, (20. C.D. 09.07.2020, 2020/2246E., 2020/4113K.)

[639] Olay tutanağı, aynı olay sebebiyle hakkında uyuşturucu ticareti suçundan beraat kararı verilen...'in beyanları ve tüm dosya kapsamına göre, sanık ...'in somut eyleminin olay günü suçta kullanılan araçı kiralaması için çağırdığı beraat eden...'i diğer sanıklarla buluşturarak...'in araç kiralmasını istemesi ile sınırlı olduğu; diğer sanıklar ... ile temyize gelmeyen sanık ...'in suçlarına asli fail olarak iştirak ettiğine ilişkin her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemeyen sanık hakkında TCK'nın 39/1. maddesinde düzenlenen suça yardım eden sıfatıyla uygulama yapılması gerektiği gözetilmeden suçu birlikte işleyen olarak kabulüyle sanık hakkında fazla ceza tayini, (20. C.D. 04.03.2020, 2019/347E., 2020/1523K.)

[640] Dosya kapsamındaki olay tutanağına göre; 11/10/2017 günü sanıklar ...'nin tedirgin hareketler sergilemeleri üzerine kolluk görevlilerince takibe alındıkları, yaklaşık 5 dakika sonra ...'nin sanıkların yanına geldiği ve sanık ...'in köşe başına giderek etrafı gözetlediği, davaya konu beyaz renkli kağıda sarılı uyuşturucu maddeyi sanık ...'in sanık ...'ye, sanık ...'nin de ...'ye verdiği, ...'nin de sanık ...'e para verdiği olayda, sanık ...'in gözcülük yaptığı ve eyleminin TCK'nın 39/1. maddesi kapsamında kaldığı, sanığın yardımda bulunmak suretiyle suçun icrasını kolaylaştırdığı anlaşıldığından; (20. C.D. 22.01.2020, 2019/1125 E., 2020/766K.)

[641] Sanığın sabit olan fiili, uyuşturucu madde temin etmesi için sanık ...'e diğer sanık ...'in telefon numarasını vermekten ibaret olup, suçun işlenmesine doğrudan katılmayıp suçun işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırdığı anlaşıldığından, sanık hakkında TCK'nın 39. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D. 20.02.2020, 2019/7183E., 2020/1173K.)

[642] Sancar, s.35

[643] Özgenç, Genel Hükümler, s.536; Artuk-Gökcen, s.777; Zafer, s.521

edilerek işlenen çok failli suç özelliği gösterir[644]. Bu hallerde alan ve satan iştirakten sorumlu olmayacaktır. Alan ve satanın varlığı kanuni tipteki suçun işlenmesi için kurucu unsurdur.

### 9.3. İçtima

Ceza hukukunda kural, *"kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır"* şeklindedir. Ancak bu kuralın istinası suçların içtimaı ve cezaların içtimaıdır. Failin tek fiille birden çok suç işlemiş olmasına rağmen tek suçtan ceza verilmesi suçların içtimaı kurumunu oluşturmaktadır[645]. Dolayısıyla suçların içtimaında failin işlediği her suçun cezası belirlenip toplanmaz, bilakis ya işlediği suçlar tek suç kabul edilip cezası artırılır ya da işlediği çok sayıdaki suçtan sadece cezası ağır olanından sorumlu tutulup cezalandırılır[646].

TCK'nın Beşinci Bölümünde suçların içtimaı başlığı altında sırasıyla bileşik suça (md 42), zincirleme suça (md 43/1), fikri içtima (md 44) hükümlerine yer verilmiştir. Buna göre bir suç bir başka suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğunda ortada tek suç oluştuğunun kabul edilmesine bileşik suç denir. Bileşik suçun varlığının kabul edildiği hallerde içtima hükümleri uygulanmaz[647]. Değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, birden fazla kez işlenmesi durumunda zincirleme suç vardır ve bu durumlarda fail hakkında sadece bir kez cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza artırılır. Fikri içtima, bir fiil ile kanun kapsamındaki birden fazla ve farklı suçun işlendiği hallerde her suç için ayrı ayrı ceza vermek yerine failin, işlenen suçlardan cezası en ağır olanından sorumlu tutulması şeklinde açıklanabilir[648]. Gerçek içtima ise her suçun cezasının toplanması şeklindedir. Bunların yanında kanunlarda düzenlenmeyen ancak varlığı kabul edilen görünüşte içtima kavramına da değinmek gerekir. Görünüşte içtima, görünüşte ortada birden çok suç olmasına rağmen gerçekte sadece bir suçun oluştuğunun kabul edilmesidir. Bu tür hallerde içtima hükümleri uygulama alanı bulmaz. Görünüşte içtima *özel normun önceliği, bir normun bir başka norm tarafından tüketilmesi* ve *yardımcı*

[644] Karakaş Doğan, s.144
[645] Özgenç, Genel Hükümler, s.509
[646] Artuk-Gökcen, s.780
[647] Koca-Üzülmez, s.614
[648] Parlar-Hatipoğlu, Suça Teşebbüs, s.158

*normun önceliği* ilkelerinden oluşmaktadır[649]. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında uygulanabilirlik açısından bu ilkelerden *tüketen-tüketilen norm* ilkesine değinmekte fayda vardır. Tüketen-tüketilen norm ilkesi, bir olaya uygulanabilir birden çok norm olmasına rağmen aslında bu normlardan birisinin diğerini bünyesinde doğal olarak barındırmasıdır[650].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında mağdur tek bir kişi olmayıp tüm toplumdur. Bu suçlar her seferinde başka başka kişilere karşı işleniyor olsa dahi her seferinde mağdur tüm toplum olmaktadır. Dolayısıyla aynı suç işleme kararı kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları birden fazla kez işlendiğinde mağdur belirsiz dahi olsa zincirleme suç yine de oluşacaktır[651]. Keza 43/son cümlesinde bu husus *"Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır."* şeklinde belirtilmiştir. Bu suçlar, kendi içinde seçimlik hareketli olmakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun oluşması için bu seçimlik hareketlerden birisinin işlenmesi yeterlidir. Uyuşturucu maddeyi satmak için bulunduran sonra nakleden ve ardından satışa arz ederek satan failin kastının yoğunluğu satmak suçunda toplandığından dolayı sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçundan sorumlu tutulmalıdır. Dolayısıyla fail, satmak suçunun yanında bulundurmak, nakletmek veya satışa arz etmek suçlarından sorumlu olmamalıdır. Ayrıca fail, birden fazla kişiye uyuşturucu madde satıyor olabilir. Bu tür durumlarda, zincirleme suçların kurucu unsuru olan aynı suçu işleme kararı kapsamında hareket ediliyorsa, yani satmak suçuna konu olan uyuşturucu maddeler aynı bütünün parçalarından oluşuyorsa, birden fazla satmak suçu oluştuğunun kabulü yerine tek satma suçu oluştuğu kabul edilerek bu suçun cezasında artırım yoluna gidilmelidir[652]. Burada dikkat edilmesi gereken husus, suçun konusunu oluşturan uyuşturucu maddenin aynı olmasıdır. Hareketlerin seçimlik olma özelliği aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde için geçerlidir. Örneğin, tek seferde 1

[649] Özgenç, Genel Hükümler, s.554
[650] Artuk-Gökcen, s.782
[651] Tezcan-Erdem-Önok, s.923; Parlar-Öztürk, s.131
[652] Sanığın, 29.06.2016 tarihinde 12 adet MDMA sattığı, 29.09.2016 tarihinde ikametinde yapılan aramada kokain ele geçirildiği, 28.07.2016 tarihli eyleminde ise diğer sanık ...'de yakalanan esrar maddesinin sanık ... aracılığıyla kendisine getirildiği ve üç sanığın bu suçu birlikte işledikleri sabit ise de; bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı suçu birden fazla işleyen sanık hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanırken; suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali ya da daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin birleşmesi halinde her bir eylem yönünden ceza miktarı somutlaştırılarak, yapılan somutlaştırma sonucu belirlenen cezalardan ağır olanına TCK'nın 43. maddesi uygulanarak sonuç cezanın tayin edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D. 10.01.2019, 2018/2237E., 2019/203K.)

kg esrarı alan fail bunu parçalara ayırıp ve aynı suç işleme kararı kapsamında sattığı takdirde, her bir satış için ayrı suç oluştuğunun kabulü yerine tek suçtan sorumlu tutulup cezasında artırım yoluna gidilmelidir[653].

Fail elindeki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin tamamını sattıktan veya başkalarına verdikten sonra yenilenen bir kastla başka uyuşturucu veya uyarıcı madde temin eder ve onunla satmak veya başkalarına vermek suçlarını işlerse bu halde zincirleme suç hükümleri değil, ilk suç ile ikinci suç arasında gerçek içtima hükümleri uygulama alanı bulmalıdır[654]. Fakat zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için de failin birden çok kişiye uyuşturucu veya uyarıcı madde sattığını ikrar etmesi tek başına yeterli değildir. Failin sattığını ikrar ettiği uyuşturucu maddelerin ele geçirilmesi gerekir[655]. Satmak suçu için yapılan bu değerlendirmeler üçüncü fıkranın diğer seçimlik hareketlerine de uygulanabilecektir. Ancak burada seçimlik hareketler arasındaki zaman ve suça konu edilen uyuşturucu veya uyarıcının aynı olması kriterlerine dikkat edilmelidir. Dolayısıyla yenilenen bir kast olmadan ve aynı uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle bir suçu işleme kararı kapsamında işlenen üçüncü fıkradaki hareketler için zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır[656]. Zincirleme suçun oluşumu için işlenen suçlar arasında ne kadar zaman geçmesi gerektiği konusunda genel ve mutlak bir kural koymak mümkün olmadığından, hangi süre içerisinde işlenirse işlensin, işlenen suç başlangıçtaki genel niyete veya suç işleme konusundaki tek karara dayanıyor ise zincirleme suç hükümleri uygulanmalı; fakat işlenen suç, failin yeni bir suç işleme

---

[653] Kıdıl, s.301

[654] Seçimlik hareketli suçlarda, hareketlerden bir kaçının birden yapılması birden çok suç işlenmesi anlamına gelmez. Bu gibi hâllerde de ortada tek bir suç vardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, suçun konusunu oluşturan maddenin aynı olmasıdır. Hareketlerin seçimlik olma özelliği aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde için geçerlidir. Failin, değişik zamanlarda aynı veya farklı kişilere maddede öngörülen seçimlik hareketlerden herhangi birisini gerçekleştirmesi hâllerinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması söz konusu olacaktır. Ancak bunun için de öncelikle bu suçların her birinin cezalandırılabilir nitelikte olması ve suçlar arasında hukuki kesinti bulunmaması gerekir. Suçlar arasındaki sürenin ne kadar olması gerektiği konusunda kesin bir ölçüt bulunmamaktadır. Suçlar arasında çok kısa bir zaman aralığı olsa dahi suç işleme kararının yenilenmiş olması hâlinde zincirleme suçtan söz edilemeyecektir. Diğer bir anlatımla failin işlemeyi kast ettiği uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun konusunu oluşturan maddenin, öngörülen seçimlik hareketlerden herhangi birisinin gerçekleştirilmesi sonrasında tüketilmesinin ardından, yeniden uyuşturucu madde temin etmesi hâlinde zincirleme suçun değil, gerçek içtima kuralı gereğince ayrı ayrı suçların oluştuğunun kabulü gerekmektedir. (C.G.K. 29.05.2018, 2017/184E., 2018/251K.)

[655] Tezcan-Erdem-Önok, s.923

[656] Olay tutanakları ve tüm dosya kapsamına göre; aynı suç işleme kararının icrası kapsamında, aynı gün içinde değişik zamanlarda "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçunu işledikleri anlaşılan sanıklar hakkında, belirlenen temel ceza üzerinden zincirleme suç hükümlerini düzenleyen TCK'nın 43/1. maddesi uyarınca arttırım yapılması gerektiği gözetilmeyerek, yazılı şekilde eksik ceza tayin edilmesi aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (20. C.D. 22.04.2019, 2015/12475E., 2019/2529K.)

kararına dayanıyorsa artık zincirleme suç değil gerçek içtima hükümlerinin uygulanması söz konusu olmalıdır[657].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları farklı suçlarla da bir arada bulunabilir. Misal, TCK md 188/1'deki imal, ithal veya ihraç suçları ile 188/3'teki suçlar bazı durumlarda bir arada bulunabilmektedir. Bu tür hallerde bazen 188/1'deki suçlar, bazen her iki fıkra kapsamındaki suçlar ve bazen sadece 188/3'teki suçlar

[657] Failin iç dünyasını ilgilendiren "suç işleme kararının" varlığının her olayın özelliğine göre suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesindeki özellikler, fiillerin işlendikleri yer ve işlenme zamanı, fiiller arasında geçen süre, korunan değer ve yarar, hareketin yöneldiği maddi konunun niteliği, olayların oluşum ve gelişimi ile dış dünyaya yansıyan diğer tüm özellikler birlikte değerlendirilerek belirlenmesi gerekecektir. Görüldüğü üzere, zincirleme suçun oluşumu için işlenen suçlar arasında ne kadar zaman geçmesi gerektiği konusunda genel ve mutlak bir kural koymak mümkün olmadığından, hangi süre içerisinde işlenirse işlensin, işlenen suç başlangıçtaki genel niyete veya suç işleme konusundaki tek karara dayanıyor ise zincirleme suç hükümleri uygulanacak; ancak işlenen suç, failin yeni bir suç işleme kararına dayanıyorsa artık zincirleme suç söz konusu olmayacaktır. (19. C.D. 21.02.2018, 2017/6198E., 2018/1815K.)
Sanığın 07.05.2014 ve 09.09.2014 tarihli eylemlerinin, gerek eylemlerinin nitelikleri gerek aradan geçen süre göz önüne alındığında yenilenen suç kastı ile iki ayrı suç teşkil ettiği ve ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği gözetilmeden şartları oluşmadığı halde zincirleme suç hükümleri uygulanarak eksik ceza tayini, (20. CD. 15.06.2020, 2019/6127E., 2020/2835K.)
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, Yargıtay 20. Ceza Dairesi'nin 25/04/2019 tarihli 2018/3336 Esas, 2019/2626 karar sayılı *"05/09/2016 tarihli ilk eylem nedeniyle bu eyleme ait 13.02.2017 tarihli iddianame düzenlenmeden, sanığın 09/12/2016 tarihli ikinci suçu işlediği ve bu ikinci suça ilişkin 27.12.2016 tarihli (mahkemece kabul olunan) iddianamenin düzenlendiği sabit olup bu iddianamenin düzenlenme tarihi itibariyle hukuki kesinti oluştuğu halde, Mahkemece "tüm dosya kapsamı içeriğine göre, her iki olay birlikte değerlendirildiğinde, aradan geçen zaman, yenilenen suç kastı, uyuşturucu maddenin önceki olayda yakalanan uyuşturucu maddenin devamı olmaması, birlikte hareket edilen şahısların farklı kişiler olması dikkate alınarak sanık ... hakkında zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağı her eylemin ayrı suç oluşturacağı"* gerekçesi ile iki ayrı suçtan kurulan hükmü onamasına dair karara yapılan itirazı: *"Bu bağlamda, işlenen suçlar arasında kısa zaman aralıklarının olması suç işleme kararında birlik olduğunu yani suç işleme kararının yenilenmediğini her zaman göstermeyeceği gibi, uzun zaman aralıklarının olması ise suç işleme kararında birlik olmadığını yani suç işleme kararının yenilendiğini göstermez. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun değinilen kararlarında ve öğretide de belirtildiği üzere, sürenin uzunluğu kararın yenilendiğini düşündürebilir, sürenin kısalığı ise her zaman aynı suç işleme kararının etkisi altında işlendiğini göstermeyebilir. Bu nedenle belirli bir süre geçince suç işleme kararı yenilenmiş ya da değişmiş olur demek soyut ve delillerden kopuk bir değerlendirme olacaktır. Failin iç dünyasını ilgilendiren bu kararın varlığının, her olayın özelliğine göre suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesindeki özellikler, fiillerin işlendikleri yer, işlenme zamanı, hareketin yöneldiği maddi konunun niteliği, olayların oluşumu ve gelişmesi ile dış dünyaya yansıyan diğer tüm özellikler değerlendirilerek belirlenmesi gerekir. Bu nedenlerle işlenen suçlar arasında ne kadar zaman geçmesi gerektiği konusunda genel ve mutlak bir kural koymak mümkün olmadığından hangi süre içinde işlenirse işlensin, suç, başlangıçtaki genel niyete ve suç işleme konusundaki tek karara dayanıyor ise zincirleme suç hükümleri uygulanır. İşlenen suçun sanığın yeni bir suç işleme kararına dayandığı belirlenebiliyorsa zincirleme suç oluşmayacaktır. Mahkemenin gerekçesinde belirttiği üzere, "'birlikte hareket edilen şahısların farklı kişiler olması" olgusu, sanığın uyuşturucu madde ticaretini hep aynı şahıslarla yapması gerektiği biçiminde ve ele geçen "uyuşturucu maddenin önceki olayda yakalanan maddenin devamı olmaması" gibi durumlarda,ayrı suçlar oluştuğu aksi halde TCK'nın 43. maddesinin hükümleri uygulanması gerekeceği yönünde hatalı bir sonuca varılacaktır. Bu suçun doğasında bir uyuşturucu madde satıcısının hep aynı üretici ya da temin ciden uyuşturucu madde alması veya hep aynı kişilere satması, aynı kişilerle nakletmesi, hep aynı uyuşturucu maddenin ticaretini yapması gibi bir durumu yoktur. Talebe göre arz vardır. Sanığın farklı zamanda bir kişiye esrar, diğerine eroin, kannabinoid, bir diğer kişiye uyarıcı hap satması hali de suç işleme kararının yenilenmesi olarak kabul edilirse, sanığın eylemlerinin her birinin ayrı suçlar oluşturacağını peşinen kabul etmek sonucu doğar. Böyle durumlarda suç işleme kararının yenilendiğini kabul etmek de bir tahminden öteye gidemez ve TCK'nın 43. maddesinin (1.) fıkrasını uygulanamaz hale getirir, bu yaklaşımların hepsi soyut değerlendirme olup somut değildir, tahmine dayalı bir çıkarımdır. Suç işleme kararının yenilenmesi olgusu somut verilere dayanmıyorsa sanığın lehine olarak değerlendirme yapılması genel kuraldır ve zincirleme suç hükümleri uygulanır. Açıklanan tüm bu nedenlerle, sanığın eylemlerinde suç işleme kararının yenilendiğinden bahisle iki ayrı suçun varlığı kabul edilerek kurulan temyize konu mahkeme hükmünün bozulması gerekirken onanması usul ve yasalara aykırıdır.''*

oluşmaktadır. Dolayısıyla hem 188/1'deki suçların hem de 188/3'teki suçların aynı anda oluştuğu durumlarda hangi içtima kurumunun oluştuğunu tespit etmek çok önemli hale gelmektedir.

Fail, elverişli hareketlerle imal suçunu icra ederken elinde olmayan sebeplerle imali tamamlayamaz ve o aşamaya kadar imalde kullanılmak üzere bir başka uyuşturucu veya uyarıcı madde temin edilmişse, bu halde imal suçuna teşebbüs ve ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçu oluşacaktır. Doktrinde bu tür durumlarda, failin hem imale teşebbüs suçundan ve hem de 188/3'te düzenlenen suçlardan gerçek içtima ile sorumlu tutulması gerektiği, failin imal suçu için üçüncü fıkradaki fiillerden zorunlu olarak geçmek zorunda olmadığı görüşü ileri sürülmektedir[658]. Bu görüş doğrultusunda imal suçu teşebbüs aşamasında kaldığında, teşebbüs aşamasındaki imal suçu ile tamamlanmış bir 188/3'teki suç gerçek içtimaya tabi tutulacak; ancak imal suçu tamamlanırsa sadece tamamlanmış bir imal suçundan hüküm kurulacaktır. Bu durum ise imal suçu tamamlandıkça faile verilecek cezalarda azalma anlamına gelebilecektir. Kanaatimizce, bu tür uyuşmazlıklarda yargılama sonucunda her iki suç değerlendirilip, sonuçta fikri içtima kuralları gereği ağır olanın cezası ile fail cezalandırılmalıdır. Çünkü imal edilmek istenen uyuşturucu veya uyarıcı madde için, bir başka uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hazır bulundurulması zorunlu ise, imalatta kullanılmak üzere bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulundurulması gerekecektir. Dolayısıyla bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir takım işlemlerden geçirilip yeni bir uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edilebilmesi için bir başka uyuşturucu maddenin bulundurulması suçundan geçilmek zorundadır. Örneğin; ham afyondan morfin veya morfinden eroin elde etmek isteyen failin morfin imal edebilmesi için ham afyon, eroin imal edebilmesi için morfin bulundurması gerekecektir. Bu nedenle bu tür durumlarda imalde kullanılacak uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurulmadan bir başka uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imaline elverişli hareketlerle başlanamayacaktır. Ayrıca aşağıda detayıyla inceleneceği üzere ihraca teşebbüs aşamasında fail, hem ihraca teşebbüs suçundan hem o ana kadar tamamlanmış bulundurma veya nakletme suçundan sorumlu tutulup fikri içtima uygulanmaktadır. Bu iki suç (İmale teşebbüs ve tamamlanmış bir nakletme veya bulundurma / ihraca

[658] Kıdıl, s.310

teşebbüs ve tamamlanmış bir nakletme veya bulundurma) arasında benzerlik bulunmaktadır. Dolayısıyla benzer olaylara benzer uygulamalar yapılmalıdır.

İmal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, başkalarına verilmesi, depolanması veya bulundurulması halinde imal eden fail açısından, imal suçu dışında ayrı bir suç daha oluşmaz. Fail, bu hallerde yalnızca imal suçundan sorumlu tutulmalı, iki ayrı suçtan sorumluluğuna gidilmemelidir. Ancak bu hallerde, bu iki ayrı suç tipi arasında yani imal ve ticaret suçları arasında hukuki bir kesintinin oluşmamış olması gerekir. Kesintinin oluşmadığı durumda tüketen-tüketilen norm ilişkisi gereği imal suçunun kastı kapsamında sonraki suçlar tüketildiğinden dolayı fail sadece imal suçundan sorumlu tutulur[659]. Nitekim Yargıtay'da bu yönde kararlar vermektedir[660]. Failin uyuşturucu maddeyi önce imal edip sonra sattığı halde bu iki eylemi arasında hukuken geçerli bir kesinti oluşursa fail, hem 188/1 kapsamında imal hem de 188/3 kapsamında satmak suçundan yargılanacaktır. Hukuki kesinti ise failin işlediği bir suçtan dolayı iddianame düzenlenmesi ile oluşur. İddianame düzenlendikten sonra aynı suçu tekrar işleyen fail için yeni ve ayrı bir suç oluşur[661].

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ithal ettikten sonra derhal satan failin sorumlu tutulması gereken suçun sadece TCK md 188/1'deki ithal suçu olduğu kanaatindeyiz. Çünkü kullanım dışındaki bir amaçla uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ülkemize getiren failin bir suçu işleme kararı ve amacı ancak bu uyuşturucu maddeyi satmak olabilir. Dolayısıyla ithal etme kastının içerisinde doğal olarak 188/3

---

[659] Karakaş Doğan, s.229; Elmas, s.136; Aksi yönde görüş için bkz. Tezcan-Erdem-Önok, s.922; Akkaya, s.179; Öner, s.190; Özdabakoğlu, s.73; Öner, s.191

[660]Tüketen tüketilen norm ilişkisi kuralı gereğince, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal eden kişinin, arada hukuken geçerli bir kesinti olmaması koşuluyla imal ettiği bu maddeleri satmak için bulundurmasının ya da satmasının, imal dışında başka bir suç oluşturmayacağı, imalle ilgili fiilin, bulundurma ve satma fiillerini içine alıp tüketeceği; sanığın, temin ettiği uyarıcı niteliğindeki amfetaminden bu maddeyi içeren tabletleri imal ederek "uyarıcı madde imal etme" suçunu işlediği ve imal ettiği yerde bu tabletlerin bulunduğu, sanık bu tabletlerden bir kısmını sattığını söylemişse de, imal etme ile satma arasında hukuken geçerli bir kesinti olmadığı için, ayrıca uyuşturucu madde satma suçunun oluşmadığı; sanığın fiilinin bütünüyle" uyarıcı madde imal etme" suçunu oluşturduğu ve sadece bu suçtan mahkumiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, (10. C.D. 15.12.2011, 2011/10792 E.,2011/58701 K) (Karar için bkz Elmas, s.33,34)

[661] Yüksektepe, s.195; Yargıtay Kararı için bkz. "...Sanığın 27/05/2014 günü ele geçen uyuşturucu maddenin kendisine ait olduğuna ilişkin ikrarı ve tanık ... ile tutanak mümziileri ... ve ...'ın beyanları ile üzerine atılı uyuşturucu madde ticareti suçunun sübut bulduğu ve sanığın daha önce, alıcı görevlilere 01/12/2013, 03/12/2013 ve 05/12/2013 tarihli uyuşturucu satımına ilişkin eylemlerinin tek suç oluşturduğu ve 27.05.2014 suç tarihine kadar düzenlenmiş bir iddianame bulunmadığı ve bu suçlar yönünden hukuki kesintinin oluşmadığı anlaşıldığından sanığın tüm eylemleri yönünden tek hüküm kurulması ve 27.05.2014 tarihli eylemi nedeni ile TCK'nın 43. Maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi..." (20. C.D. 27.10.2016, 2015/15280E. 2016/5289K.)

kapsamındaki fiiller az da olsa bulunacaktır[662]. Ancak failin bu kastının yenilenemeyecek bir süreçte devam etmesi gerekir. İthal ettikten sonra yenilenen bir kastla uyuşturucu maddeyi satan fail bu durumda hem ithal suçundan hem de satmak suçundan sorumlu tutularak gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır[663].

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi sevk veya naklederken ülkemizi transit bir şekilde kullanan faillerin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ülkemizde dolaşıma sokmak gibi bir gayesi tespit edilirse TCK md 188/1'deki ithal suçundan; uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ülkemizde dolaşıma sokmak gibi bir gaye tespit edilmez bilakis ülkemizden hemen gideceği belirlenirse nakletmek suçundan sorumluluğu doğacaktır. Sanığın, ülkemizden gideceğinin tespitine pasaport ve bilet kayıtlarına bakılarak ayrıca bir takım yan delillerle destekleyerek karar verilebilir[664].

İhraç suçu gümrük kapılarında beyanın gümrük memuruna yanlış söylenebilmesi ile oluşur. Bundan dolayı gümrük kapılarında ihraç suçunun teşebbüs aşamasında kalma ihtimali vardır. Gümrük kapılarında ihraç suçu teşebbüs aşamasında kalırsa ihraca teşebbüs suçundan yapılacak uygulama ile tamamlanmış bulundurma ya da nakletme suçlarından yapılacak uygulama neticesinde belirlenecek sonuçlar

---

[662] Benzer yöndeki görüş için bkz, Kıdıl, s.315; İthal ve satma arasında hukuken geçerli bir kesinti olmadığı için, ayrıca satma suçunun oluşmadığı; sanığın fiilinin bütünüyle uyuşturucu madde ithal etme suçunu oluşturduğu ve sadece bu suçtan mahkumiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, sanık hakkında her iki suçtan mahkumiyet hükmü kurulması kanuna aykırı bulunmuştur. (10. C.D. 07.05.2012, 2011/26379E., 2012/8893K.)

[663] Balcı, s.161; Sevdim, s.178

[664] Olay tutanağı içeriğine, pasaport ve bilet kayıtlarına, dosyadaki diğer belge ve bilgilere göre; sanığın, 02/05/2015 tarihinde ... ülkesi ... kentinden gelen ve 21:39 'da ..... Havalimanına inen uçak içinde bulunduğu, buradan ... / ...'ya 23:10'da hareket eden uçağa ait gidiş bileti olduğu halde, anılan Sao Paolo'dan gelen uçak içerisinde rahatsızlanarak bir kısmı el bagajında bulunan ve bir kısmı da sonrasında hastanede sindirim sisteminde kapsül şeklinde belirlenen, suç konusu uyuşturucu maddeler ile yakalandığı, yakalanan uyuşturucu maddeleri Türkiye'de bırakacağına veya başkasına vereceğine ilişkin yeterli delil bulunmadığı, transit geçiş niteliğindeki eyleminin ithal değil, uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturduğu gözetilmeden; 5237 sayılı TCK'nun 188/3. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiği halde, ithal suçundan aynı Kanun'un 188/1. maddesi uyarınca hüküm kurulması, (20. C.D. 27.10.2016, 2016/961E., 2016/5310K.);

Çin Halk Cumhuriyeti uyruklu olan sanığın, Hong Kong'a götürmek üzere Brezilya'dan temin ettiği suç konusu kokaini hava yoluyla Brezilya'dan ...'a getirdiği, sanığın uçaktan indikten sonra şut altında yapılan narkotik köpek taramasında uyuşturucu maddenin tespit edilmesi üzerine valizlerin banta koyulduğu, pasaport işlemlerinden geçen sanığın valizleri alması sonrasında yakalandığı, sanığın savunmasında Sao Paulo'dan Hong Kong'a gitmek üzere yola çıktığını, ...-Hong Kong arasında uçuş yapacağını, bilet tarihinin bilgisi dışında değiştirildiğini söylediği anlaşılmakla, sanığın ...-Hong Kong arası biletinin olup olmadığı ve uçuş tarihinin değiştirilip değiştirilmediğinin sorularak sanığın eyleminin transit geçiş ya da ithal olup olmadığı araştırılarak sonucuna göre hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi, (20. C.D. 18.01.2016, 2015/15483E., 2016/142K.)

Sanığın, ... plakalı araç ile 19/01/2014 tarihinde Kapıkule Sınır Kapısı'nda suça konu uyuşturucu madde ile yakalandığı, dosyadaki belgelere göre aracın varış yerinin Türkmenistan olduğu, savunmasında da Türkmenistan'a gideceğini beyan etmesi karşısında; savunmasının aksine, suç konusu uyuşturucu maddeyi Türkiye'de bırakacağına veya başkasına vereceğine ilişkin delil bulunmadığı, transit geçiş niteliğindeki eyleminin ithal veya ihraç değil, uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturduğu gözetilmeden, ithal etme suçundan hüküm kurulması, (10. C.D. 2014/4257E., 2014/12698K.)

karşılaştırılıp fikri içtima kuralları gereği daha ağır ceza ile fail cezalandırılır[665]. Doktrinde, ihraç suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı durumlarda failin sadece TCK md 188/1'deki ihraca teşebbüs suçundan sorumlu tutulması gerektiği, aynı fiilin hem ihraca teşebbüsü hem de TCK md 188/3'teki suçları oluşturmasının mümkün olmadığı görüşü ileri sürülmektedir[666]. Yine farklı bir gerekçe olarak ihraca teşebbüs edilebilmesi için nakletmek veya bulundurmak suçlarından geçilmesi gerektiği, dolayısıyla bu tür hallerde geçitli suçların varlığı sebebiyle failin sadece ihraca teşebbüsten sorumlu tutulması gerektiği görüşü de ileri sürülmektedir[667].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının ortaya çıkartılmasında, delillerinin toplanmasında ve faillerinin belirlenmesinde gizli soruşturmacı kurumu sık kullanılmakta olup bu durumlarda, faillerin sorumluluk alanlarının belirlenmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. 5271 sayılı CMK'nın 139. maddesinde düzenlenen Gizli Soruşturmacının en bariz amacı soruşturma aşamasında ve ceza muhakemesinde kullanılmak üzere delil toplamaktır[668].

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme

---

[665] Balcı, s.162; Öner, s.192; Benzer yönde Yargıtay kararları; Sanığın eyleminin uyuşturucu madde ihracına teşebbüs aşamasında kalmış olduğu değerlendirildiğinde; biri ihraca teşebbüs diğeri tamamlanmış nakletme olmak üzere iki ayrı suç işlenmiş olacağından; TCK'nın 44. maddesi gereğince, tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapılıp belirlenecek sonuç ile ihraca teşebbüs suçundan yapılan uygulama ile belirlenecek sonucun karşılaştırılması ve daha ağır sonuç doğuran suç esas alınarak sanıklar hakkında hüküm kurulması gerekirken belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan yazılı şekilde sanık hakkında tamamlanmış uyuşturucu madde nakletmek suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması, (20. C.D. 01.07.2020, 2020/1520E., 2020/3691K.)
18.01.2003 tarihli olay tutanağı içeriğine, sanıkların savunmasına ve tüm dosya kapsamına göre; sanık Ender'in sürücülüğünü yaptığı tırın dorsesindeki, özel olarak yapılmış bölmeye gizlenmiş suç konusu uyuşturucu maddenin, gümrük görevlilerine beyan aşamasından sonra Kapıkule gümrük sahasında, X-Ray araç tarama cihazı ile yapılan güvenlik kontrolü sırasında ele geçirildiği; bu durumda sanıkların biri ihraca teşebbüs diğeri tamamlanmış nakletme olmak üzere iki ayrı suç işlemiş olacağı dikkate alınarak, suç tarihi itibariyle;
a) 765 sayılı TCK'ya göre;
aa) Teşekkül halinde uyuşturucu madde ihraç etmeye teşebbüs suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi,
bb) Teşekkül halinde tamamlanmış uyuşturucu madde nakletme suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi,
b) 5237 sayılı TCK'ya göre;
aa) Örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ihraç etmeye teşebbüs suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi,
bb) Örgüt faaliyeti çerçevesinde tamamlanmış uyuşturucu madde nakletme suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi
c) 765 sayılı TCK'ya göre belirlenen sonuçlardan bu Kanun'un 79. maddesine göre daha ağır olanı ile 5237 sayılı TCK'ya göre belirlenen sonuçlardan bu Kanun'un 44. maddesine göre daha ağır olanı karşılaştırılarak lehe olan Kanun'un saptanması ve bu Kanun'a göre hüküm kurulması gerekirken belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan yazılı biçimde karar verilmesi, (10. C.D. 2009/15873E. 2014/13068K.)
[666] Tezcan-Erdem-Önok, s.924
[667] Sevdim, s.179; Kıdıl, s.312;
[668] Öztürk, Bahri- Eker Kazancı, Behiye – Soyer Güleç, Sesim. Ceza Muhakemesinde Koruma Tedbirleri, Üçüncü Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.310; Sezer-İpek-Parlak, s.229

Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin, *"Tanımlar"* başlıklı 4. maddesinin (ç) bendinde gizli soruşturmacının; *"Gerektiğinde örgüt içine sızmak, gözetlemek, izlemek, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve örgütün işlediği suçlarla ilgili iz, eser, emare ve delilleri toplamak ve muhafaza altına almakla görevlendirilen kamu görevlisini"* ifade ettiği belirtilmiştir. 5271 sayılı CMK'nın 139. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinin (ç) bendi içeriği birlikte değerlendirildiğinde; gizli soruşturmacının sadece 5271 sayılı CMK'nın 139. maddesinin yedinci fıkrasında belirtilen suçların örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmeleri şartıyla görevlendirilebileceği, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmeyen suçlar için ise gizli soruşturmacı görevlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu durumun tek istisnasını ise "*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti"* suçları oluşturmaktadır. 02.12.2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürülüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile CMK'nın 139. maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendinin (1) numaralı alt bendinde yer alan *"Uyuşturucu"* ibaresinin *"Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın uyuşturucu"* şeklinde değiştirilmesiyle birlikte artık bu tarih itibarıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK'nın 188. maddesi) suçları bakımından örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın gizli soruşturmacı görevlendirilmesi mümkün hâle getirilmiştir[669].

Ayrıca tedbir kararının alınmasında veya uygulanmasındaki usule aykırılıklar, elde edilen delillerin yargılamaya esas alınamaması sonucunu doğurabilmektedir. Gizli soruşturmacı vasıtasıyla elde edilen deliller yargılama sırasında keşif konusu olarak ele alınması, tutanakların okunması ve gizli soruşturmacının tanık olarak dinlenmesi şeklinde değerlendirilmektedir. Ayrıca gizli soruşturmacı, bu tedbiri ifa ederken doğrudan veya dolaylı şekilde yazılı olarak delil elde edebilir. Örneğin; gizli soruşturmacının bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretini gizlice video kaydına

[669] Öztürk- Eker Kazancı– Soyer Güleç, s.311

alması ya da bir uyuşturucu alışverişini fotoğraflaması yada uyuşturucu madde ticareti yapan örgüt mensuplarının konuşmalarını kaydetmesi birer yazılı delil niteliğindedir[670].

Birçok CGK kararına, gizli soruşturmacının görevlendirilmesindeki usule aykırı işlemler ve uyuşturucu veya uyarıcı madde satanlardan madde alınması işlemlerinin hukuka uygunluğu, eğer uygunsa birden çok kez uyuşturucu alımlarında zincirleme şekilde suç oluşup oluşmadığı konu edilmektedir.

Gizli soruşturmacının görevi ve amacı suçu belirlemek, suç delillerini toplamak ve suçluları tespit etmektedir. Dolayısıyla gerçek iradesi uyuşturucu madde satın alma değil, suçu ve failini belirleyerek suç delilini elde etmektir. Sanıktan bir kez uyuşturucu veya uyarıcı madde almakla suçu, suçluyu ve suç delilini belirleyen gizli soruşturmacının sanıktan ikinci kez uyuşturucu madde alması ayrıca suç oluşturmayacaktır. Çünkü ortada gerçek anlamda bir alım-satım söz konusu olmadığından sanığın ilk hareketleri, bütünüyle uyuşturucu maddeyi satışa arz etme suçunu oluşturacaktır. Dolayısıyla gizli soruşturmacıların sanıklardan birden fazla kez uyuşturucu madde satın almaları ve buna karşılık sanıkların birden fazla kez uyuşturucu madde sattıkları kabul edilerek, zincirleme suçla ilgili TCK'nın 43. maddesinin uygulanması mümkün olmayacaktır[671].

Gizli Soruşturmacı, bazı durumlarda uyuşturucu madde satıcısının suç ortağı ya da ortaklarının olup olmadığını, suçun suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğini veya başka bir yerde gizlenen uyuşturucu madde bulunup bulunmadığını tespit etmek gibi nedenlerle ilk uyuşturucu alımından sonra faili yakalamayabilir. Ancak failden ilk uyuşturucu madde alımından sonra yeniden uyuşturucu madde alınması halinde, failin sonraki satışları cezada artırım

[670] Sezer-İpek-Parlak, s.237

[671] Gizli soruşturmacı sivil giyimli kolluk görevlilerinin; sanık ...'dan 17/07/2013, 23/07/2013, 29/07/2013, 01/08/2013, 06/08/2013 ve 14/08/2013 tarihlerinde, sanık ...'dan 04/07/2013, 01/08/2013 ve 06/08/2013 tarihlerinde, sanık ...'dan 04/07/2013, 29/07/2013 ve 06/08/2013 tarihlerinde, uyuşturucu madde satın aldıklarının anlaşılması karşısında; Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 28.04.2015 tarih, 2014/462 esas, 2015/135 karar ve 2014/848 esas, 2015/136 karar sayılı kararlarında da bahsedildiği üzere; kolluk görevlilerinin gerçek iradesinin uyuşturucu madde satın alma değil, suçu ve failini belirleyecek suç delilini elde etme olduğu, sanıktan ikinci kez uyuşturucu madde alınmasının ayrıca suç oluşturmayacağı ve gerçek anlamda bir "alım - satım" söz konusu olmadığı, sanığın hareketlerinin bütünüyle "uyuşturucu maddeyi satışa arzetme" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanıkların birden fazla uyuşturucu madde sattığı kabul edilerek sanıklar hakkında zincirleme suçla ilgili TCK'nin 43. maddesinin uygulanması suretiyle sanıklara fazla ceza verilmesi, (20. C.D. 10.07.2020, 2019/3299E., 2020/4219K.)

sebebi yapılamayacaktır. Gizli soruşturmacıya yapılan ilk satıştan sonraki tüm satışlar, satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme eyleminin tespiti niteliğindedir. Failden ilk uyuşturucu alımından sonra tespit edilen sonraki satışlar için uyuşturucu madde bulundurma veya satışa arz etme eylemlerinin suç oluşturmadığını söylemek mümkün değildir[672]. Ancak uyuşturucu madde alımını yapan kişinin adli kolluk görevlisi olması, her bir alımın gerçekte uyuşturucu madde satışı olarak değerlendirilemeyeceği ve tespiti yapılan tüm eylemlerin tek bir *"satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme"* suçunu oluşturacağı, kamu görevlilerinin şüphelinin ceza sorumluluğunu arttıracak şekilde bir davranışta bulunamayacakları, aksi hâlde adil yargılanma ilkesinin ihlal edilmiş

[672] Ayrıntıları Ceza Genel Kurulunun 28.04.2015 tarihli ve 848-136, 12.05.2015 tarihli ve 454-156 sayılı kararlarında da belirtildiği üzere, adli kolluk görevlilerince şüphelinin suç ortağı ya da ortaklarının olup olmadığı, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde suçun işlenip işlenmediği veya başka bir yerde gizlediği uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunup bulunmadığını tespit etmek gibi nedenlerle, ilk alımdan sonra yakalanmayarak görevlilerce birden fazla alım yapılması durumunda adli kolluk görevlilerinin amaçları, uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak değil, şüphelinin bulunduğu mahalde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapan kişileri tespit ederek bu suça ilişkin delilleri toplamak olup şüpheliden aldıkları uyuşturucu maddeyi devralma ve mal edinme iradeleri bulunmadığından, gerçek bir alım satım sözkonusu olmayıp, gerçekleştirilen eylemin şüphelinin suçunu delillendirme işlemi olduğu, tek bir alım olayı ile şüphelinin satmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçu ve suçunun delilleri ortaya çıktığında, şüphelinin sonraki alımlara konu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi önceki alımlardan sonra temin ettiğine ilişkin delil bulunmadığı ahvalde, satmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmanın temadi ettiği kabul edilip, hareketin en ağırına göre ceza verilecek, birden fazla alım olduğundan bahisle TCK'nın 43. maddesi gereğince zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır. Bu açıklamalar ışığında uyuşmazlık konusu değerlendirildiğinde; Suçun sübutuna ve nitelendirilmesine ilişkin bir uyuşmazlık ve bu kabulde dosya kapsamı itibarıyla herhangi bir isabetsizlik bulunmayan ve Yerel Mahkemece de 16.06.2014, 26.06.2014 ve 09.07.2014 tarihli eylemler hükme esas alınıp zincirleme suç hükümleri uygulanmadan, suç tarihleri itibarıyla TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasının 6545 sayılı Kanun'un 66. maddesi ile yapılan değişiklik sonrası hâline göre temel cezanın belirlenmesi suretiyle sanık hakkında hüküm kurulduğu anlaşılan somut olayda; tek bir tarihte işlenen ve sonrasında ilgili yasa maddesinde değişiklik yapılan bir suç bulunmayıp "satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme" suçunun birden çok defa farklı zamanlarda işlendiğinin ve bu suça ilişkin tespitlerden ikisinin 28.06.2014 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 6545 sayılı Kanun'un 66. maddesi ile TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasında yapılan değişiklik öncesi, birinin ise değişiklik sonrası olması hâli söz konusudur. Gerçek amacı uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak olmayan adli kolluk görevlisinin, şüphelinin 16.06.2014 tarihinde uyuşturucu madde satma eylemini tespiti sonrasında 26.06.2014 ve 09.07.2014 tarihlerinde de uyuşturucu madde sattığını, ilk eylem tarihinden sonra da sanığın suç teşkil eden eylemlerine devam ettiğini delillendirmesinin, bu kapsamda sanığın "satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme" eylemine devam ettiğini tespit etmesinin, sanığın suç ortağı ya da ortaklarının olup olmadığı, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde suçun işlenip işlenmediği veya başka bir yerde gizlediği uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunup bulunmadığını tespit etmek gibi nedenlerde gözetildiğinde, şüphelinin ceza sorumluluğunu arttıracak şekilde bir davranış olarak kabul edilemez. Adli kolluk görevlisince 16.06.2014, 26.06.2014 ve 09.07.2014 tarihlerinde sanıktan yapılan alımların hepsi ayrı ayrı suç oluşturmaya devam eden "satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme" eyleminin tespiti niteliğindedir. 16.06.2014 tarihli ilk alımdan sonra tespit edilen ve temadi eden 26.06.2014 ve 09.07.2014 tarihli "satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme" eylemlerinin suç oluşturmadığını söylemek mümkün değildir. Ancak uyuşturucu madde alımını yapan kişinin adli kolluk görevlisi olması, her bir alımın gerçekte uyuşturucu madde satışı olarak değerlendirilemeyeceği ve tespiti yapılan tüm eylemlerin tek bir "satmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu maddeyi satışa arz etme" suçunu oluşturacağı, kamu görevlilerinin şüphelinin ceza sorumluluğunu arttıracak şekilde bir davranışta bulunamayacakları, aksi hâlde adil yargılanma ilkesinin ihlal edilmiş olacağının kabulü nedeniyle ilk alımdan sonraki alımlar bakımından sanık hakkında TCK'nın 43. maddesi uyarınca zincirleme suç hükümleri uygulanamayacaktır. (C.G.K. 30.01.2020, 2017/1077E., 2020/43K.)

olacağının kabulü nedeniyle ilk alımdan sonraki alımlar bakımından fail hakkında TCK'nın 43. maddesi uyarınca zincirleme suç hükümleri uygulanamayacaktır[673].

Olaylar arasındaki hukuki ve fiili kesinti kavramlarına, gizli soruşturmacıya yapılan satışlarda da değinmek gerekir. Yargıtay'a göre failin, gizli soruşturmacılara uyuşturucu satma eyleminden sonra makul sayılamayacak ve fiili kesinti oluşturabilecek şekilde uzunca bir zaman sonra yeniden uyuşturucu satışında bulunması, alıcı konumundaki görevlilere ilk verdiği uyuşturucu maddeler ile daha sonra verdiği uyuşturucu maddelerden bir kısmının farklı nitelikte olması, ilk suç ile ikinci suçun farklı yerlerde işlenmesi, gerek failin gerekse diğer sanıkların ve tanıkların beyanlarından failin ikinci satışında ele geçirilen uyuşturucu maddeleri alıcı konumundaki görevlilere ilk satıştan sonra temin ettiğinin ve dolayısıyla ele geçirilen suç konusu uyuşturucu maddelerin aynı bütünün parçalarını oluşturmadıklarının anlaşılması, ayrıca failin ilk satışta alıcı konumundaki görevlilere uyuşturucu almaları için aracılık edip üzerinde uyuşturucu madde bulundurmazken, ikinci satışta eylem tarzını değiştirip suç konusu uyuşturucu maddeleri üzerinde taşıyarak sokakta satması hususları birlikte değerlendirildiğinde, failde ilk satma eylemi ile ikinci satma eylemi arasında yenilenmiş bir kast olduğundan dolayı her iki suça gerçek içtima hükümleri uygulanmalıdır[674].

---

[673] Gizli soruşturmacı sivil giyimli kolluk görevlilerinin; sanıklar ..., ..., ..., ... ve ...'den farklı tarihlerde uyuşturucu madde satın aldıklarının anlaşılması karşısında; Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 28.04.2015 tarih, 2014/462 esas, 2015/135 karar ve 2014/848 esas, 2015/136 karar sayılı kararlarında da bahsedildiği üzere; kolluk görevlilerinin gerçek iradesinin uyuşturucu madde satın alma değil, suçu ve failini belirleyecek suç delilini elde etme olduğu, sanıktan ikinci kez uyuşturucu madde alınmasının ayrıca suç oluşturmayacağı ve gerçek anlamda bir "alım - satım" söz konusu olmadığı, sanığın hareketlerinin bütünüyle "uyuşturucu maddeyi satışa arzetme" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanıkların birden fazla uyuşturucu madde sattığı kabul edilerek sanıklar hakkında zincirleme suçla ilgili TCK'nin 43. maddesinin uygulanması suretiyle sanıklara fazla ceza verilmesi, (20. C.D. 10.07.2020, 2019/6524 E., 2020/4225K.
Gizli soruşturmacı sivil giyimli kolluk görevlilerinin; sanık ...'dan 05.02.2014, 06.02.2014 ve 14.02.2014 tarihlerinde, sanık ...'den 06/02/2014 ve 14/02/2014 tarihlerinde, uyuşturucu madde satın aldıklarının anlaşılması karşısında; Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 28.04.2015 tarih, 2014/462 esas, 2015/135 karar ve 2014/848 esas, 2015/136 karar sayılı kararlarında da bahsedildiği üzere; kolluk görevlilerinin gerçek iradesinin uyuşturucu madde satın alma değil, suçu ve failini belirleyecek suç delilini elde etme olduğu, sanıktan ikinci kez uyuşturucu madde alınmasının ayrıca suç oluşturmayacağı ve gerçek anlamda bir "alım - satım" söz konusu olmadığı, sanığın hareketlerinin bütünüyle "uyuşturucu maddeyi satışa arzetme" suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanıkların birden fazla uyuşturucu madde sattığı kabul edilerek sanıklar hakkında zincirleme suçla ..ilgili TCK'nin 43. maddesinin uygulanması suretiyle sanıklara fazla ceza verilmesi, (20. C.D. 07.07.2020, 2019/3213E., 2020/3992K.)

[674] Sanığın, 01.12.2013 tarihinde alıcı konumundaki görevlileri inceleme dışı sanık ...'ın yanına götürüp adı geçen sanıktan aldığı bir paket esrarı görevlilere teslim ettiği, 03.12.2013 tarihinde alıcı konumundaki görevlilerin gelmesinden sonra Burak isimli şahsı yanına çağırıp birlikte görevlilere bir paket esrar verdikleri, 05.12.2013 tarihinde yine aynı şekilde alıcı konumundaki görevlilerin gelmesinden sonra Burak isimli şahsı yanına çağırıp adı

Fail, uyuşturucu veya uyarıcı madde verdiği veya sattığı kişiye kullanılmasını kolaylaştırmak için; özel yer, donanım veya malzeme sağlar veya kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alır yahut kullanma yöntemleri konusunda bilgi verirse hem 188/3'ten ve hem de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçundan (TCK md 190) sorumlu olur. Ancak 190'daki suçun oluşabilmesi için Kanun Koyucu faillerde *"uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırma"* özel saikini aramıştır. Bu özel saikin oluşmadığı hallerde, 190'daki suç için manevi unsur yokluğu söz konusu olacaktır[675].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile TCK md 191'de düzenlenen kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurma ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu gerçek içtima halinde bulunabilir[676]. Örneğin; failin uyuşturucu maddeyi yakalatması neticesinde kullanmak için bulundurduğunu savunduğu ve kullandığının teknik yollarla tespit edildiği ancak kullanım amacı dışında bulundurduğuna dair de delillerin olduğu ve diğer şartlarında

---

geçenden aldığı bir paket esrarı görevlilere teslim ettiği, söz konusu tarihlerdeki olaylarda alıcı konumundaki görevliler ile sanık arasında gerçek anlamda alım satım söz konusu olmaması nedeniyle bu eylemlerinin tek suç oluşturduğu, 27.05.2014 tarihinde de 20 Lira karşılığında tanık...'e "5-Fluoro-PB-22" adlı sentetik uyuşturucu madde ile esrar sattığı, aynı tarihte üzerinde ele geçirilen beş paket esrarı, iki paket "5-Fluoro-PB-22" adlı sentetik uyuşturucu maddeyi ve dört adet MDMA etken maddesi içeren tabletleri satmak amacıyla bulundurduğu konusunda Özel Daire ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında bir uyuşmazlık ve bu kabulde dosya içeriği itibarıyla da herhangi bir isabetsizlik bulunmayıp, sanığın alıcı konumundaki görevlilere esrar verme eylemleri ile 27.05.2014 tarihindeki uyuşturucu madde ticareti yapma eylemi arasında fiili kesinti oluşturabilecek ve makul sayılamayacak şekilde 5 ay 22 günlük uzunca bir zaman aralığının bulunması, alıcı konumundaki görevlilere uyuşturucu madde verme şeklinde gerçekleştirilen ilk suç ile 27.05.2014 tarihli ikinci suçun farklı yerlerde işlenmesi, sanığın alıcı konumundaki görevlilere verdiği uyuşturucu maddeler ile 27.05.2014 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu maddelerden bir kısmının farklı nitelikte olması, gerek sanık gerekse inceleme dışı sanıklar Samet ve ...'ın beyanlarından, sanığın 27.05.2014 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu maddeleri alıcı konumundaki görevlilere esrar verdikten sonra temin ettiğinin ve dolayısıyla ele geçirilen suç konusu uyuşturucu maddelerin aynı bütünün parçaları olmadıklarının anlaşılması, 01.12.2013, 03.12.2013 ve 05.12.2013 tarihlerinde alıcı konumundaki görevlilere esrar verilmesi eylemlerine aracılık edip üzerinde uyuşturucu madde bulundurmayan sanığın, 27.05.2014 tarihli olayda eylem tarzını değiştirip, suç konusu uyuşturucu maddeleri üzerinde taşıyarak sokakta satması birlikte değerlendirildiğinde; sanığın tek suç oluşturan 01.12.2013, 03.12.2013 ve 05.12.2013 tarihinde alıcı konumundaki görevlilere uyuşturucu madde verme eylemleri ile 27.05.2014 tarihli uyuşturucu madde satma eylemi arasında kastı da içine alıp ondan önce gelen bir suç işleme kararından, diğer bir deyişle suçları ortak bir zemine taşıyan subjektif bir bağdan söz edilemeyeceği, sanığın 27.05.2014 tarihli olayda yenilenmiş bir suç işleme kararı ile hareket ettiği, alıcı konumundaki görevlilere uyuşturucu madde verme eylemleri ile 27.05.2014 tarihli eylemler arasında zincirleme suç hükümlerinin uygulanma şartlarının bulunmadığı ve sanığın söz konusu eylemleri nedeniyle ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği kabul edilmelidir. (C.G.K. 29.05.2018, 2017/184E., 2018/251K.)

[675] Oluşa ve dosya kapsamına göre; sanıklar.... ve ....'ın, ....'a ait evde iştirak halinde uyuşturucu madde ticareti yaptıkları, kolluk güçlerine yakalanmamak için kendilerinden kullanmak için uyuşturucu madde satın alan kişilerin, söz konusu evde uyuşturucu madde kullanmalarını sağladıkları; dolayısı ile sanıkların amacının uyuşturucu madde kullanımını kolaylaştırmak değil, kullanıcıların, kendilerinden temin ettikleri uyuşturucu maddelerle yakalanmalarını engellemek olduğu anlaşılmakla, somut olayda, TCK'nın 190/1. maddesinde düzenlenen suçun unsurlarından olan, "uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırma" özel saiki gerçekleşmediğinden ve suçun manevi unsuru oluşmadığından sanıkların beraatleri yerine yazılı şekilde mahkûmiyetlerine karar verilmesi, (20. C.D. 17.11.2016, 2016/2053E., 2016/5303K.)

[676] Özdabakoğlu, s.73

olgunlaştığı hallerde fail hem TCK md 188/3 hem de 191'den sorumlu tutulmalı ve bu durumda mahkûmiyet halinde gerçek içtima hükümleri uygulanmalıdır.

Fail uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını suç işlemek için kurulmuş bir örgütün faaliyetleri çerçevesinde işleyebilir. Nitelikli haller başlığı altında 188/5. maddenin ikinci cümlesini inceledik. Buna göre fail uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını bir suç örgütünün faaliyetleri kapsamında işlerse fail, hem TCK md 220'den hem de TCK md 188/3'ten sorumlu tutulacak, TCK md 188/5'e göre cezasında bir kat artırım yapılarak gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır[677].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları TCK md 267'deki iftira suçu ile bir arada bulunabilir. Fail, iftira kastıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir başkasının konutuna veya işyerine koyarsa bu halde uyuşturucuyu koyan fail, hem TCK md 188/3'teki suçtan hem de 267'deki iftira suçundan sorumlu tutulacak ve bu halde gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır[678].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ve TCK md 297'deki infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak suçu bir arada bulunabilir. Ancak bu hallerde fikri içtima kuralları çerçevesinde failin yargılaması yapılır ve en ağır neticeyi doğuran TCK md 188/3 doğrultusunda mahkûmiyete karar verilir. Ancak cezasında TCK md 297 gereği yarı oranında artırım yapılır [679].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen kişi, uyuşturucu madde verildiğinden veya içirildiğinden habersiz ise veren kişi açısından kullanım dışında bir amaçla uyuşturucu madde bulundurmak suçu ve ayrıca kasten yaralama suçu oluşacak olup bu tür hallerde gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır[680]. Birlikte kullanımlar sırasında kullanıcılardan birisinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı sebebiyle ölümü halinde diğer kullanıcının ölen kişiye uyuşturucu madde temin edip etmediği, onun

[677] Akkaya, s.180; Ruhi, s.49
[678] Tezcan-Erdem-Önok, s.925; Akkaya, s.181
[679] Tezcan-Erdem-Önok, s.925; Ruhi, s.48; Özdabakoğlu, s.196
[680] Kıdıl, s.195

ölümüne neden olacak şekilde fazla doz kullandırıp kullandırmadığının araştırılması gerekir[681].

2313 sayılı Kanun'un 23/5. maddesinde esrar elde etmek amacıyla hint keneviri ekme suçu düzenlenmiştir. Buna göre hint kenevirleri dikili olduğu sürece failin suçu, 2313 sayılı Kanunun 23/5. maddesindeki suçu oluşturacaktır[682]. Ancak hint kenevirleri sökülü halde ve kurutulmaya bırakılmış bir şekilde ele geçirilir ayrıca failin kullanım sınırlarını aşan miktarda bulundurduğu belirlenirse, uyuşturucu madde bulundurma suçu oluşacağından 188/3 hükümleri uygulama alanı bulacaktır[683]. Ancak bir kısmı dikili bir kısmı kurutulmaya bırakılmış şekilde kullanım sınırını aşan miktarda hint keneviri yakalanırsa bu halde fail, hem 2313 sayılı Kanunun 23/5. maddesindeki esrar elde etmek amacıyla hint keneviri ekme suçundan hem de 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlardan sorumlu tutulacaktır[684].

---

[681] Soruşturma konusu olay kapsamında ölen İlkay'ın otopsi raporuna göre ölüm nedeninin "uyutucu uyarıcı madde intoksikasyonu" olduğu, şüphelinin ve ölenin her ikisinin de kan ve idrar tahlillerinde MDMA ve MDA tespit edildiği, ancak yapılan aramalarda uyuşturucu madde ele geçirilemediği, dosya kapsamına göre İlkay'ın ölümüne neden olan ve birlikte kullandıkları anlaşılan uyuşturucu maddeyi şüphelinin temin ettiğine veya fazla dozda uyuşturucu madde kullanmasına sebep olarak taksirle ölümüne neden olduğuna dair kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterli delil bulunmadığı anlaşılmış olup, kanun yararına bozma talebi yerinde görülmemiştir. (10. C.D. 30.06.2020, 2020/531E, 2020/2704K.)

[682] Sanığın kenevir bitkisi ektiği ihbarı üzerine, olay tarihinde, sanığın kullanımındaki yaklaşık 50 dönümlük tarlada ekili ve dikili vaziyette 40.000 kök kenevir bitkisinin bulunduğu, bunun dışında sanığın evinde, eklentilerinde veya tarlasında esrar elde etmek amacıyla kurutulmuş ya da depolanmış herhangi bir maddeye rastlanmadığı ve sanığın suçu diğer sanık ... ile doğrudan birlikte işlediğine dair de herhangi bir delilin bulunmadığı gözetildiğinde, üzerine atılı uyuşturucu madde ticareti suçunun unsurlarının olayda mevcut olmadığı gözetilmeden, sanığın beraatı yerine yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması, (20. C.D. 12.06.2016, 2016/869E., 2016/2966K.)

Sanığın evinin damında hint keneviri bulundurduğunun ihbar edilmesi üzerine yapılan aramada görevlilerce 4 kök kenevir bitkisinin saksı içerisinde ekili vaziyette ele geçtiği, bunun dışında esrar elde etmek amacıyla sökülmüş, kopartılmış veya kurumaya bırakılmış kenevir bitkisi elde edilemediği, sanığın uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığının teknik yöntemlerle de belirlenmediği, bu itibarla sanığın eyleminin sadece izinsiz kenevir ekme suçunu oluşturduğu söz konusu suçtan da Mahkemece ayırma kararı verildiği anlaşılmakla atılı suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi, (10. C.D. 28.10.2014, 2012/23989E. , 2014/11948K.)

[683] Aksüt, s.207

[684] Akkaya, s.184; Yargıtay kararı için bkz. Sanık ...'ün, ormanlık alanda ve tütün tarlasında hint keneviri ektiği ve evinde kurumaya bırakılmış hint keneviri bitkisi bulundurduğuna dair yapılan ihbar üzerine, suç tarihinde sanık ...'ın kullandığı tarlada ve tarlanın bitişiğindeki alanda, ayrıca ormanlık alanda farklı yerlerde ve bu alana yakın olan hazine arazisinde ekili vaziyette hint keneviri bitkilerinin, ormanlık alanda kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinin ele geçirildiği, ormanlık alanda hint kenevirlerinin ele geçirildiği yerlerde sigara izmaritlerinin de bulunduğu, sigara izmaritleriyle sanıklar ..., ... ve ...'ın vücut örnekleri üzerinde mahkeme kararıyla yapılan DNA incelemesi neticesinde Tekel 2000 ibareli sigara izmaritinin sanık ...'a, diğer sigara izmaritlerinin ise sanık ...'e ait DNA profilleriyle uyumlu olduğunun tespit edildiği, nitekim yapılan aramada ele geçirilen boyları 50 cm, 1 metre ve 1,5 metre arasında değişen 248 ve 15 adet kök dikili kenevir bitkisi ile kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinden elde edilebilecek esrar miktarının 7851 gr olduğu dikkate alındığında sanıkların kişisel kullanım miktarından çok kabul edilebileceğinden, ayrıca idrar tahlillerinde uyuşturucu çıkmayan sanıkların eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçunu değil, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu oluşturacağından mahkumiyet kararı yerine beraat kararı verilmesi,

2- Bu kabule göre de sanıkların 2313 sayılı Yasaya muhalefet suçundaki eyleminin de 2313 sayılı Yasanın md.23/5-1.cümlesinde yer alan "Esrar elde etmek için kenevir ekimi yapmak" tan cezalandırılmaları yerine, 2313 Sayılı

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satılması, başkalarına verilmesi, satın alınması veya kabul edilmesi suçları işlenirken aynı zamanda TCK md 165'te düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun oluşup oluşmayacağı noktasında bir tereddüt yaşanabilir. TCK md 165'e göre "*Bir suçun işlenmesiyle elde edilen eşyayı veya diğer malvarlığı değerini, bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, satan, devreden, satın alan veya kabul eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası ile"* cezalandırılır. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu ile Kanun Koyucu bireylerin mülkiyet hakkını korumayı amaçlamış ve bu sebeple bu suçu malvarlığına karşı suçlar bölümünde düzenlemiştir. Yani suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi ile önceki suçtan elde edilen eşyanın sahibinin malvarlığı zarara uğratılmakta ve o malın sahibine iadesini zorlaştırmaktadır[685].

Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak edinilen veya bulundurulan bir uyuşturucu veya uyarıcı madde, hukuken korunan bir malvarlığı değeri veya eşya değildir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak sahip olanın korunacak bir hukuki değeri veya menfaati olamaz. Ruhsatsız veya ruhsata aykırı şekilde sahip olması dahi tek başına bir suç oluşturmaktadır. Dolayısıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı şekilde sahip olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddesi aleyhine bir başka suç işlenerek elinden çıkanın (Örneğin çalınarak) TCK md 165 anlamında korunacak bir hukuki değeri veya menfaati yoktur. Bu sebeple bu türden uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanım dışı bir amaçla satın alınması veya kabul edilmesiyle mülkiyet hakkı korunacak bir üçüncü kişinin varlığından söz edilemeyeceğinden satın alan veya kabul eden yönünden 165. maddedeki suç değil sadece 188/3'teki suç oluşacaktır.

165'teki suçun faili, eşyanın veya malvarlığı değerinin bir suçtan elde edilip edilmediğini bilecek veya bilebilecek durumda olan kişidir[686]. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ruhsatlı bir şekilde sahip olan kişinin elinden, suç teşkil eden bir davranışla (Örneğin; çalınarak) ve kullanım dışı bir amaçla uyuşturucu veya uyuşturucu

---

Yasanın md.23/5-2. cümlesinde yer alan "Münhasıran kendi kullanımı için ihtiyaç duyduğu esrarı elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapmaktan" cezalandırılmaları yoluna gidilmesi bozmayı gerektirmiş, (20. C.D. 10.07.2020, 2019/6541E., 2020/4221K.)

[685] Gökcen, Ahmet ve Diğerleri. Malvarlığına Karşı Suçlar, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.323; Artuç, Mustafa. Malvarlığına Karşı Suçlar, 4.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.890

[686] Gökcen vd, Malvarlığına Karşı Suçlar, s.334; Artuç, s.898; Tezcan-Erdem-Önok, s.853

maddesinin alınması, ardından satılması ile *'bir suçtan elde edilip edilmediğini bilecek veya bilebilecek durumda olan'* satın alan veya kabul eden kişi için kanaatimizce hem 188/3'teki hem de 165'teki suç oluşacaktır. Çünkü ruhsatlı bir şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddeye sahip olma hakkına sahip kişinin, bu eşyasının veya malvarlığı değerinin korunmasında hukuken korunan yararı vardır. Dolayısıyla ruhsatlı uyuşturucu veya uyarıcı maddenin suçtan elde edildiğini (Örneğin; hırsızlıktan elde edildiğini) bilerek satın alan veya kabul eden kişi için 188/3. ve 165. maddeler yönünden yargılama yapılıp fikri içtima kuralları gereği sonuçta ağır olan netice yönünden hüküm kurulmalıdır.

Kanaatimizce, ruhsatlı bir şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddeye sahip olandan bu maddelerin bir suç işleyerek ve kullanım dışı bir amaçla alınmasına iştirak (Örneğin; uyuşturucu maddenin hırsızlanması suçuna iştirak) eden kişi aynı zamanda bunları satar veya devrederse sadece 188/3'ten sorumlu olur. Çünkü ön suçu işleyen failin, suçtan elde ettiği eşya olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satması veya devretmesi sonucu TCK md 165'teki suç cezalandırılmayan sonraki hareketi oluşturmaktadır[687]. Nitekim bu hususa, 165. maddenin gerekçesinde "*Eşyayı satan kişi bunun elde edildiği suçu işleyen kişi ise, ayrıca ödünç olarak verme, bağışlama ya da satma fiili dolayısıyla cezalandırılmayacaktır… Kişinin asıl suçun işlenişine iştirak etmiş olması, bu suç açısından sadece bir şahsî cezasızlık sebebi oluşturmaktadır."* şeklindeki açıklamayla yer verilmiştir.

Ruhsatlı bir şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddeye sahip olandan bu maddelerin bir suç işleyerek ve kullanım dışı bir amaçla alınmasına iştirak etmeyen (Örneğin; uyuşturucu maddenin hırsızlanması suçuna iştirak etmeyen) kişi sadece bunları satar veya devrederse kanaatimizce hem 188/3'ten ve hem de 165'ten sorumlu olur. Çünkü, ruhsatlı olan uyuşturucu veya uyarıcı maddesi suç teşkil eden bir eylemle (Örneğin; çalınarak) elinden alınan kişinin malvarlığına dahil olan bu maddesinde korunan bir hukuki yararı vardır. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddenin suçtan elde edildiğini bilerek satan veya devreden kişi için 188/3. ve 165. maddeler yönünden

[687] Tezcan-Erdem-Önok, s.851; Özbek vd, s.677; Artuç, s.891

yargılama yapılıp fikri içtima kuralları gereği sonuçta ağır olan netice yönünden hüküm kurulmalıdır.

# ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

# MUHAKEME, YAPTIRIM VE ZAMANAŞIMI

## 1. MUHAKEME

5271 sayılı CMK'nın 160. maddesine göre bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet Savcısının görevi *"ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya"* başlamaktır. Cumhuriyet Savcısı, sadece kamunun lehine değil aynı zamanda failin lehine olan ve maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, soruşturma ve kovuşturmaya esas olacak delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür[688].

Buna göre suç haberinin alınmasıyla başlayan, savcı ve emri altındaki kolluk güçlerince yürütülen, esasında kamu davası açma gerekliliğinin olup olmadığının araştırıldığı, yazılı ve kural olarak gizli evreye soruşturma evresi denir[689].

Herhangi bir şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının (TCK md 188/3) haberini alan Cumhuriyet Savcısı derhal ihbarın aslını soruşturur. Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı, CMK md 170 gereği Ağır Ceza Mahkemesine hitaben bir iddianame düzenler. Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra herhangi bir eksik görülmezse iddianamenin kabulüne karar verilir. İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Kovuşturma evresi, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hüküm ile sona eren Ceza Muhakemesi evresidir. Kovuşturma duruşma hazırlığı, duruşma ve son hüküm devrelerinden oluşmaktadır[690].

---

[688] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, s.190

[689] Öztürk, Bahri. Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s.522

[690] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, s.545

### 1.1. Görev

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 12. maddesinde ***"****Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere ... on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir."* hükmü getirilmiştir. Buna göre sanık için istenen cezası *"on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adlî para cezası*" olan TCK md 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının yargılaması için görevli mahkeme Ağır Ceza Mahkemeleridir[691].

### 1.2. Yetki

TCK md 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının soruşturulması veya kovuşturulması için özel bir yetki hali düzenlenmediğinden, CMK'nın 12. maddesi ve devamında düzenlenen genel yetki hallerine tabidir. Buna göre davaya bakmak yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir[692]. Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak, satışa arz etmek, satın almak, kabul etmek ve başkalarına vermek suçlarında yetkili yer mahkemesi failin eylemini icra ettiği yer mahkemesidir. Sevk etmek ve nakletmek suçları genel itibariyle hareket ve seyir halinde işlenebilecek suçlar olup bu halde farklı yargı çevrelerinden seyir ederken yakalanan fail için yetkili mahkeme uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle failin son yakalandığı yer mahkemesi olacaktır. Depolama ve bulundurma suçları temadi eden

[691] Günay, s.20; Yargıtay kararı için bkz. Olay tarihinde, sanığın evinde esrar bulunduğu ihbarı üzerine alınan arama emri uyarınca ikametine gidildiğinde, görevli jandarmaları gören sanığın kaçmaya başladığı ve takip sonucu yakalandığı, ikametinde yapılan aramada, bahçede 130 kök dikili vaziyette hint keneviri bitkisi ile kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkileri, ikametin salonunda yere serili şekilde kurutulmaya bırakılmış ve poşet içerisinde hint keneviri bitkileri ele geçirildiği, dikili vaziyette ele geçirelen 130 kök hint keneviri bitkilerinden numune olarak alınan 4 adet bitki ile kurutulmaya bırakılmış şekilde ele geçen hint keneviri bitkilerinin yapılan incelemesinde net 3600 gram esrar elde edilebileceğinin Kriminal Polis Laboratuvarının 25.10.2007 tarihli ve 2007/1616 numaralı raporunda belirtildiği, dikili ve kubar halde ele geçen hint kenevirleri ve elde edilebilecek esrar miktarı da gözetildiğinde, sanığın eyleminin satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak suçunu oluşturup oluşturmadığının tartışılarak belirlenmesi görevinin üst dereceli ağır ceza mahkemesine ait olduğu gözetilip, görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, kovuşturma sürdürülerek yazılı biçimde hüküm kurulması, (20. C.D. 06.07.2015, 2015/1171E., 2015/2994K.)

[692] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, s.182

suçlar olup temadinin kesintiye uğradığı yer mahkemesi yargılama yapmakla yetkili mahkeme olacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının işlendiği yer belli değilse, CMK'nın 13. maddesine göre şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Yetkili yer mahkemesinin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir[693].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, Türk bayrağını taşıma yetkisine sahip olan bir gemide veya böyle bir taşıt Türkiye dışında iken işlenmişse, CMK'nın 15. maddesi gereği geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan mahkeme yetkilidir. Türk bayrağını taşıma hakkına sahip olan hava taşıtları ile demiryolu taşıtları hakkında da bu hükümler uygulanır. Ayrıca ülke içerisinde deniz, hava veya demiryolu taşıtlarında ya da bu taşıtlarla işlenen suçlarda, bunların ilk ulaştığı yer mahkemesi de yetkilidir[694].

## 2. YAPTIRIM

### 2.1. Cezalar

TCK'da cezalar 45. madde ve devamında düzenlenmiştir. Suç karşılığında sanığa verilecek cezalar hapis cezası ve adli para cezasıdır. Hapis cezaları; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezasıdır[695].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarından (TCK md 188/3) dolayı sanığa verilecek süreli hapis cezası *"on yıldan az"* olamayacaktır. 188. maddenin üçüncü fıkrasında süreli hapis cezasının alt sınırı gösterilmişken üst sınırına ilişkin düzenleme yapılmadığından dolayı TCK'nın 49. maddesi burada uygulama alanı bulacaktır. Buna göre *"süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz"* açık hükmü gereği uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarından dolayı sanığa verilecek süreli hapis cezası 10 ila 20 yıl arasında

[693] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır vd, s.182
[694] Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır vd, s.184
[695] Zafer, s. 612

olacaktır. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası alt sınırı on beş yıldan az olamaz. Ayrıca, TCK md 49'da süreli hapis cezasının üst sınırı yirmi yıldan fazla olamayacağına ilişkin hüküm 188. maddede düzenlenen nitelikli hallerin uygulama alanı bulduğu hallerde geçerli olmayacaktır[696]. Nitelikli hallerin uygulama alanı bulduğu yargılamalarda sonuç ceza, TCK md 61/7 gereği otuz yıldan fazla olamaz[697].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarını TCK md 188/3 kapsamındaki eylemlerle işleyen faile TCK kapsamındaki çoğu suçtan daha ağır yaptırımlarla mukabele etmiştir. Fransız Ceza Kanunun 222-34 ve devamı maddelerinde uyuşturucu kaçakçılığı suçlarının bir grubu organize ederek veya yöneterek üretim, imalat, ithalat, ihracat yapan, ulaşımını sağlayan, bulunduran, satan, temin eden veya uyuşturucuları yasa dışı kullananların ömür boyu hapse ve 7,5 Milyon Euro para cezasına çarptırılmasını düzenlemektedir. Fransız Ceza Kanunu, suçların bireysel ve örgütlü olarak işlenmesi arasında cezai anlamda farklılık öngörmüştür. Fransız Ceza Kanunu az önce sayılan suçların örgütlü olarak işlendiği her halde nitelikli hal uygulamasını düzenlemiştir[698].

Fransız Ceza Kanunu'nun 222-37. maddesi uyuşturucu kaçakçılığı suçlarının ulaştırma, bulundurma, satma, temin etme, yasadışı kullanım şeklinde işlenmesi halinde 10 yıl hapis ve 7,5 Milyon Euro hapis cezası öngörmüştür[699]. Alman uyuşturucu Madde Kanunun 29. maddesinde ise uyuşturucu maddeleri izinsiz olarak ekenin, imal edenin, ticaretini yapanın, ticaretini yapmadan ithal edenin, ihraç edenin, satanın, teslim edenin, tedavüle çıkaranın, satın alanın veya başka şekilde temin edenin, zilyetliğinde bulunduranın, transit geçirenin, yasalara aykırı reçetelendirenin, reklamını yapanın, uyuşturucu maddelere ulaşmak için yanlış beyanda bulunanın, kullanım için teşvik edenin, madde kullanımını emredenin, bu suçları işlemesi için maddi olarak destekleyenin, beş yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılacağına

[696] Yolcu, s. 158
[697] Özgenç, TCK Gazi Şerhi, s. 713; Zafer, s.613
[698] İçel-Ünver, s. 384
[699] İçel-Ünver, s. 384

hükmedilmiştir[700]. Bu arada TCK md 188/3'ün de en az on yıl hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar hapis cezası öngördüğünü hatırlatmak gerekir.

188. maddenin üçüncü fıkrasındaki, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını işleyen sanığa, hapis cezasının yanında *"bin günden yirmi bin güne kadar"* adli para cezası verilmesi düzenlenmiştir. Adli para cezası TCK'nın genel hükümler kitabının 52. maddesinde düzenlenmiştir. Kural olarak TCK'da adli para cezası hapis cezasına seçenek yaptırım olarak düzenlenmiştir[701]. Ancak kanun maddelerinde kullanılan *ve/veya* bağlaçlarına göre hapis cezasına seçimlik olarak veya hapis cezasıyla birlikte uygulanır.

Adlî para cezası, 5 günden az ve Kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde 730 günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir[702]. En az 20 TL ve en fazla 100 TL olan bir gün karşılığı adlî para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilir. Kararda, adlî para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir[703].

Hakim, suçun sanık tarafından işlendiğine kanaat getirdikten sonra temel cezayı belirlemek için TCK md 61'deki ölçütleri *sırasıyla*[704] kullanarak sanığın cezasını belirleyecektir. Hakim, somut olayda;

a) Suçun işleniş biçimini,
b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,
d) Suçun konusunun önem ve değerini,
e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,

[700] İçel-Ünver, s.45
[701] Özgenç, Genel Hükümler, s.834; Parlar-Hatipoğlu, Suça Teşebbüs, s.220
[702] Zafer, s.620
[703] Özgenç, Genel Hükümler, s.839
[704] Zafer, s.627; Koca-Üzülmez, s.721

g) Failin güttüğü amaç ve saiki göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler.

Temel hapis cezasının belirlenmesinde 61. maddenin 1. fıkrasındaki ölçütlerin ve devamı fıkralardaki hususların her somut uyuşmazlığa uygulanmasında dosya kapsamına uygun düşecek gerekçelerle hareket edilmelidir. Ele geçirilen uyuşturucu madde miktar itibariyle az ise, olayın önem ve değeri ile oluşturduğu tehlikenin ağırlığı dikkate alındığında, fiilin ağırlığı ve diğer ölçütlerle orantısız şekilde hükme varılmamalıdır[705].

Nitelikli hallerden arttırıcı nedenlerin birden fazla olduğu hallerde kural olarak, her nitelikli hal için cezada artırım yoluna gidilir. Birden fazla nitelikli halin birbirine seçimlik olarak öngörüldüğü ve her bir nitelikli hal için tek artırımın düzenlendiği durumlarda birden çok artırım sebebi öngörülmüş olmasına rağmen sadece birisi nedeniyle artırım uygulanır ancak bu durumlarda temel cezanın belirlenmesinde alt sınırdan uzaklaşılır[706]. Buna göre, TCK'nın 188/4-a ve b maddelerinin uygulanma koşulları oluştuğunda, birden fazla nitelikli halin birleşmesi nedeniyle, temel hapis cezasının alt sınır aşılarak belirlendikten sonra yarı oranında da artırım yapılmalıdır[707].

---

[705] Sanıklarda ele geçirilen suç konusu net 383.2 gram esrarın miktarına bağlı olarak önem ve değeri ile oluşturduğu tehlikenin ağırlığı dikkate alınarak, TCK'nın 3/1 ve 61. maddelerinde öngörülen fiilin ağırlığı ve diğer ölçütlerle orantısız şekilde, temel hapis ve adli para cezasının alt sınır aşılmak suretiyle belirlenmesi, (20. C.D. 07.05.2019, 2019/931E., 2019/2750K.)
Sanığın, 19/07/2013 tarihinde diğer sanık ... ile birlikte, ...'a sattığı anlaşılan net 0,62 gram eroinin niteliği ile miktarına ve buna bağlı olarak suç konusunun önem ve değerine göre, TCK'nın 3/1. maddesindeki orantılılık ilkesine aykırı olarak temel hapis cezasının alt sınırdan fazla uzaklaşılarak "8 yıl" olarak belirlenmesi, (20. C.D. 2017/389E., 2017/4095K.)

[706] Zafer, s.624,625;

[707] 06/03/2016 tarihli Olay, Yakalama ve Muhafaza Altına Alma Tutanağı içeriğine göre sanığın cami bahçesinde sentetik kannabinoid içerir uyuşturucu madde sattığının anlaşılması karşısında, TCK'nın 188/4-a ve b maddelerinin uygulanma koşulları oluştuğundan, birden fazla nitelikli halin birleşmesi nedeniyle, temel hapis cezasının alt sınır aşılarak belirlendikten sonra cezasında yarı oranında artırım yapılması gerektiğinin gözetilmemesi; karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (10. C.D. 18.04.2018, 2018/347E., 2018/3577K.)
Dosya içeriğine göre; sanığın okula 17 metre mesafede sentetik kannabinoid içerir uyuşturucu madde sattığının anlaşılması karşısında, TCK'nın 188/4-a ve b maddelerinin uygulanma koşulları oluştuğundan, birden fazla nitelikli halin birleşmesi nedeniyle, temel cezanın alt sınır aşılarak belirlendikten sonra cezasında yarı oranında artırım yapılması gerektiğinin gözetilmemesi; karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. (10. C.D. 26.02.2019, 2018/4538E., 2019/1236K.)
Yapılacak keşfin sonucuna göre, uyuşturucu satılan yerin bahse konu yerlere 200 metre mesafeden yakın olduğunun anlaşılması durumunda, TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde belirtilen birden fazla nitelikli halin birleşmesi nedeniyle, temel cezaların alt sınır aşılmak suretiyle belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi, 10. C.D. 11.05.2017, 2016/1541E., 2017/1841K.)
Sanık tarafından, suça konu sentetik kannabinoidin devlet hastanesine 155 metre mesafede satıldığının belirtilmesi karşısında TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasının a ve b bentlerinde belirtilen birden fazla nitelikli

185. maddede düzenlenen nitelikli hallerin ise bir olayda aynı anda uygulanma ihtimali bulunmamaktadır. Ancak bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunda 4. ve 5. fıkralardaki nitelikli hallerin bir olayda birleşmeleri söz konusu olabilir. Farklı fıkralarda yer alıp farklı artırım oranları içeren nitelikli hallerin birleştiği bu gibi hallerde en ağır cezayı içeren nitelikli hale göre temel ceza belirlendikten sonra daha az ceza içeren nitelikli hal üst sınıra yaklaşılmasında dikkate alınmalıdır[708]. Suçun temel şekline nazaran daha az ceza gerektiren nitelikli hallerin varlığı halinde ise, önce temel ceza belirlenir ve ardından indirim yapıldıktan sonra 61/5'te belirtilen teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç cezanın belirlenmesine çalışılır[709]. Zincirleme suç hükümleri uygulanırken, suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali ya da daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin birleştiği durumlar oluşabilir. Bu tür durumlarda her bir eylem yönünden ceza miktarı somutlaştırılarak, sonucu belirlenen cezalardan ağır olanına TCK'nın 43. maddesi uygulanarak sanık hakkında sonuç ceza tayin edilmelidir[710]. Sanıklar hakkında, zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiği hallerde birden fazla suç işlediklerinden bahisle 61. maddedeki ölçütleri uygulamak orantılılık ilkesine aykırıdır[711].

---

birleşmesi nedeniyle, temel cezaların alt sınır aşılmak suretiyle belirlenmesi, gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D. 23.03.2017, 2016/2519E., 2017/1158K.)

[708] Koca-Üzülmez

[709] Özgenç, TCK Gazi Şerhi,s.713

[710] Sanığın, 30.03.2016 tarihinde TCK'nın 188/6. maddesi kapsamında yer alan suboxon hap sattığı, 13.04.2016 tarihinde ise eroin ile yakalandığı sabit ise de; bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı suçu birden fazla işleyen sanık hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanırken, suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali ya da daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin birleşmesi halinde her bir eylem yönünden ceza miktarı somutlaştırılarak, yapılan somutlaştırma sonucu belirlenen cezalardan ağır olanına TCK'nın 43. maddesi uygulanarak sanık hakkında sonuç cezanın tayin edilmesi yerine yazılı şekilde uygulama yapılması, (10. CD. 10.01.2019, 2018/3329E., 2019/204K.)

Sanığın, 29.06.2016 tarihinde 12 adet MDMA sattığı, 29.09.2016 tarihinde ikametinde yapılan aramada kokain ele geçirildiği, 28.07.2016 tarihli eyleminde ise diğer sanık ...'de yakalanan esrar maddesinin sanık ... aracılığıyla kendisine getirildiği ve üç sanığın bu suçu birlikte işledikleri sabit ise de; bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı suçu birden fazla işleyen sanık hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanırken; suçun temel şekli ile daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali ya da daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin birleşmesi halinde her bir eylem yönünden ceza miktarı somutlaştırılarak, yapılan somutlaştırma sonucu belirlenen cezalardan ağır olanına TCK'nın 43. maddesi uygulanarak sonuç cezanın tayin edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, (10. C.D. 10.01.2019, 2018/2237E., 2019/203K.)

[711] Sanıklar hakkında temel cezanın alt sınır aşılarak belirlenmesi yerinde ise de; sanıkların aynı suçu birden çok kez işlemiş olmalarının TCK'nın 43.maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinden, "sanıkların sabit olan uyuşturucu ticareti suç sayıları" gerekçe gösterilmek suretiyle TCK'nın 3/1 maddesindeki orantılılık ilkesi ile TCK'nın 61. maddesindeki ölçütlere aykırı olarak temel cezanın alt sınır çok aşılmak suretiyle belirlenmesi, (20. C.D. 30.11.2016, 2016/2141E., 2016/5695K.)

Yine adli para cezasını belirlerken, gün üzerinden hesaplama yapılarak 20 TL ila 100 TL arasında hükmedilecek gün para cezası ile gün sayısı çarpılarak adli para cezası bulunur. Ancak temel ceza belirlenirken yukarıda verilen TCK md 61'deki ölçütlerin peş peşe sıralanması gerekçe olarak sunulamaz[712]. Hapis cezasının ve adli para cezasının aynı anda uygulanması gerektiği hallerde hakimce takdir hakkının kullanılması gerektiğinde, hapis cezası için öngörülen takdir haklarının çok bariz bir farklı gerekçe hali oluşmadıkça adli para cezası içinde öngörülmesi gerekir. Örneğin; hapis cezasının alt sınırdan verildiği durumda adli para cezası da alt sınırdan uygulanmalıdır[713].

188. maddenin 1. ve 3. fıkralarındaki yaptırımlar arasında fahiş farklar bulunmaktadır. TCK md. 188/1'deki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı imali, ithali ve ihracı suçları yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve iki bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırma yolunu tercih edilmişken; TCK md. 188/3 kapsamında düzenleme alanı bulan suçların on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılması düzenlenmiştir. Bu iki fıkra birlikte değerlendirildiğinde, ilk fıkrada düzenlenen suçlardan bir sonraki safhayı oluşturan eylemleri içeren üçüncü fıkradaki (TCK md 188/3) suçların, birinci fıkradaki (TCK md 188/1) suçlara oranla daha az cezalandırılması şeklindeki düzenlemenin uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarıyla mücadele kararlılığı ile uyuşmadığını söyleyebiliriz. Kanaatimce, ilk fıkradaki imal, ithal ve ihraç eylemleriyle üçüncü fıkradaki uyuşturucu maddelerin ülke içindeki ticaretine dair eylemler aynı ağırlıktaki yaptırımlarla cezalandırılmalıdır.

Yine de 188. madde kapsamındaki suçlara öngörülen yaptırımlar, TCK'daki en ağır cezayı içeren suçlar arasındadır. Buna göre suçların tehlikeliliği ve zararlı etkileri çoğu kez kanun maddesindeki ceza miktarından anlaşılabilmektedir. Tüm bunlar

[712] Temel cezanın alt sınırın üzerinde tayin edilmesinin somut nedenleri dayanakları ile birlikte açıklanmadan; "suçun işleniş şekli, suç sebep ve saikleri, hak ve nesafet kuralları, sanığın kastının yoğunluğu, suçun devam ettiği süre nazara alınarak" biçimindeki gerekçe ile sanık ... hakkında 10 yıl hapis ve 6000 gün adli para cezası, "suçun işleniş şekli, suç sebep ve saikleri, sanıkların sosyal ve ekonomik durumları, sanıkların kastlarının yoğunluğu da gözetilerek" biçimindeki gerekçe ile de sanıklar ..., ... ve Kazım haklarında 8'er yıl hapis ve 3000'er gün adli para cezası ile cezalandırılmalarına karar verilerek, TCK'nın 3/1 ve 61. maddelerinde öngörülen fiilin ağırlığı ve diğer ölçütlerle orantısız şekilde alt sınır çok aşılmak suretiyle, sanıklar hakkında temel cezanın fazla belirlenmesi, 20. C.D. 14.12.2016, 2015/16008E., 2016/5881K.

[713] Zafer, s.621

uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin insan sağlığı ve toplum güvenliği için zararlı etkilerinin Kanun Koyucu tarafından da önemsendiğini göstermektedir[714]. Nitekim TCK'nın 52. maddesinde bir suçtan dolayı verilebilecek para cezasının üst sınırı 730 gün olarak belirlenmiştir. Ancak TCK'nın 188/3. maddesi kapsamındaki suçların cezalarının bin günden yirmi bin güne kadar adlî para cezası ve en az 10 yıl hapis cezası olarak belirlenmiştir.

### 2.2. Güvenlik Tedbirleri

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının işlendiği hallerde sanıklara bazı güvenlik tedbirleri uygulanır. Buna göre mahkum olan sanıklar TCK'nın 53. maddesinin a, b, c, d, e bentlerinde belirtilen hakları kullanmaktan yoksun bırakılır.

Yargılama sonunda sanık aleyhine hükmedilebilecek güvenlik tedbirlerinden bir diğeri ise müsaderedir. Müsadere, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan *'şeylerin'* veya işlenen suçtan elde edilen değer veya kazançların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine denir. Ancak bunun için suçta kullanılan şeyin kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlaka aykırı veya bu değerler açısından tehlike arz etmesi gerekir[715].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının işlenmesi sırasında çoğu zaman başka araç-gereçler de kullanılmaktadır. Bu eşyalar otomobil, kamyon, tır, otobüs, canlı bir hayvan veya leğen, terazi, paketleme malzemeleri vs olabilir. Bu tür hallerde iyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen bu tür eşyaların TCK md 54'e göre müsaderesine hükmolunur[716]. Bu suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. Suçun işlenmesinde kullanılan eşyayı yakalanacağını anlayınca failin ortadan kaldırması, elden çıkarması, tüketmesi

[714] Yurtcan, s.23; Karakaş-Doğan, s.134
[715] Yerdelen, Erdal. Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara Haziran 2010, s.32
[716] Artuk-Gökcen, s.978

veya müsaderesini başka bir surette imkansız kılması halinde bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir[717].

Yeni TCK ile müsadere kurumuna orantılılık ilkesi getirilerek kurum daha adil bir hale sokulmuştur[718]. Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, eşyanın müsaderesine hükmedilmeyebilir[719]. Ayrıca suçta kullanılan eşyaların iyiniyetli üçüncü kişilere ait olduğunun belirlendiği hallerde bu eşyaların müsaderesine karar verilmemelidir[720].

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı halinde suç oluşturan eşya sıfatını kazanacağından dolayı TCK md 54/4 gereği müsaderesine karar verilir[721].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının işlenmesi ile elde edilen maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların TCK'nın 55. maddesine göre müsaderesine karar verilir. Ayrıca suç sırasında kullanıldığı tespit edilen eşya veya menfaatler teslim edilmezse ve ele geçirilemezse bunların karşılığı kadar kaim değer müsaderesine hükmedilir[722]. Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının faili ancak gerçek kişiler olabilir[723]. Ancak gerçek kişilerin iradi hareketleri ile hareket kabiliyetine sahip olan tüzel kişiliklerin bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunduğu

---

[717] Yerdelen, s. 67; Koca-Üzülmez, s.670
[718] Yerdelen, s. 44
[719] Suç tarihinde sanık ...'nin aracında ele geçirilen suç konusu uyuşturucu maddenin miktarına göre TCK'nın 54. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı" hükmüne aykırı olarak aracın sanığa iadesi yerine "uyuşturucu maddenin naklinde kullanıldığı" gerekçesiyle müsaderesine karar verilmesi, yasaya aykırı (10.CD. 07.07.2014, 2012/17340 E., 2014/5189 K.)
[720] Araç kayıt malikinin, elkonulan aracın suçta kullanılacağına dair bilgisi olduğunun tespit edilmemesi karşısında, olayda iyiniyetli üçüncü kişi konumunda bulunduğunun kabulüyle aracın iadesi yerine, müsaderesine karar verilmesi, Yasaya aykırı (10. C.D. 24.01.2020, 2018/3030 E., 2019/523K.)
[721] Artuk-Gökcen, s.979; Yargıtay kararı için bkz. Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan uyuşturucu maddenin ve şahit numunenin TCK'nın 54/4. maddesi gereğince müsaderesi yerine TCK'nın 54. maddesi gereğince müsaderesine karar verilmesi, (20. C.D. 2019/1661E., 2020/4249K.)
[722] Yerdelen, s. 45
[723] Kızılarslan, s.138

hallerde tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenmesi durumunda ve mahkûmiyet halinde, iznin iptaline karar verilir[724]. Nitekim TCK'nın 189. maddesinde *"uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine"* hükmolunacağı belirtilmiştir.

## 3. ZAMANAŞIMI

Yasada yazılı sürelerin geçmesiyle Devletin cezalandırma hakkını düşüren, kamu davası açılmamışsa açılmasına, dava açılmışsa düşmesine, ceza verilmişse infazına engel olan bir haldir[725]. Bu tanımda hem dava hem ceza zamanaşımına ilişkin tanımlama yapılmıştır.

Dava zamanaşımı TCK md 66'da kamu davasının ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yılın, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yılın, yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yılın, beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yılın, beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adlî para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yılın geçmesiyle düşeceği düzenlenmiştir.

Dava zamanaşımının hesabı işlenen suça ilişkin kanun maddesinde öngörülen cezanın üst sınırı dikkate alınarak yapılır[726]. Ancak 66/3.maddesine göre dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur. Dava zamanaşımı süresi tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.

[724] Yerdelen, s. 18; Kızılarslan, s.373
[725] Günay, Erhan. Uygulamalı-Örnekli Dava ve Ceza Zamanaşımı, Beşinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s.19
[726] Günay, Zamanaşımı, s.21

Buna göre 188/3'te düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının dava zamanaşımı 66/1-c maddesi gereği 20 yıldır[727]. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının temel şekli ile nitelikli hallerinin dava zamanaşımı süreleri aynıdır.

Ceza zamanaşımı 68. maddede düzenlenmiştir. Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yılın, müebbet hapis cezalarında otuz yılın, yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmi dört yılın, beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yılın, beş yıla kadar hapis ve adlî para cezalarında on yılın geçmesiyle verilen ceza infaz edilemez hale gelir. Ceza zamanaşımı 61. madde gereği hakim tarafından sanık aleyhine olan ceza miktarı somutlaştırıldıktan sonra tespit edilebilir[728].

[727] Sevdim, s.221.
[728] Selbes, s.186

# SONUÇ

Uyuşturucu, uyarıcı veya prikotrop maddelere ilişkin olarak detaylı ve kapsayıcı bir tanım yapmak oldukça zordur. Öğretide ve uygulamada, uluslararası kaynaklar referans alınmak suretiyle günlük veya kısa dönemli ihtiyaçlara çözüm olacak tanımlar yapılmakla birlikte her döneme hitap edecek bir tanım henüz yapılamamıştır. Bunda 19. yüzyıldan beri uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin aldığı büyük değişim ve gelişim etkili olmuştur. Son iki yüzyılda gelişen teknoloji, insanların değişen ihtiyaçları, dünyanın globalleşmesi ve uyuşturucu madde ticaretindeki yüksek para döngüsü hem uyuşturucu ve uyarıcı madde trafiğini artırmış hem de uyuşturucu madde üretimi konusunda profesyonelleşenlere insanların değişen ihtiyaçlarına yanıt verecek yeni maddeler bulmak noktasında fikir vermiştir. İnsanların değişen ihtiyaçlarına sürekli olarak yeni maddelerle cevap verilerek piyasaya onlarca yeni uyuşturucu madde sürülmüştür. Bu maddelerin her birinin kaynağı veya bileşeni farklı olduğu gibi kullanıcısında oluşturduğu etki ile de farklılaşan bu yeni maddeleri belirli bir tanımda veya listede toplamak zorlaşmıştır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ilişkin kapsayıcı bir tanım verilemediği gibi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret olduğu şeklinde bir sayma veya listeleme de yapılamamaktadır. 188. maddesinin gerekçesinde bu hususa ilişkin olarak, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret olduğunun tek tek sayılmaması yanında bir tanımlamaya da gidilmediği, bunun sebebi ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin veya aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanması şeklinde açıklanmıştır. Böylece kanunun yürürlük tarihinden sonra, daha önce öngörülmeyen yeni bir uyuşturucu veya uyarıcı yahut psikotropik bir madde piyasaya sürülür ise bunun kapsam dışı kalması önlenmiş olacaktır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler öğretide, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler, 2313 ve 3298 sayılı Kanunlar ve bu Kanunların verdiği yetkiyle çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında yasaklanmış ve imali, ithali, ihracı ve ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, kabul edilmesi, depolanması, sevk ve nakli ile bulundurulması tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında yasaklanan veya ruhsata bağlanan

doğal yahut yapay maddeler şeklinde tanımlanmıştır. Öğretideki bu hakim görüş gibi Yargıtay'da benzer bir tanımlama yapmaktadır. Bu tanımlamadan farklı olarak öğretide, Adli Tıp Raporu neticesinde uyarıcı, keyif verici, hayal gördürücü, tahrik ve sarhoş edici olduğu anlaşılan, insanın iradesini ve muhakemesini etkileyici olduğu tespit edilen şüpheli maddelerin herhangi bir kanunda, uluslar arası sözleşmede veya Cumhurbaşkanlığı Kararlarında sayılması aranmadan uyuşturucu veya uyarıcı madde kabul edilmesi gereltiği şeklindeki bir görüşün varlığını da belirtmek gerekir. Açıklanan bu son görüşe göre, yeni tespit edilen bir şüpheli maddenin ATK raporları neticesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunun anlaşılması halinde ivedilikle o şüpheli maddeyi bulunduran faillere müdahale etmeyi sağlayacaktır. Nitekim 2010 yılının başından itibaren ülkemizde yaygın olarak kullanımına başlanan bonzai maddesi ile 2015 yılında kanun maddesinde yapılan değişikliğe kadar hızlı ve etkili bir mücadelenin sağlanamadığı göz önüne alındığında bu son görüş daha etkili ve ivedi sonuçlar doğuracaktır. Ancak yine de bu son görüşün kanunilik ilkesiyle çatıştığı da ortadadır.

İnceleme konumuzu oluşturan suçlar uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması sonucu oluşmaktadır. Ancak uyuşturucu maddelerin tarihte kabul edilen ilk kötüye kullanımı haşhaşin tarikatı ile olmuştur. Bu tarikatın yöneticisi Hasan Sabbah'ın fedailerine verdiği uyuşturucu maddelerle onları hakimiyetine aldığı ve bu yolla döneminin bir çok üst düzey siyasetçisine yönelik suikastlar düzenlediği belirtilmektedir. Bu türden kötüye kullanımlarla Osmanlı Devleti'nde esrar ve afyon yaygın bir kullanım alanına ulaşmıştır. Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmet ve sonrasında da IV. Murat bunları yasaklayıcı tedbirler alma yoluna gitmiştir. 1800'lü yıllardan sonra özellikle Alman Kimyagerlerin çalışmalarıyla morfin ve eroinin ilaç olarak piyasaya sürülmesi ise uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tarihi seyrini değiştirmiştir.

Uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımının uluslararası bir boyut alması ile 19. yüzyılın sonundan itibaren birçok uluslararası sözleşme imzalanmıştır. Nitekim tüm bu sözleşmeler 1961 yılında BM çatısı altında 1961 Tek Sözleşmesi adıyla toplanmıştır. Bu sözleşme halen daha uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelenin temelini oluşturmakta ve ulusal kanunlara kaynaklık etmektedir. Bu sözleşmeden sonra 1971

yılında Prikotrop Maddeler Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ile uyuşturucu veya uyarıcı madde olmamakla beraber benzer etkiyi doğuran ilaçlar da mücadele edilmesi gereken madde sınıfına sokulmuş ve bunları uyuşturucu maddelerden ayırabilmek için psikotrop madde adı verilmiştir. 1988 yılına gelindiğinde ise Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi imzalanmıştır. Halen yürürlükte olan bu temel sözleşmeler, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin uluslar arası kaçakçılığında en önemli mücadele mevzuatını oluşturmaktadır. Uluslararası arenada bu sözleşmelerin yanında uyuşturucu ve psikotrop maddelerle mücadele eden birçok kuruluş bulunmaktadır.

Uyuşturucu maddelerle mücadele ülkemizde üç temel Kanunla sürdürülmektedir. Bunlardan ilki, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'dur. Bu kanun ile tıp alanında kullanım için gerekli olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin temini hususundaki denetimin Sağlık Bakanlığı'nca yapılacağı, Kenevir ekimine dair yönetmelik çıkartılacağı ve izinsiz veya izne aykırı olarak veya esrar elde etmek amacıyla kenevir ekilmesine ilişkin suçlar düzenlenmiştir. Diğer kanun ise 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'dur. Bu kanun ilk maddesinde bir takım uyuşturucu maddelerin özellikle afyon, morfin ve kokainin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracının Bakanlar Kurulunun belirleyeceği esaslara göre yapılacağı düzenlenmiştir. Dördüncü maddesinde ise afyon elde etmek amacıyla izinsiz haşhaş ekimine dair suça yer verilmiştir.

Uyuşturucu, uyarıcı ve psikotrop maddelerle mücadelenin esas odak noktasını ise Türk Ceza Kanunu'nun 188 ve devamı maddeleri oluşturmaktadır. Kanun Koyucu 188. maddede uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna, 189'da uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçların bir tüzel kişinin faaliyetleri çerçevesinde işlenmesi halinde tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasına ilişkin hükümlere, 190. maddede uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçuna, 191. maddede kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçuna ve 192. maddede ise etkin pişmanlık hükümlerine yer vermiştir.

188. maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti şeklindeki başlığına kanunun hazırlık aşamalarında yoğun eleştiriler getirilmiş ve yürürlük tarihinden sonra da başlığa getirilen eleştiriler kesilmemiştir. Eleştirilerin kaynağı ise başlıkta geçen "*ticaret*" kavramından kaynaklanmaktadır. Nitekim 188. maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketler satmak, satışa arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek ve bulundurmaktır. Bu seçimlik hareketlerden başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, kabul etmek ve bulundurmak suçlarının herhangi bir parasal kazanç veya ticari gaye güdülmeden ücretsiz olarak gerçekleştirilebilecek olması "*ticaret*" kavramıyla bağdaşmamaktadır. Bundan dolayı kanunun yürürlüğe girdiği tarihten bu yana madde başlığına "*temin"* veya "*sağlama"* kavramlarının eklenmesi gerektiği eleştirileri yapılmaktadır. "*Ticaret*" kavramının çıkartılarak yerine daha genel bir kavram olan ve ücretli veya ücretsiz yapılmasında engel olmayan *"temin etmek"* kavramı tavsiye edilmektedir. Ancak "*ticaret"* kavramının başlıkta yer alması özellikle satmak, satışa arz etmek ve satın almak suçlarını nitelenmesi açısından önemlidir. Nitekim çok haklı şekilde yapılan bu eleştirilere katılmakla beraber madde başlığının *"uyuşturucu veya uyarıcı madde imali, ticareti veya sağlama"* şeklinde olmasının daha kapsayıcı olacağı inancını taşıyorum.

188. madde Kanunda, kamunun sağlığına karşı işlenen suçlar başlığı altında düzenlendiğinden dolayı korunan hukuki yarar genel kamu esenliği ve sağlıdır. Bu suçlarda mağdur kişi sadece uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanan değil toplumu oluşturan her bir bireydir. Çünkü bu maddelerin toplum içinde dolaştırılması ile hepimizin sağlığı ve güvenliği tehlikeye düşmektedir. Kanun Koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında kanunda anılmayan hiçbir hareketin yapılmasına imkanı bırakmamıştır. Bir failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle yapabileceği tüm eylemler suç olarak düzenlenmiştir. Kanun, yürürlüğe girdiğinde sekiz adet seçimlik hareket içerirken 2005 yılında 5377 sayılı Kanun ile sevk etmek suçu da kapsama dahil edilmiştir. Buna gerekçe olarak ise uygulamada yaşanacak tereddütleri gidermek olarak gösterilmiştir.

2014 yılında 6545 sayılı Kanunla üçüncü fıkradaki suçun cezasının alt sınırı *"on yıldan az olmamak üzere"* şeklindeki değişiklik ile artırılmıştır. Ayrıca Kanun Koyucu bu suçlarda hedef kitle olarak çocukların seçilmesi halinde cezalandırmada artırımı tercih etmiştir. Aynı kanunla maddenin üçüncü fıkrası kapsamına uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde veren veya satan kişiye verilecek hapis cezasının asgarisi on beş yıla çıkarılmıştır. Nitekim bu yaklaşım aynı zamanda Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlıklı Anayasanın 41. maddesinin devlete yüklediği bir görevdir.

Cezaların artırıldığına değinmişken, 188. maddenin birinci ve üçüncü fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, ilk fıkrada düzenlenen suçlardan bir sonraki safhayı oluşturan eylemleri içeren üçüncü fıkradaki (TCK md 188/3) suçların, birinci fıkradaki (TCK md 188/1) suçlara oranla daha az cezalandırılması şeklindeki düzenlemenin uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarıyla mücadele kararlılığı ile uyuşmamaktadır. İlk fıkrada imal, ithal ve ihraç eylemleri yani uyuşturucu maddelerin ortaya çıkışına, ülkeye girişine veya ülkeden çıkışına ilişkin eylemler daha ağır cezalandırılırken, ülke içindeki trafiğine dair eylemlerin de aynı ağırlıktaki yaptırımlarla cezalandırılması gerektiği inancındayım.

2017 yılında ise 694 sayılı KHK ile TCK'nın 188/3. maddesinde yapılan değişiklikle ticaret suçlarından kaynaklı verilecek adli para cezasının asgarisine sınırlama getirilerek bin günden başlamasına hükmedilmiştir. Buna göre Mahkemeler bu suçlardan dolayı mahkumiyet halinde faile hapis cezası ile birlikte en az bin gün adli para cezası verebilecektir.

188. maddenin dördüncü fıkrasında ise bir takım uyuşturucu maddeler sayılarak bu maddelerin suça konu edilmeleri halinde cezada yarı oranında artırım öngörülmüştür. Bu artırımın sebebi ise fıkra kapsamında sayılanların çok tehlikeli ve zararlı maddeler olmasıdır. Ancak piyasada daha zararlı uyuşturucu maddelerin olmasına rağmen bunların fıkra kapsamına dahil edilmemesi çok yoğun şekilde eleştirilmektedir. Nitekim LSD isimli maddenin zararlı etkileri çok uzun zamandır bilinmesine rağmen fıkra kapsamında değerlendirilememektedir. Yine aynı şekilde ülkemizde esrar çok yoğun bir kullanım alanına sahiptir. Sırf bağımlılık yapıp

yapmadığı noktasındaki tartışmalardan ötürü bu fıkra kapsamında değerlendirilmemesi eksikliktir. Maddenin dördüncü fıkrası 2015 yılında iki bende ayrılarak bu suçların belirli yerlerde işlenmesi halinde cezanın artırılacağı düzenlenmiştir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi halinde failin cezasında artırıma gidilmesi gerekir. Kanun Koyucu bu düzenlemesiyle insanların sosyal amaçlarla veya iş gereği yahut sağlık, eğitim ve askeri amaçlarla bulunduğu bu ortamları daha nezih ve refah kılmak istemiştir. Böylece uyuşturucu madde suçlarının toplum içindeki kalabalıktan faydalanılarak daha kolay işlenmesinin önüne geçmek amaçlanmıştır.

188. maddenin beşinci fıkrasında ise iki tane nitelikli hal öngörülmüştür. Bunlardan birisi bu suçların üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlidir. Bu halde verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. Fıkranın devamında ise bu suçların suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde cezanın bir kat artırılacağı düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu düzenlemeleriyle çok kişiyle rahat suç işlemenin faydalarını engellemek, çözülmeleri kolaylaştırmak, örgütlerin organizasyonu altında işlenmesinin kolay olması ve örgütlerin bu işe girmesine mani olmak istemiştir. Malum olunduğu üzere dünyadaki uyuşturucu kaçakçılığının çok büyük kısmı örgütlerin elindedir. Yine ülkemiz üzerinden en çok uyuşturucu kaçaklığı yapan PKK terör örgütüdür. Terör örgütü PKK ile mücadele etmek bir nevi ülkemiz açısından uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele etmektedir.

188. maddenin altıncı fıkrasında üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran ancak izni alınmamış veya reçetesi düzenlenmemiş her türlü madde açısından da üçüncü fıkradaki hükümler uygulanacaktır. Bu fıkra ile aslında psikotrop maddelere yönelik düzenleme getirilmiştir. Ayrıca altınca fıkra metni Kanun düzenleme tekniği ve netliği açısından yanlış anlaşılmaya çok müsaittir. Mevcut metni

"*Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır."* şeklinde olan fıkra metnine "*uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran"* cümlesinden sonra *"ancak üretim için izin alınmayan veya satış için reçetesi düzenlenmeyen"* şeklindeki düzenlemenin eklenmesinin fıkra metnini daha anlaşılır kılacağı ve kanun yazım tekniği açısından daha doğru olacağı ortadadır. Fıkra metni bu haliyle resmi makamların izni alınsa da yahut reçetesi düzenlense de cezalandırılması gereken bir eylem gibi anlaşılmaktadır. Yani kanaatimizce fıkra metni "*Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran ancak üretim için izin alınmayan veya satış için reçetesi düzenlenmeyen her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır."* şeklinde olmalıdır.

Kanun maddesinin sekizinci ve son fıkrasında ise bir kısım sağlık mesleği mensupları tek tek sayılarak bu suçların bu meslekleri resmen icra edenler tarafından işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranında artırılması öngörülmüştür. Çünkü bu meslek mensuplarının uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ulaşmaları meslekleri icabı kolay olduğundan ve bu maddelerin zararlı etkilerini en iyi bilecek kişiler oldukları için böyle bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Yine 192. maddede etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmiştir. Buna göre 192. maddenin birinci fıkrasında suç resmi makamlarca haber alınmadan ihbar edilirse fail tam cezasızlık hali etkin pişmanlıktan faydalanabilecektir. Ancak bu fıkra kapsamında lafzi olarak *"iştirak"* iradesinin aranması, bu suçları bireysel olarak işleyenlerin bu etkin pişmanlıktan faydalanmayacağı anlamını çıkarmaktadır. Ancak doktrinde ve Yargıtay uygulamalarında suçun bireysel olarak işlenmesi hallerinde de birinci fıkra hükmünden failin faydalandırılması görüşü haklı olarak ileri sürülmektedir. Yine bu fıkra özelinde ve/veya bağlaçlarının kullanılması tereddütlere neden olmaktadır. Fıkrada failin *"suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri"* bildirmesi halinde etkin pişmanlıktan faydalanacağı düzenlenmiştir. Ancak doktrinde ve Yargıtay kararlarında cümlede kullanılan "*ve"* bağlacının "*veya"*

olarak kabul edilmesini ve failin *suç ortaklarını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri* bildirmesi halinde de fıkra kapsamındaki etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanması gerektiği kabul edilmektedir. Ancak fıkradaki bu tereddütlerin giderilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması faydalı olacaktır.

192. maddenin üçüncü fıkrasında ise cezada indirim hali olan etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiştir. Buna göre suçları haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza indirilecektir.

Çalışmamız kapsamına 188. maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen ülke içinde işlenebilen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları dahil edilmiştir. Böylece TCK'nın 188/3. maddesinde düzenlenen dokuz seçimlik hareketi detaylıca inceleme fırsatı bulduk. Üçüncü fıkrada düzenlen hareketleri, uyuşturucu veya uyarıcı madde imali, ithali ve ihracı suçlarıyla bir başlık altında detaylı karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koyabildik. Bir uyuşmazlıkta 188. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarının uygulama alanı bulup bulmadığı tereddüdünün yaşandığı noktalarda, iki fıkradaki suçları bir arada görebilme ve farklarını tespit edebilme imkanı verebildik ve bu suretle çalışmada tekrara düşmekten kaçındık. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının seçimlik hareketlerinden satmak, satın almak veya bulundurmak suçları TCK md 191'deki suçun seçimlik hareketleri ile aynılık gösterdiğinden bu iki suçu bir başlık altında inceleyebildik. Ayrıca 188/6. maddesinde yer bulan nitelikli halin kanun yazım tekniği açısından ne şekilde yazılmasının daha anlaşılır ve uygun olacağına ilişkin görüşlerimize yer verdik. Etkin pişmanlıklara ilişkin doktrinde üzerinde uzlaşılan veya tereddüt oluşan hususlara değinerek tüm bu hususlara ilişkin Yargıtay Ceza Daireleri ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararları doğrultusunda görüşlerimize yer verdik.

## KAYNAKÇA


**AHATLI, Erdinç.** Uyuşturucu ve Bağımlılık Yapan Maddeler Konusuna İslâmın Bakışı, Diyanet İlmi Dergi C-37, S-3 Temmuz 2001

**AKGÜLEN, A. Tunga.** İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce Hukuk Sözlüğü. İkinci Baskı, Hatiboğlu Yayınevi, 2010

**AKKAYA, Çetin.** Örgüt Suçu & Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010

**AKSÜT, Ertekin.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020

**ARSLANTÜRK, Mustafa.** Etkin Pişmanlık, Vazgeçme, Cezasızlık, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018

**ARTUÇ, Mustafa.** Malvarlığına Karşı Suçlar, 4.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020

**ARTUK, M. Emin - GÖKCEN, Ahmet – ALŞAHİN, M. Emin-ÇAKIR, Kerim.** Ceza Hukuku Genel Hükümler, On Dördüncü Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020

**ARTUK, M. Emin - GÖKCEN, Ahmet - YENİDÜNYA, Caner.** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Altıncı Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012

**ARTUK, M. Emin - GÖKCEN, Ahmet- ALŞAHİN, M. Emin-ÇAKIR, Kerim.** Gerekçeli Ceza Kanunları, Yirminci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019

**ATEŞ, Neslihan.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu, Birinci Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019

**AVCI, Yasin.** Latin Amerika'da Uyuşturucu Sektörü Ve Uyuşturucu İle Mücadele: Mevcut Durum Ve Çözüm Önerileri, İsmail Ermağan (ed.), Dünya Siyasetinde Latin Amerika 2, Ankara: Nobel Yayınları, 2018

**AYDIN, Devrim.** Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Birinci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2009

**BALCI, Murat.** Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2009

**BALCI, Murat.** Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, 2012

**BALCI, Murat.** Uyuşturucu Madde Bağımlılığıyla Mücadele ve Ceza Hukuku Paneli, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2011

**BARUT, Ferit. AYDEMİR, Melis.** Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Legal Yayınevi, İstanbul 2019

**BAYRAKTAR, Köksal.** Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti, İÜHFM, C.51, Sayı 1-4, Y. 1985

**CANAK, Erkan.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık, Birinci Baskı, Kazancı Hukuk Yayımevi, İstanbul 2012

**ÇAKIR, Muhammet Faruk.** Yasadışı Uyuşturucu Ticaretinin Terör Örgütleri Üzerinde Etkileri, BAİBÜ S.B.E. Dergisi, 2020, Cilt: 20, Sayı: 1/Bahar

**ÇALIŞKAN, Mustafa.** İstanbul'da Narko-Terörizm ve Toplumsal Düzeni Tehdit Boyutları, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi S.B. Dergisi, 2019

**ÇALIŞKAN, Suat.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013

**ÇETİN, H. Cem-ÇELİK, Ahmet-SEZGİN, Erkan.** Uyuşturucuyla Mücadele Politikaları ve Yeni Trendler, Birinci Baskı, Adalet Yayınnevi, Ankara 2016

**DEMİREL, Naim.** Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:28, 2012

**DOĞAN, Koray.** Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2018

**DÖNMEZER, Sulhi.** Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C43. Prof Dr S.F. Ülgener'e Armağan, İstanbul 1987

**DÖNMEZER, Sulhi.** Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım (İHFM, Atatürk'e Armağan, İstanbul 1982)

**ELMAS, Birsen.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Üçüncü Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018

**EVİK, Vesile Sonay.** Suça İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu, İkinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011

**GEDİK, Doğan.** Öğreti ve Yargısal İçtihatlar Işığında Ceza Muhakemesinde Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016

**GÖKCEN, Ahmet – BALCI, Murat – ALŞAHİN, M. Emin – ÇAKIR, Kerim.** Ceza Muhakamesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020

**GÖKCEN, Ahmet ve Diğerleri.** Malvarlığına Karşı Suçlar, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018

**GÜNAY, Erhan.** Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Dördüncü Baskı, Ankara 2007

**GÜNAY, Erhan.** Uygulamalı-Örnekli Dava ve Ceza Zamanaşımı, Beşinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016

**GÜNAY, Meryem.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal Ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık, TBB Dergisi, Sayı:133, 2017

**GÜNDEL, Ahmet.** 5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009

**GÜNGÖR, Şener. KINACI, Ali.** Öğreti ve Uygulama Boyutu İle Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Birinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2001

**GÜRELLİ, Nevzat.** Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları, İÜHFM, C. XLV, S.1-2, 1975

**İÇEL, Kayıhan - ÜNVER, Yener.** Uyuşturucu Madde Suçları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017

**KARAGÖZ, İsmail.** Ayet ve Hadislerin Işığında Sigara, Alkol, Uyuşturucu Zararları ve Dini Hükmü, Birinci Baskı, DİB Yayınları, Ankara 2019

**KARAKAŞ DOĞAN, Fatma.** Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, 2015

**KIDIL, Fahrettin.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020

**KIZILARSLAN, Hakan.** Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Özgü Koruma ve Güvenlik Tedbirleri, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020

**KOCA, Mahmut- ÜZÜLMEZ, İlhan.** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş On Üçüncü Baskı, Ankara 2020

**KURT, Şahin - KURT, Ela.** Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007

Meydan Larousse, C.1, C.4, C.8

**NOHUTÇU, Ahmet- ÜNDAL, Melek.** Anayasa Hukuku, On ikinci Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2015

**ÖGEL, Kültegin.** Bağımlılık Yapan Maddeler, İstanbul, 1997.

**ÖNER, Mehmet Zülfü.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde imal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011

**ÖZBEK, V. Özer-KANBUR, M. Nihat - DOĞAN, Koray-BACAKSIZ, Pınar-TEPE, İlker.** Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2012

**ÖZBUDUN, Ergun.** Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş Yirminci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2020

**ÖZDABAKOĞLU, E. Hakan.** 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007

**ÖZGENÇ, İzzet.** Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 2006

**ÖZGENÇ, İzzet.** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Onaltıncı Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020

**ÖZGENÇ, İzzet.** Suç Örgütleri, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş On İkinci Bası, Seçkin Yayıncılık, 2019

**ÖZŞEKER, Pınar Efeoğlu. DİP, Aybike. DAĞLIOĞLU, Nebile Dağlıoğlu. GÜLMEN, Mete Korkut.** Sentetik Kannabinoidler: Yeni nesil esrar, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, C:21, S.1, 2017

**ÖZTÜRK, Bahri.** Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012

**ÖZTÜRK, Bahri- EKER KAZANCI, Behiye – SOYER GÜLEÇ, Sesim.** Ceza Muhakemesinde Koruma Tedbirleri, Üçüncü Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019

**PARLAR, Ali-KIZILKAYA, Azmi.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2018

**PARLAR, Ali - HATİPOĞLU, Muzaffer.** Türk Ceza Kanunu Yorumu, Seçkin Yayınevi, Tümüyle Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara 2010, C.1

**PARLAR, Ali - HATİPOĞLU, Muzaffer.** Türk Ceza Kanunu Yorumu, Seçkin Yayınevi, Tümüyle Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara 2010, C.3

**PARLAR, Ali - HATİPOĞLU Muzaffer.** Suça Teşebbüs, İştirak, içtima, ve Yaptırımlar, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010

**PARLAR, Ali - ÖZTÜRK, Mustafa.** Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık, Gönüllü Vazgeçme ve Şahsi Cezasızlık Sebepleri, Birinci Baskı, İstanbul 2018

**RUHİ, A. Cemal.** Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017

**SANCAR, T. Yalçın.** Çok Failli Suçlar, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998

**SELBES, Ece.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017

**SEVDİM, Ali Erdem.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticaret Suçları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014

**SEZER, Yasin - İPEK, A. İhsan - PARLAK, Engin,** Adli ve Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı, Teknik Araçlarla İzleme, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, İstanbul 2012

**SINAR, Hasan.** Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele, Birinci Baskı, Lale Yayıncılık, 2015

**SOYASLAN, Doğan.** Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2018

**ŞAHİNKAYA, Yalçın.** Suçsuzluk Karinesi, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008

**ŞEN, Ersan.** Suç Örgütü, Birinci Baskı, Yargın Hukuk Yayınları, İstanbul 2013

**ŞEN, Ersan.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Satma ve Satışa Arz Farkı, Başkalarına Verme (https://www.hukukihaber.net/uyusturucu-ve-uyarici-madde-satma-ve-satisa-arz-farki-baskalarina-verme-makale,6107.html Erişim tarihi: 10.04.2020)

**TEZCAN, Durmuş - ERDEM, M. Ruhan - ÖNOK, R. Murat.** Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Güncellenmiş 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019

**UZBAY, İ. Tayfun.** Madde Bağımlığı Tüm boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler, Birinci Baskı, İstanbul Tıp Kitabevi, 2015

**ÜNVER, Yener - ÖZ, Kerem.** Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018

**VATANDAŞ, Celalettin.** Türkiye'de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu, SEKAM Yayınları, İstanbul 2015

**YAŞAR, Yusuf.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Üçüncü Baskı Seçkin Yayınevi, Ankara 2019

**YAVUZ, Cevdet.** Türk Borçlar Kanunu, Sekizinci Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2011

**YENİDÜNYA, A. Caner. - İÇER, Zafer.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık, Fasikül Dergisi, Sayı:38, 2013

**YERDELEN, Erdal.** Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara 2010

**YOKUŞ SEVÜK, Handan.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2007

**YOLCU, Ferit.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2015

**YURTCAN, Erdener.** Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları, Üçüncü Bası, TBB Yayınları, Ankara 2018

**YÜKSEKTEPE, Mert Asker.** Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri Dahilinde Yargıtay Ceza Genel Kurulu İlamları İle Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Birinci Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020,

**ZAFER, Hamide.** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yedinci Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019

**RAPORLAR**

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı 1993, 1994, 2000, 2001, 2004, 2014, 2015 Türkiye Raporu

T.C. İçişleri Bakanlığı, Narkoterörizm ile Mücadele Uyuşturucu ve PKK/KCK Raporu, 2017

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (2019), *Avrupa Uyuşturucu Raporu 2019: Eğilimler ve Gelişmeler*, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, Lüksemburg.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi 2018 Dünya Uyuşturucu Raporu
T.C. İçişleri Bakanlığı, Narkoterörizm ile Mücadele Uyuşturucu ve PKK/KCK Raporu, 2017

## İNTERNET SİTELERİ

https://mevzuat.tbmm.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 19.04.2020)
https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi:17.04.2020)
https://www.resmigazete.gov.tr/ (Erişim Tarihi:18.04.2020)
https://www.psikiyatri.org.tr/1289/tpd-basin-aciklamasi-sentetik-esrar-turevleri-bonzai (Erişim Tarihi: 21.04.2020)
http://bilheal.bilkent.edu.tr/aykonu/ay2014/bonzai/bonzai.htm (Erişim Tarihi: 21.04. 2020)
https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-uyusturucu-trafigi-rotalari-cesitleniyor/1187432 (Erişim Tarihi: 04.04.2020))
https://islamansiklopedisi.org.tr/uyusturucu (Erişim Tarihi:04.04.2020)
https://tr.wikipedia.org/ (Erişim Tarihi: 23.04.2020)
https://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html (Erişim Tarihi: 23.04.2020)
https://www.hukukihaber.net/uyusturucu-ve-uyarici-madde-satma-ve-satisa-arz-farki-baskalarina-verme-makale,6107.html (Erişim tarihi: 10.04.2020)
https://karararama.yargitay.gov.tr/ (Erişim Tarihi:04.04.2020)